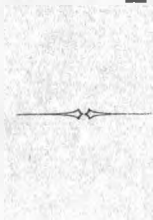

Slovenski pravopis.

Sestavil

Fr. Levec,

c. kr. profesor in okrajni šolski nadzornik v Ljubljani.

Cena vezani knjigi 1 krona, nevezani 90 vinarjev.

Na Dunaju.

V cesarski kraljevi zalogi šolskih knjig.

1899.

Slovenski pravopis.

Sestavil

F r. L e v e c,

c. kr. profesor in okrajni šolski nadzornik v Ljubljani.

Cena vezani knjigi 1 krona, nevezani 90 vinarjev.

Na Dunaju.

V cesarski kraljevi zalogi šolskih knjig.

1899.

Šolske knjige, na svetlo dane v c. kr. zalogi šolskih knjig, se ne
smejo prodajati draže, nego je določeno na naslovnem listu.

Pridržujejo se vse pravice.

A. Pravila.

Prvi del.

G l a s o s l o v j e.

I. Glasniki.

Glasove v slovenskem jeziku pišemo z naslednjimi latinskimi 1.
črkami: *a A, b B, c C, č Č, d D, e E, f F, g G, h H,*
i I, j J, k K, l L, m M, n N, o O, p P, r R, s S,
š Š, t T, u U, v V, z Z, ž Ž.

Glasovi *a, e, i, o, u* so samoglasniki, vsi drugi so 2.
soglasniki.

Poleg pravih samoglasnikov nam rabi glas *r* kakor samo-
glasnik :

a) Kadar stoji med dvema soglasnikoma in dela zlog, 3.
n. pr. *brdo, grd, krvnik, jetrnik, trd, vrt; jedrnat, zrnat; ka-*
kršen; ciprski, filistrski, igrski, metrski, ogrski, sestrski . . . ;

b) kadar stoji v začetku besede pred soglasnikom in dela 4.
zlog v besedah: *rdeč, rjav, rkelj, rt, rž . . .* in njih izpeljankah:
rdečkast, rdečica, rjavkast, rjavec, rtič, rtast, ržen . . .

Dvoglasnikov (diftongov) slovenščina nima in jih tudi 5.
ne trpi; zato je pišemo: *Austria: Avstrija, Paul: Pavel,*
Europa: Evropa, Poseidon: Pozejdon, Hephaistos: Hefajst,
Oidipos: Ojdip, Kreuzer: krajcar . . .

Tujih črk *ch, ph, q(u), rh, th, x, y* ne rabimo v slo- 6.
venščini; nadomeščamo jih s *k (h), f, k(v), r, t, ks, t*, n. pr.
Christus: Kristus, Chios: Hij, philosophia: filozofija, Qua-

drat: kvadrat, Pyrrhus: Pir, Amphitheater: amfiteater, Lyrik: Itrika, Physik: fizika, Pythia: Pitijska, Diphthong: diftong . . .

Pač pa pišemo tudi te tuje črke, kadar pridržimo v slovenščini tujo, zlasti romansko ali germansko besedo v nje tuji obliki, n. pr. *Chile, Quere-taro, Bordeaux, Auerbach, Yssel . . .*

II. Kako izrekamo in pišemo soglasnik *l*.

7. Glasove v slovenskih besedah in v besedah, ki jih govorimo za slovenske, pišemo tako, kakor jih čuje izgovarjati uho.
Edino izjemo dela soglasnik *l*.
Soglasnik *l* se čisto izgovarja samo:
8. a) Pred samoglasniki, n. pr. *lepa lipa, lahka ladja, bela luč, zelena loza, goli golob, debela žila . . .*;
9. b) za soglasniki, n. pr. *glava, klanec, planina, slava; cvetlica, dekla, oblak . . .*;
10. c) pred soglasnikom *j* v edninskem orodniku ženskih samostalnikov, n. pr. *z drhaljo, s piščaljo, s soljo, z živaljo . . .*
11. Pred soglasniki, na koncu besed in tudi pred poluglasnim *e* se *l* izgovarja kakor *v*, v končnici *el* pri tvornopreteklem deležniku glagolov prvih štirih razredov I. vrste, potem pri samostalniki in pridevniki, narejenih s pripono *l*, pred katero pišemo poluglasni *e*, pa kakor kratek *u*, n. pr. *čolnar ima dolg čoln — čovnar ima dovč čovn; dal mi je piščal — dav mi je piščav; jelka ima veje do tal — jevka ima veje do tav; volk: vovk, bil: biv, obul: obuv, pisal: pisav; ogorelec: ogorevec; nesel: nesu; pletel: pletu; grebel: grebu; rekel: reku, stregel: stregu; kozel: kozu; topel: topu . . .*
12. Kdor pred soglasniki in na koncu besed *l* čisto izgovarja, tisti se spakuje, govori tuje in prisiljeno ter dela silo narodni govorici.
13. Samo tuje besede ohranijo tudi pred soglasniki in na koncu besed svoj čisti *l*, n. pr. *Albanija, Alpe, Alvernijska, Dalmacija, Olga, Volga, Voltava; admiral, eventualno, general, plural, violončel . . .*

Kadar ne veš, ti je li na koncu besed pisati *l* ali *v* (*u*), 14.
tedaj postavi besedo ali v ženski spol, ali pa v množino, in takoj
se ti pokaže prava oblika, n. pr. *bev*, *dav*, *obuv*, *piščav*, *prav*,
zdrav . . . je pisati *bel*, *dal*, *obul*, *piščal*, *prav*, *zdrav* . . . ,
ker imajo v ženskem spolu *bela*, *dala*, *obula*, *prava*, *zdrava* . . .
in v množini *beli*, *dali*, *obuli*, *piščali*, *pravi*, *zdravi* . . .

Kadar ne veš, bi li na koncu besed, pred soglasniki in za 15.
njimi pisal *l* ali *lj*, tedaj piši *l*, če narod izreka *v* (*u*), *lj* pa
takrat, če narod izreka čisti *l*, n. pr. *vovk*, *dajav*, *prišu* . . .
je pisati *volk*, *dajal*, *prišel*, a besede *konopla*, *mravla*, *zemla*,
rogel, *škratel*, *učitel* . . . je pisati *konoplja*, *mravlja*, *zemlja*,
rogelj, *škratelj*, *učitelj* . . .

III. Kako delimo samoglasnike in soglasnike.

I. Samoglasniki so:

a) trdi: *a*, *o*, *u*; pred temi se goltniki ne mehčajo; 16.

b) mehka *e*, *i*; pred tema dvema se goltniki izpreminjajo 17.
v nebničke ali sičnike, n. pr. *otrok*, *otroče*, *otroci*; *ubog*, *ubožec*,
ubožica; *gluh*, *glušec*, *glušica* . . .

Poleg teh samoglasnikov je za naš pravopis posebno važen 18.
še poluglasni *e* (gibljivi *e*) ali nedoločni samoglasnik.

Ta se lahko spozna po tem,

a) da v zadnjem zlogu vselej izpade, kadar besedo izpre- 19.
meniš tako, da ima na koncu samoglasnik, n. pr. *pevec*: *pevca*,
orel: *orla*, *starček*: *starčka*, *oven*: *ovna*; *Andrejček*: *Andrejčka*,
Dolenjec: *Dolenjca*, *Štrucelj*: *Štruclja*; *Žitek*: *Žitka*; *Žumer*:
Žumra; *bister*: *bistra*, *bistro*; *svetel*: *svetla*, *svetlo*; *močen*:
močna, *močno*; *rekel sem*: *rekli smo*; *nesel je*: *nesli so* . . . ;

b) da se vselej premeni v *a*, kadar dobi dolg naglas, n. pr. 20.
dehniti, *dehniti*: *dáhnem*; *geniti*, *geniti*, *genila*, *genili*: *gánem*;
premekniti, *premekniti*, *premeknili*: *premáknem*; *spotekniti*:
spotákнем; *kesán*, *kesná*, *kesnò*, *kesnejši*, *kesneje*, *zakesním*,
zakesniti, *toda*: *kásni*, *kásna*, *kásno* der, die, daš *špáte*, *kášnji*,
kášnja, *kášnje*, *prekásni*, *prekásna*, *prekásno*; — *legák*, *lehká*,

lehkò, toda: *láhki*, *láhka*, *láhko*; *lážji*, *lážja*, *lážje*, *lágľje*, *naláhko*, *preláhek*, *lájšati*; — *legati*, *legal*, *ležniv*, *ležnivec*, toda: *láž*, *leži*; *raván*, *ravní* . . .

II. Soglasniki so:

21. 1. Po govorilih, ki posebno sodelujejo med izgovorom:

a) goltniki	<i>k</i>	<i>g</i>	<i>h</i>	.
b) nebniki	<i>č</i>	<i>ž</i>	<i>š</i>	<i>j</i>
c) sičniki	<i>c</i>	<i>z</i>	<i>s</i>	.
č) šumniki	<i>č</i>	<i>ž</i>	<i>š</i>	.
d) zobnika	<i>t</i>	<i>d</i>	.	.
e) ustniki	<i>p</i>	<i>b</i>	<i>v</i>	<i>m</i>
f) jezičniki	<i>l</i> <i>lj</i>	<i>n</i> <i>nj</i>	<i>r</i>	.

22. 2. Po izreki so soglasniki:

a) mehki: *c*, *č*, *ž*, *š*, *j*, (*lj*, *nj*, *rj*)

b) trdi: *b*, *d*, *f*, *g*, *h*, *k*, *l*, *m*, *n*, *p*, *r*, *s*, *t*, *v*, *z*.

23. 3. Po svoji zvenečnosti so soglasniki:

a) nemi . . .	<i>c</i>	<i>č</i>	<i>f</i>	<i>h</i>	<i>k</i>	<i>p</i>	<i>s</i>	<i>š</i>	<i>t</i>	.	.	.	.	.
b) zveneči . .	.	.	<i>v</i>	.	<i>g</i>	<i>b</i>	<i>z</i>	<i>ž</i>	<i>d</i>	<i>l</i>	<i>m</i>	<i>n</i>	<i>r</i>	<i>j</i>

IV. Premembe na samoglasnikih.

24. Za pravopis najvažnejše premembe na samoglasnikih so:
I. mehčanje, II. zev, III. krčenje, IV. izpad in odpad, V. vrinek.

25. I. Mehčanje. Za mehskimi soglasniki (glej pravilo 22, a) se trdi samoglasniki preminjajo v mehke:

a) V samostalniških sklonilih *om*, *oma*, *ov*, ki dajo *em*, *ema*, *ev*, n. pr. *s kraljom*: *kraljem*; *pevcoma*: *pevcema*; *mečov*: *mečev*; *nožom*, *nožoma*, *nožov*: *nožem*, *nožema*, *nožev* . . ;

26. b) v edninskem imenovalniku srednjih samostalnikov in pridevnikov, kjer se *o* izpreminja v *e*, n. pr. iz *cvetočo lico*, *sinjo morjo*. . . nastane *cvetoče lice*, *sinje morje* . . . ;

c) v nedoločnikovi osnovi *ova*, ki daje *eva*, n. pr. *kralj-ova-ti*, *konč-ova-ti*, *mož-ova-ti* . . . daje *kralj-eva-ti*, *konč-eva-ti*, *mož-eva-ti* . . . ;

č) pri tvoritvi svojilnih pridevnikov na *ov*, ki prehaja v *ev*, n. pr. *mož-ov*, *pastirj-ov*, *Janežič-ov*, *hruš-ov* . . . daje *možev*, *pastirjev*, *Janežičev*, *hrušev* . . . ;

d) v sestavljenih besedah, n. pr. iz *križogled*, *rdečoličen*, *slovenjograški*, *svojoglav*, *konjorejec*, *poljodelec* . . . nastane *križegled*, *rdečeličen*, *slovenjegraški*, *svojeglav*, *konjerejec*, *poljodelec* . . .

II. Zev. Pravilno stoji na enem mestu samo po en samoglasnik. Pride li po kakršnikoli poti k njemu še drug samoglasnik, tedaj nastane zev, ki se mora odpraviti.

Sredi besede stojita po dva samoglasnika samo v nekaterih sestavljenih besedah, n. pr. *neenak*, *neumit*, *radoučen*, *velegleden*, *južnoavstralski*; *nauk*, *zaimek*, *neokretnež*; *zaupati*, *preiskati*, *preorati*; *priigrati*, *priiheteti*, *priimek* . . .

Zev se odpravi s tem,

a) da se zatakne s soglasnikom *j*, n. pr. *da-ati*: *da-j-ati*; *se-em*: *se-j-em*; *Maria*: *Mari-j-a*, *idea*: *ide-j-a*; *diaconus*: *di-j-ak* . . . ;

b) da se zatakne s soglasnikom *v*, n. pr. *da-ati*: *da-v-ati*; *pe-ec*: *pe-v-ec*; *igra-ec*: *igra-v-ec*; *pre-or*: *pre-v-or* . . . ;

c) da se zatakne s soglasnikom *n*, n. pr. *s-n-iti* iz *s-iti*; *s-n-eti* iz *s-eti*, *v-n-eti* iz *v-eti*; *s-n-esti* iz *s-esti*; *do n-jega*, *k n-jemu* iz *do jega*, *k jemu* . . . ;

č) da se samoglasnik *i* in *u* utrdi v sorodni soglasnik *j* in *v*, n. pr. *poidem*: *pojdem*; *zaidem*: *zajdem*; *dela-i*: *dela-j*; *se-i*: *se-j*; *Austria*: *Avstrija*; *Europa*: *Evropa* . . . ;

d) da se dva enaka samoglasnika skrčita, n. pr. *priidem*: *priidem*; *priidem*: *priidem*; *hvali-i*: *hvali* . . .

Kako je ravnati s tujimi besedami, glej pravilo 467, 468.

III. Krčenje. Kadar stojita po dva samoglasnika neposrednje skupaj, bodisi da že prvotno ni bilo soglasnika vmes, bodisi da

je pozneje izpadel, tedaj se v mnogih primerih spajata v enega dolgega, n. pr. *ne imam: nemam, nimam; ne (h)očem: nočem, nečem; ne (j)sem: nesem, nisem; sto(j)ati: stati; bo(j)ati se: bati se; po(j)as: pas; gospo(j)a: gospa; ne (ve se) kdo: nekdo; ne (ve se) kaj: nekaj; (k)do (v)e kaj: dokaj; Dobro(j)e polje: Dobrépolje . . .*

38. IV. **Odpad in izpad.** a) Posebno često odpada *i* v besedah, zloženih s predlogom *iz*, n. pr. *izgaga: zgaga; izkaza: skaza; izpaka: spaka . . .* Glej tudi pravilo 122.

39. b) Samoglasnik *u* se premeni v *v* in potem odpade, n. pr. *uže: vže: že; ubog: vbožen: boren . . .*

40. c) Poluglasni *e*, bodisi prvoten ali po analogiji iz določnega samoglasnika nastal, izpada v besedah *pes: psa; sel: sla; posel: posla; sen: sna; mesec: mesca; zajec: zajca.*

Nikakor pa ni pravilno izpuščati *e* v glagolih *dejati (djati); nadejati se (nadjati se); sejati (sjati) . . .*

41. č) V priponah *ija* in *ije* je *i* v poluglasnik oslabeled in izpadel, n. pr. iz *ladija, skorija, zarija; bitije, cvetije, kopije, pitije, predmestije . . .* so nastale knjižne oblike: *ladja, skorja, zarja; bitje, cvetje, kopje, pitje, predmestje . . .*

42. V. **Vrinek.** V slovenščini sme stati na koncu besed en sam soglasnik, ali pa stoje soglasniške skupine: *mb, mp, ms, mš, mz, mž; ks; (sk); st; šč, šp, št; zb, zd, zg; žb, žd, žg.* — Vrhutega sme stati *l* pred vsemi soglasniki, samo pred *r* in *l* ne; tudi soglasnik *r* sme stati pred vsemi soglasniki, samo pred *r* in *l*, in časih pred *m* in *n* ne n. pr. *Karel, parma* (mn. rod. *parem*); *tiskarna* (mn. rod. *tiskaren*); naposled *v* in *n* ne smeta stati pred *l, r, n, v, m.*

43. Kadar pride pri sklanjatvi samostalnikov na konec besede kakšna drugačna soglasniška skupina, se mora med zadnja dva soglasnika vstaviti poluglasni *e*.

44. Poluglasni *e* se vstavlja med soglasnike na koncu besed:

a) V II. tvornopreteklem deležniku pri glagolih korenske vrste, n. pr. *nesel: nesla, neslo; padel: padla, padlo; rekel rekla, reklo; stregel: stregla, streglo . . .*

b) v nedoločni obliki nekaterih pridevnikov, n. pr. *dober*: 45.
dobra, dobro; hiter: hitra, hitro; svetel: svetla, svetlo; plitev:
plitva, plitvo; bolen: bolna, bolno . . .;

c) v edninskem imenovalniku nekaterih ženskih samo- 46.
 stalnikov, n. pr. *bolezen: bolezni; ljubezen: ljubezni; pesem:*
pesmi . . .;

č) v množinskem in dvojinskem rodilniku nekaterih ženskih 47.
 in srednjih samostalnikov, n. pr. *deseč, igel, iger, iker, isker,*
konopelj, maček, naredeb, ovec, pešek, prošanj, sester, tresek,
viter; . . beder, oken, sedel . . .

Kadar dobe pod št. 47, č) omenjeni ženski samostalniki na 48.
 zadnji zlog dolg naglas, tedaj se poluglasni *e* izpremeni v *a* (glej
 pravilo 20), n. pr. *desák, ovác, pešák, prošánj, tresák . . .*

Pri ženskih in srednjih samostalnikih, omenjenih pod št. 41, 49.
 v množinskem in dvojinskem rodilniku spet oživi v zadnjem
 zlogu stari *i*, n. pr. *ladja: ladítj; skorja: skortj; zarja:*
zartj; bitje: bitítj; kopje: kopítj; predmestje: predmestítj . . .

V. Premembe na soglasnikih.

Za pravopis najvažnejše premembe na soglasnikih so: 50.
 I. jotacija, II. mehčanje, III. razlikovanje, IV. prilikovanje,
 V. izpad, VI. vrinek.

I. **Jotacijo** ali jotovanje imenujemo tisto glasovno premembo 51.
 na soglasniku, ki jo provzročuje za soglasnikom stoječi *i* ali *j*
 v zvezi s samoglasnikom za njim, t. j. jotovani samoglasnik ali
 glasovna skupina *ia: ja, ie: je, ii: ji*.

Jotacija nastopa: a) v debloslovju, zlasti pri tvoritvi 52.
 samostalnikov; b) pri tvoritvi primerjalne stopnje pridevnikov;
 c) pri tvoritvi raznih glagolskih oblik, zlasti pri tvoritvi seda-
 njega časa, velelnika in trpnopreteklega deležnika.

1. Goltniki *k, g, h* se pred jotovanim samoglasnikom (*ja, 53.*
je, jt) pretapljaajo v sorodne šumnike *č, ž, š*.

a) Skupina *kja* daje *ča*, n. pr. *mok-ja: moča; sek-ja: 54.*
seča;

- kje* daje *če*, n. pr. *skaki-em*, *skakj-em*: *skačem*;
kji daje *či*, n. pr. *skaki-i*, *skakj-i*: *skači*; *jak-jji*: *jačji*.
55. b) Skupina *gja* daje *ža*, n. pr. *teg-ja*: *teža*;
gje daje *že*, n. pr. *strgi-em*, *strgj-em*: *stržem*;
gji daje *ži*, n. pr. *strgi-i*, *strgj-i*: *strži*; *drag-jji*: *dražji*.
56. c) Skupina *hja* daje *ša*, n. pr. *duh-ja*: *duša*;
hje daje *še*, n. pr. *dihl-em*, *dihj-em*: *dišem*; *suhl-en*,
suhj-en, *sušen*;
hji daje *ši*, n. pr. *dihl-i*, *dihj-i*: *diši*; *plah-jji*: *plašji*.
57. č) Skupina *skje* daje *šče*, *skji* pa *šči*, n. pr. *iski-em*,
iski-em: *iščem*; *iski-i*, *iskj-i*: *išči*.
58. 2. Sičniki *c*, *z*, *s* se pred jotovanim samoglasnikom (*ja*,
je, *ji*) pretapljajo v sorodne šumnike *č*, *ž*, *š*.
59. a) Skupina *cje* daje *če*, n. pr. *klici-em*, *klicj-em*: *kličem*;
cji daje *či*, n. pr. *klici-i*, *klicj-i*: *kliči*.
60. b) Skupina *zja* daje *ža*, n. pr. *maz-ja*: *maža*; *opazi-ati*,
opazj-ati: *opažati*;
zje daje *že*, n. pr. *rezi-em*, *rezj-em*: *režem*; *izvozi-en*:
izvožen.
zji daje *ži*, n. pr. *rezi-i*, *rezj-i*: *reži*.
61. c) Skupina *sja* daje *ša*, n. pr. *nos-ja*: *noša*;
sje daje *še*, n. pr. *pisi-em*, *pisj-em*: *pišem*; *nosi-en*:
nošen; *prosi-en*: *prošen*;
sji daje *ši*, n. pr. *pisi-i*, *pisj-i*: *piši*; *vis-jji*: *višji*.
62. 3. Zobnika *t*, *d* (in *st*) kažejo pred jotovanim samoglasnikom
naslednje glasovne premembe:
a) Skupina *tja* daje *ča*, n. pr. *jet-ja*: *ječa*.
tje daje *če*, n. pr. *mat-jeha*: *mačeha*; *trepeti-em*,
trepetj-em: *trepečem*.
tji daje *či*, n. pr. *trepeti-i*, *trepetj-i*: *trepeči*; *omlati-e-n*,
omlatj-e-n: *omlačen*;
63. b) *d* pred jotovanim samoglasnikom izpada, n. pr. *hod-ja*:
hoja; *glodi-em*, *glodjem*: *glojem*; *sodi-en*, *sodjen*: *sojen*;
rodi-en, *rodj-en*: *rojen*.

c) Skupina *stja* daje *šča*, n. pr. *mest-jan*: *meščan*; 64.
stje daje *šče*, n. pr. *pusti-en*, *pustj-en*: *puščen*.

4. Za ustniki *p*, *b*, *v*, *m* se pred jotovanim samoglasnikom 65.
vdeva *l*.

a) Skupina *pja* daje *plja*, n. pr. *kap-ja*: *kaplja*; okre- 66.
pi-am, *okrepj-am*: *okrepljam*;

pje daje *plje*, n. pr. *kopi-em*, *kopj-em*: *kopljem*; *topi-en*,
topjen: *topljen*;

pji daje *plji*, n. pr. *kopi-i*, *kopj-i*: *koplji*.

b) Skupina *bja* daje *blja*, n. pr. *pozabi-am*, *pozabj-am*: 67.
pozabljam.

bje daje *blje*, n. pr. *zibi-em*, *zibj-em*: *zibljem*; *ljubi-en*,
ljubj-en: *ljubljen*;

bji daje *blji*, n. pr. *zibi-i*, *zibj-i*: *ziblji*.

c) Skupina *vja* daje *vlja*, n. pr. *mrav-ja*: *mravlja*; 68.
oživi-am, *oživj-am*: *oživljam*.

vje dalje *vlje*, n. pr. *devi-em*, *devj-em*: *devljem*;

vji daje *vlji*, n. pr. *devi-i*, *devj-i*: *devlji*.

č) Skupina *mja* dalje *mlja*, n. pr. *zem-ja*: *zemlja*; 69.
spremi-am, *spremj-am*: *spremljam*;

mje daje *mlje*, n. pr. *dremi-em*, *dremj-em*: *dremljem*;
lomi-en, *lomj-en*: *lomljen*;

mji daje *mlji*, n. pr. *dremi-i*, *dremj-i*: *dremlji*.

5. Jezičniki *l*, *n*, *r* se pred jotovanim samoglasnikom 70.
mehčajo v *lj*, *nj*, *rj*.

a) Skupina *lia* daje *lja*, n. pr. *voli-a*: *volja*; *vali-ati*: 71.
valjati;

lie daje *lje*, n. pr. *koli-em*: *koljem*; *hvali-en*: *hvaljen*;

liti dalje *lji*, n. pr. *koli-i*, *kolj-i*: *kolji*.

b) Skupina *n-ja* daje *nja*, n. pr. *sukn-ja*: *suknja*; 72.
zagoni-ati: *zaganjati*;

n-ie daje *nje*, n. pr. *rani-en*, *ranj-en*: *ranjen*;

c) Skupina *r-ja* daje *rja*, n. pr. *večer-ja*: *večerja*; 73.

r-ie daje *rje*, n. pr. *pomiri-en*, *pomirj-en*: *pomirjen*.

74. 6. Jotacija se opušča:

a) V oblikah kakor: *cvetje, ladja, dedje, hrastje, grozdje, listje, predmestje; lubje, drevje, grmovje, kopje; lasjé, vozjé . . .*, ker v teh in enakih besedah stoji *je* namesto starejšega *ija* ali *iie*; glej pravilo 41.

75. b) V trpnopreteklem deležniku nekaterih glagolov IV. vrste: *besediti, čutiti, dreviti, gruditi, iznenaditi, jezdit, klatiti, maditi, mediti, mikastiti, napotiti, odobriti, ohrabriti, poostriti, posrebriti, postiti, potiti, pretiti, razvedriti, rotiti, slediti, slutiti, tračiti, začuditi se . . .*, ki imajo *beseden, čuten, dreven, gruden, iznenaden, jezden, klaten, maden, meden, mikasten, napoten, odobren, ohrabren, poostren, posrebrén, posten, poten, preten, razvedren, roten, sleden, sluten, traten, začuden . . .*

76. 7. Nekateri glagoli IV. vrste imajo v trpnopreteklem deležniku po dvojno obliko, ker se jotacija opušča, ali pa ne. Takšni glagoli so: *častiti: časten, češčen* (samo v molitvah), toda *počastiti: počaščen*; *grditi: grjen, grden*; *izpriditi: izpriden, izprijen*; *kratiti: kračen, kraten*; *mlatiti: mlačen, mlaten*; *nasiti: nasičen, nasiten*; *netiti: neten, nečen*; *obogatiti: obogaten, obogačen*; *poditi: pojen, poden*; *stratiti: stračen, straten*; *ukratiti: ukračen, ukraten*; *ukrotiti: ukročen, ukroten*; *usmrtiti: usmrčen, usmrten*; *voditi: vojen, voden*; *zagozditi: zagozden, zagožen*; *zapečatiti: zapečačen, zapečaten*; *zbroditi: zbrojen, zbroden*; *zmotiti: zmočen, zmoten . . .*

77. II. **Mehčanje** imenujemo pretapljanje goltnikov (*k, g, h*) v šumnike (*č, ž, š*) in v sičnike (*c, z, s*) in pretapljanje sičnikov v šumnike pred samoglasnikom *e* in *i*.

78. 1. Goltniki *k, g, h* se mehčajo pred *e* in *i* v šumnike *č, ž, š*:

a) V sedanjiku in trpnopreteklem deležniku pri glagolih korenske vrste, n. pr. *rek-e-m: rečem; rek-en: rečen; vrg-em: vržem; vrg-en: vržen . . .*;

79. b) v nedoločniku in sedanjiku pri glagolih IV. vrste, n. pr. *uk-iti: učiti; mnog-iti: množiti; suh-iti: sušiti; — uk-im: učim; mnog-im: množim; suh-im: sušim . . .*;

c) sploh v debloslovju, n. pr. *smreka*: *smrečica*; *otrok*: 80.
otročje; *blag*: *blažiti*; *strah-en*: *strašen*; *ok-it*: *očit*; *oko*:
očesa; *igo*: *ižesa*; *uho*: *ušesa* . . .

2. Goltniki *k*, *g*, *h* se mehčajo pred *e* in *i* v sičnike 81.
c, *z*, *s*:

a) V velelniku pri glagolih korenske vrste, n. pr. *rek-i*:
reci; *vr-g-i*: *vrzi* . . . ;

b) časih v množinskem imenovalniku in mestniku in 82.
v edninskem mestniku moških samostalnikov, n. pr. *otrok*: *otroci*,
pri otrocih; *volk*: *voleje*; *vojak*: *vojaci*, *pri vojaci*; *paša*
stopa ob potoci; *v praznicah* . . .

Vendar je to mehčanje samo pri samostalnikih *otrok* in *volk*
obče navadno.

c) časih pri sklanjatvi pridevnikov pred sklonilom *em* in *i*, 83.
n. pr. *pri velik-em*: *pri velicem*; *ubog-i*: *uboxi* . . .

Sicer pa glej pravilo 170, 239.

III. Razlikovanje. Istovrstni soglasnik se v glasu razli- 84.
kuje od soglasnika, ki stoji za njim. Razlikovanje se kaže zlasti
v glasovnih skupinah *kt*, *gt*; *tt* in *dt*.

1. Skupina *kt* in *gt* daje *č* v nedoločniku in namenilniku 85.
pri glagolih korenske vrste, n. pr. *vekti*: *peči*; *pekt*: *peč*;
stregti: *streči*; *stregt*: *streč* . . .

2. Skupina *tt* in *dt* daje v raznih glagolskih oblikah in 86.
v debloslovju *st*, n. pr. *pletti*: *plesti*; *predti*: *presti*; *jedta*:
jesta; *jedte*: *jeste*; *jedt*: *jest*; — *čit-tlo*: *čis-tlo*: *čislo*;
god-tli: *gos-tli*: *gosli*; *jad-tli*: *jas-tli*: *jasli* . . .

3. Skupina *vv* daje *uv* v nastopnih besedah: *uvajalen*, 87.
(namesto *vvajalen*), *uvajanje*, *uvajati*, *uvažati*, *uvažavec*, *uvedba*,
uvesti, *uvintati*, *uvod*, *uviden*, *uvodnica*, *uvoj*, *uvoz*, *uvozarina*,
uvoznik, *uvoznina*, *uvožnja*, *uvrstba*, *uvrstek*, *uvrstilo*, *uvrstitev*,
uvrstiti, *uvrstnina*, *uvrščati*, *uvrščevati* . . .

4. Predlog *k* se pred *k* in *g* razlikuje v *h*, n. pr. iz *k* 88.
gospodu, *k konju* nastane *h gospodu*, *h konju* . . .

89. IV. **Prilikovanje**. Soglasnik se v glasu približa soglasniku, ki stoji za njim.

Prilikovanje se kaže posebno v nastopnih primerih:

1. Jezičnik *n* se izpremeni pred ustnikom *b* ali *p* v ustnik *m*:

90. a) Glasovna skupina *nb* daje *mb*, n. pr. *bran-iti*: *bramba*; *hlin-iti*: *hlimba*; *premen-iti*: *prememba* . . .

91. b) Glasovna skupina *np* daje *mp*, n. pr. *a na opak*: *ampak*; *Seisenberg*: *Žužemperk*; *San(ctus) Passus*: *Šempas*; *San(ctus) Petrus*: *Šempeter* . . .

92. 2. Pred mehkimi soglasniki (gl. pravilo št. 22. a) stoje navadno mehki; zatorej se prilikuje:

93. a) trdi *s* za njim stoječemu *lj*, *nj* in se preminja v *š*, n. pr. *kos-iti*: *koš-nja*; *prosi-ti*: *proš-nja*; *pos-lati*: *poš-ljem*; *mis-liti*: *miš-ljen*; *premis-liti*: *premiš-ljam*; *letos*: *letoš-nji*;

94. b) trdi *z* za njim stoječemu *lj* in *nj* in se preminja v *ž*, n. pr. *griz-ti*: *ugriž-ljaj*; *groz-iti*: *grož-nja*; *voz-iti*: *vož-nja*.

95. Izjeme od tega pravila: *pazljiv*; *izpraznjen*, *izpraznjevati*; *kaznjevati*, *kaznjevan*; *pojasnjevati*, *pojasnjevan* . . .

Ravnotako govorimo in pišemo *z* njim, *z* njo, *z* njima, *z* njimi in *ž* njim, *ž* njo, *ž* njima, *ž* njimi.

96. 3. Pred nemimi soglasniki (*c*, *č*, *f*, *h*, *k*, *p*, *s*, *š*, *t*) stoje navadno spet nemi soglasniki, pred zvenečimi soglasniki (*v*, *g*, *b*, *z*, *ž*, *d*, *l*, *m*, *n*, *r*, *j*) pa zveneči soglasniki.

97. A. a) To kaže zlasti predlog *s*, ki stoji samo pred nemimi soglasniki, n. pr. *s cvetjem*, *s črtalom*, *s fantom*, *s hlapcem*, *s konjem*, *s prstom*, *s svétnikom*, *s šilom*, *s teboj* . . .

98. Ravnotako v sestavah, n. pr. *sceliti*, *sčakovališče*, *sfrkniti*, *shod*, *sklad*, *spev*, *stiska* . . .

99. b) Kadar bi imel predlog *s* stati pred samoglasnikom ali pred zvenečim soglasnikom, tedaj se premeni v *z*, n. pr. *z očetom*, *z Evo*, *z Ivanom*; *z vodnikom*, *z gradom*, *z brado*, *z zobom*, *z ženo*, *z deklo*, *z listjem*, *z menoj*, *z nesrečnikom*, *z roko*, *z jelenom* . . .

Ravnотako v sestavah, n. pr. *s-variti: zvariti; s-godba: 100. zgodba; s-bor: zbor; s-dražba: zdražba; s-ložiti: zložiti; s-mešati: zmešati; s-nesti: znesti; s-rasti: zrasti; s-jahati; zjahati . . .*

Navzlic pravilu št. 99 pišemo v starejših sestavah in izposo- 101. jenih besedah *s*, a ne *z*, n. pr. *svada, svaljek, svitek, slog* ber Štif, *sloga* die Eintracht, *složen, smatrati, smoter . . .*

c) V besedah, ki se začenjajo z *s, š, z, ž* in so sestavljene 102. s predlogom *s*, pišemo *se* namesto *s*, n. pr. *s-stava: se-stava; s-šitek: sešitek; s-znaniti: seznaniti; s-žgati: sežgati . . .*

č) V nesestavljenih besedah pišemo pred *s* in *š* predlog *s*, 103. pred *z, ž* pa predlog *z*, n. pr. *s svētnikom, s šilom . . .; z zobom, z ženo . . .*

Nepotrebno je v takšnih primerih pisati *sē svētnikom, sē šilom, sē 104. zobom, sē ženo . . .*

B. Pred priponama *ski, stvo* se gode nastopne glasovne izpremembe:

a) Skupina *kski, kstvo* daje *čki, čtvo* in ta *ški, štvo*, 105. n. pr. človek-ski, človeč-ki: človeški; človek-stvo, človeč-tvo: človeštvo; grk-ski, grč-ki: grški; grk-stvo, grč-tvo: grštvo . . .

b) Skupina *gski, gstvo* daje *žki, žtvo* in ta *ški, štvo*, 106. n. pr. trg-ski, trž-ki: trški; trg-stvo, trž-tvo: trštvo; drug-stvo, druž-tvo: društvo . . .

c) Skupina *hski, hstvo* daje *ški, štvo*, n. pr. oderuh- 107. ski: oderuški; oderuh-stvo: oderušstvo; čeh-ski: češki; čeh-stvo: češtvo . . .

č) Skupina *cski, cstvo* daje *čki, čtvo* in ta *ški, štvo*, 108. n. pr. devic(a)-ski, devič-ki: deviški; devic(a)-stvo, devič-tvo: devištvo; Celovec: celovski; Gradec: graški . . .

Toda pri samostalniki na-*ec* daje *cski* navadno samo *ski*: 109. pev(ec)-ski: pevski; lov(ec)-ski: lovski; delav(ec)-ski: delavski; . . . pev(ec)-stvo: pevtstvo; lov(ec)-stvo: lovstvo; delav(ec)-stvo: delavstvo . . . ker pripona -*ec* prej odpade.

d) Skupina *zski, zstvo* daje *žki, žtvo* in ta *ški, štvo*, 110. n. pr. vitez-ski, vitež-ki: viteški; vitez-stvo, vitež-tvo; viteštvo; Pariz-ski: pariški . . .

111. Toda: francoz-ski: francoski, francoz-stvo; francostvo.
112. e) Skupina *sski*, *sstvo* daje *ški*, *štvo*, n. pr. nebes-ski: nebeški; kras-ski: kraški . . .
113. Vendar daje *sski* časih tudi *ski*, n. pr. rus-ski: ruski; prus-ski: pruski poleg rusovski, prusovski . . .
114. f) Skupina *čski*, *čstvo* daje *čki*, *čtvo* in ta *ški*, *štvo*, n. pr. berač-ski, berač-ki, beraški; berač-stvo, berač-tvo: beraštvo; kovač-ski, kovač-ki: kovaški . . .
115. g) Skupina *žski*, *žstvo* dajo *žki*, *žtvo* in ta *ški*, *štvo*, n. pr. mož-ski, mož-ki: možki; mož-stvo, mož-tvo: moštvo; Anglež-ski, anglež-ki: angleški . . .
116. h) Skupina *šski*, *šstvo* daje *ški*, *štvo*, n. pr. mejaš-ski: mejaški; plemenitaš-ski: plemenitaški; plemenitaš-stvo: plemenitaštvo . . .
- i) Skupine *dski*, *dstvo*, *tski*, *tsko*
117. a) ali ostanejo neizpremenjene, n. pr. ljud-ski: ljudski; ljud-stvo: ljudstvo; sosed-ski: sosedski; sosed-stvo: sosedstvo; vojvod-ski: vojvodski; vojvod-stvo: vojvodstvo; holand-ski: holandski; protestant-ski: protestantski; protestant-stvo: protestantstvo . . . Toda: soseska, sosesčina;
118. β) ali izpahujejo zobnik *d*, *t*, n. pr. gospod-ski: gosposki; gospod-stvo: gospostvo; bogat-stvo: bogastvo;
119. γ) ali pa izpreminjajo zobnik *d* v *j*, n. pr. grad-ski: grajski; bleđ-ski: blejski.
120. C. Opušča pa se prilikovanje:
1. Pri predlogih *iz*, *brez*, *raz*, *črez*, *vz*, *od*, *pred*, *pod*, *nad*, ki ostanejo vselej neizpremenjeni tudi pred nemimi soglasniki, n. pr. *izpad*, *brezpraven*, *rashod*, *črez tebe*, *vztrajnost*, *navzkriž*, *odtok*, *pred seboj*, *pod čolnom*, *nad hlevom* . . .
121. Z ozirom na pravilo 120 je zatorej napačno pisati, n. pr. *ispad*, *brespraven*, *rashod*, *čres tebe*, *vstrajnost*, *navskriž* . . .
122. Kadar pa predlogoma *iz*, *vz* v sestavljenih besedah odpade *i* ali *v*, tedaj se premeni (po pravilih 96, 97) *z* pred nemimi soglasniki v nemi *s*, n. pr. *izpaka*: *zpaka*: *spaka*; *vzprejeti*:

sprejeti; vzprožiti: sprožiti; vzpeti se: speti se; vzpored: spored . . .

2. Pri samostalnikih s priponama **-ek** in **-ec** in pri pri- 123.
devnikih s pripono **-ek**, n. pr. *ogrizek: ogrizka; zaslužek:*
zaslužka; dogodek: dogodka; ubožec: ubožca; sodec: sodca;
zobek: zobka; — nizek: nizki; težek: težki; sladek: sladki;
šibek: šibki . . .

3. Pred priponama **-ček** in **-ka**, n. pr. *golobček, hribček, 124.*
opazka, vodka, zibka . . .

4. Pred priponami **-ši**, **-ša**, **-še** v primerjalni stopnji, 125.
n. pr. *ljubši, slabši . . .*

Napačno pa je pred nedoločnikovo končnico **ti** in pred 126.
namenilnikovo končnico **t** pri korenskih glagolih sičniškega raz-
reda opuščati prilikovanje ter pisati n. pr. *grixti, lexti, molxti;*
grixt, molxt. Pravilne oblike so *gristi, lesti, molsti; grist, molst*.

V. Izpad. — 1. Soglasnik **l** je izpadel v besedi *solnce*: 127.
sonce. Tako so pisali to besedo vsi slovenski pisatelji od Trubarja
do Prešerna. Zdaj pa jo po Kopitarjevem in Metelkovem vplivu
sploh pišemo *solnce*, kar bolje ugaja pravilom, po katerih se je
razvil naš pravopis.

2. Pri glagolih II. vrste izpada korenski končnik **b**, **p**, **k**, 128.
t, **d** pred vrstno spono **ni**, n. pr. *gib-ni-ti: giniti; ukrep-ni-ti:*
ukreniti; stisk-ni-ti: stisniti; vrt-ni-ti: vrniti; ved-ni-ti: veniti . . .

Navzlic temu pravilu pišemo *pogoltniti* poleg *pogolniti; umolkniti*. 129.

3. Soglasnik **v** izpada: a) V besedah *gvozđ, zagvozda, stvo-* 130.
riti, tvrd, svora, škvorec in njih izpeljankah. Pišemo jih *gozd,*
zagozda, storiti, trđ, sora, škorec.

Navzlic temu pravilu nam rabi *tvrdka* bie žirna v hrvaški obliki. 131.

b) Po ustniku **b** v besedah: *obvesiti, obveleči, obvod, obvara* 132.
in njih izpeljankah, ki se pišejo *obesiti, obleči, obod, obara*.

c) Pred jezikovcem **l** v besedah *vlas, vlat, Vlah*, ki se 133.
pišejo *las, lat, Lah* der Štaliener.

Navzlic temu pravilu pišemo *vleči, vlak; Vlah* der Wałache.

134. č) Pri predlogu *vz-* v sestavah, kakor: *vzprejeti*: *zprejeti*: *sprejeti* (glej pravilo 122); *vzprožiti*: *zprožiti*: *sprožiti*; *vzpored*: *zpored*: *spored*; *vzteči*: *steči*; *vztek*: *stek*; *vzbati se*: *zbat* se; — *vzbuditi*: *zbuditi*; *vzdelo*: *zdelo* die *Berheerung*; *vzdraha*: *zdraha* der *Swist*; *vzdramiti*: *zdramiti*; *vzdržati*: *zdržati*; *vzglasiti se*: *zglasiti se*, *vzglasba*: *zglasba*; *vzglavje*: *zglavje*; *vzglavnik*: *zglavnik*; *vzgled*: *zgled*; *vzgledovati se*: *zgledovati se*; *vzhoditi*: *shoditi*; *vzkipeti*: *skipeti*; *vzkobacati*: *skobacati*; *vzlekniti se*: *zlekniti se*; *vzleteti*: *zleteti*; *vzmaga*, *vzmagati*: *zmaga*, *zmagati*; *vzmoči*: *zmoči*; *vzmožen*: *zmožen*; *vznožje*: *znožje*; *vzpeti se*: *speti se*; *vzpričo*: *spričo*; *vzrasti*: *zrasti*; *vzriti*: *zriti*; *vzveličar*: *zveličar*; *vzveseliti*: *zveseliti*; *vzvirati se*: *zvirati se* . . .

135. Pomni, da se predlog *vz-* piše:

I. Samo v naslednjih domačih besedah in njih izpeljankah: *vzare* die *Uferwende*; *vzbiban* *flutbewegt*; *vzbobneti* *anschwellen*; *vzburiti* in *Aufregung* *versetzen*; *vzburkati* *aufregen*; *vzcvesti* *aufblühen*; *vzdati*, *vzdajati* *grüßend* *entbieten*; *vzdanje* der *Gruß*; *vzdev* der *Bulgo* = *Name*; *vzdig* die *Hebung*; *vzdigač*, *vzdigalnik*, *vzdigalo*, *vzdigniti*, *vzdigati*, *vzdigovati* . . .; *vzdehniti* *aufseufzen*, *vzdih*, *vzdihaj*, *vzdihljaj*; *vzdihniti*, *vzdihovati* . . .; *vzdajiti* *aufziehen*; *vzdržati* *zurückhalten*; *vzdol*, *navzdol* *abwärts*; *vzeti* *nehmen*; *vzemek* die *Brise*; *vzeten* *ausgiebig*; *vzetek* der *Stich* beim *Kartenspiel*; *vzetje* das *Nehmen*; *vzetnik* = *prejemnik*; *vzhajati* *aufgehen*; *vzhod* der *Aufgang*, der *Osten*; *vzklik* der *Ausruf*, *vzklkniti*, *vzklkoma* . . .; *vzkliti* *aufsteimen*; *vzkloniti* *emporrichten*, *vzkloniti se* *sich* *aufrichten*; *vzmet* die *Springfeder*; *vznesti*, *vznašati* *hinauftragen*, *erheben*; *vznikniti* *aufsteimen*; *vzkriž*, *vzkrižema*, *navzkriž* *kreuzweise*; *vznemiriti* *beunruhigen*; *vzoči* *vor* den *Augen*; *navzočen* *anwesend*; *vzplamteti* *entbrennen*; *vzradostiti* *erfreuen*; *vzradovati se* *von Freude erfüllt werden*; *vzrok* die *Ursache*; *vzvihen* *erhöht*; *vzvož* die *Auffahrt* . . .

136. II. Poleg tega se piše predlog *vz-* še v nastopnih novoknjžnih, največ v znanstvene namene narejenih ali pa iz drugih slovanskih jezikov izposojenih besedah in njih izpeljankah: *vzajemen* *wechselseitig*, *vzajemnost* *Wechselseitigkeit*; *vzajmiti* *ent-*

lehnen; *vzbočiti se* convex werden; *vzbokel* convex; *vzbuda* die Erweckung, Erregung; *vzbudnost* die Erregbarkeit; *vzbujenost* der Erregungszustand; *vzdržati* erhalten, *vzdržava*, *vzdržba*, *vzdrževavec*, *vzdržnik*; *vzduh* die Luft; *vzdušen* luftig; *vzdušje* der Luftkreis; *vzdušnica* die Atmosphäre; *vzgoja*, *vzgajanje* die Erziehung; *vzgojeslovec*, *vzgojeslovje*, *vzgojevati*, *vzgojevavec*, *vzgojilja*, *vzgojišče*, *vzgojitelj*, *vzgojstvo* . . .; *vzgon* der Auftrieb; *vzhit* die Ekstase; *vzhodišče* der Ostpunkt; *vzkip* die Ausgähmung; *vzklic* die Berufung; *vzklicati se* sich auf etwas berufen; *vzlet* der Gedankenflug; *vzmah* der Schwung; *vzmet* die Projection; *vzmetnica* das Federhaus; *vzmnož* die Potenz, *vzmnožba* die Potenzierung; *vzmnožen* Potenz=; *vzmnožiti* potenzieren; *vznesen* schwungvoll; *vznesenje* die Begeisterung; *vznosit* erhaben; *vzor* das Ideal; *vzorec*, *vzorek* das Muster; *vzornica* die Musterkarte; *vzornik* der Idealist; *vzornost* die Idealität; *vzorstvo* der Idealismus; *vzpenjač* der Kletterfisch; *vzpetost* die horizontale Gliederung; *vzporeden* parallel; *vzporednica* die Parallele; *vzporednik* das Parallelogramm; *vzporednost* der Parallelismus; *vzpostava* die Wiedereinsetzung; *vzreja* die Erziehung; *vzrejalishče* die Erziehungsanstalt; *vztrajati* ausharren; *vztrajen* ausdauernd; *vztrajnost* die Ausdauer, das Beharrungsvermögen; *vzvidi se mi* ich finde es für gut; *vzvisek* die Steigung; *vzvod* der Hebel; *vzvoj* der Schraubengang; *vzvraten* Rück=, *vzvratno delovanje* die Rückwirkung; *vzvreči* projicieren . .

4. V glasovnih skupinah *dl*, *tl* često izpadata *d*, *t*, zlasti 137. v II. tvornoproteklem deležniku pri glagolih I. vrste zobniškega razreda, n. pr. *bled-l*, *bod-l*, *bred-l*, *krad-l*, *pad-l*, *pred-l*, *plet-l*, dajo: *sem blel*, *bol*, *brl*, *kral*, *pal*, *prel*, *plel*; *sem blela*, *bola*, *brla*, *krala*, *pala*, *prela*, *plela* — z dolgim korenskim samoglasnikom. (Glej tudi pravilo 304 in 305.)

5. Za *č* in *ž* se *r* na Gorenjskem in nekd tudi na Dolenj- 138. skem izgublja: *čeda*, *čednik*, *čep*, *čepinja*, *češnja*, *čevo*, *čeva*, *čevlj*, *čez*, *žebe*, *žebec*, *žebelj* za *čreda*, *črednik*, *črep*, *črepinja*, *črešnja*, *črevo*, *čreva*, *črevelj*, *črez*, *žrebe*, *žrebec*, *žrebelj* . . . V knjigi so upravičene oboje oblike.

Povsod pa je ohranjen *r* v besedah *brez*, *čreslo* 139. in *žrelo*.

140. 6. Za soglasnikom *r* odpada ob koncu *j*, ker ni ž njim stopljen, prikazuje se pa spet v sklanjatvi: *cesar*: *cesarja*; *gospodar*: *gospodarja*; *pastir*: *pastirja*; *dehor*: *dehorja* . . .

141. VI. Vrinek. — 1. Med *pt*, *bt* se pri korenskih glagolih v nedoločniku in namenilniku vriva *s*, n. pr. *tep-s-ti*, *tep-s-t*; *sop-s-ti*; *greb-s-ti*; *dolb-s-ti* . . .

142. 2. Ob koncu se časih pristavi *j*, n. pr. *dotle-j*, *posebe-j*, *zjutra-j*, *znotra-j*, *kda-j*, *tore-j* . . .

143. Dostavek. — Soglasnik *ž* prehaja v nekaterih besedah med samoglasnikoma v *r*, n. pr. *mog-em*: *mož-em*: *morem*; *kto-že*: *kdor*; *vem da že*: *vendar*; *blago-že*: *blagor*; *ubožen*: *boren*.

Drugi del.

O b l i k o s l o v j e.

I. Sklanjatev.

1. Samostalniki.

A. Prva sklanjatev: *Ženska a-debla: riba.*

1. Štajerski edninski orodnik na *oj*, n. pr. Z bradoj giblje, 144. z nogoj ziblje — ni knjižen; toda upravičen je v pesmih zaradi rime, n. pr. Vzel mi je Tahi imetje — Oropal me s krutoj rokoj — Zato sem med vami nocoj. — Aškerc.

2. V dvojinskem imenovalniku in tožilniku stoji *e* namesto *i*, 145. če je naglašen, n. pr. *obé vodé, dvě žené, dvě roké, dvě sestré, v dvě gubé . . .*

3. Samostalniki, ki v edninskem rodilniku naglašajo končnico, 146. delajo množinski rodilnik tudi na *á*, mestnik pa na *éh*, n. pr. glava, gora, kosa, peta, solza, streha . . . mn. rod.: *gorá, glavá, kosá, petá, solzá, strehá . . .* mn. mest.: *na goréh, glavéh, kozéh, petéh, v solzéh, na strehéh . . .*

4. V dvojinskem in množinskem rodilniku se med dvema 147. soglasnikoma ob koncu vstavlja poluglasni *e*, pred *j* pa *i* (gl. pravilo 47, 49), n. pr. *bradlja: bradelj; igla: igel; iskra: isker; deska: desek; konoplja: konopelj; naredba: naredb; nečke: neček; ovca: ovec; peška: pešek; prošnja: prošenj; sestra: sester; treska: tresek; — ladja: ladij; skorja: skorij; zarja: zarij . . .*

148. 7. Kadar je ta vrinjeni e naglašen, tedaj se (po pravilu 48) izpremeni v á, n. pr. *desák, nečák, ovác, pešák, prošánj, tresák* . . .
149. 8. Med neločljive soglasniške skupine se ne vriva poluglasni e (gl. pravilo 42), n. pr. *želja: želj; sanje: sanj; klešče: klešč; cesta: cest; zvezda: zvezd; zajka: zajk; jelka: jelk; mamka: mamk; znanka: znank; pevka: pevk; bramba: bramb; stavba: stavb* . . .
150. 9. Po ženskih a-deblih se sklanjajo navadno v novejši pisavi moški samostalniki na a, n. pr. *glavina, oproda, paša, sluga, starejšina, vladika, vodja, vojvoda* . . . Vendar je taka sklanjatev prisiljena; zatoorej glej pravilo 159. Samo naravnost iz hrvaščine sprejeti samostalniki, kakor n. pr. *aga, vladika* . . . se sklanjajo vedno po a-deblih; navadno tudi *sluga* in *starejšina*.
151. Oča se v ednini sklanja popolnoma po a-deblih. Poleg tega pa tudi *oče, očeta* . . .
152. 10. *Beseda* ima v množinskem rodilniku *besed* in *besedi*. Tako delajo mn. rod. tudi nekateri drugi ženski samostalniki, ki poudarjajo končnice, n. pr. *osa: osí in osá; sestra: sêster, sestri in sestrá; steza: stáz, stezi in stezá* . . .
153. 11. *Beseda gospá* ima po vseh sklonih naglašeno končnico in se sklanja takó:
154. Edn. 1. *gospá*, 2. *gospé*, 3. *gospé*, 4. *gospó*, 5. pri *gospé*, 6. z *gospó*.
Dv. 1. *gospé*, 2. *gospé* in *gospá*, 3. *gospéma*, 4. *gospé*, 5. pri *gospéh*, 6. z *gospéma*.
Mn. 1. *gospé*, 2. *gospé* in *gospá*, 3. *gospém*, 4. *gospé*, 5. pri *gospéh*, 6. z *gospémi*.
155. Edninski dajalnik in mestnik *gospej* je napačen (Miklošič, Metelko, Levstik, Škrabec).
- B. Druga sklanjatev: Moška o-debla: *travnik, kovač, pastir, građ*.**
156. 1. Po moških o-deblih se sklanjajo tudi:
a) Moška i-debla: *golob, črv, gost, zet, laket, nohet, pečat, pot, tat, tast, gospod, medved*.

b) Moška u-debla : *sin, dob, dom, med, mir, ol, stan, vol, vrh* . . . 157.

c) Moški samostalniki soglasniške sklanjatve : *kamen, koren, 158. kremen, plamen, jermen, jelen, prstan* . . .

č) Moški samostalniki na -a: *oproda, vodja, vojvoda* . . . 159.
(Prim. pravilo 150) Tako sklanja te samostalnike narod, zatoorej je tako pisavo priporočati tudi v knjižni slovenščini.

2. Kadar ima edn. imenovalnik v poslednjem zlogu polu- 160.
glasni e (gl. pravilo 18, 19), bodisi prvoten ali pozneje vrinjen ali po analogiji iz določnega samoglasnika nastal, tedaj izpade ta e v ostalih sklonih, n. pr. *pevec : pevca ; zajec : zajca ; kebel : kebla ; ogel : ogla ; orel : orla ; pekel : pekla ; posel : posla ; jarem : jarma ; kosem : kosma ; sen : sna ; oven : ovna ; bedenj : bednja ; ogenj : ognja ; deček : dečka ; dušek : duška ; pajek : pajka ; starček : starčka ; svitek : svitka ; svetek : svetka ; ubožček : ubožčka ; koder : kodra ; oder : odra ; steber : stebra ; sveder : svedra ; veter : vetra ; pes : psa ; šev : šva* . . .

Zaradi blagoglasja poluglasni e ne izpada v besedah : *iglec : 161. igleca ; jaglec : jagleca ; jazbec : jazbeca ; jezdec : jecdeca ; kozelc : kozelca ; mislec : misleca, miselca ; mrtvec : mrtveca ; rigljec : rigljeca ; tekmeč : tekmeča* . . .

Kamen ima *kamena* in *kamna* ; *mesec* navadno *meseca* 162.
poleg *mesca*.

3. Domači samostalniki na -telj ohranijo brez izjeme e v tej 163.
končnici, n. pr. *prijatelj : prijatelja* (ne *prijatlja*) ; *učitelj : učitelja ; voditelj : voditelja ; rešitelj : rešitelja* . . .

4. Domači in izposojeni samostalniki na -elj izpahujejo 164.
poluglasni e, n. pr. *brencelj : brenclja ; črevelj : črevlja ; hrustelj : hrustlja ; igelj : iglja ; kavkelj : kavklja ; kocelj : koclja ; kašelj : kašlja ; krcelj : krclja ; krehelj : krehlja ; krhelj : krhlja ; krem-pelj : kremplja ; parkelj : parklja* die Klauē ; *pecelj : peclja ; pregelj : preglja ; recelj : reclja ; rkelj : rklja ; robelj : roblja ; rogelj : roglja ; šapelj : šaplja ; štekelj : šteklja ; štempelj : štem-plja ; štrukelj : štruklja ; vrabelj : vrablja ; žrebelj : žreblja* . . .

Samostalniki *butelj, durgelj, gredelj, kapelj, kavelj, meželj, 165. parkelj* der Strampus, *tempelj* imajo po dvojno obliko, n. pr.

butlja, buteljna; durglja, durgeljna; gredlja, gredeljna; kaplja, kapeljna; kavljja, kaveljna; mežlja, meželjna; parklja, parkeljna; templja, tempeljna . . .

Apostol ima apostola, apostelj pa aposteljna; angel ima angela.

166. 5. Dvozložni in večzložni samostalniki na *r* dobivajo v rodilniku pred sklonilom *j*, ki ga ohranijo po vsej sklanjatvi (glej pravilo 140), n. pr. *cesar: cesarja; jantar: jantarja; lopar: loparja; sever: severja; osir: osirja; dehor: dehorja; bramor: bramorja; lavor: lavorja; mramor (kamen): mramorja; mehur: mehurja; piskor: piskorja; doktor: doktorja; major: majorja; profesor: profesorja . . .*

167. Izvzeti od tega pravila so: *govor, javor, mramor* die Werre, *prapor, prizor, prostor, razor, šator, snipor* baš Heuidt, *tabor, topor, tovor, okvir, prepir, večer*, ki imajo v rodilniku *govora, javora . . .* Sploh od korenov na *r* (*dr, pr, str, tr, zr . . .*) narejeni samostalniki na *or* ne mehčajo *ra*, n. pr. *razdor, napor, prostor, zastor, zator, nazor . . .*

168. *Dež* ima *dežja, dežju . . iver* m. navadno *ivera* poleg *iverja*.

169. 6. Edninski mestnik se končava pri vseh samostalnikih brez izjeme na *u*, n. pr. *na travniku, pri kovaču, pri učencu, na rovašu, pri nožu, pri pastirju, na gradu . . .*

Razložek, ki ga delajo nekateri pisatelji v tem sklonu med trdimi in mehkiimi debli (*na travniku, gradu; pri kovaču, pastirju*) je umeten in zatorej napačen. Slovenščina že v XVI. veku ni poznala tega razložka, ampak že najstarejši pisatelji naši so pri mehkih kakor pri trdih deblih pisali zdaj *u*, zdaj *i*. Občna pisava zdanjega časa pa se je odločila za *u*, in zatorej se nam je ravnati po tej pisavi. Samo pesnikom bodi dano na prosto voljo, naj pišejo ne samo v edninskem mestniku, ampak tudi v edninskem dajalniku zdaj *u*, zdaj *i*, kakor nanese rima, ne da bi se jim to štel za napako.

170. 7. V množinskem imenovalniku in mestniku se goltniki ne mehčajo v sičnike; edino izjemo delata (po pravilu 82) samo-

stalnika *otrok, volk*, ki imata : *otroci*, pri *otrocih* (toda z *otroki*); *volcje, volkovi, volki*.

8. Navadna končnica v množinskem imenovalniku je *i*; 171. časih pa nastopi tudi *je*. To končnico imajo :

a) Nekateri enozložni samostalniki, ki dobivajo v edn. 172. roditelju naglašen *ú* ali *á*: *lasje, možje, zobje, volcje* . . .

b) Moška i-debla, ki se sklanjajo po tej sklanjatvi (gl. pra- 173. vilo 156) n. pr. *golobje, gostje, črveje, tatje, gospodje* . . .

c) Nekateri samostalniki na *f, d, t*, n. pr. *škofje, grofje, 174. sosedje, udje, kmetje* . . .

Novoknjižne besede se ogibajo te končnice, n. pr. *narod* : 175. *narodi*; *navod* : *navodi*; *zavod* : *zavodi* . . .

č) Samostalniki, zlasti imena narodov in prebivavcev, na 176. -an n. pr. *kristjan* : *kristjanje* in *kristjani*; *meščan* : *meščanje* in *meščani*; *Rimljan* : *Rimljanje* in *Rimljani*; *Lakničan* : *Lakničanje* in *Lakničani* . . .

d) Nekatera ljudska imena, kakor : *Francoz* : *Francozje*; 177. *Prus* : *Prusje*; *Rus* : *Rusje* poleg *Francozi, Prusi, Rusi* . . .

9. Stari mn. roditelj brez končnice *ov* so ohranili: *konj* : 178. *kónj*; *las* : *lás*; *mož* : *móž*; *otròk* : *otrók*; *voz* : *vóz*; *zob* : *zób*. Nekateri imajo obojno obliko: *lónec, lóncev*; *pénez, pénezov*; *rajniš, rajnišev*; *stremén, streménov*.

Enozložni samostalniki, ki imajo že v edninskem imenovalniku dolg zlog in dobivajo v edn. roditelju naglašen *ú* ali *á*, se sklanjajo tako :

<i>Ednina.</i>	<i>Im.</i> grád,
	<i>rod.</i> gráda, gradú, gradá, gradóva,
	<i>daj.</i> grádu, gradovi,
	<i>tož.</i> grad.
	<i>mest.</i> v grádu,
	<i>orod.</i> z gradom, gradovom.
<i>Dvojina.</i>	<i>Im.</i> gráda, gradá, gradóva,
	<i>rod.</i> grádov, gradóv, gradí,
	<i>daj.</i> grádoma, gradéma, gradóvoma.

tož. gráda, gradá, gradú, gradóva,
mest. v grádih, gradéh, gradóvih,
rod. z grádoma, gradéma, gradóvoma.

Množina. *Im.* grádi, gradjé, gradóvi,
rod. gradov, gradóv, gradí,
daj. grádom, gradém, gradóvom;
tož. gráde, gradé, gradí, gradóve,
mest. pri grádih, gradéh, gradóvih,
orod. z grádi, gradmí, gradóvi.

180. Potem zgledu dobivajo v edninskem rodilniku: a) navadno naglašen *ú*: *dar, cvet, glad, glas, god, gost, jez, kvas, lan, las, led, med, meh, ol, panj, pas, ples, plot, pot* der *Schweiß, prah, rast, red, rob, rod, sad, sat, sin, sled, smeh, smrad, sram, srd, stan, strah, tast, tat, val . . .*; b) naglašen *á*: *Bog, črv, dolg, drob, duh, gnoj, hod, les, loj, mož, nos, rog, neg, sok, svet, volk, voz, vrh, zob . . .* — Izmed teh samostalnikov imajo v dvojinskem dajalniku in orodniku navadno *ema*: *gostema, gradema, možema, tatema, zobema*; — v množinskem imenovalniku *je*: *črvje, lasje, možje, tatje, volcje, zobje*; — v množinskem dajalniku *em*: *gostem, gradem, možem, tatem, zobem*; — v množinskem tožilniku *i*: *dari, gosti*; — v množinskem orodniku *mi*: *darmi, dolgmi, drogmi, gostmi, lasmi, možmi, pasmi, rogmi, tatmi, valmi, vozmi, zobmi*.

181. Vsi ti samostalniki — razen *mož, panj* — imajo trd končnik.

C. Tretja sklanjatev: *Srednja o-debla: jezero; lice.*

182. 1. Kakor pri moških, tako je pisati tudi pri srednjih o-debljih edninski mestnik na *u*, ne oziraje se na to, če je deblo trdo ali mehko, n. pr. *pri jezeru, na licu, na morju, na igrišču . . .* Glej pravilo 169.

183. 2. V dvojinskem in množinskem rodilniku se med dvema soglasnikoma ob koncu vriva poluglasni *e*, pred *j* pa *i* (glej pravilo 47, 49, 147), n. pr. *deblo: debel; duplo: dupel; teslo: tesel; rebro: reber; okno: oken; pismo: pisem; cesarstvo: cesarstev; jajce: jajec . . . kopje: kopi; narečje: narečij; predmestje: predmestij . . .*

Toda po pravilu 42 daje *usta*: *ust*; *toporišče*: *toporišč*; 184. *gnezdo*: *gnezd* . . .

3. V to sklanjatev so prestopila tudi vsa debela srednjega 185. spola na soglasnik (*n*, *t*, *s*), ki ga pa izgubljajo v edn. imenovalniku in tožilniku, n. pr. *ime*: *imena*; *telo*: *telesa*; *kozle*: *kozleta* . . .

Nekatera debela na *-es* se sklanjajo tudi kakor prava *o*-debela 186. na *o*, zlasti v množini v nekoliko različnem pomenu, kakor bi ga imelo v množini deblo na *-es*, n. pr. *kolo*, mn. *kola* der Wagen, *kolesa* die Räder; *črevo*, mn. *čreva* die Gedärme, der Unterleib, *črevesa* die einzelnen Darms; *drevo*, mn. *drva* das Brennholz, *drevesa* die Bäume . . .

Pero ima v množini *peresa* in *pera*. 187.

Nebo das Firmament, rod. *neba*, v množini *nebesa* der 188. Himmel als Aufenthalt der Seligen.

Oko ima v množini *očesa* (*kurja očesa* na nogi, trta je 189. pognala *očesa*), *oka* (rakova *oka* die Krebssteine) in *oči* (ženskega spola po IV. sklanjatvi).

4. Srednji samostalniki, kakor: *meso*, *testo*, *srebro*, *zlato*, 190. *blago*, *proso*, *morje*, *polje* . . . navadno nimajo dvojine in množine. Sploh se narod ogiba zlasti dvojine ter govori: *dvoje*, *oboje telet*; *dvoje*, *oboje jajec*; *oboje proso*, *oboje polje*, *morje* ali *dvoje polj*, *morij* . . . a ne *dve teleti*, *jajci*, *prosi*, *polji*, *morji* . . .

Č. Četrta sklanjatev: a) *Ženska i*-debela: *niti*; *kosti*; b) *moška i*-debela: *ljudje*.

1. V končnem zlogu vrinjeni poluglasni *e* (glej pravilo 42, 191. 43, 46) ali njegov namestnik *á* (pravilo 20) izpada tudi tukaj v rodilniku in ostalih sklonih, n. pr. *bolezen*: *bolezni*; *basen*: *basni*; *misel*: *misli*; *povodenj*: *povodnji*; *ravan*: *ravni* . . .

2. Vsi takšni samostalniki delajo edninski orodnik na *-ijo*, 192. dvojski dajalnik in orodnik na *ima*, množinski orodnik na *imí*, n. pr. *z mislijo*, *mislima*, *mislimi* . . . toda: *z nitjo*, *nitma*, *z nitmi* . . .

193. 3. Štajerski edninski orodnik na *-joj* ni knjižen pa tudi v pesmih zaradi rime ni upravičen, n. pr. Kako se (lipa) ponosno vzdiguje — Nad tihoj zagorskoj vasjoj. — Mogočno okrog razteguje — Prijazni dom senčnati svoj. — Aškerc.

194. 4. Končnica *-ij* (nam. *i*) v dvojinskem in množinskem rodilniku je umetna, prisiljena in zatorej napačna; pisati je: *debelih niti, belih kosti, veliko ljudi, grdih poti* (a ne: *nitij, kostij, ljudij, potij*) . . .

195. Kakor *ljudje* se sklanjajo v množini tudi samostalniki *las, tat, pot, gost*, in števnik *tri, štiri* (*treh, štirih; trem, štirim; tri, štiri; pri treh, štirih; s tremi, štirimi*).

196. *Pot* je v ednini navadno ženskega, časih pa tudi moškega spola: *lepa pot, lepi pot; Na lepem potu* (kraj v Ljubljani). V množinskem imenovalniku in tožilniku pa je *pot* časih tudi srednjega spola: *Čudna so pota božje previdnosti!* . . .

Vrhutega so se ohranili v edninskem orodniku še nekateri ostanki *i*-jevske sklanjatve, n. pr. *med potem, gre svojim potem, tem istim potem, ravnim potem* . . .

B. Peta sklanjatev: Soglasniška debela: cerkev.

197. Ženski samostalniki, ki se sklanjajo po zgledu *cerkev*, imajo v edninskem tožilniku in orodniku po dvojno obliko: *cerkev (cerkvo), s cerkvijo (cerkvo); molitev (molitvo), z molitvijo (molitvo)* . . .

Knjižna je samo prva: tož. *cerkev, molitev*; orod. *s cerkvijo, molitvijo* . . .

198. 1. Vsa soglasniška debela na *n, s, t, r* se sklanjajo po prvih štirih sklanjativah. Glej pravilo 158, 185.

199. 2. Samostalnik *dan* ima v edninskem dajalniku in mestniku dnevni: *proti dnevi, pri dnevi* . . ., v dvojinskem in množinskem rodilniku pa *dni*, in manj navadno *dnev* in *dan*, n. pr. *denes štirinajst dan* (na Notranjskem). Množinske oblike *dnovi, dnov* in *dnevov* niso knjižne.

II. Sklanjatev lastnih imen.

Lastna imena nimajo posebne sklanjatve, ampak se skla-200. njajo po tistih pravilih kakor drugi samostalniki.

A. Osebna imena.

Zlasti je pomniti:

1. Moška osebna imena na -a se sklanjajo po zgledu 201. *travnik* (glej pravilo 159), n. pr. 1. *Trdina*, 2. *Trdina*, 3. *Trdinu*, 4. *Trdina*, 5. *pri Trdinu*, 6. *s Trdinom*. Ravno tako *Robida*, *Slovša*, *Pelopida*, *Leonida* . . .

Prisiljeno je takšna imena sklanjati po zgledu *riba* (glej pravilo 150).

2. Moška osebna imena na o, se sklanjajo kakor *travnik*, 202. n. pr. *Janko*: *Janka*; *Metelko*: *Metelka*; *Zelenko*: *Zelenka*; *Marko*: *Marka*; *Pleško*: *Pleška*; *Murillo*: *Murilla* . . . a ne: *Jankota*, *Metelkota*, *Zelenkota*, *Markota*, *Pleškota*, *Murillota* . . .

3. Za osebna imena na e velja nastopno pravilo:

a) Domača osebna imena dobivajo v rodilniku prirastek 203. -t-, n. pr. *France*: *Franceta*; *Jože*: *Jožeta*; *Cigale*: *Cigaleta*; *Črne*: *Črneta*; *Peče*: *Pečeta*; *Smole*: *Smoleta*; *Stare*: *Stareta*; *Šuklje*: *Šukljeta*; *Vrne*: *Vrneta* . . .

Napačne so oblike *Cigaleja*, *Šukljeja* . . ., ki se nikdar ne slišijo med narodom, dasi se mnogokrat bero po knjigah in novinah.

b) Tuja osebna imena dobivajo v rodilniku prirastek -j-, 204. n. pr. *Bonaparte*: *Bonaparteja*; *Goethe*: *Goetheja*; *Clarke* *Clarkeja*; *Linné*: *Linneja* . . .

4. Osebna imena na i dobivajo v rodilniku prirastek -j-, 205. n. pr. *Juri*: *Jurija*; *Kosi* (iz *Kosej*): *Kosija*; *Žurbi* (iz *Žurbej*): *Žurbija*; *Mali* (iz *Malej*): *Malija*; *Lenassi*: *Lenassija*; *Grasselli*: *Grassellija* . . .

5. Kadar ima moško osebno ime pridevniško obliko, 206. tedaj se mora sklanjati kakor pridevnik, n. pr. *Koseski*: *Koseskega* (a ne *Koseskita*!); *Ledinski*: *Ledinskega*; *Podgorski*: *Podgorskega*; *Dobrovski*: *Dobrovskega*; *Radecki*: *Radeckega*;

Hradecki: Hradeckega; Palacki: Palackega; Tolstoj(=Tolsti): Tolstega (a ne Tolstoja!); Izvolakij: Izvolskega.

207. Napačno je zatorej pisati: *Koseskove pesmi; Palackova zgodovina; Radeckov ali Radeckitov spominek; Hradeckov ali Hradeckitov most; Tolstoveva ali Tolstovlja povest . . .*

208. 6. Moška osebna imena z vrinjenim poluglasnikom v zadnjem zlogu izpahujejo *e* v roditelju (glej pravilo 160), n. pr. *Orel: Orla; Erjavec: Erjavca; Prešeren: Prešerna; Šašel: Šašlja . .*

209. Popolnoma napačno piše, kdor z vezajem loči končnico od lastnega imena, n. pr. *Orel-a, Erjavec-a, Slomšek-a, Grasselli-ja; Šuklje-ta . .* To je tako, kakor bi Latinec pisal *Marcus-i Livius-i Drusus-i* namesto *Marci Livii Drusi . .*

B. Krajna imena.

210. 1. Krajna imena, ki imajo pridevniško obliko, se sklanjajo kakor pravi pridevniki, n. pr. *Trebnje: Trebnjega, v Trebnjem; Ubeljako: Ubeljskega, na Ubeljskem; Okroglo: Okroglega, na Okroglem; Škrjanče: Škrjančega, na Škrjančem; Trnovo: Trnovega, v Trnovem; Krakovo: Krakovega, v Krakovem . .*

211. 2. Mnoga množinska krajna imena ženskega spola delajo roditelj na *-an*, n. pr. *Duplje: iz Dupljan, iz Dupelj; Gorje: iz Gorjan, iz Gorij; Vipolže: iz Vipolžan; Vitovlje: iz Vitovljan; Vrhovlje: iz Vrhovljan . .*

212. 3. Množinska krajna imena na *-ane*, kakor *Goričane, Svečane, Poličane . .* se sklanjajo tako: 1. *Goričane*, 2. *Gorič*, *Goričan*, 3. *Goričam*, *Goričanom*, 4. *Goriče*, *Goričane*, 5. *na Goričah*, *na Goričanah*, 6. *z Goričami*.

213. 4. Pri množinskih krajnih imenih je dobro paziti na spol; tako so n. pr. *Adlešiči, Kozarji, Lazi, Pirniki, Železniki, Žiri . .* moškega spola ter imajo v roditelju: *Adlešičev, Kozarjev, Lazov, . .* v mestniku: *v Adelaideh, Kozarjih, Lazih . .* — *Gorje, Laze, Slape . .* so ženskega spola ter imajo v roditelju: *iz Gorij, Gorjan, iz Laz, iz Slap . .* v mestniku: *v Gorjah, Lazah, Slapah . .* — *Sela, Selca, Petrina . .*

so srednjega spola ter imajo v roditelju *Sel, Selec, Petrin . . .*, v mestniku: *na Selih, v Selcih, v Petrinih . . .*

Napačno je zatorej pisati: *iz Kozarij, iz Žir, iz Slapov . . . v Kozarjah, v Selcah, v Adlešičah . . .*

5. Krajna imena, sestavljena iz samostalnika in pridevnika, 214. se sklanjajo na dva načina:

a) Kadar je ohranil pridevnik še svoje pridevniško svojstvo, tedaj se sklanja pridevnik po svoje, samostalnik po svoje n. pr. *Dolenja vas: Dolenje vasi; Novo mesto: Novega mesta; Škofja Loka: Škofje Loke; Velike Lašče: Velikih Lašč . . .*

b) Kadar se je pridevnik popolnoma spojil s samostalnikom, 215. tedaj se sklanja samo samostalnik, n. pr. *Dobrépolje: Dobrépolj, v Dobrépoljah; Mokrónog: Mokrónoga, v Mokrónogu . . .*

Namesto množinskega *Dobrépolje*, ki so vselej ženskega spola, se 216. govori okoli *Dobrépolj* tudi samo *Polje*, n. pr. *iz Polja sem prišel, v Polje grem, v Polju sem bil . . .*

Izposojeni *Carigrad* se sklanja: *Carigrada, v Carigradu . . .* 217.

6. Krajna imena, sestavljena z naglašnim predlogom, se 218. sklanjajo tako, kakor bi ne bila sestavljena, n. pr. *Pódlog: do Pódloga, v Pódlogu; Prígorica: do Prígorice, v Prígorici; Préloka: do Préloke, v Préloki; Zálog: do Záloga, v Zálogu . . .*

Tudi kadar je s predlogom sestavljeno ime ohranilo po-219. udarek, se v sklanjatvi ne loči od predloga, n. pr.

1. *Podturn, Nabrežina, Zavrh, Predjama;*
2. *do Podturna, Nabrežine, Zavrha, Predjame;*
3. *proti Podturnu, Nabrežini, Zavrhu, Predjami;*
4. *grem v Podturn, v Nabrežino, v Zavrhu, v Predjamo;*
5. *bivam v Podturnu, v Nabrežini, v Zavrhu, v Predjami;*
- ali pa: *bivam Podturnom, Nabrežini, Zavrhom, Predjamo;*
6. *pred Podturnom, Nabrežino, Zavrhom, pred Predjamo*

Napačno je pisati: *Grem pod Turn, na Brežino, za Vrh, 220: pred Jamo. Bil sem pod Turnom, na Brežini, za Vrhom, pred Jamo . . .* ker se s tem lastno ime preveč premeni, kakor bi bil imenovalnik *Turn, Brežina, Vrh, Jama*, kar pa ni.

221. 7. Mnogo krajnih imen je izpremenilo svoj spol in svoje število, tako da jim je težko uganiti pravo sklanjatev, ako se ne oziramo na to, kako govori narod, n. pr. *Brezje, Dovje, Groblje, Radomlje, Tomišlje, Dobrépolje, Dobro polje* . . .

Brezje: *Bil sem v Brezju pri Lašičah, a ne pri Mariji Pomočnici na Brezjah*. — Dovje: *z Dovjega, na Dovjem*. — Groblje: *iz Grobelj, v Grobljah*. — Radomlje: *iz Radomlja, v Radomlju (ne v Radomljah)*. — Tomišlje: *iz Tomišljega, v Tomišljem (ne iz Tomišlja, v Tomišlju)*. — Dobrépolje: *iz Dobrépolj, v Dobrépoljah*. — Dobro polje: *z Dobrega polja, na Dobrem polju* . . .

III. Pridevnik.

A. Sklanjatev.

222. 1. Imenska sklanjatev pridevnikova se je ohranila še v nekaterih prislovih, n. pr. *izlepa, izmlada, iznova, izprva, iztežka; dodobra, docela, dočista, domala; kljubu* . . .

223. 2. Kakor pridevniki se sklanjajo tudi vsi svojilni zaimki, dalje tisti kazalni, vprašalni, oziralni in nedoločni zaimki, ki imajo pridevniško obliko, kakor n. pr. *tisti, a, o; čigav, a, o; kakršen, a, o; marsikateri, a, o, i. t. d.*

224. 3. Samo določno obliko imajo:

a) Vsi svojilni pridevniki na *-ji, -ski* in vsi pridevniki na *-nji*, ki sploh nikoli nimajo nedoločne oblike, n. pr. *božji, divji, gadji, kravji, ribji; bratovski, jesenski, lovski, slovenski; srednji, vsakdanji, zadnji* . . .

225. Napačno je zatorej pisati: *To je božij dar; denes je lep jesensk dan; ti si pošten slovensk mož; vsakdanj človek; sredenj pot* . . .

226. b) Vsi primerniki, n. pr. *grši, mlajši, višji, popolnejši* . . .

227. c) Vsi pridevniki, ki se rabijo v zvezi s samostalnikom za nemške zloženke, n. pr. *cestni prah Straßentaub; častni meščan Ehrenbürger; državni zbor Reichsrath; lahki kamen Kalktuff; mali traven April; pustni vtorek Faschingsdienstag; sadni vrt*

Obstgarten; tržni dan Marcttag; veliki petek Charfreitag; Črni vrh Schwarzenberg; Stari trg Altenmarkt; Veliki Klek Großglockner . . .

č) Nekateri pridevniki, ki sploh nimajo nedoločne oblike; 228. to so: *mali, obči, pravi, zali*.

Namesto *mal* pravimo *majhen*. 229.

d) Vsi pridevniki, ki nam rabijo za samostalnike, n. pr. 230. *bolni* ein Kranter; *duhovni* ein Geistlicher; *modri* ein Weiser; *popotni* ein Reisender; *pravični* ein Gerechter; *sužni* ein Seib-eigener; *tuji* ein Fremder . . .

V takšnih primerih je pravilneje pisati *bolnik, duhovnik, 231. modrc, popotnik, pravičnik, suženj, tujec* . . .

e) Kazalni zaimki *oni, isti, taisti, tisti*; vprašalni in oziralni 232. *kateri, koji* in nedoločni *marsikateri, mnogokateri, neki, nekateri, vsakateri, raznokateri*.

4. Samo nedoločno obliko imajo:

a) Vsi svojilni pridevniki na *-ov (-ev), -in*, n. pr. *bratov, 233. lipov, cesarjev, Valentinov; kraljičin, tetin, Marijin* . . .

Napačno je zatorej pisati: *V tej vasi je moj očetovi dom; to je lipovi cvet; denes je Marijint ali Marijnt praznik; Adamovi sin; Eeropini prstan* . . .

b) Nekateri s pripono *-j* zlasti od osebnih imen narejeni 234. pridevniki, ki nam rabijo za lastna osebna in krajna imena, n. pr. *Viranč (= Virantov) hlapec te popelje v Ljubljano; Ogrinč (= Ogrinčev) les sem kupil; to je Marolč (= Maroltov) konj; Ruperč vrh, Vinj vrh, Martinj vrh, Slovenj Gradec* . . .

c) Vsi svojilni zaimki, dalje kazalni zaimki *tak, takšen, 235. tolik, tolikšen*; vprašalni zaimki *čigav, kak, kakov, kakšen, kolik, kolikšen, koliker*; oziralni zaimki *kakršen, kolik, kolikršen* in nedoločni zaimki *kak, marsikak, marsikakšen, vsak*.

5. Pridevniki s poluglasnim *e* ali njegovim namestnikom, 236. naglašenim *a*, izgubljajo v zadnjem zlogu ta *e* ali *a* v ostalih spolih in sklonih (glej pravilo 19, 20, 45), n. pr. *dober, dobra, dobro; svetel, svetla, svetlo; gorák, gorka, gorko; hladán, hladna, hladno; otrok je bolan: otroci so bolni (ne boláni!)* . . .

Kisel ima *kisela, kiselo* in *kisel, kisle, kisle*. 237.

238. 6. Pridevniki s poluglasnim *e* v korenskem zlogu premijajo v določni obliki *ta e* v naglašen *a*: *tenák*: *tánki*, *tánka*, *tánko*; *legák*: *láhki*, *láhka*, *láhko* . . . Glej pravilo 20.
239. 7. Po goltnikih *k*, *g*, (*h*) je goltnikovo mehčanje upravičeno samo v edninskem mestniku moškega in srednjega spola; v edninskem dajalniku in mestniku ženskega spola; v dvojninskem imenovalniku ženskega in srednjega spola; v množinskem imenovalniku moškega spola (glej pravilo 83). Oblike, kakor: *tacega veličega gospoda*, *pri taeih velicih gospodih*, *z velicimi gospodi* . . . so napačne.
240. 8. Ravna je se po prevesni večini najboljših slovenskih pisateljev piši v edninskem dajalniku in mestniku ženskega spola vselej končnico *-i*, a ne *-ej*, n. pr. *Veruj božji* (ne *božjej*!) *besedi*. — *Pravljica o belti* (ne *belej*!) *kači*. — *Bil sem pri svoji dragi stari* (ne *svojej dragej starej*!) *materi* . . .
241. 9. Pridevnik *rad* in njegov primernik *rajši* ima samo imenovalnike vseh spolov in števil ter se vedno ujema z osebkom, n. pr. *Naš hlapec rad moli*, *pa še rajši* (ne *raje*!) *dela*. — *Moja hči rada šiva*, *pa še rajša* (ne *raje*!) *bere*. — *To dete rado je*, *pa še rajše* (ne *raje*!) *spi*. — Mn. *Hlapci radi delajo*, *dekle pa rade postavajo* . . .
242. 10. Pridevnik *žal* se sklanja ali pa ne: *Žal besede v ustih ni*. — *Žale misli v srcu ni*. — *Ne bo iz mojih ust prišla beseda žala*. Preš.
243. 11. Nekateri pridevniki nam rabijo za samostalnike, n. pr. *bližnji* der *Nächste*; *domači* die *Hausleute*; *duhovni* der *Priester*; *młajši* die *Jungen*; *moški* die *Männer*; *Vsi sveti* das *Allerheiligenfest*; *starši* die *Eltern*; *zakonski* die *Eheleute*; *ženska* die *Frau*.
244. Med temi se *bližnji*, *domači*, *duhovni*, *młajši*, *moški*, *Vsi sveti*, *zakonski* sklanjajo vselej kakor pridevnik; *ženska* se sklanja, kakor pridevnik ali pa kakor samostalnik, *starši* pa vselej kakor samostalnik.
245. 12. Pridevnik (*cenén*, *a*, *o*) *wohlfeil*, je napačno narejen namesto prislova *cenó*, n. pr. *To blago je ceno* (ne *ceneno*). Pač pa nam je v rabi primernik *cenejši*, *a*, *e*.

13. Kadar v edninskem tožilniku moški ali srednji samostalni²⁴⁶. in pridevnik (zaimek) nista v istem stavku in se pridevnik nanaša na samostalni²⁴⁷ v prednjem stavku, tedaj ne delamo razločka med živimi in neživimi stvarmi, ampak pišemo pridevnikov tožilnik kakor pri živih bitjih, n. pr. *Veliki zvon smo že prelili, srednjega pa šele bomo.* — *Mladina novi svet preveč čišla, starega pa zanemarja.* — *Veliki travnik smo že zjutraj pokosili, malega bomo pa nocoj.* — *Naše seno je že naloženo, sosedovega pa še nakladajo.* — *Nebeško kraljevstvo je podobno kvasu, katerega je žena vzela . . .*

B. Stopnjevanje.

1. S pripono *ši, ša, še* delajo primernik:

a) Vsi enozložni pridevniki na *h, p, n*, n. pr. 247.

ljub: *ljub-ši, ljub-ša, ljub-še*;

slab: *slab-ši, slab-ša, slab-še*;

lep: *lep-ši, lep-ša, lep-še*.

b) Vsi pridevniki s končnikom *đ*. Za samoglasnikom se ²⁴⁸. *đ* izpreminja v *j*, za soglasnikom se pa izpahuje, n. pr.

huđ: *huj-ši, huj-ša, huj-še*;

mlađ: *mlej-ši, mlej-ša, mlej-še*;

grđ: *gr-ši, gr-ša, gr-še*;

trđ: *tr-ši, tr-ša, tr-še*.

slađ-ek: *slaj-ši, slaj-ša, slaj-še*;

ređ-ek: *rej-ši, rej-ša, rej-še*.

2. S pripono *jji* (iz *jti*), *jja, jje* delajo primernik:

a) Vsi enozložni pridevniki na goltnike *k, g, h*, ki se ²⁴⁹. (po pravilu 53) pretapljajo v *č, ž, š*, n. pr.

jak: *jač-ji, jač-ja, jač-je* iz *jak-jji* . . .

drag: *draž-ji, draž-ja, draž-je*;

plah: *plaš-ji, plaš-ja, plaš-je*;

leg-ák: *laš-ji, laš-ja, laš-je*;

meh-ák (deblo *mek*): *meč-ji, meč-ja, meč-je*.

b) Vsi pridevniki na sičnika *z, s*, ki se (po pravilu 58) ²⁵⁰. pretapljata v šumnika *ž, š*, n. pr.

niz-ek : *niž-ji*, *niž-ja*, *niž-je* ;

vis-ok : *viš-ji*, *viš-ja*, *viš-je*.

3. S pripono *ejši*, *ejša*, *ejše* delajo primernik :

251. a) Vsi večzložni, in mnogi dvozložni pridevniki, zlasti oni na *er*, *en*, *án*, *ák*, *ál*, *iv*, *it*, *n*. pr.

bister : *bistrej-ši*, *bistrej-ša*, *bistrej-še* ;

priden : *pridn-ejši*, *pridn-ejša*, *pridn-ejše* ;

rodoviten : *rodovitn-ejši*, *rodovitn-ejša*, *rodovitn-ejše* ;

drobán : *drobn-ejši*, *drobn-ejša*, *drobn-ejše* ;

krepač : *krepk-ejši*, *krepk-ejša*, *krepk-ejše* ;

sladač : *sladk-ejši*, *sladk-ejša*, *sladk-ejše* ;

šibak : *šibk-ejši*, *šibk-ejša*, *šibk-ejše* ;

svetál : *svetl-ejši*, *svetl-ejša*, *svetl-ejše* ;

ljubezniv : *ljubezniv-ejši*, *ljubezniv-ejša*, *ljubezniv-ejše* ;

plemenit : *plemenit-ejši*, *plemenit-ejša*, *plemenit-ejše*.

252. b) Mnogi enozložni pridevniki, zlasti oni na *st*, *n*. pr.

nov : *nov-ejši*, *nov-ejša*, *nov-ejše* ;

star : *star-ejši*, *star-ejša*, *star-ejše* ;

čist : *čist-ejši*, *čist-ejša*, *čist-ejše* ;

gost : *gost-ejši*, *gost-ejša*, *gost-ejše* ;

prost : *prost-ejši*, *prost-ejša*, *prost-ejše* ;

tolst : *tolst-ejši*, *tolst-ejša*, *tolst-ejše*.

253. Kadar pripona *ejši* nima naglasa na zlogu *ej*, se izpremeni *ej* navadno v *i*, *n*. pr. *pametnejši* : *pametniši* ; *prostornejši* : *prostorniši* ; *rodovitnejši* : *rodovitniši* . . .

254. Tudi *starejši* se krči v *starši*, *a*, *e*.

255. 4. Pridevniki na *ák*, *ek*, *ok* v primerniku navadno odpahujejo te končnice, časih jih pa tudi pridrže, *n*. pr.

tenak : *tanjši*, *tenkejši*, *tanji* . . .

gladek : *glajši*, *gladkejši* ;

sladek : *slajši*, *sladkejši* ;

globok : *globlji*, *globokejši*, *globočji* ;

širok : *širji*, *širši*, *širokejši* ;

256. 5. *Velik* dela primernik iz debla *vet*, *n*. pr. *vet-jji* : *večji*, *-a*, *-e* poleg *vet-ši* : *veči*, *veča*, *veče* ; *kratek* ima *krajši*, *krajša*, *krajše* in *kračji*, *-a*, *-e*.

Vekši ni knjižna oblika.

6. Za prislove nam rabijo navadno s pripono *je* narejene 257. oblike srednjega spola: *huje, kraje, slaje, reje, trje, jače, meče, bliže, draže, laže, niže, više, bistreje, gorkeje, zvesteje, prosteje, tanje, dalje, bolje* . . . Primerniki, kakor: *huji, huja; prosteji, prostēja* . . . pa niso pravilni.

IV. Zaimek.

I. Osební zaimki. — 1. Imenovalniki osebnih zaimkov se 258. govore in pišejo samo tedaj, kadar imajo poudarek, n. pr. *Jaz* hranim, *ti* zapravljaš. — *On* se krega, *ona* pa joka. — *Midva* bodeva sejala, *vidva* pa orala. — *Mi* bomo kosili, *vi* pa sušili. — Kdo je bil tukaj? — „*On* in *ona*.“ — Kdo je tega kriv? — „*Vi* ravnotako kakor *mi*“ . . .

Napačno je govoriti in pisati osebne zaimke, kadar nimajo 259. poudarka, n. pr. Kaj delaš? — „*Jaz* pišem.“ — Kaj boste delali? — „*Mi* bomo pisali nalogo.“ — Kaj vidite na deski? — „*Mi* vidimo podobo. . . . Pravilno: „Pišem.“ — „Pisali bomo nalogo.“ — „Vidimo podobo“ . . .

Ta napaka je po šolah tako vkoreninjena, da ji bo treba napovedati črno vojsko.

2. Edninski dajalnik in mestnik ženskega spola za tretjo 260. osebo je *njej, ji; pri njej*, n. pr. *Deklica je lačna; daj ji kruha!* — *Njej je dal kruha, meni pa ne* . . .

3. Edninski tožilnik za tretjo srednjo osebo je *nje, je*, 261. toda samo za predlogi, n. pr. *zanje, vanje, ponje* . . . V vseh drugih primerih se govori in piše *ga*, n. pr. Ali je mesar že prišel po jagnje? — „Ni še prišel *ponje*.“ — Jagnje, ki *ga* je kupil mesar, še pol leta ni staro. — Kristjanom so silili kadilo v roke, da bi *ga* zažigali maliku . . .

4. Edninski orodniki so: *z menój, tebój, s seboj; z máno*, 262. *s tábo, s sábo; z menó, s tebó, s sebo*.

5. Dvojinski rodilnik za tretjo osebo je v vseh spolih *njiju*, 263. *nju, ju*; dvojinski tožilnik za moški spol *njiju, nju, ju*, za ženski in srednji spol *nji, ji*; mestnik za vse tri spole *njiju*.

264. 6. Množinski tožilnik za tretjo osebo je v vseh treh spolih **nje, je**, toda samo takrat, kadar je zaimsek poudarjen, in za predlogi, n. pr. *vanje, zanje, ponje* . . .

V vseh drugih primerih se govori in piše **jih**, n. pr. Od kod ima sosed svoje lepe konje? — „Pravijo, da **jih** je kupil v Ljubljani in da je veliko dal **zanje**.“ — Kam ste dejali grablje? — „Dekla **jih** je vzela; pojdi **ponje**!“ — Kje so jabolka? — „Otroci so **jih** snedli.“

Vendar ni napačno tudi v primerih št. 261 in 264 namesto *ga* in *jih* pisati *je*, ker tudi narod še po nekaterih krajih tako govori.

265. 7. Enozložni predlogi *v, na, po, ob, med, nad, pod, pred*, črez se v edninskem tožilniku in pri tretji osebi tudi v množinskem tožilniku navadno spajajo z osebnimi zaimki: *vame, vate, vanj, vase; name, nate, nanj, nase; pome, pote, ponj; obme, obte, obenj; črezme, črezte, črezenj; ponje, zanje, čreznje* . . . Naglašen je prvi zlog. Glej pravilo 622., 681.

Pisava *va-me, va-te, va-nj, za-se, ob-enj* i t. d. je nepravilna.

266. Pravilno pa se govori in piše tudi: *Ti za me, jaz za te*. — *Na se se zanašaj* . . . Tukaj ima zaimsek poudarek.

267. Za vsemi temi predlogi pa lahko stoje tudi daljše oblike, zlasti kadar imajo poudarek, n. pr. *Za sebe dela, za njega pa moli*. — *Ali si prišel po mene?* — *Pazi na njega!*

8. Daljše oblike osebnih zaimkov se pišejo:

268. a) V začetku stavka, n. pr. *Mene nisi videl*. — *Njega so vprašali*. — *Sebe glej!*

269. b) Kadar ima osebni zaimsek poudarek, n. pr. *Kdor vas posluša, mene posluša, in kdor vas zaničuje, mene zaničuje; kdor pa mene zaničuje, zaničuje njega, ki me je poslal*.

270. c) V protivnih stavkih, n. pr. *Denes meni* — *jutri tebi!* — *Vprašali smo njega, ne tebe*.

271. e) Kadar ima osebni zaimsek pri sebi prilastkov stavek, n. pr. *Nepokoren si meni, ki sem tvoj učitelj*. — *Valhun zastonj tam išče mlado lice njega, ki kriv moritve je velike*. — *Ne polasti se njih, ki so v trdnjavi*.

272. d) Po vseh predlogih, ki niso omenjeni v pravilu 265, n. pr. *k meni, proti tebi, od sebe, mimo njega, izmed njih* . . .

II. Svojilni zaimki. — 1. Svojilni zaimki, ki se vsi skla- 273.
njajo kakor pridevnik, nimajo v edninskem imenovalniku nikdar
določne oblike: Napačno je zatorej pisati: *njení brat, nje-
goví konj, njihoví prijatelj, najiní vrt, vajiní sosed* . . . Glej
pravilo 235.

2. Pravilni dvojinski svojilni zaimki so: *najin, najina, 274.
najino; vajin, vajina, vajino; njun (iz njijun), njuna, njuno.*

3. Svojilnega zaimka *njihov* se narod ogiba in ga nadomešča 275.
z zaimkom *njih*, n. pr. *To je njih dom.* — *Njih očeta sem
videl.* — Tudi v knjižni slovenščini takšna pisava ni napačna.

4. Vprašalni svojilni zaimek je *čigav* (a ne *čegav*). 276.

III. Kazalni zaimki. — 1. Edninski dajalnik in mestnik 277.
kazalnega zaimka *ta* je v ženskem spolu *tej*: *tej ženi, pri tej,
priči.* — Pravilne oblike so dalje: *s tem; teh, tema, pri
teh, s tema; teh, tem, s temi* (napačne *s tim, tih* . . .)

2. Pisati je nadalje: *takšen* ali *takovšen; tolikšen; osidobi, 278.
posihmal, dosihmal.*

3. Pri sestavljenem kazalnem zaimku *taisti* se sklanjata 279.
oba dela: *tega istega, temu istemu* itd. . . .

IV. Vprašalni zaimki. — Pravilne oblike so: *čigav, 280.
kakšen, kolikšen* (napačne: *čegav, kakošen, kolikošen*).

V. Oziralni zaimki. — 1. Pravilne oblike so: *kakršen, 281.
kolikršen* (napačne: *kakoršen, kolikoršen*).

2. Zaimek *kdor* se sklanja tako: Im. *kdor*, rod. *kogar* in 282.
čigar, daj. *komur*, tož. *kogar*, mest. *pri komer*, orod. *s komer*.

3. *Kar* ima v dajalniku *čemur*, v mestniku *pri čemer*, 283.
v orodniku *s čimer*.

VI. Nedoločni zaimki. — 1. *Nikdo*, zdaj našim pesnikom 284.
tako priljubljen, je novoknjižna napačna oblika; edino pravilna
je *nihče*.

2. *Nič* se sklanja: Im. *nič*, rod. *ničesar*, daj. *ničemur*, tož. 285.
nič, mest. *pri ničemer*, orod. *z ničimer*. — Rodilnik *ničesa*
je napaka.

286. *Ves* ima v edninskem dajalniku in mestniku ženskega spola *vsej*, *pri vsej*. — Napačne so oblike *z vsim*, *vsih*, *vsim*, *z vsimi*.
287. V novejšem času delajo nekateri pisatelji iz zaimkov prisiljene samostalnike, n. pr. *vsakaternik*, *nekaternik*, *mnogokaternik* . . .

Ogibaj se takšnih napak !

V. Spregatev.

A. Glagolske oblike vobče.

288. 1. V sedanjikovi dvojini zdanji pisatelji večinoma ne delajo razlike med moškim in ženskim spolom, kakor ga že pisatelji XVI. veka niso delali, n. pr. *Dve bodeta mleli*. — *Obedve imata prav*. — *Midve šele pereva*, *vidve pa že sušita* . . .
289. 2. V sedanjikovi tretji množinski osebi imajo vsi glagoli I. vrste krajšo obliko poleg daljše, razen teh: *godejo*, *krađejo*, *padejo*, *najdejo*, *pridejo*, *sedejo*, *lezejo*, *molzejo*, *zebejo*, *hropejo*, *tolčejo*, *znajo*, *plovejo*, *rjovejo*, *slovejo*. — Dalje vsi glagoli III., 2. in IV., ki imajo v prvi edninski osebi naglas na *-ím*: *bežé*, *bojé se*, *goré*, *trpé*, *spé*, *sedé* . . . ; *časté*, *dolžé*, *redé*, *učé* . . . — V. 2.: *orjó*, *jemljó* . . . V. 3.: *beró*, *peró*, *ženó*, *žgó* . . .
290. Oblike, kakor *padó*, *pridó*, *doignó*, *izprevidé*, *hvalé ali hvále*, *poljubé* . . . niso narodne, ampak umetne in prisiljene in se ne smejo pisati.
291. 3. *Deležniki*. — a) Prislovni deležnik sedanjega časa na *e* ima samo nekoliko neprehajalnih trajnih nedovršnikov, kakor: *gledé* (od *gledim*), *gredé*, *klečé*, *ležé*, *mižé*, *molčé*, *sedé*, *stojé* . . .
292. Oblik, ki se vtepljejo v novejšem času v knjige in uče celo po šolskih slovnica, kakor: *predé*, *nesé*, *tepé*, *grebé*, *pné*, *krijé*, *vené*, *štejé*, *hvalé*, *piščé*, *beré*, *sejé*, *kupujé*, *verujé*, *gospodujé*, *potujé*, *vzdihujé*, *pridigujé* . . . v knjižni slovenščini ni priporočati.
293. Glagoli V. vrste 1., 2. in 4. razreda in oni VI. vrste delajo ta deležnik rajši od nedoločnikovega debela na *-aje*, n. pr. *igraje*, *klicaje*, *plesaje*, *trepetaje*, *sejaje*, *kupovaje*, *verovaje*, *gospodovaje*, *potovaje*, *vzdihovaje*, *pridigovaje* . . . Glej pravilo 399.

b) Pridevni deležnik sedanjega časa na -č imajo tudi samo 294. trajni nedovršniki. Dela se od tretje krajše množinske sedanjkove osebe; n. pr. *pojó: pojoč; klečé: klečč; gredó: gredóč; stojé: stojč . . .*

Kadar glagol v tretji množinski sedanjikovi osebi nima 295. krajše oblike, tedaj se mora končinka -ijo skrajšati v e, -ejo pa v o, n. pr. *hvalijo: hvale-č; jezdiyo: jezde-č; predejo: predo-č; plešejo: plešo-č . . .*

Glagoli na -ajo se ne krajšajo, n. pr. *delajo: delajo-č; 296. igrajo: igrajo-č . . .*

Pridevni deležnik se sklanja in s samostalnikom ujema kakor pravi pridevnik, n. pr. *pojoči mladenič; speča deklica; jokajoče dete; jezdeči vojaki. — Ugleda slepca, sedečega na kamenu. — Čuješ li konje, rezgetajoče na cesti? . . .*

Ta deležnik pa stoji pri imenovalniku vseh števil lahko 297. tudi prislovno, ne da bi se ujemal s samostalnikom, n. pr. *Mimo gredoč sem pozdravila tvojo mater. — Stojč smo spali. — Jezus in Peter prideta, potujoč po svetu, do krasnega poslopja.*

Deležniki: *rekoč, umrjoč, preleteč (preleteč glas)* — so 298. narejeni od dovršnikov ter so postali prislovi ali pridevniki.

Napačen je deležnik *ne zmenč se*, ki se v novjšem času mnogokrat 299. piše po knjigah in časopisih.

c) Tvornopretekli deležnik I. ali pravi glagolni deležnik 300. dela narod samo od male peščice dovršnikov: *oprímši, omedlevši, rekši, skrivši . . .*

Zdanjo pisavo kazi preveč takšnih deležnikov. Res se dajo 301. ž njimi stavki mnogokrat zelo skrajšati; toda če jih preveč nakopičiš, je pisava nedomača, trda in okorna; zatorej se jih je ogibati, zlasti v mladinskih, šolskih in preprostemu narodu namenjenih knjigah.

Tvornopretekli deležnik I. se ne sklanja, kadar stoji pri- 302. slovno, ter ohrani v vseh spolih in številih svojo stalno obliko, n. pr. *Človek, pozabivši svoj materin jezik, ni vreden, da ga nosi zemlja. — Čaplja, domanje močvirje zapustivši, leti v visoke oblake. — Oči odprši so debelo gledale okoli sebe . . .*

303. č) Tvornopretekli deležnik II. ali opisovalni deležnik imajo vsi glagoli, dovršni in nedovršni.
304. Mnogo glagolov I. vrste zobniškega razreda dela ta deležnik na dva načina (glej pravilo 137), n. pr. *padel* : *pal* ; *kradel* : *kral* ; *pletel* : *plel* ; *cvetel* : *cvel* . . .
305. Oblike, kakor : *pal*, *cvel*, *kral*, *plel* . . . ki so jih pisali že pisatelji XVI. veka in so tudi v narodu sploh še navadne, so popolnoma pravilne in se nam jih zatorej v knjižni slovenščini ni ogibati.
306. d) Trpnopretekli deležnik imajo samo prehajalni glagoli.
307. Glagoli I. vrste nosniškega, jezičniškega in samoglasniškega razreda delajo ta deležnik navadno s pripono *t*, n. pr. *najet*, *ožet*, *požet*, *preklet*, *zmet*, *razpet* ; *zmlet*, *požrt*, *stri*, *odrt*, *zavrt*, *ocvrt*, *podprt*, *zaprt* ; *obrit*, *ovit*, *pobit*, *polit*, *odkrit*, *umit*, *prerit*, *spočit*, *obut*, *sezut*, *podplut*, *posut*, *pogret*, *odet*, *izpet*, *razodet* . . .
308. Nekateri takšni glagoli imajo obojno obliko, n. pr. *preklet*, *preklen* (*ti preklena reč!*) ; *ožet*, *ožmen* ; *zmlet*, *zmlen* ; *ocvrt*, *ocvren* ; *podrt*, *podren* ; *zatrt*, *zatren* ; *obrit*, *obriven* ; *odet*, *odeven* ; *umit*, *umiven* ; *obut*, *obuven* ; *skrit*, *skriven* ; *razodet*, *razodeven* toda oblike na *en* so manj navadne.
309. e) Namenilnik imajo samo nedovršniki ; izmed dovršnikov ga delata edina *leči* in *sesti*, n. pr. *Snoči sem šel zgodaj leč*. — *Pojdi na kamen sest!*

B. Spregatev z osnovnim samoglasnikom.

Prva (korenska) vrsta . . .

1. Zobniški razred: *pad-*, *plet-*.

310. a) Nedoločnik (po pravilu 86): *pasti*, *plesti* . . .
311. b) Tvornopretekli deležnik II. (po pravilu 137, 304): *padel*, *pal* ; *pletel*, *plel* . . .
312. c) Glagol *rasti* (deblo *rast-*) ima *rastem* *rastel* in *rasel*. — Trpnopreteklega deležnika nima; oblike *rašen*, *raščen*, *zarasten*, *zaraščen*, *obraščen* . . . so napake. Nadomešča ga tvornopretekli deležnik II., n. pr. *s travo porasila* (ne *poraščena!*) *pot* ; *z brado obrastel* (ne *obrasten!*) *obraz* . . .

č) Glagol *iti* dela tvornopretekli deležnik II. od debla 313.
šel: *šel*; zatorej *našel*, *prišel*, *došel*, *sešel* . . .

Oblike *najdel*, *snidel* . . so napačne.

314.

Tvornopretekli deležniki, kakor: *pridši*, *doidši*, *najdši*, 315.
odidši, *snidši* . . so napačne; oblike *prišedši*, *našedši*,
sešedši . . sicer z ozirom na pravilo 20 niso pravilne, pa so
iz kajkavščine prešle v naš knjižni jezik, in zdaj ne moremo
prebiti brez njih.

d) Glagol *biti* — *bod* *šein*, ima v sedanjiku *bodem* in *bom*, 316.
a pomenja prihodnjik: *ič* *werbe* *šein*; tretja množinska oseba:
bodo; pridevni sedanji deležnik: *bodoč*.

Tretja množinska oseba *bojo* je popolnoma napačna, *bodejo* pa ni 317.
knjižna in se sme za silo trpeti samo v pesmih.

e) Glagol *bos-ti* — *bodem* ima v pridevnem deležniku *bodeč*, 318.
da se loči od *bodoč* *ber fünftige, futurus*.

2. Sičniški razred: *nes-*, *lez-*.

a) Nedoločniki so: *gris-ti*, *les-ti*, *mols-ti* in *mles-ti*. Glej 319.
pravilo 126.

b) Napačne so oblike: *nešen*, *pašen*, *grizen*, *pomolžen* . . . 320.
pravilne pa: *nesen*, *pasen*, *grizen*, *pomolzen* . . .

3. Ustniški razred: *greb-*.

a) Nedoločnik je (po pravilu 141) *greb-s-ti*, *tep-s-ti* . . . 321.

b) Napačne so oblike *oskubljen*, *zasopljen* . . . pravilne: 322.
oskuben, *zasopen* . . .

c) Od glagola *živ-* se je ohranil samo deležnik *živoč*; 323.
zloženke *užiti* (iz *uži(v)ti*), *použiti*, *zaužiti* . . so prestopile
v samoglasniški razred; ravnotako *zašiti* (iz *zaši(v)ti*), *zašijem* . .

č) Glagol *plev-* izpahuje v nedoločniku *v*: *ple-ti* iz 324.
ple(v)-ti: *plevem*.

d) Glagoli *spem*, *naspem*, *pospem* . . . delajo nedoločnike 325.
suti, *nasuti*, *posuti* . . po samoglasniškem razredu.

4. Goltčniški razred: *pek-*, *streg-*.

a) Nedoločnik je (po pravilu 85) *peči*, *streči* . . . 326.

Glagol *vrg* ima *vreči*, *tolk-* pa *tolči* in *tleči*. 327.

328. Napačni so nedoločniki *pečti, teči, striči, streči* . . . , ki se tolikrat slišijo iz dijaških ust in bero po šolskih nalogah.
329. b) Glagoli z debelskim končnikom *g*, kakor *leči, streči, striči, vpreči, vreči* imajo v tretji množinski osebi navadno daljšo obliko: *ležejo, vprežejo, vržejo*; tudi *tolči, tleči* ima samo *tolčejo*.
330. c) Napačni so velelniki *pečti, leči, reči, striži* . . . pravilni *peci, lezi, reci, strizi* . . .
331. č) Deblo *mog-* ima (po pravilu 143) *morem* iz *možem, mogoč, mogel*; v velelniku *mozi*: *moži ti Bog!*
332. d) Deležnika *begoč, pobegel* sta od debela *beg-*, ki se je v drugih oblikah že izgubil.
5. Nosniški razred: *pn-*, *žm-*.
333. a) Deblo *žn-* mehča v sedanjiku *n* v *nj*: *žanjem*, velelnik: *žanji* . . .
334. b) Deblo *im-* ima v sedanjiku
- a) *imem*: *primem*;
- β) *jmem*: *najmem, zajmem*;
- γ) *mem*: *otmem, ožmem, izžmem*;
- δ) *jamem*: *jamem, objamem, najjamem, zajjamem, verjamem*;
- ε) *amem*: *vnamem, vzamem, snamem*.
335. c) *Meti* ima *manem, kleti* pa *kolnem*.
336. č) Kadar korenski zlog nima naglasa, tedaj (po pravilu 20) namesto *a* nastopi poluglasni *e*, n. pr. *objamem*: *objemì, objemíte*; *snamem*: *snemì, snemíte*; *vzamem*: *vzemì, vzemíte*; *verjamem*: *verjemì, verjemíte* . . . Ali pa: *objêmi, snêmi, vzêmi, verjêmi* . . . Tretja množinska oseba sedanjikova: *verjámejo, vzámejo* . . . ali pa *verjemó, vzemó* . . .
337. d) Deležniki: *zapevši, zmevši* . . . so napačni, oblike *zapenši, zmenši* . . . pa v slovenščini nemogoče, ker bi se morale glasiti (po pravilu 20) *zapánši, zmánši* . . .; vendar je težko v knjižnem jeziku izhajati brez njih.
338. e) Trpnopretekli deležnik se dela na *t*: *najet, ožet, zapet* . . . Glej pravilo 307, 308.

6. Jezičniški razred: *mr-, ml-*.

a) Samoglasnika *r, l* se krepita v nedoločniku v *re, le*: 339. *mre-ti, mle-ti*, namenilnik *mlet*. — *Ml* ohrani *e* tudi v deležnikih: *mlel, mlet, mlen*.

b) Glagola *mr-, ml-* mehčata v sedanjiku *r, l* v *rj, lj*: 340. *mrj-em, melj-em*.

c) Glagola *dre-ti, tre-ti* imata v sedanjiku *derem, tarem*, 341. *terem* in *trem*; tretja množinska oseba: *deró, tarejo, tró*.

č) Trpnopretekli deležnik se dela na *t* in *n*, n. pr. *mlet*, 342. *mlen*. Glej pravilo 307, 308.

7. Samoglasniški razred: *bi-, bi-je-*.

a) Glagoli *rju-, slu-, plu-* imajo v sedanjiku *rjovem, slo-* 343. *vem, plovem*, pravilno, dasi redkeje, pa tudi *rjujem, slujem, plujem*.

b) Glagoli *zna-, spe-, sme-* imajo v sedanjiku skraćene 344. oblike *zna-m, spe-m* in *sme-m* poleg *smejem* in *spejem*.

c) Glagol *de-* ima v sedanjika *denem* (po II. vrsti) v pomenu 345. *ich lege, štefe*, ali pa *dem* v pomenu *ich mače, tñue, řage*. Napačno je zatorej: *To mi dobro dene* (pravilno: *de*).

č) Glagol *da-* dela samo nedoločnikove oblike; sedanjikove 346. so iz debla *dad-*.

d) Glagol *sta-* řu řtehen řommen, řořten, izposoja sedanjik 347. iz II. vrste: *stanem*.

e) Glagol *pe-* ima v sedanjiku *poj-em*. 348.

f) Trpnopretekli deležnik se dela (po pravilu 307, 308): 349.

α) na *t*: obrít, obut, pokrit, posut, razodet, ubit, umit . . .

β) na *n*: neobriven, obuven, pokriven, razodeven, bijen, umijen . . . Glej pravilo 308.

Zaradi *v* (v *ob-u-v-en*) in zaradi *j* (v *bi-j-en*) glej pravilo 32, 33.

Dodatek: Neprehajalniki, ki pomenijo trpnost ali kako 350. stanje, nimajo trpnopreteklega deležnika, ampak ga nadomeřčajo s tvornopreteklim II., n. pr. *steči*: *stekel*; *oteči*: *otekel*; *pre-mreti*: *premrl*; *umreti*: *umrl*; *gniti*: *gnil* . . .

Pravilno je zatorej pisati: *oteklo* (ne *otečeno!*) *lice*, *premrle* (ne *premrte!*) *roke*; *vrela* (ne *zavreta!*) *voda*

Druga vrsta: *dvig-ni-, dvigne-*.

351. a) Nedoločnike pišemo zdaj s pripono *-ni-*: *dvig-ni-ti* (ne *dvig-no-ti!*), *pobeg-ni-ti*, *ugas-ni-ti* . . .
352. b) Glagol *miniti* ima v tvorno-preteklem deležniku II. *minil* in *minul*, n. pr. *Maša je minila* (ali pa *minula*).
353. c) Trpnopretekli deležnik ima po vplivu vrstne spona *ni* omehčan *n* (= *nj*): *nadahnjén, preleknjen, zahlenjen, preobrnjen, vzdignjen* . . .
354. č) Neprehajalniki, ki pomenijo trpnost ali kako stanje, nimajo trpnopreteklega deležnika, ampak ga nadomeščajo s tvornopreteklim II., v katerem pa odpahujejo vrstno spono *ni* pred pripono *l*, n. pr. *odmékniti: odmekel; opolziniti: opolzel; osupniti: osupel; usekniti: usehel; uveniti: uvel; zamolkniti: zamolkel, zmrzniti: zmrzel* . . .
355. Zategadelj so napačne oblike, kakor: *zamrznjeni potok, ozebene roke, zvenjeni list, osupnjeni svatje, zamolknjen glas* . . . Pravilno: *zamrzli potok, ozeble roke, zveneli list, osupli svatje, zamolkel glas*

Tretja vrsta. — A. 1. razred: *šte-, šte-je-*.

356. a) Glagol *ume-ti* ima v sedanjiku skrženo obliko *umem*; v tretji množinski osebi *umejo*. Poleg *umem* je navadna tudi polna oblika *umejem*, a tretja množinska oseba je tudi od te samo *umejo*.
357. b) Glagol *ime-ti* prestopi v sedanjiku v 1. razred V. vrste: *imam* . . .; velelnik *imej*; pridevnikov deležnik *imajoč*, nepravilno: *imejoč*. — V sestavi z nikalnico *ne* (po pravilu 37): *nemam, nimam*.
358. c) Trpnopretekli deležnik je *štet* in *števen*, glagolnik *štetje* in *števenje*.

B. 2. razred: *gor-e-, gori-*.

359. a) Glagoli, ki so v sedanjiku na končnici *-im* naglašeni, imajo (po pravilu 289) v tretji množinski osebi poleg daljše navadno krajšo obliko, n. pr. *gorím: goré; živím: živé; trpím: trpé* . . .

b) Glagol *hote-ti*: *hočem* ima tudi pravilne oblike *hteti-hčem*; 360. v tretji množinski osebi: *hočejo*, *hoté* in *hté* in skrajšani enklitični sedanjik *čem*, *češ*, *če* . . .

Z nikalnico *ne* sestavljen: *nečem*, *nočem*; tretja množinska 361. oseba *nečejo*, *nočejo*, *nehtë* . . .

c) Nepravilno je *lj* vrinjen v glagolnikih: *trpljenje*, *življenje* 362. in v trpnopreteklem deležniku *preskrbljen*. — Toda te oblike so se v knjižni slovenščini že popolnoma udomačile.

č) Nedoločnika *stati*, *bati se* sta nastala iz *st(oj)ati*, *b(oj)ati* 363. *se* ter imata v sedanjiku *stojim*, *bojim se*. Glej pravilo 37.

d) Glagol *gledim* ima samo prislovni sedanjki deležnik 364. *gledé* in velelnik *glej*, *gledi*, *pogledi!* Glej pravilo 381.

e) Glagoli, ki pomenijo trpnost ali kako stanje, nimajo 365. trpnopreteklega deležnika, ampak ga nadomeščajo s tvorno-preteklim II. (glej pravilo 350, 354), n. pr. *ozeleneli travniki*, *ogorelo lice*, *zardel obraz*, *otemnelo čelo*, *odreveneli udje*, *osteklele oči*, *osirotelo dete* . . .

Napačno je, če se takšni glagoli vežejo z glagolom *postati*, n. pr. 366. *travniki so zeleni postali*, *lice je ogoreno postalo*, *obraz je rdeč postal*, *otrok je sirota postal* . . .

Četrta vrsta: *hvali*-.

a) Krajšo tretjo množinsko osebo v sedanjiku imajo samo 367. glagoli, ki so na končnici *im* naglašeni (glej pravilo 289), n. pr. *častim*: *časté*; *dolžim*: *dolžé*; *redim*: *redé*; *zapustim*: *zapusté* . . .

b) V trpnopreteklem deležniku nastopa jotacija (glej pra- 368. vila 51—73). Vrstni samoglasnik *i* se pretvarja pred pripono *-en* v *j* in topi pred seboj stoječe soglasnike:

α) Jezikovci *l*, *n*, *r* dajo *lj*, *nj*, *rj*, n. pr. 369.

pobeli-en: *pobeljen*;

rani-en: *ranjen*;

udari-en: *udarjen*.

β) Zobnik *d* izpada pred *j*, *tj* pa daje *č*, n. pr. 370.

rodi-en: *rojen*;

omlati-en: *omlačen*.

371. γ) *st* daje *šč*, n. pr.
zapusti-en : *zapuščen*.
372. δ) Ustniki *p*, *b*, *v*, *m* dajo *plj*, *blj*, *vlj*, *mlj*, n. pr.
utopi-en : *utopljen* ;
ljubi-en : *ljubljen* ;
polovi-en : *polovljen* ;
zlomi-en : *zlomljen*.
373. ε) Sičnika *z*, *s* dajeta *ž*, *š*, n. pr.
vozi-en : *vožen* ;
brusi-en : *brušen*.
374. ζ) Za nebniki *č*, *ž*, *š*, *j* izpada *i*, n. pr.
uči-en : *učen* ;
obdolži-en : *obdolžen* ;
posuši-en : *posušen* ;
napoji-en : *napojen*.
375. η) Ravnotako izpada *i* za soglasnikom *r*, ako stoji pred *r^{om}* soglasnik, n. pr.
odobri-en : *odobren*.
376. c) Nekateri glagoli opuščajo v trpnopreteklem deležniku jotacijo ali pa ne, tako da imajo po dvojno obliko, n. pr. *častiti* : *časten* in *češčen* ; *mlatiti* : *mlačen* in *mlaten* . . . Glej takšne glagole v pravilu 76.
377. č) Nekateri glagoli se v trpnopreteklem deležniku sploh ogibajo jotacije, n. pr. *čutiti* : *čuten* ; *iznenaditi* : *iznenaden* . . . Glej takšne glagole naštete v pravilu 75.
378. d) *Misliti* ima v trpnopreteklem deležniku (po pravilu 93) *mišljen*.
379. e) *Pozabiti* ima v tvornopreteklem deležniku I. *pozabivši* in *pozabeljši*.
Napačno je *pozablješi*.
380. f) Izimenski glagoli IV. vrste na *niti*, kakor : *ceniti*, *raniti*, *prazniti* . . . se ločijo od glagolov II. vrste na *niti*, kakor : *miniti*, *riniti*, *vrniti* . . . v tem, da v IV. vrsti pripada *n* k imenu, v II. pa k vrstni sponi ; *cen(a)-iti*, *ran(a)-iti*, *praz(e)n-iti* ; — *mi-ni-ti*, *ri-ni-ti*, *vr(t)-ni-ti*.

Peta vrsta. — 1. razred: *dela*.

Gledati ima v velelniku navadno *glej*, pa tudi *gledi* od 381. glagola *gledim* (po pravilu 364), n. pr. Pogledi solnca nebeškega kras! — Levstik.

2. razred: *ora*; *ori-e*; *or-je*.

a) V sedanjiku nastopa jotacija po pravilih 51—73. Pred 382. osnovnim zlogom *-je* se topijo soglasniki, ki stojijo pred njim, tako kakor pri trpnopreteklem deležniku IV. vrste (glej pravila 369—373):

α) Jezikovca *l*, *r* dajeta *lj*, *rj*, n. pr. 383.
koli-em : *koljem* ;
ori-em : *orjem*.

Poslati ima (po pravilu 93, 378) : 384.
posli-em : *pošljem*.

β) Zobnik *d* izpada pred *j*, *tj* pa daje *č*, n. pr. 385.
glodiem : *glojem* ;
meti-em : *mečem*.

γ) Goltniki *k* (*sk*), *g*, *h* dajo *č* (*šč*), *ž*, *š*, n. pr. 386.
skaki-em : *skačem* ;
iski-em : *iščem* ;
lagi-em : *lažem* ;
díhi-em : *díšem*.

δ) Ustniki *p*, *b*, *v*, *m* dajo *z* *i*: *plj*, *blj*, *vlj*, *mlj*, n. pr. 387.
kopi-em : *kopljem* ;
gibi-em : *gíbljem* ;
devi-em : *devljem* ;
dremi-em : *dremljem*.

ε) Sičniki *c*, *z*, *s* dajo *č*, *ž*, *š*, n. pr. 388.
klici-em : *kličem* ;
mazi-em : *mažem* ;
brisi-em : *brišem*.

b) Glagoli *kla-ti*, *pla-ti*, *stla-ti*, *pra-ti* auseinander reißen, 389. imajo *koljem*, *poljem*, *steljem*, *porjem*.

c) Glagol *peljati* ima *peljem* in *peljam* po V. 1. 390.

391. č) Mnogo glagolov, ki imajo kakšen zobnik, goltnik ali ustnik pred vrstno spono, se sprega v sedanjiku tudi po 1. razredu V. vrste, n. pr. *glodati: glodam, glojem; drgetati: drgetam, drgečem; dihati: diham, dišem; sipati: sipam, sipljem; mikati: mikam, mičem; tipati: tipam, tipljem . . .*

392. d) Prislovni deležnik sedanjega časa se dela navadno od nedoločnikovega debbla (glej pravilo 293), n. pr. *dremaje, gibaje, klicaje, pisaje . . .*

Napačne so oblike: *dremlje, giblje, kliče, piše . . .*

393. e) Napačne so tudi oblike *kazoč, klicoč, pisoč . . .* ki se pravilno pišejo: *kažoč, kličoč, pišoč . . .*

3. razred: *bra-, ber-e-*.

394. *Gnati* ima v sedanjiku *ženem, zvati: zovem; tkati: tkam, tčem, tečem* in *tkem*, v 3. množinski osebi *tko*.

4. razred: *seja-, se-je-*.

395. a) Poleg *bljuvati, dejati, rvati, snovati, otrovati* imamo tudi manj navadne oblike po I. vrsti: *bljuti, deti, ruti, snuti, otruti . . .*

396. b) *Smejati se: smejem se* se pregiblje tudi po V. 1.: *smejam se . . .*

Napačno pa je ta glagol pregibati po III. 2.: *smejim se*. Napačen je tudi deležnik *smijal* namesto pravilnega *smejäl*.

397. c) *Izdajati, izdajam, izdajal* je nedovršnik in se sprega po V. 1. — *Izdajati, izdajem, izdajal* je dovršnik in se sprega po V. 4.

398. č) Napačni so velelniki *ščuvaj, kovaj, sejaj, sijaj . . .* pravilni *ščuj, kuj, sej, sij . . .*

Šesta vrsta: *kupova-, kupu-: kupu-je-*.

399. a) *Kupujé, darujé, dopolnjujé, pripovedujé, rešujé . . .* so manj navadni prislovni deležniki namesto pravilnejših: *kupovaje, darovaje, dopolnjevaje, pripovedovaje, reševaje . . .* Glej pravilo 293.

400. b) *Varovati* ima v velelniku *varuj* in *vari*.

401. c) Mnogim se zde oblike, kakor: *kaznovati, skupovati, zadostovati . . .* napačne, pa niso. — *Kaznovati, skupovati,*

zadostovati ... so popolnoma pravilni izimenski glagoli; *kaznjevat*, *skupljevati*, *zadoščevati* ... pa so tudi pravilni izglagolski glagoli.

č) Mnogo glagolov VI. vrste ima vzporedne oblike tudi 402. v V. vrsti z istim pomenom. V takšnih primerih je pravilneje pisati obliko V., nego VI. vrste; tako n. pr. so glagoli, kakor: *izvažati: izvažam, nadomeščati: nadomeščam; naznanjati: naznanjam; pokušati: pokušam; pozabljati: pozabljam; urejati: urejam . . .* pravilnejši in v knjižni slovenščini navadnejši nego: *izvaževati: izvažujem; nadomestovati: nadomestujem; naznanjevati: naznanjujem; pokuševati: pokušujem; pozabljevati: pozabljujem; urejevati: urejujem . . .*

C. Spregatev brez osnovnega samoglasnika.

1. Glagoli *dad-*, *ved-*, *jed-*, *gred-* in *bod-* imajo v tretji 403. množinski osebi sedanjikovi: *dadé*, *dadó* in *dájo*; *vedó*; *jedó*; *gredó*; *bódo*.

2. *Vedeti* ima v velelniku *vedi*; njegove sestave imajo 404. časih *vedi*: *izvedi*, *ovedi*, *zavedi se*! — časih *vej*: *povej*, *prepovej*, *zapovej*!

3. Z glagolom *biti* so sestavljeni: *pobiti* ein wenig verbleiben, 405. *dobiti*, *iznebiti se*, *prebiti*, *zabiti* in *pozabiti*. — Glagol *pobiti* se rabi samo v velelniku, n. pr. *Pobodi malo pri nas!* Bleibe ein wenig bei uns! — Glagola *zabiti* in *pozabiti* se spregata samo po IV. vrsti: *zabim*, *pozabim*. — Glagoli *dobiti*, *iznebiti* in *prebiti* pa imajo: *dobim*, *dobom*, *dobodem*; *iznebirn*, *iznebonn*, *iznebodem*; *prebijem*, *prebonn*, *prebodem*.

4. Napačno je *izgubom* namesto *izgubim*.

406.

Tretji del.

Debl o s l o v j e.

I. Tvoritev samostalnikov s priponami.

407. 1. S pripono *-jan* se delajo samostalniki, ki pomenijo moške osebe po svojem domovanju. Pred pripono nastopa jotacija (po pravilu 52—73), n. pr. *mest(o)-jan*: *meščan*; *trg-jan*: *tržan*; *vašk(i)-jan*: *vaščan*; *Prag(a)-jan*: *Pražan*; *Goric(a)-jan*: *Goričan*; *Rim-jan*: *Rimljan*; *Gör(je)jan*: *Gorjan*; *Dunajčan* iz *Dunaj-(e)c-jan*; *Celovčan*, *Ljubljčan*, *Mariborčan* . . .
408. Z ozirom na pravilo 64 je napačna oblika *mestjan*.
409. Jotaciji se upira *kristjan* (iz *kristijan*); toda pridevnik *krščanski*; *krščanstvo*.
410. 2. S pripono *-ec* se delajo samostalniki, ki pomenijo delujoče osebe. Pripona se prideva nedoločnikovemu deblu; zev med deblom in pripono zatika soglasnik *v*, n. pr. *bra-v-ec*, *bri-v-ec*, *dela-v-ec*, *igra-v-ec*, *mori-v-ec*, *pe-v-ec*, *pisa-v-ec*, *pi-v-ec*; *plesa-v-ec*, *poslušā-v-ec*, *svetova-v-ec* . . .
411. Napačne, dasi občno navadne, so tvoritve, kakor: *delal-ec*, *igral-ec*, *moril-ec*, *pisal-ec*, *poslušal-ec*, *svetoval-ec* . . .
412. Od tvornopreteklega deležnika sta narejena samo *tkal-ec* in *pogorel-ec*, ki sta se že v XVI. veku pisala tako, dalje samostalniki *črešnjejel-ec* der *Kirschen* ißt; *gnil-ec* der *Stichstoff*; *mrl-ec*, *umrl-ec* die *Leiche*; *ogorel-ec* ein von der *Sonne* Gebräunter; *otel-ec* der *Retter*; *pismoznal-ec* der *Schriftkennner*; *prel-ec* der *Spinner*; *prišl-ec* der *Ankömmling*; *ril-ec* der *Rüssel*; *umel-ec* der *Verständige*; *vrel-ec* die *Quelle*; *vrtel-ec* der *Kreisel*; *vžgal-ec* verdorbener *Wein*.

Naposled se pišejo tako tudi tisti samostalniki, ki so 413. narejeni od pridevnikov in samostalnikov s končnikom *l* in pomenijo manjšalne besede ali pa osebe po njih dejavnosti in lastnostih, n. pr. *bel-ec* der Weißkopf; *cel-ec* ein ganzes Ofterei; *čudodel-ec* der Wunderthäter; *debel-ec* ein dicker Mensch; *del-ec* das Theilchen; *dol-ec* ein kleines Thal; *dul-ec* das Mundstück an Blasinstrumenten; *gol-ec* ein hartloser Junge; *igl-ec* die Aukitel; *jagl-ec* die Schlüsselblume; *kol-ec* der Pfahl; *komol-ec* der Ellbogen; *kozel-c* die Garbenharfe; *kozol-ec* das Rindenkörbchen; *krul-ec* der Grunzer; *mal-ec* der Gips; *misł-ec* der Denker; *mol-ec* der Beter; *mul-ec* der Ochś oder Boč ohne Hörner; *nezrel-ec* ein boshaftes Kind; *pal-ec* der Daumen; *hudodel-ec* der Bösewicht; *poddel-ec* das Pflugrädergestell; *rokodel-ec* der Handwerker; *samohval-ec* der sich selbst lobt; *sel-ec* der Siedler; *smel-ec* der Tollkühne; *smol-ec* der Pechmann; *stol-ec* das Stühlchen; *strel-ec* der Schütze; *šal-ec* der Spasřmaker; *tobol-ec* der Köcher des Mähers; *tul-ec* der Köcher; *val-ec* die kleine Welle; *zdol-ec* der Westwind; *sošol-ec* der Mitschüler; *žal-ec* der Stachel; *žul-ec* der Geizhals . . .

3. S pripono **-telj** delamo samostalnike, ki pomenijo 414. moške delujoče osebe. Pripona se prideva nedoločnikovemu deblu samo nedovršnih glagolov, n. pr. *častitelj*, *krstitelj*, *pisatelj*, *prijatelj*, *reditelj*, *roditelj*, *učitelj*, *voditelj* . . .

Manj navadne so tvoritve od dovršnih glagolov, kakor: 415. *izdatelj* (nam. *izdajatelj*); *odrešitelj* (nam. *rešitelj*); *spisatelj* (nam. *pisatelj* ali *spisovatelj*) . . .; vendar imajo že brizinski spomeniki *spasitelj* der Erlöser.

Napačno je pisati *imejitelj* der Inhaber namesto pravilnega *imetnik*. 416.

4. Pripona **-ljaj** se večkrat piše napačno **-ljej**. Pravilno so 417. narejeni samostalniki *ugrižljaj*, *mahljaj*, *miglaj*, *občutljaj*, *pri-merljaj*, *vzdihljaj* . . . , a napačno *ugrižljej*, *mahljeje*, *občutljeje* . . .

5. Pripona **-na** dela ženske samostalnike, ki so bili prvotno 418. pridevniki, n. pr. *bratična* die Nichte; *gospodična* das Fräulein; *zavična* die Schwester des Mannes im Verhältniß zu seinem Weibe; *sestrična* die Cousine; *tetična* die Tochter der Tante; *hišna* das Stubenmädchen; *cesarična* des Kaisers Tochter; *kraljična* die Königtöchter . . .

419. Napačne so oblike: *gospodičina, sestričina, cesaričina, kraljičina* . . . ki se tolikrat bero in pišejo.
420. Napačno je tudi pisati *Postojina, Prečina, Račina* . . . nam. pravilnega *Postojna Prečna, Račna* . . .
421. 6. Pripona **-lja** je ponarejena po nemški priponi *ei* ali italijanski *ia*; zatoorej se je je kolikor moči ogibati. Samostalnike, kakor: *davkarija, gornija, namestnija, oblastnija, sodnija* . . . pravilneje izražamo z besedami: *davčni urad, rudarski urad, namestništvo, oblastvo, sodišče* . . .
422. 7. S pripono **-ica** se delajo manjšalni ženski samostalniki, n. pr. *hiša: hišica; mati: mačica, matica; dekla: deklita; jelka: jelčica; kaplja: kapljica; izba: izbica; ptica: ptičica; smreka: smrečica* . . .
Zaradi mehčanja goltnikov in sičnikov glej pravilo 78—80.
423. Samostalniki, ki v edninskem roditelju naglašajo korenski zlog ali pa končnico, imajo tudi po dve manjšalni obliki, n. pr. *glava, rod. gláve, glavé: glávica, glavíca; cerkev rod. cérkve, cerkvé: cérkvica, cerkvíca; megla rod. mégle, meglé: méglita, meglíca* . . . Toda *steza: stezica*.
424. Ženski samostalniki na soglasnik delajo manjšalne oblike s pripono **-ca** n. pr. *luč: lučca; stvar: stvarca; žival: živalca; pesem: pesemca* (od *pesem*) in *písmica* (od *pesma*) . . . Toda *klop: klopca, klopíca; peč: pečca, pečíca* . . .
425. 8. Pripona **-ce** dela manjšalne samostalnike srednjega spola, n. pr. *drevo: drevce; gnezdo: gnezdece; krilo: krilce; mesto: mestece; meso: mescé; pismo: pisemce; steblo: stebelce; vino: vince* . . .
426. Napačne so oblike, kakor: *gnezdice, mestice, pismice* . . .

II. Tvoritev pridevnikov s priponami.

427. 1. S pripono **-in, -ina, -ino** se delajo svojilni pridevniki od ženskih samostalnikov, ki pomenijo določne ženske osebe in žive stvari, n. pr. *mati: materin; sestra: sestrin; Meta: Metin; Vida: Vidin; mravlja: mravljin; riba: ribin* . . .
428. Napačno je zatoorej pisati: *drušbin odbor, hišina vrata, breskvín cvet, lipino cvetje, poštino poslopje, vladín ukaz, stápbín voditelj, vežín*

prag . . . , pravilno *družbeni odbor*, *hišna vrata*, *breskveni cvet* . . . , ker *družba*, *hiša*, *breskev*, *lipa*, *pošta*, *vlada*, *stavba*, *veža* . . . ne pomenijo živih stvari in tedaj ne morejo delati pridevnikov na *-in*; vendar ima *luna*: *lunin* . . .

Napačne so tudi oblike *materni*, *sesterni*, *Metni*, *Vidni* . . . Glej 429. pravilo 233.

Moška lastna imena na *-a*, kakor: *Dobida*, *Jerina*, *Robida*, 430. *Smolka*, *Trdina* . . . delajo svojilne pridevnike samo na *-ov*; pisati je zatorej *Dobidov konj*, *Jerinov malin*, *Robidov vrt*, *Smolkov govor*, *Trdinova pisava* . . .

Napačni so pridevniki *Dobidin*, *Jerinin*, *Robidin* . . . , ki se časih bero po slovenskih spisih, ker so prisiljeni.

Ravnotako delajo svojilne pridevnike na *-ov* moški samo-431. stalniki na *-a*: *vojvoda*: *vojvodov*, *starejšina*: *starejšinov*; *sluga*: *slugov* . . .

2. Samostalnika *oča* in *gospa* imata svojilne pridevnike 432. *očin*, *očev* in *očetov*, *gospen*, *gospenji*.

3. *Gospod* ima svojilni pridevnik *gospodov*, pa tudi *Gospodnji*, 433. kadar pomeni Boga, n. pr. *Denes je Gospodnji dan*.

4. Pripona *-j*, *-ja*, *-je* dela svojilne pridevnike od osebnih 434. imen ter v tem primeru nadomešča pripono *ov* (glej pravilo 234), n. pr. *Marolt*, *Ogrinec*, *Rupert*, *Virant*: *Marolč hlapec*, *Ogrinč les*, *Ruperč vrh*, *Viranč konj* . . .

Zlasti so se ohranili tako narejeni pridevniki v krajnih 435. imenih: *Banja Loka*, *Belšinja vas*, *Dečja vas*, *Irča vas*, *Junče*, *Knežja vas*, *Luterče selo*, *Marolče*, *Martinj vrh*, *Prapreče*, *Škrjanče*, *Belč vrh*, *Ruperč vrh*, *Trebča vas*, *Štepanja vas* . . .

Zadnje ime nekateri v novejšem času prav po nepotrebnem prekrščajo v *Štefanova vas* . . .

Zaradi jotacije v teh pridevniki glej pravila 53—73.

5. Svojilni pridevniki, narejeni iz krajnih imen s pripono 436. *-ski*, imajo časih nenavadno obliko, n. pr. *Bučka*: *bučenski*; *Kačja rid*: *kačenski*; *Šiška*: *šišenski*; *Vaše*: *vašenski*; *Gorica*: *goriški*; *Goriška vas*: *goriški*; *Dolenje*: *dolenjski*; *Dolenja vas*: *dolenjski*; *Dvor*: *dvorski*; *Dvorska vas*: *dvorski*; *Dobré-polje*: *poljski*; *Devica Marija v Polju*: *poljski*; *Laški trg*:

laški; Velike Lašiče: laški; Lesce: leški; Leše: lešanski; Rakek: rakovski . . .

437. Od krajnih imen, ki so sestavljena iz samostalnika in pridevnika, smemo skrajšane svojilne pridevnike pisati samo tedaj, kadar se ni bati kake zmote ali zamene. Ako n. pr. govorim v *Velikih Lašičah* o *poljskem* župnika in o *laškem* županu, ve vsak človek, da imam v mislih župnika iz *Dobrépolj* in župana iz *Velikih Lašič*. V tiskani knjigi je pa to drugače; ker je namreč na Slovenskem poleg *Velikih Lašič* še več krajev tega imena in poleg *Dobrépolj* tudi še več vasi, ki se jim pravi *Dobro polje*, in ker bi bil *poljski* župnik zatorej tudi lahko župnik iz *Dobrega polja* ali od *Device Marije v Polju*, *laški* župan pa tudi lahko župan iz *Laškega trga* ali pa iz *Malih Lašič*, zato moram pisati *dobrépoljski* župnik, *velikolaški* župan, da se izognem vsaki zmoti. Tako moram v knjigi zaradi natančnega razločevanja, kadar je potrebno, pisati tudi *škofjeloški; slovenjegraški, dolenjevaški . . .*, a ne samo *loški, graški, dolenjski . . .*
438. Pridevniki na *-ski* (po pravilu 224) nimajo *nedoločne* oblike. Napačno je zatorej pisati: *Moj brat je cesarsk služabnik. — To je lep slovensk kraj. — Ti imaš pošten dolenski obraz . . .*
439. O glasovnih skupinah *kski, gski, hski; eski, zski, sski; čski, žski, šski; dski, tski* glej pravila 105—119.
440. Samostalniki *brat, fant, Hrvat, dete, tat, kmet* delajo pridevnike na *ski*: *bratovski, fantovski, hrvaški in hrvatski, detinski, tatinski, kmetiški in kmetski*.
441. 6. Pridevniki, narejeni s pripono *-iv*: *milostiv, hotiv . . .* privzemajo večkrat *lj* pred *-iv*: *milostljiv, hotljiv . . .*
442. Napačno pa je pisati *ljubeznjiv, plesnjiv, prijaznjiv . . .*
443. 7. S pripono *-nji* se delajo pridevniki iz prislovov ter naznanjajo razmere kraja in časa, n. pr. *dalje: daljnji* ber *weitere*, n. pr. *odlog dati k daljnjemu življenju*; toda *daljni* (iz *dalja*) ber *weite*, ferne, n. pr. *daljna dežela, daljna pot; blizu: bližnji; doli: dolnji doljnji; gori: gornji, gorenji; na dnu: nadanji, nadanja voda Grundwaffer, Nadanje selo; notri: notranji; zunaj: zunanji; sedaj, zdaj: sedanji, zdanji; vrhu: vrhnji; spodaj: spodnji; spredaj: sprednji; zadaj: zadnji;*

denes, danes: današnji; jutri: jutrišnji; letos: letošnji; snoči: snočnji; poprej: poprejšnji; tukaj: tukajšnji; vsak dan: vsakdanji; včera: včerajšnji; zgodaj: zgodnji . . .

III. Tvoritev izposojenih glagolov na *-ieren*.

Iz romanščine vzniklim, a iz nemščine k nam sprejetim 444. glagolom na *-ieren* dajo mnogi slovenski pisatelji nekako umetno in prisiljeno obliko po VI. vrsti: *absolvovati, angaževati, apelovati, citovati, deklamovati, desinfikovati, docevati ali dokovati, eksistovati, eksercevat, falovati, ignorovati, intabulovati, interesovati, marševati, operovati, prezentovati, produkovati, promovovati, razovati, studovati, urgovati, votovati . . .*

Toda slovenščini primerne, neprisiljene in v olikanem govoru navadne so edino oblike *absolvirati, angažirati, apelirati, citirati, deklamirati, desinficirati, docirati, eksistirati, eksercirati, falirati, ignorirati, intabulirati, interesirati, marširati, operirati, prezentirati, producirati, promovirati, razirati, študirati, urgirati, votirati . . .* Zatorej tudi v knjižni slovenščini ne kaže pisati prisiljenih oblik na *-ovati*; zakaj ako si smemo napósodo vzeti tujo besedo, čemu bi se nam bilo ogibati ravno zloga *-ier-*, ki je posebno značilen za tujko? Poleg tega je pomisliti, da časih celo ni mogoče tujega glagola po domače prikrojiti, n. pr. *sekovati* bi bilo *secirati* in *sekirati* . . . Najbolje se je v knjižni slovenščini takih tujk popolnoma ogibati; ako jo pa moraš pisati, ker nimaš zanjo dobre slovenske besede, ji daj obliko, ki ni pretirana in prisiljena, ter piši: *deklamirati, falirati, radirati, secirati, sekirati, študirati . . .*

Samo takrat, kadar si slovenščina ni izposodila samo tujega 445. glagola, ampak tudi podstavo, iz katere je narejen glagol, smemo tega prikrojiti po VI. vrsti, n. pr. *kritika: kritikovati; politika: politikovati; reforma: reformovati; replika: replikovati . . .* ali pa: *kritizirati, politizirati, reformirati, replicirati . . .*

Napačno pa bi bilo *kritizovati, politizovati, karakterizovati . . .* 446.

IV. Besede, sestavljene s predlogi *iz-*, *s-*, *u-*, *v-*, *vz-*.

1. Predlog *iz-* aus, lat. ex, kot predpona pomeni:

447. a) premikanje iz znotraj vun namerjeno, n. pr. *izbiti* herausſchlagen; *izbrati* auswählen; *izliti* ausgießen; *izteči* ausfließen; *izbor* die Auswahl; *izdaja* die Herausgabe . . . ;
448. b) dokončanje, izvršitev, n. pr. *iznoreti* austoben, *izpeti se* ſich müde fingen; *iztesati* etwas fertig zimmern . . . ;
449. c) doseglo namena, n. pr. *izprositi si kaj* ſich etwas erbitten; *izmoliti si kaj* durch Beten erlangen . . .

450. Predlog *iz-* se je v sestavah pogostoma obrusil, *z-* pa pred nemimi soglasniki izpremenil v *s-*, n. pr. *iznebiti se*: *znebiti se*; *izpoved*: *spoved* . . . Primeri pravilo 38, 122.

451. Pravilnejša je polna oblika: *iznebiti se*, *izpoved* . . . Samo namesto *izgaga*, *izkaza*, *izpaka* pišemo rajši *zgaga*, *skaza*, *spaka*. Druge enake besede glej v pridejanem slovarju!

452. 2. Predlog *s-* von, herab, lat. de, (pred samoglasniki in zvonečimi soglasniki *z*) kot predpona pomeni, da se kaj s česa od zgoraj doli premika, n. pr. *seno z voza zmetati*; *sneti klobuk s klina*; *kamen spustiti z gore*; *s konja sesesti* . . .

453. 3. Predlog *s-* mit, lat. cum, (pred samoglasniki in zvonečimi soglasniki *z-*) pomeni raznotero družbo več predmetov po dejanju, izraženem z glagolom, n. pr. *zbrati*, *zvezati*, *sprijeti se*; *zbor*, *semenj*, *shod*, *spis*, *zveza* . . . Glej pravila 96, 97, 98, 99, 100.

Zaradi pisave *sestaviti*, *sežgati* . . . glej pravilo 102.

454. V nekaterih sestavah se je ohranila še prvotna predpona *so-*, n. pr. *sobitek*, *soblazen*, *sobrat*, *sodelavec*, *sodeželjan*, *sodobnik*, *sodolina*, *sodrug*, *soglasje*, *soglasnik*, *sogorje*, *sokrvica*, *somrak*, *sopar*, *soržica*, *sosed*, *soseska*, *sovražnik* . . .

455. Napačno je pisati *sovet* her Rath, *sovetnik* her Rathgeber; ker sta te dve besedi ruski in imamo za obe dobra slovenska izraza *svèt*, *svétnik*.

4. Predlog *u-* ent-, weg-, kot predpona pomeni:

456. a) odmikanje, odstranitev, odvzetje ali umanjšanje, n. pr. *ubežati*, *uiti*, *ukrasti*, *unesti*, *usušiti se*, *ušteti se*, *uteči*, *ubeg*, *ubog* . . . ;

b) dokončatev ali dovršitev kakega dejanja ali premembo 457. stanja n. pr. *ubiti, udariti, udomačiti se, ugasniti, ugledati, uloviti, umiti, umreti, uboj, ujeda, umor* . . .

5. Predlog *v-* ein, *hinein*, lat. *in*, pomeni kot predpona 458. devanje ali prestavljanje iz kraja v kraj, zlasti v njegov notranji del, n. pr. *vbosti, vdeti, vdelati, vdihniti, vliti, vložiti, vpeljati, vpisati, vsiliti, vtekniti, vtisniti; vhod, vkraj, vkup, vnemar, vmes, vnet, vprega, vprek, vstop, vstran, vedno* . . .

Kadar za predpono *v-* stoji tudi *v*, tedaj pišemo predpono 459. z *u*, n. pr. *uvesti, uvod, uvoz, uvrstiti* . . . namesto *vvesti, vvod, vvoz, vvrstiti* . . . — Dotične besede glej v pravilu 87.

Primeri naslednje besede: *ubiti* erschlagen, *vbiti* ein= 460. fchlagen; — *ubosti* einen Stich verfehen, *vbosti* hineinstechen; — *udelati* zurichten, *vdelati* einfassen; — *ugrizniti* abbeißen, *vgrizniti* hineinbeißen; — *ugnati* wegtreiben, *ü*berwältigen, *vgnati* hineintreiben; — *ukuhati se* durch Kochen an Umfang verlieren, *vkuhati* einfochen; — *ulomiti* abbrechen, *vlomiti* einbrechen; — *usekati* abhauen, *vsekati* einhauen; — *ustaviti* zum Stehen bringen, *vstaviti* einsetzen, einfügen; — *ušteti se* sich verzählen, *všteti* einzählen . . .

Glej slovar!

6. Predlog *vz-*, empor, auf, hinauf, kot predpona pomeni: 461.

a) premikanje navzgor, n. pr. *vzdigniti, vzhajati, zrasti* (vz-rasti), *vstati* (vz-stati) . . .;

b) začetek premikanja, n. pr. *shoditi* (vzhoditi), *skobacati* 462. (vzkobacati), *zdirjati* (vzdirjati), *steči* (vzteči) . . .

Polna oblika te predpone se je navadno obrusila, in ž njo sestavljene 463. besede se začenjajo zdaj večinoma z *s* ali *z*. Glej pravilo 134.

Ohranila pa se je polna oblika *vz-* še v besedah, ki so našteje v pravilih 135 in 136 in v slovarju.

V. Kako obrazimo tuja imena.

I. Z mnogovrstnimi znanstvi, s trgovino, s cerkvenimi in 464. državnimi uredbami smo sprejeli v naš jezik z novimi pojmi tudi mnogo tujih besed, ki jih ne kaže vselej sloveniti, tudi ko bi nam bilo to mogoče, ker tuja beseda večkrat določneje zazna-

menjuje dotični pojem, nego bi ga mogla domača; tako n. pr. bi bilo nespametno, ko bi tuje izraze *flegma*, *geometrija*, *jezuit*, *oktoeder*, *realka*, *stenograf*, *somatologija*, *stereotip* . . . slovenili z besedami *lenokrvnost*, *zemljemerstvo*, *jezusovec*, *osmerek*, *rečna šola*, *tesnopisec*, *truposlovje*, *celotisk* . . .

465. Ker pa slovenščina tujim besedam ni naklonjena, izkušamo tujkam, zlasti kadar so vzete iz starodobnih jezikov, v deblih kakor v končnicah dati kolikor moči domače lice s tem, da jih uravnamo po glasovnih pravilih slovenskega jezika na nastopne načine :

466. 1. Slovenščina v nezloženih besedah ne trpi samoglasnika poleg samoglasnika.

a) Zatorej tuje dvoglasnike *au*, *eu*, *ai*, *ei*, *oi*, *ui* izpreminja v *av*, *ev*, *aj*, *ej*, *oj*, *uj*, dvoglasnika *ae* in *oe* pa v *e*, n. pr. *Australia*: *Avstralija*; *August*: *Avgust*; *Pausanias*: *Pavzanija*; *Europa*: *Evropa*; *ichneumon*: *ihnevmon*; *Gaius*: *Gaj*; *Hephaistos*: *Hefajst*; *Poseidon*: *Pozejdon*; *Oidipus*: *Ojdip*; *Oinomaos*: *Ojnomaj*; *Aeneas*: *Enej*; *Aetholia*: *Etolija*; *Ökonomie*: *ekonomija* . . . Glej pravila 5, 31, 35.

467. b) V tujih besedah, ki se končavajo na *ia*, *ie*, *ea* (po pravilu 32) *j* zapira zev, n. pr. *Maria*: *Marija*; *Cornelia*: *Kornelia*; *Italia*: *Italija*; *artiljerija*, *harmonija*, *kavalerija*, *kolonija*, *komedija*, *utopija*; *epopea*: *epopeja*; *idea*: *ideja* . . .

468. Kadar se pri tuji besedi v deblu snideta po dva samoglasnika, ki nista dvoglasnik, tedaj ostane zlog odprt, n. pr. *aktuar*, *aktualen*, *alodialen*, *amoniak*, *biblioteka*, *Eleonora*, *eventualno*, *februar*, *Gabriel*, *genialen*, *ideal*, *individualno*, *ikozaeder*, *januar*, *jezuit*, *kolonialen*, *konzistorialen*, *licealen*, *linearen*, *Mihael*, *mozaik*, *ocean*, *ofcial*, *ofcialen*, *oktaeder*, *oleander*, *ordinariat*, *orlean*, *patriarh*, *patrimonialen*, *perioda*, *piarist*, *pionir*, *poet*, *poetika*, *poezija*, *prozaik*, *prozaist*, *realen*, *realizem*, *realist*, *realka*, *spiritual*, *tetraeder* . . .

469. *Komedijant*, *gimnazijalec*, *gimnazijalen*, *gardijan*, *milijon*, *milijarda*, *misijon*, *misijonar*, *škorpijon*, *tercijal* in *tercijalka* imajo vselej zaprt zlog, ker jih čutimo kot že popolnoma domače besede.

2. Slovenščina ne trpi podvojenih soglasnikov, zatorej 470. piše v tujih besedah samo po enega, n. pr. *Apollon*: *Apolon*; *Gallia*: *Galijs*; *Hanno*: *Hanon*; *Messana*: *Mesana*; *Pannonia*: *Panonijs* . . .

3. Za tuje glasnike *ch*, *ph*, *q(u)*, *rh*, *th*, *x*, *y* piše 471. slovenščina v tujih besedah *k* ali *h*, *f*, *k(v)*, *r*, *t*, *ks*, *i*, n. pr. *Christus*: *Kristus*; *Chilon*: *Hilon*; *geographia*: *geografija*; *Phosphor*: *fosfor*; *Carrhae*; *Kare*; *Pythia*: *Pitija*; *Xerxes*: *Kserks*; *Triphylia*: *Triflija* . . . Glej pravilo 6.

4. Grški *z* piše slovenščina *z*, n. pr. *zephyros*: *zefir*; 472. *Zoroastres*: *Zoroaster*; *Zoe*: *Zoa* . . .

5. Latinski *C (c)* se piše pred *e*, *i*, *y* s *C (c)*, v drugih 473. primerih pa s *K (k)*, n. pr. *Celeia*: *Celeja*; *Cercina*: *Cercina*; *Cicero*: *Ciceron*; *Cyrus*: *Cir*; *Cato*: *Katon*; *Claudius*: *Klavdij* . . .

II. O pisavi grških in latinskih lastnih imen veljajo nastopna pravila:

1. Moška in ženska grška in latinska imena na *a* ohranijo 474. v slovenščini svojo končnico, n. pr. *Antigona*: *Antigona*; *Elektra*: *Elektra*; *Kleopatra*: *Kleopatra*; *Medea*: *Medeja*; *Aegina*: *Egina*; *Agrippa*: *Agripa*; *Cinna*: *Cina*; *Publicola*: *Publikola*; *Alba*: *Alba*; *Creta*: *Kreta*; *Troia*: *Troja*; *Zama*: *Zama* . . .

2. Ženska grška imena na *e* izpreminjajo *e* v *a*, n. pr. 475. *Andromache*: *Andromaha*; *Athene*: *Atena*; *Euridike*: *Evridika*; *Niobe*: *Nioba*; *Penelope*: *Penelopa*; *Barke*: *Barka*; *Bukephale*: *Bukefala*; *Ithome*: *Itoma*; *Phyle*: *Fila*; *Sinope*: *Sinopa* . . .

3. Moška lastna imena na *-as* (s soglasnikom pred *-as*), 476. na *-ias*, *-yas* odpahujejo *s* v končnici, n. pr. *Amyntas*: *Aminta*; *Aristagoras*: *Aristagora*; *Eurothas*: *Evrota*; *Leonidas*: *Leonida*; *Lukas*: *Luka*; *Pelopidas*: *Pelopida*; — *Archias*: *Arhija*; *Chabrias*: *Habrija*; *Jeremias*: *Jeremija*; *Kallias*: *Kalija*; *Mathias*: *Matija*; *Marsyas*: *Marzija* . . .

Thomas ima navadno *Tomaž* poleg *Toma*, evangelist *Lucas* 477. pa *Lukež*.

4. Lastna imena na *es*, *os*, *us*, *um* odpahujejo to končnico; 478. kadar se potem na koncu pokažeta po dva soglasnika, ki nista

rk, rp, rt, nd, nt in **st**, se vrine poluglasni **e** vmès, n. pr. *Aeschines: Eshin; Alcibiades: Alcibiad; Apelles: Apel; Hades: Had; Thersites: Terzit; Zoroastres: Zoroaster; Alexandros: Aleksander.* — *Apollodoros: Apolodor; — Bocchus: Bok; Cadmus: Kadem; Lemnus: Lemen; Philippus: Filip; Pyrrhus: Pir; — Asculum: Askul...* Toda: *Marcus: Mark; Polycarpus: Polikarp; Amandus: Amand; Hyacinthus: Hiacint; Orestes: Orest...*

479. *Ares, Zeus, Jupiter, Marcus* (evangelist), *Moses* in *Jesus Christus* imajo imenovalnike *Ares, Zevs, Jupiter, Marka* in *Marko, Mozes, Jezus Kristus*; rodilnike *Aresa, Zeusa, Jupitra, Marka, Jezusa Kristusa*. Kadar ime *Christus* stoji samo, slove tudi *Krist, rod. Krista.* — *Franciscus* ima knjižno samo *Frančišek*, po domače *France*; (*Fran, Franjo* je hrvaško, *Prostoslav* zelo prisiljeno, kakor *Zdravko, Svitoslav...* za *Valentinus, Lucas...*).

480. Ime Njegovega Veličanstva je uradno določeno s „*Franc Jožef*“ in se zatorej ne sme preminjati.

481. 5. Lastna imena na **ios, ius, aos, aus, aeus, eus, ous, aeum, ion, ium** odpahujejo končnico **os, us, on, um** ter namesto nje dobivajo **j, n. pr.** *Chios: Hij; Demetrios: Demetrij; Fabius: Fabij; Julius: Julij; Agesilaos, Agesilaus: Agezilaj; Oinomaos: Ojnomaj; Menelaos, Menelaus: Menelaj; Histiaeus: Histiej; Piraeus: Pirej; Nireus: Nirej; Odysseus: Odisej; Orpheus: Orfej; Prometheus: Prometej; — Pirithous: Piritoj; Byzantion: Bizantij; Panticapaeum: Pantikapej; Brundisium: Brundizij; Capitolium: Kapitolij...*

482. Nekatera deželjska imena izpreminjajo končnico **um** v **ja**, n. pr. *Latium: Lacija; Samnium: Samnija...*

483. *Alexius, Ambrosius, Antonius, Blasius, Josephus, Georgius, Laurentius, Matthaeus* imajo slovenske oblike *Aleš, Ambrož, Anton, Blaž, Jožef, Juri, Lovrenec, Matevž*. Svetnikom pa pravimo tudi *sv. Ambrozij* in *sv. Lavrencij*.

484. 6. Grška lastna imena na **kles** odpahujejo **s** ter namesto njega privzemajo **j, n. pr.** *Herakles: Heraklej; Megakles:*

Megaklej; Neokles: Neoklej; Perikles: Periklej; Sophokles: Sofoklej; Themistokles: Temistoklej . . .

7. Latinska moška imena in grška imena v latinski obliki 485. na **er** ostajajo v končnici neizpremenjena, n. pr. *Pulcher: Pulher*, rod. *Pulhra*; *Celer: Celer*, rod. *Celera*; *Alexander: Aleksander*, rod. *Aleksandra*; *Cleander: Kleander*, rod. *Kleandra*; *Periander: Periander*, rod. *Periandra* . . .

Ženska imena na **er** dobivajo v slovenščini končnico **a**, 486. n. pr. *Demeter: Demetra* . . .

8. Grška lastna imena na **on**, **or**, **an** in tista latinska imena 487. tretje sklanjatve, ki v edninskem roditelju razen sklonila ne dobivajo nobenega podaljška, ostajajo v slovenščini v končnici neizpremenjena, n. pr. *Agamemnon: Agamemnon*; *Apollon: Apolon*; *Babylon: Babilon*; *Kastor: Kastor*; *Konon: Konon*; *Marathon: Maraton*; *Orion: Orion*; *Pan: Pan*; *Pithon: Piton*; *Platon: Platon*; *Poseidon: Pozejdon*; *Solon: Solon*; *Strymon: Strimon* in *Struma*; — *Caesar: Cezar*; *Hamilkar: Hamilkar*; *Hannibal: Hanibal*; *Hiempsal: Hiempsal* . . .

9. Grška in latinska lastna imena, ki dobivajo v edninskem 488. roditelju pred sklonilom podaljšek, ali pa preminjajo svoj končnik, odpahujejo sklonilo; moški samostalniki ostajajo potem neizpremenjeni, ženski dobivajo slovenško končnico **a**, n. pr. *Ajas: Ajant*; *Aruns: Arunt*; *Cato: Katon*; *Cicero: Ciceron*; *Cocles: Koklit*; *Dumnorix: Dumnorig*; *Hanno: Hanon*; *Kleon: Kleont*; *Mago: Magon*; *Mars: Mart*; *Maecenas: Mecenat, Mecen*; *Nabis: Nabid*; *Nero: Neron*; *Plato: Platon*; *Pollux: Poluk*; *Scipio: Scipion*; *Trapezus: Trapezunt*; *Xenophon: Ksenofont*; *Zeuxis: Cevksid* . . . *Ceres: Cerera*; *Olympias: Olimpiada*; *Pallas: Palada*; *Semiramis: Semiramida* . . . *Aeolis: Eolida*; *Argolis: Argolida*; *Eleusis: Elevzina*; *Elis: Elida*; *Hellas: Hellada*; *Karthago: Kartagina*; *Mareotis: Mareotida*; *Memphis: Memfida*; *Nisibis: Nizibida*; *Phokis: Fokida*; *Salamis: Salamina*; *Tigris: Tigrida*; *Tomis: Tomida* . . .

10. Grška ženska imena na **ō**, kakor *Argo*, *Dido*, *Gorgo*, 489. *Kalypso*, *Leto*, *Sappho* . . ohranijo v edninskem imenovalniku

to končnico, v ostalih sklonih se sklanjajo po zgledu *riba*, n. pr. *Argo*: rod. *Arge*; *Kalipso*: rod. *Kalipse* . . .

490. 11. Množinska krajna imena na *ae* (*ai*), *i* (*oi*), na *a* in *es* se tudi v slovenščini sklanjajo v množini, n. pr. *Aegae* — *Ege* rod. *Eg*, daj. *Egam* . . . *Athenae* — *Atene*; *Cyrenae*: *Cirene*; *Fidenae*: *Fidene*; *Milae*: *Mile*; *Plataeae*: *Plateje*, rod. *Platej*; *Syracusae*: *Sirakuze*; *Thebae*: *Tebe*; *Thermae*: *Terme*; *Thermopylae*: *Termopile* . . . *Delphi*: *Delfi*, rod. *Delfov*, daj. *Delfom* . . . *Leontini*: *Leontini*, *Leontinov*; *Pompeii*: *Pompeji*, *Pompejev*; *Tomi*: *Tomi*, *Tomov* . . .

Megara, *Susa*, *Tempe* imajo v imenovalniku *Megare*, *Suze*, *Tempe*, rod. *Megar*, *Suz*, *Temp*, daj. *Megaram*, *Suzam*, *Tempam* . . .

Cyclades, *Gades*, *Sardes* imajo v imenovalniku *Ciklade*, *Gade*, *Sarde*, rod. *Ciklad*, *Gad*, *Sard*, daj. *Cikladam*, *Gadam*, *Sardam* . . .

491. 12. Grška imena *Athos*, *Eos*, *Kos*, *Keos*, *Minos*, *Teos* . . . nam v slovenščini različno rabijo.

V imenovalniku pridrže vsi ti samostalniki svojo grško končnico: *Atos*, *Eos*, *Kos*, *Keos*, *Minos*, *Teos*.

V rodilniku ima *Minos* — *Minoja*, *Eos* — *Eoje*, ostali pa *Atosa*, *Kosa*, *Keosa*, *Teosa* . . .

Za *Athos* imamo tudi slovensko ime *Sveta gora*, za *Eos* pa *Zora*.

492. 13. Grške sestave s *-polis* imajo v slovenščini dvojno obliko, tako n. pr. *Akropolis*: *Akropola* ž.; *Amphipolis*, *Neapolis*: *Amfipol*, *Neapol* m. . . .

493. 14. Imena *Albis*, *Apis*, *Dubis*, *Halys*, *Rhenus*, *Rhodanus*, *Tomiris*, *Bibracte*, *Preneste* . . . slovejo slovenski: *Laba*, *Apis* (rod. *Apisa*), *Dub*, *Halič*, *Rena* ali *Ren*, *Rona* ali *Rodan*, *Tomira*, *Bibrakta*, *Prenesta* . . .

494. 15. Občna imena, vzeta iz starodobnih jezikov, slovenščina časih popolnoma po svoje prikroji, n. pr. *gymnasium*: *gimnazija* (prisiljeno *gimnazij*); *polytechnicum*: *politehnika*; *gramma*: *gram* (moškega spola); *programma*: *program* (moškega spola);

drama: drama (ženskega spola); — *adjutum, datum, faktum, fiskus, globus, penzum, status* . . . so ohranili svojo latinsko končnico . . .

16. Vobče je končno opomniti, da je najbolje, ako staro-495. dobna imena v imenovalniku ohranijo tudi v slovenščini svojo grško ali latinsko končnico, kadar je po naših glasovnih pravilih to sploh dopustno; treba je le, da se po ostalih sklonih uravnajo po pravilih našega jezika, n. pr.

Im. Gaius Julius, Plato, Aias, Salamis,

rod. Gaja Julija, Platona, Ajanta, Salamine

daj. Gaju Juliju, Platonu, Ajantu, Salamini . . .

III. O pisavi nemških lastnih imen veljajo nastopna pravila:

1. Nemška osebna imena ostanejo v slovenščini vselej 496. neizpremenjena ter ohranijo tisto obliko, ki jo imajo v nemščini, n. pr. *Auerbach, Benedix, Börne, Chamisso, Eichendorff, Freytag, Goethe, Gottschall, Grillparzer, Grimm, Grün, Gutzkow, Kaltenegger, Lessing, Raupach, Schleiermacher, Schiller, Uhland, Zschokke* . . .

Rodilnik: *Auerbacha, Benedixa, Börneja, Chamissa, Eichendorffa, Freytaga, Goetheja, Gottschalla, Grillparzerja, Grimma, Grüna, Gutzkova, Kalteneggerja, Lessinga, Raupacha, Schleiermacherja, Schillerja, Uhlanda, Zschokkeja* . . .

2. Nemška krajna, deželska, rečna in gorska imena pišemo na tri načine.

a) Kadar imamo za nemško lastno ime na razpolaganje 497. posebno slovansko ime, pišemo to, n. pr. *Achen — Cahe, Auschwitz — Osvetim, Auspitz — Gostopeč, Austerlitz — Slavkov, Bautzen — Budišin, Berlin — Berolin, Bober — Bobrava, Böhmerwald — Šumava, Češki les, Brandenburg — Branibor, Bregenz — Bregnica, Breisach — Breze, Brünn — Brno, Brück — Most, Budweis — Budejevice, Bunzlau — Boleslav, Camenz — Kamenica, Coblenz — Koblice, Danzig — Gdansko, Dessau — Desov, Donau — Dunav ali Donava, Dresden — Draždani, Eger — Heb, Eibiswald — Ivnic, Elbe — Laba, Fichtelgebirge — Smrečnice, Friesach — Breže, Furth — Brod, Glatz — Kladsko, Gleiwitz —*

Glivice, Glogau — Glogova, Gmünd — Sovodenj, Gnesen — Gnezno, Görlitz — Zgorelec, Graz — Gradec, Großglockner — Veliki Klek, Hermannstadt — Sibinj, Herrenhut — Ohranov, Jägerndorf — Krnov, Iglau — Iglava, Innsbruck — Inomost, Karlsburg — Erdeljski Beli grad, Kaschau — Košice, Königsberg — Kraljevec, Komorn — Komarno, Kopenhagen — Kodanj, Kottbus — Kotvica, Koralpe — Golovec, Kronstadt — Braševo, Langenlois — Dolga Luža, Lausitz — Lužice, Leech — Liha, Leibnitz — Lipnica, Leipzig — Lipsko, Leoben — Ljubno, Lundenburg — Bretislav, Lützen — Lužin, Magdeburg — Devin, Masern — Grčarice, München — Monakovo, Mur — Mura, Mürz — Murica, Neusatz — Novi sad, Neusohl — Banjska Bistrica, Oppeln — Opolje, Ossiach — Osoje, Pilsen — Polzenj, Plattensee — Blatno jezero, Pommern — Pomoransko, Regen — Rezna, Regensburg — Režno, Ratisbona, Reichenberg — Liberec, Rügen — Rujana, Saatz — Žatec, Saybusch — Živec, Schärding — Šarnica, Semmering — Semernik, Spree — Spreva, Stargard — Stari grad, Stuhlweißenburg — Stolni Beli grad, Siebenbürgen — Zalesje, Teschen — Tešín, Tetschen — Dečín, Thorn — Torun, Troppau — Opava, Weichsel — Visla, Weissenfels — Fužine, Wien — Dunaj, Wittingau — Trebonj, Weimar — Vojmir, Zittau — Žitava, Znaim — Znojmo, Zwittau — Svitava (reka), Svitave (mesto) . . .

498. Vendar se smejo pisati takšna slovenska imena samo tedaj, kadar se ni bati nobenega dvoumja. Ako pišem n. pr. *Berolin, Lipsko, Monakovo, Draždani, Dunaj, Gradec* . . . ve vsakdo, katera mesta mislim. Kadar pa je ime manj znano in manj navadno, se mu mora zlasti v šolskih knjigah pridejati tudi nemški izraz, n. pr. *Kraljevec (Königsberg), Opolje (Oppeln), Dečín (Tetschen), Ljubno (Leoben), Trebonj (Wittingau)* . . .

499. b) Kadar za nemško lastno ime nimamo slovenskega izraza, si večkrat pomagamo s tem, da vzamemo napósodo dotično latinsko, romansko ali pa starejše nemško ime, ki je glasovno bliže našemu jeziku, n. pr. *Baiern — Bavarija, Bavorsko, Basel — Bazileja, Bonn — Bona, Bozen — Bolcan, Braunschweig — Brunsvik, Breisgau — Brisgava, Brügge — Bruga, Brüssel — Bruselj, Burgund — Burgundija, Chur — Kurija, Eisach — Izaka, Elsaß — Alzacija, Enns — Aniža, Etsch — Adiža,*

Franken — Frankonija, Gröningen — Groninga, Hessen — Hesija, Hesensko, Holland — Holandija, Iser — Izera, Köln — Kolonija, Livland — Livonija, Lothringen — Lotaringija, Lorena, Maas — Moza, Mosel — Mozela, Nürnberg — Norimberg, Pfalz — Palacija, Palatinsko, Schweiz — Švica, Thüringen — Turingija, Trier — Trevir, Tübingen — Tubinga . .

Tudi tukaj se je primerno ozirati na pravilo 498.

c) Mnogo nemških lastnih imen moramo pridržati v prvotni 500. obliki, ker jih ne moremo sloveniti. n. pr. *Appenzel, Augraben, Essen, Fürstenfeld, Frohnleiten, Halle, Hamburg, Hannover, Ischl, Karlsruhe, Linz, Mürrzuschlag, Oldenburg, Pöchlarn, Potsdam, Reichenau, Schönbrunn, Trifels, Urach, Würzburg, Yssel, Zug . .*

Samo v knjigah, namenjenih preprostemu narodu, ki ne 501. zna brati tujih črk, se smejo takšna imena pisati tudi v slovenski obliki, n. pr. *Išl, Linec, Šenbrun, Virzburg . .*

IV. Madžarska lastna imena pišemo v slovenščini na dva načina:

a) Kadar imamo za madžarsko lastno ime na razpolaganje 502. posebno slovensko ime, pišemo to, n. pr. *Arva — Orava; Bars — Tekov; Beregh — Bregi; Besztercze Bánya — Banjska Bistrica; Budapest — Budim-Pešta; Daruvar — Podborje; Eperies — Prešov; Gödöllő — Gedelov; Giongyes — Dindeš; Győr — Rab; Jokö — Dobra voda; Kapolna — Kerkas — Pokrivnica; Liptó — Liptov; Maros — Moriš; Maros Váshely — Moriški Novi trg; Nagyvárád — Veliki Varadin; Pécs — Pečuh; Pozsony — Požunj; Sajó — Slana; Sasvár — Šasin; Somos — Drinov; Sopron — Sopronj; Szepes — Spiška; Temes — Tamiš; Turócz — Turec; Ujvár — Novi grad; Ujvidék — Novi sad; Vas — Železno mesto; Zentha — Senta . .*

b) Kadar za madžarsko lastno ime nimamo domačega 503. imena, pišemo tuje ime s tujim pravopisom ter mu v oklepaju dodajamo pravilno izreko, n. pr. *Baranya (Baranja); Csongrád (Čongrad); Erzsébetváros (Eržebetvaroš); Héves (Heveš); Kalocsa (Kaloča); Kanizsa (Kaniža); Nyiregyháza (Njiredžhaza); Rózsahegy (Rožahedž) . .*

504. V novinah, v mladinskih spisih in v knjigah, namenjenih preprostemu narodu, pa je najbolje tudi takšna imena pisati s slovenskim pravopisom, n. pr. *Kaniža*, *Kaloča*, *Čongrad*, *Rožahedž* . . .

505. Pri tem pomni, da je madžarski *gy* = *dž*, *z* = *z*, *sz* = *s*, *zs* = *ž*, *s* = *š*, *cs* = *č*, *cz* = *c*, n. pr. *Füzes Gyarmat*: *Fizeš Džarmat*; *Szegedin*: *Segedin*; *Kanizsa*: *Kaniža*; *Kaposvár*: *Kapošvar*; *Csegléd*: *Čegled*; *Debreczin*: *Debrecin* . . .

506. V. Italijanska lastna imena pišemo v slovenščini na tri načine:

a) Kadar imamo za italijansko ime posebno domače ime, pišemo to, n. pr. *Albona* — *Labin*; *Ancona* — *Jakin*; *Antivari* — *Bar*; *Aquileja* — *Oglej*; *Arbe* — *Rab*; *Arsa* — *Raša*; *Capodistria* — *Koper*; *Carlopago* — *Bag*; *Cividale* — *Staro mesto*; *Cormons* — *Kormin*; *Dulcigno* — *Odsinj*; *Durazzo* — *Drač*; *Fianona* — *Plomin*; *Gemona* — *Glemona*; *Gradisca* — *Gradišče*; *Gravosa* — *Gruž*; *Lago Maggiore* — *Veliko jezero*; *Lesina* — *Hvar*; *Lissa* — *Vis*; *Lussin grande* — *Veliki Lošinj*; *Monfalcone* — *Tržič*; *Monte maggiore* — *Učka*; *Narenta* — *Neretva*; *Parenzo* — *Poreč*; *Piave* — *Plava*; *Pedena* — *Pičan*; *Pinguente* — *Buzet*; *Pola* — *Pulj*; *Quieto* — *Mirna*; *Roma* — *Rim*; *Scuttari* — *Skader*; *Spuzza* — *Spuž*; *Trau* — *Trogir*; *Udine* — *Vidim*; *Venezia* — *Benetke* . . .

507. b) Kadar italijansko lastno ime v izreki ne kaže nobene posebnosti, tedaj preide neizpremenjeno v slovenščino, n. pr. *Bolsena* — *Bolsena*; *Ferrara* — *Ferara*; *Gaeta* — *Gaeta*; *Livorno* — *Livorno*; *Mantova* — *Mantova*; *Marsala* — *Marsala*; *Modena* — *Modena*; *Ostia* — *Ostija*; *Palermo* — *Palermo*; *Palma* — *Palma*; *Pavia* — *Pavija*; *Parma* — *Parma*; *Pisa* — *Pisa*; *Salerno* — *Salerno*; *Siena* — *Siena* . . .

508. c) Kadar za italijanska lastna imena nimamo domačih, tedaj jih pišemo v italijanski obliki ter jim v oklepaju pridevamo pravilno izreko, n. pr. *Ajaccio* (*Ajačo*); *Bologna* (*Bolonja*); *Brescia* (*Breša*); *Cagliari* (*Kaljari*); *Civita Vecchia* (*Čivita Vekja*); *Chiusaforte* (*Kjuzaforte*); *Genova* (*Dženova*); *Ischia* (*Iskja*); *Lucca* (*Luka*); *Mincio* (*Minčo*); *Peschiera*

(*Peskjera*); *Perugia* (*Perudža*); *Pecci* (*Peči*); *Piacenza* (*Pjačenca*); *Reggio* (*Redžo*); *Schiaparelli* (*Skjapareli*); *Sinigaglia* (*Sinigalja*); *Ticino* (*Tičino* ali *Tičin*) . . .

VI. V francoščini, španščini, portugalščini in 509. angleščini se pisava toliko loči od izreke, da nam ne kaže lastnih imen teh jezikov pisati po izreki, ker bi jim morali časih njih domačo obliko toliko premeniti, da bi jih ne bilo več poznati.

Zatorej pišemo takšna tuja imena po njih pravopisu ter jim dodajamo v oklepaju, kako se izrekajo slovenski.

Samo takrat jim smemo dati slovensko obliko, kadar se ne loči bistveno od domače.

1. Francoska imena.

510.

Angoulem (*Angulem*); *Autun* (*Otén*); *Auxance* (*Ozans* ali *Ozansa*); *Bayonne* (*Bajon* ali *Bajona*); *Bordeaux* (*Bordó*, rod. *Bordoja* ali *Burdigalija*); *Champagne* (*Šampanj* ali *Šampanja*); *Cette* (*Set* ali *Seta*); *Calais* (*Kalé*, rod. *Kaleja*); *Dupuis* (*Dipví*, rod. *Dipvija*); *Figeac* (*Fžžak*); *Genève* (*Dženev* ali *Dženeva*); *Gironde* (*Žirond* ali *Žironda*); *Le Havre* (*Le Aver*, rod. *Le Avra*); *Lille* (*Lil* ali *Lila*); *Loire* (*Loar* ali *Loara*); *Lyon* (*Lion*); *Marne* (*Marn* ali *Marna*); *Marseille* (*Marseja* ali *Marsilija*); *Montpellier* (*Monpeljé*, rod. *Monpeljeja*); *Nantes* (*Nant*); *Orleans* (*Orlean*); *Paris* (slov. *Pariz*); *Poitiers* (*Poatjé*, rod. *Poatjeja*); *La Rochelle* (*La Rošel* ali *La Rošela*); *Rennes* (*Ren*); *Roubaix* (*Rubé*, rod. *Rubeja*); *Seine* (*Sen* ali *Sena*); *Toulon* (*Tulon*); *Toulouse* (*Tuluz* ali *Tuluza* in *Toloz*); *Versailles* (*Versaj*); *Yonne* (*Jon* ali *Jona*) . . .

2. Španska imena.

511.

Badajoz (*Badahoc*); *Barcelona* (*Barselona*); *Biscaya* (*Biskaja*); *Cadix* (*Kadiz*); *Cartagena* (*Kartajena*); *Huelva* (*Veljva*); *Jucar* (*Hukar*); *Marchena* (*Marčena*); *Mejico*, *Mexico* (*Mehiko*); *Mulahacen* (*Mulahasen*); *Sevilla* (*Sevilja*); *Xeres*

(*Heres*); *Guadalquivir* (*Gvadalkvivir*); *Queretaro* (*Keretaro*); *Don Quijote de la Mancha* (*Don Kihote de la Manča*) . . .

512. 3. Portugalska imena.

Caminha (*Kaminja*); *Funchal* (*Funšal*); *Marajó* (*Maražó*); *Queiroz* (*Kejroz*); *Spinoza* (*Spinoza*); *Camoës* (*Kamoenz*); *Magallaës* (*Magaljaenz*) . . .

513. 4. Angleška imena.

Adamspeak (*Edemspik*); *Byron* (*Bajren*); *Edison* (*Edizen*); *St. James* (*Sent Džems*); *Gladstone* (*Gledston*); *Salisbury* (*Solisberij*); *London* (slov. *London*); *New York* (*Novi Jork*); *Washington* (*Uvóšington*); *Illinois* (*Ilinoj*); *Chicago* (*Šikago*); *Milwaukee* (*Milvoki*); *Rochester* (*Ročester*) . . .

514. Sploh pa se drži pravila: V knjigah, namenjenih preprostemu narodu in mladim ljudem, je pisati vsa tuja imena po njih izreki, a ne po njih domači obliki.

515. VII. Slovanska lastna imena uravnavamo v slovenščini po glasovnih pravilih našega jezika.

516. 1. Za srbsko-hrvaški *ć*, *u*, *ac*, *ak*, *ar*, *ije*, je pišemo *č*, *ol*, *ec*, *ek*, *er*, *e*, n. pr. *Bihać* — *Bihač* (rod. *Bihča*); *Dugopolje* — *Dolgo polje*; *Daničić* — *Daničič*; *Čuprija* — *Čuprija*; *Kragujevac* — *Kragujevec*; *Čačak* — *Čaček*; *Kopar* — *Koper*; *Staro mjesto* — *Staro mesto*; *Rijeka* — *Reka* . . .

517. Ako pa tudi v imenovalniku pridržimo v končnicah *ac*, *ak*, *ar* hrvaško obliko, vendar moramo ime sklanjati pravilno slovenski, n. pr. *Aleksinac*, rod. *Aleksinca*; *Badovinac*, rod. *Badovinca*; *Kragujevac*, rod. *Kragujevca*; *Čačak*: *Čačka* . . .

518. 2. Pri čeških lastnih imenih je paziti na nastopna pravila:
a) Za češki *h* pišemo *g*, n. pr. *Hora*: *Gora*; *Králové Hradec*: *Kraljev Gradec*; *Praha*: *Praga*; *Hluboká*: *Globoka* . . .

519. b) Za češki *ch* pišemo *h*, n. pr. *Čech*: *Čeh*; *Chlum*: *Hlum*; *Chlupek*: *Hlupek*; *Chmelník*: *Hmelník*; *Chrastov*: *Hrastov*; *Chudoba*: *Hudoba* . . .

c) Za češki *y* in *ý* pišemo *i*, n. pr. *Svobodné dvory*: *Svo-* 520.
bodni dvori; *Doly*: *Doli*; *Šípy*: *Šipi*; *Dobrovský*: *Dobrovski*;
Palacký: *Palacki* . . .

č) Za zlogotvorni *l* pišemo *ol*, n. pr. *Plzeň*: *Polzenj* (rod. 521.
Polznja); *polzenjsko pivo*; *Vltava*: *Voltava*, *Vlčkov*: *Volčkov* . . .

d) Za češki *ň* pišemo *nj*, n. pr. *Plzeň*: *Polzenj*; *Křižan*: 522.
Kričenj; *Veleň*: *Velenj* . . .

e) Za česki *ť* in za *t* pred *e* in *i* (kadar nadomešča naš *č*) 523.
je pisati in govoriti *č*, za *ď* pa *dž* ali *j*, n. pr. *Šťastný*: *Ščastni*;
Lštěň: *Lščenj*; *Bříšťany*: *Briščani*; *Chrástany*: *Hraščani*;
Štávnice: *Ščavnice*; *Žďár*: *Ždžar* ali pa *Žjar* . . .

f) Za češki *ř* pišemo *r* ali pa *ž*, (za *p*, *t*, *k*, *h* in pred 524.
njimi pa *š*), n. pr. *Březová*: *Brezova* ali pa *Bžezova*; *Přemysl*:
Pšemisel in *Premisel*; *Příbram*: *Pribram* in *Pšibram* . . .

g) Nekaterim češkim imenom damo popolnoma slovensko 525.
obliko, n. pr. *Meziříčí*: *Medrečje*; *Přísečnice*: *Presečnice*;
Svatopluk: *Svetopolk* . . .

3. Pri poljskih lastnih imenih je paziti na nastopna pravila:

a) Za poljski *ł* pišemo slovenski *l*, ki se za soglasniki in 526.
pred samoglasniki izgovarja čisto, pred soglasniki in na koncu
pa kakor *u* (*v*), n. pr. *Biała*: *Biala*, *Bela*; *Wołnowiec*: *Volnovec*
(izgovarjaj *Vounovec*); *Sokoł*: *Sokol* (*Sokov*); *Wołyn*: *Volin*;
Pełesz: *Peleš* . . .

b) Za poljski *rz* pišemo slovenski *ž* ali pa sam *r*, (za *p*, *t*, 527.
k, *h* in pred njimi pa *š*), n. pr. *Jędrzejowicz*: *Jendžejovič*
(*Jendrejovič*); *Zwierzchosław*: *Zvježhoslav* (*Zvrhoslav*); *Zaworze*:
Zavože; *Podgórze*: *Podgože*; *Przemysł*: *Pšemišel* (*Premišel*);
Trzebnica: *Tšebnica* (*Trebnica*) . . .

c) Poljski omehčani glasovi *ć*, *ś*, *ź* (ali *ci*, *si*, *zi* pred 528.
samoglasniki; *c*, *s*, *z* pred *i*) se pišejo slovenski *s* *č*, *š*, *ž*,
n. pr. *Kościelski*: *Koščelski* (*Kostelski*); *Kościuszkó*: *Koščuško*;
Dźwierzuty: *Džvježute*; *Ziakowski*: *Žakovski* . . .

č) Poljski *sz* = *š*, *cz* = *č*, n. pr. *Szczawnica*: *Ščavnica*: 529.
Szyk: *Šik*; *Szumina*: *Šumina*; *Rzeczycza*: *Rečica*; *Junowicz*:
Junovič . . .

530. d) Poljska nosnika *a, ę* se pišeta slovenski *on* ali *om* in *en*, n. pr. *Lubiąż*: *Lubjonž*; *Dąbrowa*: *Dombrava*; *Kęty*: *Kenti*; *Oświęcim*; *Oświęcim* . . .

531. Kadar je treba, pišemo mnogo poljskih lastnih imen tako, kakor bi se dotično ime izgovarjalo, ko bi bilo prvotno pri nas doma, n. pr. *Podgórze*: *Podgorje*; *Zaworze*: *Zavorje*; *Dąbrowa*: *Dobrava*; *Oświęcim*: *Osvetim* . . .

532. Sploh pa je pomniti: Kadar v čeških in poljskih imenih vzamemo k enemu zlogu več soglasnikov, nego jih moremo v slovenščini izgovoriti, tedaj se vrine vmes nedoločni samoglasnik, n. pr. *Litomyśl*: *Litomišel*; *Lwów*: *Levov*; *Dnjepr*: *Dneper*; *Dnjestr*: *Dnester* . . .

Četrto del.

Besedni red v stavku.

I. Velika napaka, ki jo delamo v svojem pisanju, je ta, 533. da devamo glagol navadno stavku na konec. Res je, da sme glagol stati v začetku, v sredi, ali pa na koncu stavka, kakor zahteva stavkov poudarek. Vendar je tudi pri tem, zlasti v zloženih stavkih in pri zloženih časih, paziti na to, da glagol ne stoji predaleč od svojega pomožnika. Tako, n. pr. je napačen naslednji stavek: *Nekdo kavko ujame, ji nit na nogo priveže in jo svojemu dečku v igračo da . . .* Pravilno: *Nekdo ujame kavko, ji priveže nit na nogo in jo da svojemu dečku v igračo.* — Napačno: *Človek je prednosti divjih in domačih živali kmalu spoznal, zlasti v staroveški dobi ž njimi preprosto občeval, nekaterih se zaradi škodljivosti in krvoločnosti ogibal in varoval, a z drugimi se okoristiti izkušal . . .* Pravilno: *Človek je kmalu spoznal prednosti divjih in domačih živali, preprosto je občeval ž njimi zlasti v staroveški dobi, nekaterih se ogibal in varoval zaradi škodljivosti in krvoločnosti, a z drugimi se izkušal okoristiti . . .*

Zlasti pa je napačno v zloženih in odvisnih stavkih 534. devati glagol stavku na konec, n. pr. *Zvečer se pes in petelin tako pogovorita, da bo petelin na drevesu, pes pa spodaj v duplu spal. Ko pa petelin po svoji navadi poje, se lisica zbudi ter ga prosi, naj z drevesa skoči, ker ga namreč zavoljo njegovega tolikanj prijetnega glasu lepo objeti želi . . .* Pravilno: *Zvečer se pes in petelin pogovorita tako, da bo spal petelin na drevesu, pes pa spodaj v duplu. Ko pa petelin poje po*

svoji navadi, se zbudi lisica ter ga prosi, naj skoči z drevesa, ker ga namreč želi zavoljo njegovega tolikanj prijetnega glasu lepo objeti . . .

535. II. Posebno zmešnjavo pa so zadnja leta napravili v besednem redu tisti slovenski pisatelji, ki nepremišljeno in popolnoma napačno posnemajo Hrvate ter pišejo naslonice (glej pravilo 675—677) po hrvaškem načinu, dasi veljajo v hrvaščini o njih popolnoma drugačna pravila kakor v našem jeziku, n. pr. *Mestni občini ljubljanski dovolil je* deželni zbor najeti posojilo. — Takim potem presadila *se je* bajka na zgodovinska tla. — Ob tej priliki stopili *so* Turki prvič na slovensko zemljo. — Ko je cesar spoznal nenavadno nadarjenost Herbersteinovo, potegnila *ga je* milost cesarjeva za vselej v dvorsko službo. — Ta knjiga ne sme dražje prodajati *se* kakor po napovedani ceni. — Ko je Bogomila tako lepo prosila Črtomira, naj *da se* krstiti, *ni ji* naposled mogel odreči njene prošnje. — Skopuh varno shrani steklenice v klet in si iz same skoposti ne upa dotekniti *se jih* . . .

Tako nikoli nikjer ne govori noben Slovenec, in tako bi tudi nikoli nikjer ne smel nihče pisati. Zgoraj navedeni stavki bi se pisali pravilno: *Mestni občini ljubljanski je* dovolil deželni zbor najeti posojilo. — Takim potem *se je* presadila bajka na zgodovinska tla. — Ob tej priliki *so* stopili Turki prvič na slovensko zemljo. — Ko je cesar spoznal nenavadno nadarjenost Herbersteinovo, *ga je* potegnila milost cesarjeva za vselej v dvorsko službo. — Ta knjiga *se* ne sme dražje prodajati . . . — Ko je Bogomila tako lepo prosila Črtomira, naj *se da* krstiti, *ji* naposled ni mogel odreči njene prošnje. — Skopuh varno shrani steklenice v klet in *se jih* iz same skoposti ne upa dotekniti . . .

III. O naslonicah velja to glavno pravilo:

536. Naslonice morajo stati v stavku na drugem mestu.

1. V glavnih stavkih.

537. a) V glavnih stavkih stoje naslonice takoj za osebkom, n. pr. *Lavdon je* premagal Turke pri Belem gradu (ne: — *premagal je* —). — *Deklica se* sramuje tujega gospoda

(ne: — *sramuje se* —). — *Brat in sestra se morata ljubiti* (ne: — *morata se* —). — *Vodnik je bil prvi slovenski pesnik* (ne: — *bil je* —) . . .

b) Kadar ima osebek pri sebi prilastek ali pristavek, 538. tedaj jemljemo vkup vse, kar gre vkup in skupaj dela prvi stavkov člen (osebek), in za njim šele pride naslonica, n. pr. *Slavni vojaški poveljnik Lavdon je premagal Turke pri Belem gradu* (ne: — *premagal je* —). — *Lavdon, slavni vojaški poveljnik, je premagal Turke pri Belem gradu* (ne: — *premagal je* —). — *Ta cerkev mi je bila že od nekdaj ljuba in draga* (ne: — *bila mi je* —). — *Oče našega junaka je bil Lenart Kacijanar* (ne: — *bil je* —). — *Deček z objokanimi očmi se mi je v srce smilil* (ne: — *smilil se mi je* —) . . .

c) Kadar stavka ne začenja osebek, ampak kakšen drug 539. stavkov člen, tedaj stoji naslonica takoj za njim, n. pr. *Dobro mu je povedal* (ne: — *povedal mu je* —). — *Nikoli se ne laži!* (ne: — *Nikoli ne laži se!*) — *Nalogo sem spisal* (ne: — *spisal sem* —). — *Potem smo se razšli vsak na svoj dom* (ne: — *razšli smo se* —). — *Njivo in travnik smo mislili pokositi* (ne: — *mislili smo* —) . . .

č) Kadar ima stavkov člen, ki začenja stavek, pri sebi še 540. kakšen prilastek ali kako drugo pojasnilo, tedaj jemljemo vkup vse, kar gre skupaj in dela prvi stavkov člen, in za njim šele pride naslonica, n. pr. *Svojega ubožnega očeta se nikar ne sramuj* (ne: — *ne sramuj se* —)! — *Tudi v vojaškem taboru se je Vega pečal z matematiko* (ne: — *pečal se je* —). — *Prvi prihod Francozov na Kranjsko je lepo popisal Vodnik* (ne: — *popisal je* —). — *Nenavadno hitro se je povzdignila moč in slava celjskih grofov* (ne: — *povzdignila se je* —) . . .

2. V zloženih stavkih.

a) Kadar stoji odvisnik za glavnim stavkom, tedaj se 541. govore in pišejo naslonice v glavnem stavku po pravilih 536—540, v odvisniku pa precej za oziralnim zaimkom ali veznikom (tedaj tudi na drugem mestu), n. pr. *Bog se usmili grešnika, ki se je izpokoril* (ne: — *ki je izpokoril se* —). — *Uči se v mladosti, da se ne boš kesal v starosti* (ne: — *da ne boš kesal se* —) . .

542. b) Kadar stoji odvisnik pred glavnim stavkom, tega pa z odvisnikom veže kazalnik, tedaj se govori in piše naslonica precej za kazalnikom, n. pr. *Kdor se s hudobnikom peča, ta se sam popači*. — *Kakor se zlato spozna v ognju, tako se pravi prijatelji izkušajo v nesreči*. — *Kjer se je ptica izvalila, tam se je tudi peti naučila* . . .
543. Kadar je kazalnik v takšnem primeru v glavnem stavku izpuščen, tedaj sme naslonica začenjati stavek, n. pr. *Kdor se s hudobnikom peča, se sam popači*. — *Kjer se je ptica izvalila, se je tudi peti naučila*. — *Kdor ne misli plačati, se ne puli za ceno*. — *Kar je pustila kuga, je pobrala lakota; kar je ušlo lakoti, je zatrl turški meč* . . .
544. Sploh se začenjajo glavni stavki, stoječi za odvisniki, z naslonicami, n. pr. *Ko bi bil vas poslušal, bi se mi zdaj dobro godilo* (ne: — *godilo bi se mi* —). — *Ko je Lavdon oblegal Beli grad, se je Vega prvič odlikoval v vojski* (ne: — *odlikoval se je* —). — *Ko se je bil Prešeren preselil v Kranj, se ga je kmalu lotila smrtna bolezen* (ne: — *lotila se ga je* —).
545. c) Kadar je odvisnik v gozden v glavni stavek, tedaj začenja naslonica drugo polovico glavnega stavka, n. pr. *Strast, ki ga je imela v oblasti, se mu je poznala pri vsaki besedi* (ne: — *poznala se mu je* —). — *Vsem, ki so videli ta prizor, je zaigralo srce od radosti* (ne: — *zaigralo je srce* —). — *Rodove, ki nimajo ne prave vere, ne nauka, boš težko ločil* (ne: — *ločil boš* —). — *Slovenci, ki živijo po gorenji Savski dolini, so se od nekdanj odlikovali po svoji krepki postavi* (ne: — *odlikovali so se* —) . . .
546. Pravzaprav tudi tukaj stoji naslonica v stavku na drugem mestu, ker besede: „Strast, ki ga je imela v oblasti“ delajo osebek, tedaj prvi stavkov člen. Ravnotako tudi v nekaterih primerih 542 in 543.
547. ě) Stojijo pa naslonice na drugem mestu ena za drugo v tem redu: *sem ga, si ga, ga je, sva ga, sta ga, smo ga, ste ga, so ga; sem si ga, si si ga, si ga je, sva si ga, sta si ga, smo si ga, ste si ga, so si ga; se mi je, se ti je, se mu je, se ji je, se nama je, se vama je, se jima je, se nam ga je* . . . *ga bom, ga boš, ga bo, se ga bom, se ga boš, se ga bo* . . .

Ljudje, ki si si jih izbral, so se mi zdeli pošteni. — Blago, ki ga vam bomo poslali, bi vas moralo zadovoljiti. — Sena, če se ga vam je že kaj posušilo, nam prodajte . . .

3. Naslonice smejo začenjati stavek: a) Kadar je glagol 548. *sem, si . . .* samostojen glagol, a ne pomožnik, n. pr. *Ali si moj prijatelj? — „Sem tvoj prijatelj.“ — Je Bog, ki vse ravna. — So še ljudje na svetu, ki imajo usmiljeno srce. — Je li to resnica?*

b) Kadar je v vprašalnih stavkih izpuščena vprašalnica 549. *ali, n. pr. Te zebe? — Si ga videl? — Si se ga že naveličal? . . .*

c) Kadar je v vzročnih stavkih izpuščen veznik *ker*, 550. n. pr. *Le hitro pojdi, je daleč. — Denes ne grem, je že vrepozno. — So li oče doma? — „Ni jih, so šli na semenj.“ — Človek se težko spočije poleti, je prekratka noč pa dela preveč.*

Tudi razne druge besede se tako zamolčujejo. Ko dovrši 551. učenec svoje pisanje, vesel vzklikne: „*Sem že spisal!*“ ter misli nalogo, ki jo je imel pisati.

č) Ne sme pa naslonica stati na prvem mestu, kjer pred 552. njo ni nič izpuščenega. Vendar beremo v narodnih pesmih jako mnogo takih primerov: *Se kralj Matjaž oženil je . . . Je lunica svetila, in ura polnoč bila . . . Se zjokala Vida je in rekla . . . So hlapci moji še hromi . . . Mu odpisal je Adame . . .*

V navadnem govorjenju bi se to reklo: *Kralj Matjaž se je oženil . . . Lunica je svetila . . . Vida se je zjokala . . . Moji hlapci so še hromi . . . Adame mu je odpisal . . .*

Tudi starejši pesniki imajo dovolj primerov, da stoji 553. naslonica na prvem mestu, n. pr. Vodnik: *Se sveti na lice — Ko pih moj škrlat . . . Je Galijan hraber . . . Mi brazd'jo konjiči . . .* Prešeren: *Se kralj in cesarica sta — Že vendar omečila . . . Je znala obljubit, je znala odreči . . . So brž pri-drevili se črni oblaki . . . Bi spomnil njima zmage večno slavo . . .*

Pesniki, narodni kakor učeni, so postavljali naslonice tako vsled metrične potrebe; poslednji bi se mogli sklicevati na prve v dokaz, da je to pri nas domače in zatorej opravičeno. Dandanašnji pa se zlasti učeni pesniki ogibajo takih nepravilnosti.

Peti del.

Pravopisna pravila.

I. Katere besede pišemo z veliko začetnico.

Z veliko začetnico pišemo :

554. I. Vsako prvo besedo, in to:

555. 1. Vsako prvo besedo v nadpisih, naslovih in podpisih, n. pr. *Ovet in sad. Povest. Spisal Jožef Jurčič.* — *Narodni dom.* — *Peto poglavje. Pravopisje. A. Splošna pravila.* — *Dragi prijatelj!* — *V Ljubljani, dne* — *S posebnim spoštovanjem Vaš*

556. Z veliko začetnico je pisati nadpise in naslove knjigam, pesmim, molitvam, razpravam . . ., tudi kadar nadpis ali naslov ni prva beseda, n. pr. *Erjavčevi spisi so izšli v Zabavni knjižnici.* — *Vodnik je prvi poslovenil Cesarsko pesem.* — *Prešernova Nova pisarija je duhovita satira.* — *Lep je Vrtovčev spis Hvala vinski trti.* — *Otroci molijo molitev Češčena bodi Kraljica.*

557. Takšen nadpis ali naslov se sme dejati tudi med narekaj „“, n. pr. „*Ovet in sad*“. *Povest. Spisal Jožef Jurčič.* — *Prešernova „Nova pisarija“ je duhovita satira.* — Glej še pravila 770—773.

558. 2. Prvo besedo v vsakem verzu, n. pr.

Kaj doni, sladko se glasi
Vabi, teši me ljubo?
V zlatem mi otročjem časi
Mati pela je tako.

*Zemljo naj Slovan obhodi,
Koderkoli pot ga vodi,
On po tebi hrepeni,
Oj, slovanska pesem ti!*

3. Prvo besedo v celotnem stavku, n. pr. 559.

*Snaga je Bogu in ljudem draga. — Ne neha beračiti,
komur se palica v rokah ogreje...*

4. Prvo besedo za piko, ki stoji

a) na koncu nadpisa ali naslova. *Cvet in sad. Povest.* 560.
Spisal Jožef Jurčič. — Krst pri Savici. Povest v verzih. —
Veseli dan ali Matiček se ženi. Komedijska v petih delih...;

b) na koncu stavka, n. pr. *Modri se uči od drugega. Kdor* 561.
se ničesar ne nauči iz tuje nesreče, ta ni moder.

5. Prvo besedo v dobesednem ali premem 562.
govoru za dvopičjem (:) in med narekajem („“), n. pr.
*Sveto pismo pravi: „Nespametnež je rekel v svojem srcu, da
ni Boga.“*

Kadar se po dvopičju ne začenja pravi dobesedni ali premi 563.
govor, tedaj prve besede za dvopičjem ni pisati z veliko začetnico, razen če bi jo zahtevala druga pravila (št. 558, 572), n. pr.
*Povsod je, mora biti prva: mati! — Iz gredic je postala njiva,
in namesto tulipanov in narcisov, namesto balzamin in georgin
so posadili mati drago amerikalno zelišče: krompir. — Izročili
so mi izpričevalo, da nisem sposoben za vojaški stan: moje
najslabše izpričevalo. — Ugibal sem, kako naj bi se kaznoval
ta mož: ali pred političnim, ali pred sodnim oblastvom. —
Toda pisati je: Najslavnejši naši učenjaki so: Valvazor, Vega,
Kopitar, Miklošič. —*

*Bog se vas usmili ubogi ljudje:
Gorijo vam vaši domovi!*

Kadar je stavek med narekajem samo del celotnega stavka 564
in se ta po vgozdenem uvodnem stavku nadaljuje, tedaj se prva
beseda v nadaljevanju ne piše z veliko začetnico, razen če bi
to zahtevalo kako drugo pravilo, n. pr. „Saj res“, pravi cesar,

„precej moramo poslati po Krpana.“ — „Tu je pajek,“
odvrne starka; „ta vama naj sprede lanec do solnca . . .“

565. Tako je nadaljevanje med narekajem tudi v primerih, kakor je ta: *Ko so prišle Rojenice pod okno in so prerokovale novorojenemu detetu, kakšna usoda ga čaka, „morebiti“ so rekle, „nas je slišal berač, kaj smo mu prerokovale.“*

566. Kadar govor med narekajem ni nadaljevanje, tedaj se mora prva beseda v njem pisati z veliko začetnico, tudi če se z govorom ne pričenja celotni stavek: *Ko hoče sin opravičiti svoje ravnanje, „Ni treba,“ mu seže oče vmes, „da bi se opravičeval.“*

567. 6. Prvo besedo za vprašajem (?), stoječim na koncu celotnega ali izpustnega stavka, n. pr. *Si li že slišal o velikanu? Kaj deš ti, kaj bo iz tega? Sina mi je ubil, lej! — Kdo je prišel? Brat? Kje je? . . .*

568. Kadar je stavek, ki ima na koncu vprašaj, samo del celotnega zloženega stavka, in se ta po vprašaju nadaljuje, tedaj ne stoji za vprašajem velika začetnica, n. pr. *Ko Peter vpraša moža: „Oče, ali bo denes kaj dežja?“ mu kmet odgovori: „Kakor Bog hoče.“*

569. 7. Prvo besedo za klicajem (!), stoječim na koncu celotnega ali izpustnega stavka, n. pr. *Zdaj si pa le izberi! Dam ti, kar želiš, ker si zmagal tolikega souvažnika. — Na noge! Puško v roke pa za mano!*

570. Kadar je stavek, ki ima na koncu klicaj, samo del celotnega zloženega stavka, in se ta po klicaju nadaljuje, tedaj za klicajem ne stoji velika začetnica, n. pr. *Gospodar pravi tujcu: „Le bliže!“ pa mu reče, naj sede za mizo. — Veselo oče pozdravi sina: „Bog te živi!“ ter mu seže v roko.*

571. Časih se za vzklicno besedo, s katero se pričenja celotni stavek, piše zdaj mala, zdaj velika začetnica, n. pr. *Gospoda, ali ste že slišali to novico?*

Ta stavek bi se mogel tudi pisati: *Gospoda! Ali ste že slišali to novico?*

V zadnjem stavku hoče govornik z vzklikom *Gospoda!* posebno opozoriti na to, kar misli povedati, in zatoj izgovori

vzklik z večjim poudarkom, tako da med vzklikom *Gospoda!* in med stavkom *Ali ste že slišali to novico?* nastane premor. Stavke bi se smel tudi tako pisati:

Gospoda!

Ali ste že slišali to novico?

V prvem primeru je pa vzklik ali odgovor že nekako zvezan s stavkom *ali ste že slišali to novico?* Zatorej bi se smel ta stavek tudi tako pisati: *Ali ste, gospoda, že slišali to novico?* Ali pa: *Ali ste že slišali to novico, gospoda?*

II. Poleg tega pišemo z veliko začetnico:

572.

1. Raznovrstna lastna imena, n. pr. *Valentin Vodnik, Slovenec, Kranjec, Gorenjec, Štajerska, vas Zagorje, trg Ribnica, mesto Kranj, kraljevina Srbija, celina Amerika, reka Sava, planina Javornik, otok Krk, društvo Sokol, pesnik Koseski* . . .

a) Eno ter isto ime se sme pisati z malo ali pa z veliko 573. začetnico, kakršno je ime, občno ali lastno, n. pr. *Ustrelil sem sokola. Videl sem Sokola* z novo zastavo. — *Na oknu sedi čebelica. Prve pesmi Prešernove je prinesla Čebelica.* — *V Zbiljah imajo nov zvon. Stritar je mnogo let uredoval Zvon.* . . .

b) *Bog* (t. j. pravi, nasproti poganskim bogovom) je po 574. našem mišljenju lastno ime; zato ga je pisati z veliko začetnico, n. pr. *Bog vse vidi, Bog vse ve.* — Ravnotako se pišejo z veliko začetnico: *Oče, Sin in sv. Duh, Gospod, Odrešenik, Zveličar, sv. Trojica, sv. Telo, sv. Rešnje Telo, Srce Jezusovo, Srce Marijino* (kot predmet češčenja), *prečista Devica, češčena bodi Kraljica!* . . Nasproti pa pišemo *bog Jupiter, grški bogovi, boginja Hera* . . ; ravnotako tudi prislov *vbogajme*.

c) Imena velikih cerkvenih praznikov se 575. pišejo z veliko začetnico, n. pr. *Božič, sv. Trije kralji, Svečnica, Velika noč, Jurjevo, Duhovo, Telovo, Vnebovzetje, Veliki Šmaren, Mali Šmaren, Velika Gospojnica* . . .

2. Kadar je lastno ime zloženo iz dveh besed, iz pridevnika in samostalnika, tedaj sta dva primera mogoča :

576. a) Kadar je lastno ime zloženo iz pridevnika in samostalnika tako, da je samostalniček že sam zase lastno ime, in se mu pridevnik pristavlja samo zavoljo razločevanja, v tem primeru se pišeta obe besedi z veliko začetnico, n. pr. *Koroška Bela, Bohinjska Bistrica, Slovenj Gradec, Velike Lašiče, Škofja Loka, Mala Nedelja, Stara Vrhnika, Veliki Otok, Zgornje Gorje, Malo Ubelsko, Rimske Toplice, Sveti Frančišek, Šent Jernej . . .*

V vseh teh in enakih primerih je drugi del, samostalniček, že sam zase lastno ime in narod zategadelj tudi govori: *Grem na Belo, na Bistrico, na Vrhniko, na Ubelsko; včeraj sem bil v Gradcu, v Lašičah, v Loki, na Otoku, v Gorjah, v Toplicah . . .* Ravnotako so tudi imena, kakor: *Frančišek, Jernej . . .* brez pridevnika že sama zase lastna imena.

Ravnotako nam je pisati: *Spodnja Avstrija, Južna Amerika, Mala Azija, Vzhodna Indija; Slovenska Matica, Ljubljanski Sokol; Slovenski Glasnik, Slovenski Gospodar, Slovenski Narod, Slovenski Pravnik, Učiteljski Tovariš, Ljubljanski Zvon . . .*, ker so tukaj *Avstrija, Amerika, Azija, Indija . . .* prava lastna imena; imena *Matica, Sokol, Glasnik, Gospodar, Narod, Pravnik, Tovariš, Zvon . . .* je pa občna raba naredila za lastna imena, n. pr. *Matica* je letos izdala *petero knjig*. — *Narod odgovarja Gospodarju, Tovariš pa Zvonu . . .*

577. b) Kadar je lastno ime zloženo iz pridevnika in iz samostalnika, ki sam zase ni lastno ime, ampak samo občno ime, takrat pišemo samo prvo besedo z veliko začetnico, n. pr. *Novo mesto, Laški trg, Dolenja vas, Kranjska gora, Staro selo, Gornji grad, Dobro polje, Zidani most, Mirna peč, Črni vrh, Volčji potok, Slovenske gorice, Kobla glava, Poljanska dolina, Črno morje, Tržaški zaliv, Dunajska cesta, Bohinjsko jezero, Ravni dol, Hudí konec, Zlati rep (vas), Ogrsko nižavje, Triglavsko pogorje . . .*

V vseh teh in enakih primerih besede *mesto, trg, vas, gora, selo, grad, polje, most, peč, vrh, potok, gorice, glava, dolina, morje, zaliv, cesta, jezero, dol, konec, rep, nižavje, pogorje* . . . niso lastna, ampak občna imena. Šele obe besedi: pridevnik in samostalnik sta lastno ime.

Kadar si zatorej v zadregi in ne veš, bi li v takšnem zlo-578. ženem imenu pisal drugi del (samostalnik) z veliko ali z malo začetnico, tedaj poizkusi najprej dognati, če narod drugi del sam zase rabi za lastno ime ali ne. Kako je n. pr. pisati: *Sinja gorica* ali *Sinja Gorica*? *Mala pristava* ali *Mala Pristava*? — Pri prvem imenu narod nikoli ne izpušča pridevnika in nikoli ne pravi: *Grem v Gorico*, ampak vselej: *Grem v Sinjo gorico*. Tukaj tedaj drugi del (*gorica*) ni lastno ime. — Pri drugem imenu pa pravijo ljudje tudi: *Grem na Pristavo* — brez pridevnika. Tukaj je tedaj drugi del (*Pristava*) že sam zase lastno ime, in zatorej je pisati: *Mala Pristava*.

Kadar v imenih, kakor: *Slovenska Matica, Ljubljanski Sokol* . . . postavimo pridevnik za samostalnik, tedaj pišemo pridevnik tudi z veliko začetnico, n. pr. *Matica Slovenska, Sokol Ljubljanski* . . .

3. Kadar je lastno ime zloženo iz treh ali več besed, tedaj sta tudi dva primera mogoča.

a) Kadar je v tako zloženem lastnem imenu spojenih več 580. imen, ki so sama zase lastna imena, takrat se vsa taka imena pišejo z veliko začetnico, n. pr. *pri Devici Mariji v Puščavi, pri Devici Mariji v Polju, pri Mariji Pomočnici na Brezjah, Sv. Juri ob Taboru, Sv. Jošt na Kozjaku, Sv. Juri na Ščavnici, Sv. Juri v Slovenskih goricah, Sv. Marjeta na Dravskem polju, Št. Peter na Medvedjem selu, Št. Pavel v Savinski dolini* . . . Tukaj so *v Puščavi, v Polju, na Brezjah, ob Taboru, na Kozjaku, na Ščavnici, Slovenske gorice, Dravsko polje, Medvedje selo, Savinska dolina* . . . že sama zase lastna imena.

Tako je pisati tudi *Dom in Svet* (časopis).

b) Kadar pa v tako zloženem lastnem imenu ni spojenih več 581. imen, ki bi bila sama zase lastna imena, ampak so samo občna

imena, takrat je samo prvo besedo pisati z veliko začetnico, n. pr. *Pri debelih lipah, Pri treh farah, Št. Juri ob južni železnici* ...

582. 4. Posebej je omeniti še tistih krajnih imen, ki se imenujejo po raznih svetnikih. Mnogo takih imen ima pred seboj odreveneli pridevnik *Šent* ali skrajšani *Š* (iz *sanctus*), n. pr. *Šent Andrež, Šent Janž, Šent Jernej, Šent Juri, Šent Lenart, Šent Peter, Šent Vid, Škocijan, Šmaver, Šmarjeta, Šmarije, Šmartin, Šmihel, Štebenj, Števerjan, Šturje* . . .
583. Nekateri pisatelji v novejšem času častitljivo besedo *Šent* prav po nepotrebnem zametajo ter namesto nje vsiljujejo *Sveti*; toda narod sam prav dobro loči *Šent* in *Sveti*, n. pr. *Bil sem v Šent Vidu* (nad Ljubljano), *a ne pri Svetem Vidu* (nad Cerknico). — *Šent Lenart je na Kranjskem, Sveti Lenart pa na Štajerskem*. — *Šent Jakob je ob Savi, Sveti Jakob pa nad Škofjo Loko*. — *Šmarjeta je na Dolenjskem, Sveta Marjeta pa pod Ptujem* . . .
584. Pridevnik *Šent* — skrajšano *Š* — je časih tako spojen z lastnim imenom, da ga ne moremo ločiti od njega; zatoorej pišemo: *Škocijan, Šmaver, Šmarna gora, Šmarjeta, Šmarije, Šmartin, Šmihel, Števerjan, Šturje, Šenčur, Šmarca (S. Mauritius)*.
585. Samostojni pridevnik *Šent* skrajšujemo pri lastnih imenih v pisavi v *Št.*, n. pr. *Št. Andrež, Št. Janž, Št. Jernej, Št. Vid* . . .
586. Kjer pa narod govori *Sveti* — skrajšano v pisavi *Sv.* — tam je tako pisati tudi v knjigah, n. pr. *Sv. Ana* (nad Ribnico), *Sv. Vid* (nad Cerknico), *Sv. Frančišek* (pri Ribnici), *Sv. Križ* (na Vipavskem), *Sv. Kunigunda, Sv. Jedrt, Sv. Lovrenec* (na Dravskem polju) . . .
587. Pri nekaterih takih imenih govori narod oboje *Šent* in *Sveti*, n. pr. *Gremo na božjo pot k Šent Joštu* ali pa: *k Svetemu Joštu*.
588. Kadar pišem *Št. Vid, Št. Lenart, Št. Jakob, Sv. Frančišek, Sv. Ana* . . . zaznamenjujem s tem dotične kraje; *št. Peter, sv. Vid, sv. Lenart, sv. Jakob, sv. Frančišek, sv. Ana* pa pomenijo svetnike, ki imajo ti kraji po njih ime, n. pr. *V Št. Vidu je posvečena cerkev sv. Vidu*. — *Pri Sv. Frančišku potrkavajo, ker bo jutri god sv. Frančiška*. — *Kopitar je zdaj*

pokopan pri Sv. Krištofu. — Dekliška šola pri Sv. Jakobu.
— Tako so n. pr. *Sv. Trije kralji* kraj na Notranjskem; *sv. Trije kralji* pa dotični trije svetniki.

5. Kadar je lastno ime zloženo iz dveh samostalnikov, izmed 589. katerih se prvi ne sklanja, tedaj se oba samostalnika vežeta z vezajem (-). Kadar je v takem primeru drugo ime občno ime, tedaj se piše z malo, kadar je lastno ime, pa z veliko začetnico, n. pr. *Čengiĉ-aga, Budim-Pešta, železnica Ljubljana-Vrhnika* . . .

6. Zgodovinski pristavki, stoječi za lastnimi imeni, se pišejo 590. z veliko začetnico, n. pr. *Rudolf Habsburški, Dušan Silni, Aleksander Veliki, Ladislav Posmrtnik, Friderik s Praznim žepom, Margareta Krivousta* . . .

Časih stoje taki pristavki tudi pred lastnim imenom, n. pr. 591. *Dva velika srska junaka sta bila Silni Dušan in Črni Juri.*

Prilastki blaženi, sveti . . . , ki se pridevajo svetniškim 592. imenom in se okrajšano pišejo *bl., sv. . . .*, imajo vselej malo začetnico, n. pr. *bl. Kanizij, sv. Ćiril, sv. Pavel, sv. Marjeta* . . .

Kadar pa stoje takšni prilastki kot pristavki z a lastnim 593. imenom, tedaj se pišejo z veliko začetnico, n. pr. *Tvoj patron, sv. Ludovik, je bil francoski kralj. — Ludovik IX. je bil tako pobožen, da se imenuje tudi Ludovik Sveti* . . .

7. Vrstilni števniki, ki stoje za zgodovinskimi imeni, se 594. pišejo z veliko začetnico, n. pr. *Franc Jožef Prvi; cesar Jožef Drugi; papež Leon Trinajsti* . . .

Največkrat pa pišemo takšne števnike z rimskimi številkami, 595. n. pr. *Franc Jožef I.; cesar Jožef II.; papež Leon XIII.* . .

8. Z veliko začetnico se pišejo tudi pridevniki, ki so s pri- 596. ponami *-ov (-ev), -ji, -in, -nji* narejeni od osebni h lastnih imen ali pa od imen, ki se rabijo kot lastna imena, n. pr. *Levstikov zlog, Jurĉičeva pisava, Ivanje selo, Marijin praznik, Gospodnji dan, milost Gospodnja, ime Gospodnje* . . .

Od osebni h imen narejeni pridevniki na *ski* se pišejo 597. z malo začetnico, n. pr. *Glavni nauk mohamedanske vere se glasi: Je samo en Bog, in Mohamed je njegov prerok. — Po Kranjskem se je v XVI. veku razširila lutrška vera. — Prvi kataster je bil jožefinski kataster — Moja hĉi hodi v uršulinsko šolo* . . .

598. Eden ter isti pridevnik se mora pisati časih z veliko začetnico, če je postal iz lastnega imena, časih pa z malo začetnico, če je nastal iz občnega imena, n. pr. *K nam so prišli Kovačevi otroci* (t. j. otroci, ki se jim oče piše za Kovača). — *K nam so prišli kovačevi otroci* (t. j. otroci, ki jim je oče kovač). — *Gospodova* (t. j. božja) *usmiljenost*; *gospodova usmiljenost* . . .
599. Kadar je nastal pridevnik z zgoraj (št. 596) omenjenimi priponami iz lastnega imena, obstoječega iz dveh samostalnikov, ki sta zvezana med seboj z vezajem (št. 589), tedaj se piše pridevnik kakor lastno ime, n. pr. *Čengić-agove čete*, *Jurčič-Tomšičeva ustanova*, *Anton-Knezova knjižnica* . . .
600. Pridevniki, narejeni iz lastnih imen, ki niso osebna imena, se pišejo vselej z malo začetnico, n. pr. *božični prazniki*, *velikonočna nedelja*, *kamniški samostan*, *ljubljski župan*, *angleško brodovje*, *budim-peštanska razstava*; *savski most*, *triglavski sneg*, *vipavska burja* . . .
601. Toda če taki pridevniki zaznamenujejo lastna imena ali pa dele lastnih imen, se morajo pisati z veliko začetnico, n. pr. *Koseski*, *Podgorski*, *Slovenska*, *Angleška*, *Kamniške planine*, *Ljubljansko barje*, *Triglavsko pogorje*, *Vipavska dolina* . . .
602. III. Naposled se pišejo z veliko začetnico v znamenje spoštovanja:
1. Osebni in svojilni zaimek *Vi* . . , *Vaš* . . v pismih, prošnjah, spomenicah, n. pr. *Blagorodni gospod! Na Vaše prijazno vabilo Vam naznanjam, da se pripeljem jutri opoldne na Brdo, da se pogodiva za Vaše konje* . . .
603. Tudi v povestih in dramah je pisati v razgovoru takšne osebne zaimke z veliko začetnico, kadar ogovorjeno osebo vikamo, n. pr. *V treh dneh moram iti od Vas in vendar bi Vam imel še toliko povedati!* . . .
604. Popolnoma nepotrebno in po nemški pisavi zavito pa je, da pišemo v pismih tudi *Ti* . . , *Tvoj* . . z veliko začetnico, ker je v drugi edninski osebi izključeno vsako dvoumje, tudi če pišemo malo začetnico, n. pr. *Dragi prijatelj! Ravnokar so mi prišli tvoj oče povedat, da je ponoči umrla tvoja teta, ter me prosili, naj ti to hitro naznanim*

2. Osební in svojilní zaimki v slovesnih ogovorih na Boga, 605.
cesarja in druge visoke dostojanstvenike, n. pr.

Takrat, Oče, Ti pri meni stoj,
Ti me brani, Ti me reši zlega,
Ti me v rajski dom pokliči Svoj . . .

Na Te opiramo pogled:
Osreči, mili car, osreči
Naš narod, Te srčno ljubeči,
Da srečen rod naš in naš svet
Slavil Te bo še poznih let! . . .

3. Naslovi visokih oseb, n. pr. *Cesarsko in kraljevo* 606.
apostolsko Veličanstvo! — *Vaša Prevzvišenost, premilostivi knez*
in škof! . . .

Tako se pišejo tudi zaimki za tretjo osebo z veliko začet- 607.
nico, kadar merijo na visoke osebe, n. pr. *brodovje Njegovega*
Veličanstva. — *Spremtstvo Njenega Veličanstva naše presvetle*
cesarice. — *Pismo Njegove Svetosti papeža Leona XIII.* . . .

II. Kako pišemo sestavljene besede.

Skupaj se pišejo:

I. Vse besede, ki so sestavljene ali sklopljene s predlogi, 608.
n. pr. *brezbožnik, brezmadežen; docela, dokler, dopust, doteči,*
dovolj; izcela, iziti, izlahka, izmed, iznad, iznenada, iznova,
izpod; hkrati, kljubu, kletu, kmalu, kvišku, nagluh, naklon, nana-
gloma, naposled, naravnost, narobe, narazen, navkreber, navzlic,
navzkriž; oklep, okoli, okolo, okrog, okovati; polagoma, poleg,
popolnoma, posebej, potem, potlej, povšeči, povrhu, poredko;
praded, pravnuk; predjužnik, predlagati; prelaz, preleven,
presvet, prevpiti; pristava, prišteti, pristojen; proizvod, pro-
pasti; sčasoma, skupaj, sparoma, spodaj, spredaj, spričo,
sproti; sodoben, sodržavljan, soglasen, sosebno; vdrugo, vedno,
vobče, vpričo; vzduh, vznemiriti, vzvraten; zgodaj, zgoraj;
zaporedoma, zaradi, zaradi tega, zarana, zares, zategadelj,
zategavoljo, zavoljo, zastran; zmerom immer, zmirom ruhič . . .

II. Besede, v katerih je prvi del sestave nikalnica *ne*. 609.
Takšne besede se dele v dve vrsti: nekatere so imena in
prislovi, druge glagoli.

610. 1. Pri imenih (samostalniki, pridevniki, zaimki) in prislovih se nikalnica *ne* piše skupaj z imenom ali prislovom, n. pr. *nebriga, nečast, negodnik, nejevolja, neokretnež, neotesanec, neprijatelj, nesklad; nedostojen, nedoumen, nehvaležen, nenaglašen, nepošten; nedavno, nemara, nenadoma, neprenehoma, neprestano, nevedoma, nevidoma . . .*

611. Tudi z *ni* sestavljeni zaimki in prislovi se pišejo skupaj, n. pr. *nihče, nikoli, nikdar . . .*

612. V primerih, kakor: *Je li ta mladenič tvoj prijatelj? — Ne prijatelj, ampak brat.* — *Je li to storil vedoma? — „Ne le vedoma, nego iz same hudobije.“ — Reka Neva je veličastnemu Petrogradu ne samo to, kar so drugim mestom njih reke, ampak še veliko več . . .* se piše nikalnica *ne* ločeno od besede, ki stoji za njo. Vsi zgoraj navedeni in sploh enaki stavki pa bi se slovenski pravilneje izražali tako: *Ni prijatelj, ampak brat. — Ní le storil vedoma, nego iz same hudobije. — Reka Neva veličastnemu Petrogradu ní samo to, kar so drugim mestom njih reke, ampak še veliko več . . .* Sploh se piše *ne* ločeno od besede, ki stoji za nikalnico, kadar proti *ne* stoje protivni vezniki *ampak, ali, nego*.

2. Pri glagolih se piše nikalnica *ne* ali ločeno od glagola, ali pa skupaj z njim.

613. Skupaj z glagolom se piše *ne*:

a) V vseh onih glagolskih oblikah, ki nam rabijo kot pridevniki ali prislovi, in to je zlasti trpnopretekli deležnik, časih tudi tvornopretekli in pridevni deležnik sedanjega časa, n. pr. *nešteto blago, nepoklicani gostje, neoprana obleka, neizkazana dobrota, nezapečaćeno pismo, nevroč dan, negoreča sveča, nezvenel list, nevrela voda . . .*

614. V primerih, kakor: *Kako je ta njiva lepo pokošena! — „Ne pokošena, ampak požeta!“* se piše *ne* ločeno od deležnika, a bolje in pravilneje bi se reklo: *„Ní pokošena, ampak požeta!“* Primerjaj pravilo 612.

615. b) Pri glagolih *nedostajati* mangeln, *nestati* zu mangeln anfangen, *nenavideti* mißgönnen, *hassen* in v sestavljenih glagolih,

pri katerih *ne* ni prva sestavina, n. pr. *iznenaditi, izneveriti, obnemoči, iznebiti se, zanemariti . . .*

c) V glagolskih oblikah *nisem, nečem, nimam.* 616.

V vseh ostalih primerih se piše *ne* ločeno od glagola, n. pr. 617.
Ne morem. — Ne piši! — Ne bodi! — Ne hoti! — Ne glejte! — Ne bom imel. — Da bi ti ne rodila zemlja! — Gorje človeku, ne poslušajočemu roditeljev!

III. Izmed posameznih govornih razpolov se pišejo skupaj:

1. Sestavljeni in sklopljeni samostalniki, n. pr. *blago*-618.
vestnik, bratoljubje, poludnevnik, samouk, somrak, tresorepka, jugovzhod, severozahod, vinograd, kuripečič, nebodigatreba, nepridiprav, poskočižabica, cvilimož, kažipot . . .

Zoper to pravilo se piše *Avstro-Ogrska, Švedsko*-619.
Norveška . . .

Kadar je dvoje samostalnikov sklopljenih tako, da vsak 620.
posebej ohrani svojo polno obliko, pa se prvi izmed njiju ne sklanja, tedaj zvežemo oba z vezajem, n. pr. *Rudim-Pešta, železnica Ljubljana-Kamnik, Čengič-aga, Jaga-baba, mož-beseda, pedanj-človek, laket-brada . . .* Glej pravilo 589., 599.

2. Sestavljeni zaimki in z zaimki zloženi prislovi, 621.
n. pr. *kajsi, karkoli, kakorkoli, kakorsibodi, kdovekaj, dokaj, kolikaj, količ kaj, kolikorkoli, malokdaj, malokdo, marsikaj, marsikdaj, marsikdo, marsikak, marsikako, marsikakšen, marsikrat, nekaj, nekako, nekdo, nekoč, nekoliko, onkraj, onostran, tačas, taisti, takisto, takraj, tisti, tolíkaj, tolikanj, tolikrat, raznoteri, vsakteri, vsakdanji, vsaksebi, vsekdar . . .*

Zaimenska oblika *nj* in breznaglasne (krajše) oblike osebnih 622.
zaimkov se pišejo skupaj s predlogi, n. pr. *nanj, vanj, ponj, name, nate, nase, nate, vate, pote . . . medenj, skozenj, predenj . . . zanje, vanje, ponje . . .* Glej pravilo 265 in 681.

3. Sestavljeni pridevniki, n. pr. *blagoroden, bosonog, črvo*-623.
jeden, golorok, enook, krivogled, najlepši, narboljši, sladko-sneden, jugovzhoden, severozahoden, svetogorski . . .

Z ozirom na pravilo 620. se piše tudi: *budim-peštanska* 624.
razstava, ljubljansko-kamniška železnica, Čengič-agove čete . . .

625. Po pravilu 619 pišemo tudi *avstro-ogrška država; švedsko-norveško brodovje; srbsko-hrvaška književnost* . . .
626. Napačno pa je z ozirom na pravilo 623 pisati: *gorenjsko-kranjski, notranje-avstrijski, severo-nemški, jugo-slovenski*, kakor tudi ne pišemo *sveto-gorski, dobro-poljski, veliko-laški*, ampak *svetogorski* (Sveta gora), *dobropoljski* (Dobro polje), *velikolaški* (Velike Lašice) . . .
627. Kadar iz lastnega imena naredimo svojilni pridevnik, pa ima lastno ime pred seboj kakšen prilastek (pristavek), tedaj se ta prilastek (pristavek) ne sklanja, ampak z vezajem (-) zveže s svojilnim pridevnikom, n. pr. *Anton-Knezova knjižnica, Jurčič-Tomšičeva ustanova, Jožef-Jurčičeva zapuščina, Anton-Janežičeva slovnica, Simon-Jenkove pesmi, car-Lazarjeva vojska, kralj-Matjaževa nevesta, gospod-Trubarjeva slovenščina* . . .
628. Opušča pa se vezaj (-), kadar je prilastek (pristavek) skrajšan, n. pr. *A. Knezova knjižnica, S. Jenkove pesmi, dr. Tavčarjeve povesti, prof. Erjavčevi spisi* . . .
629. 4. Sestavljeni števniki, n. pr. *triindvajset, petinosemdeset, osemsto, štiritisoč, osemindvajsettisoč, dvaindvajseti, štirideseti, samodrugi, samopeti, prvičkrat, sedemkrat, malokrat, velikokrat, poldrugi, polpeti, poldan, polnoč* . . .
630. 5. Sestavljeni glagoli (po pravilu 608), n. pr. *izmoliti, zapreti, prepisati, priberačiti, dokraljevati* . . .
631. 6. Sestavljeni prislovi, n. pr. *bržčas, izlepa, izlahka, iznenada, iztežka, izvečine, izprva, kadarsibodi, kjersibodi, kamorsibodi, kajpak, koderkoli, morebiti, naizust, najmanj, natanko, naopak, navzkriž, odondod, potem, zatem, pomalem, popolnoma, ravnotako, seveda, šele, večidel, vbogajme, vnovič* . . .
632. 7. Sestavljeni predlogi, n. pr. *izmed, iznad, izpod, izpred, izza, kljubu, navzlic* . . .
633. 8. Sestavljeni vezniki, n. pr. *anti, bodisi, bodisi-bodisi, dasi, najsi, niti, nato, naposled, potem, potlej, zakaj, zato, zatorej, zategadelj, zategavoljo, zaraditega, akoravno, čeravno, dasiravno* . . .

Veznike *nato*, *potem*, *zato* je ločiti od zaimkov s predlogom 634. *na to*, *po tem*, *za to* . . . , n. pr. *Prinesel sem si sena in nato* (hernach) *sem legel*. — *Prinesel sem si sena in na to* (darauf, auf daß *ſeu*) *sem legel*. — *Malo počakaj, potem pojdi!* — *Saj vidiš most; po tem pojdi!* — *Ustvarjen si za delo; zato delaj!* — *Mati je ubožna; za to delaj!* — Ravnotako ima veznik *zakaj* drugačen pomen nego *za kaj*, n. pr. *Povej mi, ~~za~~kaj delaš!* — *Povej mi, za kaj delaš*, za čast ali za denar?

III. Kako delimo ali razstavljamo besede na zloge.

Kadar je treba v pisanju besedo razdeliti na zloge, tedaj 635. velja za razstavljanje nastopno občno pravilo: Prvi del besede mora biti sam zase cel zlog, ali pa se mora končati s celim zlogom; ravnotako mora biti drugi del besede cel zlog, ali pa se mora končati s celim zlogom; tako se more, n. pr. beseda *domovina* razstaviti: *do-movina*, *domo-vina*, *domovi-na*.

Najlože pa besedo pravilno razstaviš na zloge, če jo počasno 636. izgovoriš.

V pisanju se beseda tedaj razstavi na zloge, kadar se ne 637. more vsa zapisati v isti vrsti, ampak moramo en zlog ali več zlogov prenesti v drugo vrsto. Znamenje za delitev je v pisanju in v tisku -, ki se piše vselej za prvim delom besede v isti vrsti.

Drugače pa se razstavi beseda na zloge, kadar hočemo 638. pokazati, iz kakšnih delov je nastala; tako n. pr. besede *pletem*, *mladič*, *delavec* . . . razstavljamo v pisanju: *ple-tem*, *mla-dič*, *de-la-vec* . . . ; kadar pa hočemo pokazati, iz katerih sestavin so nastale, tedaj jih razstavimo tako: *plet-e-m*, *mlad-ič*, *dela-v-ec* . . .

Pri razstavljanju so mogoči nastopni primeri:

I. Samoglasnik poleg samoglasnika.

639.

Kadar razstavljaš besedo, v kateri stoji samoglasnik poleg samoglasnika, tedaj vzemi prvi samoglasnik k prvemu, drugi samoglasnik k drugemu zlogu, n. pr. *pre-ù-da-rek*, *ve-le-um*, *na-en-krat*, *ne-e-nak*, *pri-i-gra-ti*, *E-le-o-no-ra*, *i-de-al*, *po-e-zi-ja*, *te-a-ter*, *te-tra-e-der* . . .

Vse takšne besede so ali zloženke ali pa tujke.

II. Soglasnik med dvema samoglasnikoma.

640. 1. Soglasnik med dvema samoglasnikoma vzemi k naslednjemu zlogu, prednji zlog pa pusti odprt (t. j. prednji zlog je samo samoglasnik ali pa se končava na samoglasnik), n. pr. *u-če-nec, pra-vi-ca, de-la-ti, le-to, mo-čan . . .*

2. Sestavljene takšne besede se razstavljajo na zloge

641. a) po navedenem pravilu kakor proste besede, zlasti takrat, kadar je soglasnik postal iz dveh, n. pr. *o-bu-ti, o-be-si-ti (iz o-bve-si-ti), o-be-za-ti, se-zu-ti, o-te-ti, u-mi-ti, u-ži-ti . . .* ali pa

642. b) zoper navedeno pravilo po svojih sestavinah, n. pr. *iz-i-dem, iz-e-nač-ba, iz-u-mi-ti, naj-is-kre-nej-ši, naj-i-menit-nej-ši . . .*

643. III. Dva soglasnika med dvema samoglasnikoma.

1. Kadar se moreta oba soglasnika skupaj s samoglasnikom, ki je za njima, ločeno izgovoriti od samoglasnika, ki je pred njima, tedaj vzemi oba soglasnika k nastopnemu zlogu, prednji zlog pa ostani odprt, n. pr. *de-kla, po-sti-ti, po-šta, do-bro, ju-tro, pa-stir, re-bro . . .*

644. Črki *lj, nj* veljata za en soglasnik; zato je besede, kakor: *polje, znanje, koljem, žanjem* (po pravilu 640) razlogovati tako: *po-lje, zna-nje, ko-ljem, ža-njem.*

645. Ravnotako glasovnih skupin *st, šč* nikoli ne delimo, n. pr. *me-sto, te-sto, i-ščem, og-nji-šče, pu-šča-va, so-di-šče . . .*

646. 2. Kadar se oba soglasnika skupaj ne moreta s samoglasnikom, ki je za njima, ločeno izgovoriti od samoglasnika, ki je pred njima, tedaj vzemi prvi soglasnik k prvemu, drugi soglasnik k drugemu zlogu, n. pr. *klop-či-ca, u-čen-ka, Mar-ko, zar-ja, mor-je . . .*

3. Sestavljene takšne besede se razstavljajo na zloge:

647. a) po svojih sestavinah, iz katerih so zložene, n. pr. *iz-či-sti-ti, Ra-do-slav, ob-ja-vi-ti, o-svo-ji-ti, pri-dvor-nik, pod-po-ra, pod-ruš-ni-ca, raz-sod-ba . . .*

648. b) ali pa se oba soglasnika vzameta k naslednjemu zlogu in to zlasti takrat, kadar je eden soglasnikov postal iz dveh,

n. pr. *Ko-se-ski* (iz *Ko-sez-ski*), *o-blak* (iz *ob-vlak*), *o-ble-či*; *člo-ve-ški* (iz *člo-vek-ski*), *če-ški*, *go-spo-ski* . . .

IV. Trije soglasniki med dvema samoglasnikoma.

1. Kadar se morejo vsi trije soglasniki s samoglasnikom, 649. ki je za njimi, ločeno izgovoriti od samoglasnika, ki je pred njimi, tedaj vzemi vse tri soglasnike k nastopnemu zlogu, prednji zlog pa ostani odprt, n. pr. *se-stra*, *člo-ve-štvo*, *si-ro-ma-štvo*, *u-bo-štvo*, *mo-štvo* . . .

2. Kadar se vsi trije soglasniki ne morejo s samoglasnikom, 650. ki je za njimi, ločeno izgovoriti od soglasnika, ki je pred njimi, tedaj vzemi prvi soglasnik k prednjemu, ostala dva pa k nastopnemu zlogu, n. pr. *ce-sar-ski*, *ljud-ski*, *ljub-ljan-ski*, *Podgor-ski*, *e-lek-tri-ka*, *Klan-čnik*, *maj-hni*, *sin-čki* . . .

3. Sestavljene takšne besede se razstavljajo na zloge 651. po svojih sestavinah, n. pr. *iz-tla-či-ti*, *u-stre-li-ti*, *raz-pro-da-ti*.

V. Štirje soglasniki med dvema soglasnikoma.

1. Kadar so med dvema samoglasnikoma štirje soglasniki, 652. tedaj vzemi k nastopnemu zlogu toliko soglasnikov, kolikor jih moreš skupaj izgovoriti s samoglasnikom, ki je za njimi; prednji zlog pa ostani zaprt, n. pr. *ce-sar-stvo*, *do-sto-ja-n-stvo*, *za-stop-stvo*, *pred-sed-stvo*; *le-vant-ski*, *pro-te-stant-ski* . . .

2. Sestavljene takšne besede se razstavljajo na zloge 653. po svojih sestavinah, n. pr. *o-zdra-vi-ti*, *nad-streš-je*, *pod-stla-ti*, *pod-stroj*, *na-vz-križ* . . .

IV. Kakšna znamenja nam rabijo v pisanju posameznih besed.

I. Naglasna znamenja (´ ˘ ˆ).

A. V dolgih zlogih razločujemo dvojen naglas: potisnjeni 654. in potegnjeni naglas.

1. Naglas je *potisnjen* (geŕtoŕŕen), kadar pada poudarek 655. samoglasniku na prvo polovico, n. pr. besede *vrát* (ŕalŕs), *lás* (ŕaar), *móŕ* (Mann), *mísl*i (er denŕt), *dúŕek* . . . se izgovarjajo: *vráat*, *láas*, *móoŕ*, *mísl*i, *dúuŕek* . . .

656. Za potisnjeni naglas nam rabi v znanstveni pisavi *circumfleks* (˘).

657. 2. Naglas je *potegnjen* (geſchliſſen), kadar pada poudarek samoglasniku na drugo polovico, n. pr. besede *vrát* (der Thüre), *móž* (der Männer), *míslí* (denke), *mórem* (ich fann) se izgovarjajo: *vraát*, *moóž*, *miíslí*, *moórem* . . .

658. Za potegnjeni naglas nam rabi v znanstveni pisavi *ostrivec* (˙).

659. 3. Kratki zlogi imajo samo en naglas (˘), n. pr. *brát*, *snòp*, *mèč*, *dím*, *kùp*, *pès*, *svèt*, *denès*, *pekèl*, *dnò*, *slà* . . .

660. B. V navadni pisavi nam rabi samo dvoje naglasnih znamenj, in sicer *ostrivec* (˙), in *krativec* (˘).

661. 1. *Ostrivec* (Akut) devamo na potisnjene in na potegnjene dolge zloge, n. pr. *Prijel ga je za vrát in ga je nesel do vrát*; *móž* (der Mann), *móž* (der Männer) . . .

2. *Krativec* (Gravis) devamo na kratke zloge, n. pr. *brát*, *snòp*, *dím*, *mèč*, *pès* . . .

662. Poleg ostrivca in krativca nam služi časih v navadni pisavi še *strešica* ^, ki se deva samo na široki o in e, n. pr. *rôka*, *pêta*, *hòditi*, *jédro*; *gospóda* (die Herrſchaft), *gospóda* (den Herrn), *móčen* (ſtarf), *móčen* (mehlig); *môra* (der Alp), *môra* (er muſs) . . .

663. 3. Navadno pišemo brez vseh naglasnih znamenj. Nekateri pisatelji novejšega časa pišejo skoraj vsako besedo z naglasom, kakor sta delala zlasti Levstik in Cimperman. Toda tako naglaševanje je nepotrebno, žali oko in moti preprostega bralca v branju.

4. Naglasna znamenja pa moramo pisati:

664. a) V verzih na zlogih, ki jih pesnik zaradi pevske mere naglašá drugače, nego je v knjižnem jeziku navadno, n. pr.

Valjhun zastonj tam išče mlado lice
Njegà, ki kriv moritve je velike . . .

Leže sovražnikov truplâ krvave,
Mrtvîh al' zdihujočih duše drage . . .

In brž veslata v konec ta jezéra . . .
Od tega, kar rastè pri njega gradi . . .
Sem videl da svoj čoln po sapi sreče,
Komûr sovražna je, zastonj obrača . . .
Ne odpodi od nas življenja táta
Veselja hrup, ne pevcev pesem sladka . . .
Rodu Abrahamóv'ga hči . . .
Ker tempelj njih dalèč stoji . . .
Pel je v sužnosti železni
Jeremij žalôst globoko . . .

b) V šolskih knjigah, kadar hočemo enako pisane besede 665. glasovno razločevati, n. pr. Beseda *brát* je samostalnik, *brát* pa namenilnik. — Glagol *hódi*ti izpremeni v sedanjiku svoj naglas in ima *hódim*. — Svèt ima v roditelniku *svéta*, *déca* pa *decé*. — Bojim se *pretéče* nevarnosti, ker nam zlata doba kmalu *pretéče*. — Pod *zelénim* drevesom unter dem grünen Baum; pod *zelénim* drevesom unter einem grünen Baum. — *Králjev* beš *Rönigš*; *kraljév* *föniglic* . . .

C. Nekatere besedice se z drugimi skupaj izgovorjene nič 666. ne poudarjajo; imenujemo jih zato brez naglasnice.

Te so dvojne, po tem kakor se izgovarjajo: ali spredaj 667. pred naglašeno besedo, ali pa za njo. Prve imenujemo predslonice (proklitike), druge naslonice (enklitike).

1. Predslonice so:

668.

a) Vsi pravi predlogi: *brez*, *črez*, *do*, *iz*, *k*, *med*, *na*, *nad*, *ob*, *od*, *po*, *pod*, *poleg*, *pred*, *pri*, *proti*, *s* (*z*), *skoz*, *v*, *za*; *dopod*, *dopred*, *izmed*, *izpod*, *izpred*, *izza*, *odpod*, *iznad*, *za črez*, *za do*, *za iz*, *za k*, *za med*, *za na*, *za nad*, *za ob*, *za po*, *za pod*, *za pred*, *za poleg*, *za s*, *za v*, *za za*, n. pr. *črez rámo*, *do jútři*, *iz srca*, *dopod hríba*, *iznad oblákov*, *za k máši*, *za za vrát*, *za na rámo* . . .

Ker so brez naglasa, se ti predlogi ne dajo ločiti od besed, 669. s katerimi so v zvezi; ne moreta se zatorej dva predloga

z enako besedo za sabo zvezati z *in* ali z *ali* tako, da bi se tista beseda postavila le enkrat, namreč za drugim predlogom, n. pr. *auf und in den Bergen* se ne more reči: *na in v gorah*, temuč: *na gorah in v njih*; *auf und unter der Erde* ne: *na in pod zemljo*, ampak samo: *na zemlji in pod zemljo* ali: *na zemlji in pod njo*; *mit oder ohne ihn* ne: *z ali brez njega*, temuč: *z njim ali brez njega* . . .

670. Proklitični predlogi vplivajo tudi na dolgi potisnjeni naglas naslednje od njih odvisne besede, n. pr. *gora*, tož. *goró*: *na góro*; *srce*, *srca*: *iz srca*, *iz vsega srca*; *posóda*: *napósodo*; *noga*, *nogé*, *nogó*: *brez nóge*, *na nógo* . . .

671. Naslonice dobivajo za temi predlogi svoj naglas, ki je ali dolg ali kratek potisnjen; dolgi ostaja na naslonicah v zvezah: *v mé*, *v té*, *v sé*; sicer stopa na predlog: *náme*, *náte*, *náse*, *nádme*, *póte*, *pódse*, *prédenj*, *skózenj*, *zánj* . . .

672. Kratki naglas ali ostaja na besedi, *v njh*, *pri njh*, ali pa se premakne na proklitiko: *ná njh*, *pri njh* . . .

673. b) Novejši predlogi, pogostoma sestavljeni iz predloga in samostalnika: *mesto*, *kaj*, *konec*, *vrhu*, *namesto*, *na sredi*, *na koncu*, *na vrhu* . . . ki pa ne vplivajo na naglas besede, ki stoji za njimi.

674. c) Ravnotako so predslonice mnogi vezniki, ako nimajo stavkovskega naglasa, n. pr. *a*, *in*, *ter*, *pa*, *da*, *ker*, *tudi*, *kadar* . . .

2. Naslonice so:

675. a) Glagoli: *sem*, *si*, *je*, *sva*, *sta*, *sta*, *smo*, *ste*, *so*, *bi*; *bom*, *boš*, *bo*, *bova*, *bosta*, *bosta*, *bomo*, *boste*, *bodo*; *čem*, *češ*, *če*, *čeva*, *četa*, *četa*, *čemo*, *čete*, *čejo*; *imam*, *imaš*, *ima*, *imava*, *imata*, *imata*, *imamo*, *imate*, *imajo*.

676. b) Zaimki: *me*, *te*, *se*, *ga*, *je*, *jo*, *mi*, *ti*, *si*, *mu*, *ji*, *nama*, *vama*, *jima*, *nas*, *vas*, *ju*, *ji*, *jih*, *nam*, *vam*, *jim*.

677. c) Vprašalnica *li* in členice *kaj*, *pak*, *pa* v zvezah, kakor: *káli*, *túkaj*, *kájpak*, *kájpa*.

678. V svoji polni moči in nemoči se kažejo naslonice za velelniki, kjer vplivajo celo na naglas besede pred sabo, n. pr. *pleti mi*; *ubíj ga*; *dáj ga*; *okopáj ga*; *recí mu*; *zgodí se tvoja volja* . . .

Kako vplivajo naslonice na besedni red v stavkih, glej pravila 535—552.

II. Vezaj (-) nam rabi:

1. da ločimo pri razstavljanju ž njim posamezne zloge, 679. n. pr. *mo-to-vi-lo*, *Slo-ve-nec* . . . ;

2. da ločimo sestavine posameznih besed ali da zazna- 680. menjujemo druge slovniške posebnosti, n. pr. *hvaljen* je nastalo iz *hvali-e-n*, *Ljubljančan* pa iz *Ljubljana-ec-jan*; *gora* se sklanja po *a-deblh*.

Kadar se enozložni predlogi v edninskem in množinskem 681. tožilniku spajajo z osebnimi zaimki, tedaj opuščamo vezaj med predlogom in zaimkom, n. pr. *name*, *nate*, *nanj*, *nanje*; *pome*, *pote*, *ponj*, *ponje*; *zame*, *zate*, *zanj*, *zase*, *zanje* . . . Glej pravilo 265 in 622.

Napačno je med lastna imena in njih sklonila devati vezaj, 682. n. pr. Spisi Janeza *Mencinger-ja*, Matija *Valjavac-a* in Andreja *Čebašek-a* . . . ampak pisati je: Spisi Janeza *Mencingerja*, Matija *Valjavca* in Andreja *Čebaška* . . .

Kdor piše *Dante-a*, *Golob-a*, *Mencinger-ja*, *Valjavac-a*, *Čebašek-a* . . . piše ravnotako napačno, kakor če bi v latinščini pisal *Livius-i*, *Sulla-ae*, *Cato-n-is* . . . Glej tudi pravilo 209.

3. v sestavljenih in sklopljenih besedah, zlasti v lastnih 683. imenih, sklopljenih iz dveh imen, in v pridevniki, narejenih iz takšnih lastnih imen, n. pr. *pedanj-človek*, *laket-brada*, *Čengič-aga*, *železnica Ljubljana-Kamnik*, *Avstro-Ogrska*, *srbsko-hrvaška književnost*, *Anton-Knezova knjižnica*, *Jurčič-Tomšičeva ustanova*, *Wolf-Pleteršnikov slovar*, *hrvaško-slavonsko-dalmatinska vlada*, *gospod-Trubarjeva slovenščina* . . .

Glej pravila 619, 620, 624, 625, 627.

Mnogim slovenskim pisateljem rabi vezaj tudi za to, da 684. v sestavljenih besedah skupni besedni člen samo enkrat pišejo, enkrat ga pa nadomeščajo z vezajem, n. pr. *Slomšek je bil velik rodo- in mladinoljub*. — *Narodne pesmi so tudi gledé na kraso- in narodoslovje imenitne*. — *Spev v kantati je dvo-*

tro- ali četverospév . . . Kdor tako piše, popolnoma napačno piše, ker posnema nemščino. Ti stavki bi se morali slovenski pisati tako: *Slomšek je zelo ljubil narod in mladino. Ali: Slomšek je bil velik rodoljub in prijatelj mladini. — Narodne pesmi so imenitne tudi glede na krasoslovje in narodoslovje. — Spev v kantati je dvospév, trispév ali četverospév . . .*;

685. 4. da zvežemo dvoje občnih imen v en pojem, n. pr. *Čuj prošnjo siromaka-kmeta! — Medved je kosmač-godrnjač; — mož poštenjak, svetniki-pomočniki . . .*

686. III. Oklepaj () pišemo, kadar hočemo naznaniti, da se tisti del besede, ki je oklenjen, lahko izpusti ali da je iz nje izpadel, n. pr. *bo(de)m, gre(d)m, gosp(oj)a, p(oj)as, st(oj)ati . . .*

687. IV. Opuščaj (') naznanja, da se je na tistem mestu, kjer stoji, izpustila kakšna črka, navadno samoglasnik, n. pr. *al', tak', čmu, vijol'ca; kol'kor kapljic, tol'ko let Bog nam daj na svet' živet'!*

*Ak' mika v zeleni te gozdek letet',
Ne branim ti, okno ti hočem odpret' . . .
Zapusti Ignac'je samoto!*

V. Pika (.) stoji

688. 1. po vrstilnih števniki, da jih loči od glavnih števnikov, n. pr. *Papež Pij VI. je obiskal cesarja Jožefa II. na Dunaju. — 8. zvezek. — I. šolska naloga. — V Ljubljani, dne 15. vinotoka 1897. . .*;

689. 2. po kraticah, n. pr. *C. kr. nižja gimnazija. — Dr. Fr. Prešeren. — i. dr. t. stv.; itd. . . .*

690. Katere besede se krajšajo in kako se krajšajo, to določuje navada. Vobče pa se krajšajo besede največkrat tako,

691. a) da se piše samo začetna črka, n. pr. *L. S. (Luka Svetec), g. (gospod), c. kr. (cesarski kraljev), t. l. (tega leta), t. m. (tega meseca), itd. ali i. t. d. (in tako dalje) . . .*;

692. b) da se piše prva in tudi še poslednja črka, n. pr. *dr. (doktor), mjr. (major), lt. (lajtenant), do. (detto), Nro. (numero, številka) . . .*;

c) da se piše več začetnih črk, toda okrajšana beseda 693. ne sme delati celega zloga in se mora končati na soglasnik, n. pr. *gosp.* (gospod), *ces. kr.* (cesarski kraljev), *pl.* ali *plem.* (plemeniti), *a. vr.* (avstrijska vrednota), *vel. gimn.* (velika gimnazija), *razr.* (razred) . . .

Na samoglasnik se sme končavati okrajšana beseda 694. samo takrat, kadar se poleg prvega soglasnika vzame v kratico še poslednji zlog, n. pr. *gpa.* (gospa), *gčna.* (gospodična) . . .

Najnavadnejše kratice v naši pisavi so: 695.

bl. (blaženi),
bl., blag. (blagorodni),
c. kr., ces. kr. (cesarski kraljev),
cf., cfr. (confer, primerjaj),
č., čast. (častiti),
č. g., čast. gosp. (častiti gospod),
d. d., dto. (de dato, z dne),
dr., Dr. (doktor),
Dr. J. U. (doctor juris utriusque),
Dr. M. U. (doctor medicinae universae),
ex offo (ex officio, uradno),
f., F. (frater),
g., gosp. (gospod),
gpa. (gospa),
gčna. (gospodična),
gl. (glej),
gld. (goldinar),
gimn. (gimnazija),
h. št. (hišna številka),
ibid. (ibidem, ravnotam),
i. e. (id est, to je),
I. I. (ime in priimek),
itd., i. t. d. (in tako dalje),

i. dr. t. stv. (in druge take stvari),
kr. (kraljev, kraljevski),
kr. (krajcar),
l. c. (loco citato, na navedenem mestu),
l. l. (lanskega leta),
L. S. (loco sigilli, na mestu pečata),
m. m. (minulega meseca),
m. pr. (manu propria, s svojo roko),
nam. (namesto),
n. b., nb. (nota bene, dobro pomni),
n. pr. (na primer, na priliko),
o., O. (oče, otec pri meniških imenih),
p., P. (pater),
pg., pag. (pagina, stran),
p. n. (polnonaslovno),
po Kr. (po Kristusu),
po Kr. r. (po Kristusovem rojstvu),
pred Kr. (pred Kristusom),
pred Kr. r. (pred Kristusovim rojstvom),
prim. (primerjaj),

<i>prof.</i> , <i>Prof.</i> (profesor),	<i>Sv.</i> (Sveti),
<i>P. S.</i> (postscriptum, dodatek),	<i>št.</i> (šent),
<i>p. t.</i> , <i>P. T.</i> , (pleno titulo, s polnim naslovom),	<i>Št.</i> (Šent),
<i>sl.</i> (slavni),	<i>št.</i> , <i>štev.</i> (številk),
<i>s. r.</i> (svojeročno),	<i>t. j.</i> (to je),
<i>str.</i> (stran),	<i>t. l.</i> (tega leta),
<i>sv.</i> (sveti),	<i>t. m.</i> (tega meseca),

696. Krstna imena moramo krajšati tako, da tudi preprost človek lahko razbere, kaj pomeni kratica. Napačno je, če so v šolskih knjigah ali v knjigah, namenjenih preprostemu narodu, krstna imena tako okrajšana, da jih je le težko uganiti, n. pr. *J. Bilc*, *J. Virk*, *J. Volc*, *M. Vilhar*, *M. Valjavec*, *M. Ravnikar*. Kako naj preprost človek ve, da se morajo te kratice brati: *Janez Bilc*, *Jožef Virk*, *Juri Volc*, *Miroslav Vilhar*, *Matija Valjavec*, *Matevž Ravnikar*? . . .

697. Za vsako kratico mora stati pika; samo za kraticami, ki pomenijo metrske mere ali uteži in nove denarje, ne sme biti pike, n. pr. *l* (liter), *m* (meter), *mm* (milimeter), *kg* (kilogram), *dm²* (kvadratni decimeter), *m³* (kubični meter) . . ., *h* (vinar), *K* (krona) . . .

Šesti del.

Kakšna znamenja rabimo v pisanju posameznih stavkov.

(Ločila.)

I. Vejica.

Vejica (,) nam rabi:

I. V prostih stavkih, in sicer:

698.

1. Za zvalnikom in, kadar stoji zvalnik sredi stavka, tudi pred njim, da ogovorjeno osebo ali stvar loči od stavka, n. pr. *Pegam, Pegam, pridi vun! — Lambergar, le molči ti! — Preveč te, mati, ljubil je Orest! — Čas, Črtomir, je vzeti orožje! — Kaj boš s sekiro, sin, začel? —*

Vam, ptice, odslej bom prepeval,

Vam, rože, srce razodeval! . . .

Strune, milo se glasite,

Milo, pesemca, žaluj!

2. Pred pristavkom in za njim, kadar pristavek z besedo, 699. ki jo pojasnjuje, ni zvezan v en pojem, n. pr. *Frančišek Prešeren, najslavnejši slovenski pesnik, je umrl l. 1849. — Rudolf Habsburški je premagal Otakarja, kralja češkega. — Na Notranjem stoji vas, Vrh po imenu. — V tej vasici je živel Martin Krpan, močan in silen človek. —*

Oj sin, večerna zvezda mojih dni,

Tolažba moja, moj ponos! . . .

Tam po nebu zvezda plava,

Svetla zvezda, blažena danica . . .

700. Toda: *Habsburžan Rudolf Utemeljitelj je ustanovil Novo mesto.* — *Francoski kralj Ludovik Sveti je umrl v Afriki.*

701. 3. Pred besedami in kraticami, ki napovedujejo kakšno naštevaje (*kakor, in sicer, in to, n. pr.*), n. pr. *Zdanji svet tarejo razne nadloge, kakor vojska, kuga, lakota.* — *Zgodovina pozna mnogo slavnih vojaških poveljnikov, n. pr. Aleksandra, Hanibala, Cezarja, Napoleona.* — *Jurčič je spisal več lepih povesti, in sicer: „Jurja Kozjaka“, „Domna“ in „Desetega brata“.* — *Kranjsko delimo na tri dele, in to: v Gorenjsko, Dolenjsko in Notranjsko.*

702. 4. Za samostojnimi medmeti, vzkliki in rotitvami, kadar stoji glavno ločilo na koncu stavka, n. pr. *Na, Krpan, pij in jej!* — *Da, romarica sem, gospod!* — *Oh, krasen pač čaka nas dar!* — *Gorje, kdor nima doma!* — *SedANJI svet zahteva mnogo, da, premnogo beriva.* — *Za Boga, kaj delate?* — *Ostrigli, oh, so mi peroti!* —

Krasnejše dežele, nego je ta,
Ni, bogme, je, — to vam rečem . . .

Ne, palice svoje ovčarske
Za žezlo kraljevo ne dam! . . .

Res, hrabro srce ti imaš,
Res, vrl prevoznik si ti naš! . . .

Oj, pašniki solnčni, lesouje temno,
Pri srcu ko nekdaJ ste meni! . . .

JoJ, kam bi del? — „I, kjer si vzel!“ —
„Hu, to teži!“ . . .

703. Ne piše pa se vejica za takimi medmeti (*o, oj, i*), kadar nimajo posebnega poudarka, n. pr. *I kaj pa nosiš v tovoru?* — *Oj padi, padi, gosti mrak!* — *Oj kralj Matjaž, oj kralj Matjaž, prelepi kraljič ogrski!* — *O Vrba, srečna, draga vas domača!* — *„O Brdavs, Brdavs!“ vpije malo in veliko.*

704. II. V skrčenih stavkih, in sicer:

1. Med istovrstnimi stavkovimi členi, ki niso zvezani z vezniki, n. pr. *Zavpije Zora, zakriči, raz konja pade, omedli.* —

Voda gine, pada, sahne. — Mi čvrsti Slovenci smo, gremo na boj za pravdo, za dom, za cesarja. — Godba odganja ljudem kalne misli, kroti neugnane strasti, povzdiguje potrto dušo proti nebu. — Le vprašaj gore, dole, griče, zvestobe naše vsi so priče; glej mesto, grad in trg in vas, povsod udanosti dokaz! — Bil sem v Gorici, v Reki, v Trstu. — Trubar, Dalmatin, Bohorič so najstarejši slovenski pisatelji.

Kadar stojita pred samostalnikom dva pridevnika kot pri 705. lastka, tedaj ju loči samo takrat vejica, če se moreta zvezati z veznikom *in*, n. pr. *Sofoklej je bil sin mogočne, cvetoče domovine. — Tiha, skrivnostna noč je razprostrla svoja krila po dolini. — O Vrba, srečna, draga vas domača! — Ta puhli, izpačeni svet zapustiva! — Prijeten je zimski večer v mirnem, gorkem kotu. — Ne šalite se s starim, nesrečnim možem!*

Kadar pa je drugi pridevnik spojen s samostalnikom v en 706. pojem, in prvi pridevnik ta pojem pojasnjuje samo kot prilastek, tedaj med obema pridevnikoma ne sme stati vejica, n. pr. *Letošnji mali traven je mokroten. — Naš graščak ima jako svojivega lovskega psa. — Lavdon je bil znamenit avstrijski vojaški poveljnik. — Prekrasna Velika noč nam je prinesla grozni ljubljanski potres. — Najbolje je pod ljubo domačo streho.*

Časih premeni vejica v enem ter istem stavku misel, ki 707. jo izraža stavek, n. pr. *Beri dobre slovenske knjige (t. j. Beri dobre knjige slovenske, a ne beri slabih slovenskih knjig) . . . Beri dobre, slovenske knjige (t. j. Beri dobre knjige, in to slovenske, a ne beri knjig v tujem jeziku) . . .*

2. Med istovrstnimi stavkovimi členi, ki so zvezani med 708. seboj z vezalnimi vezniki (*tudi, ni, niti, niti — niti, ne — ne, ne le — ampak tudi, potem, nato, vrhutega, zdaj — zdaj, časih — časih, nekaj — nekaj, nekoliko — nekoliko . . .*), n. pr. *Ni sebi, ni drugim se ne laži! — Pameten človek ne gleda samo na besede, ampak tudi na srce. — Lama je nekoliko podobna kozi, nekoliko pa velblodu. — Ob potresu se zemlja zdaj vzdiguje, zdaj upada.*

709. Kadar pa so takšni istovrstni stavkovi členi zvezani med seboj z vezniki *in, ter, ali, pa, i — i, ravnotako — kakor*, tedaj se med njimi ne sme pisati vejica, n. pr. *Na Starem so trgu pod lipo zeleno trobente in gosli in cimbale pele. — Bil godec je mlad in lep in vesel. — Vali se in hrka in vre in kipi. — Čuj njih vik in krik in stok in jok! — Kresilno gobo pa nekaj brusov sem naložil. — Moške ali krepke rime se ne posrečijo vsakemu pesniku. — Rak si vsako leto sleče svoj oklep ter si preskrbi novega. — Iz zlata se kujejo novci pa tudi druge dragotine. — Konon je dal i pirejski i atenski zid popraviti. — Prešernove poezije so ravnotako umetne kakor preproste.*

710. Kadar sta dva z *in* zvezana skržena stavka odvisna od podrednega veznika ali oziralnega zaimka, tedaj pred *in* ni pisati vejice, n. pr. *Ko je bil Krpan premagal velikana in od cesarja prejel zaslužen darilo, se je povrnil v svojo domovino. — Ko je bil Leonida izvedel, da so Perzijani prišli čez goro in ga mislijo prijeti za hrbtom, je odpustil svoje zaveznike. — Boj se tistih ljudi, ki se ti v obraz sladkajo in te čez mero hvalijo.*

711. Tudi kadar se v takšnih primerih podredni veznik ali oziralni zaimek ponavlja in sta tedaj oba stavka samostojna, se pred *in* ne piše vejica, n. pr. *Ko je bil Krpan premagal velikana in ko je bil od cesarja prejel zaslužen darilo, se je povrnil v svojo domovino. — Ko je bil Leonida izvedel, da so Perzijani prišli čez goro in da ga mislijo prijeti za hrbtom, je odpustil svoje zaveznike. — Boj se tistih ljudi, ki se ti v obraz sladkajo in ki te čez mero hvalijo.*

712. Ravnotako pred primerjalnimi členicami *ko, kot, kakor, nego* ne pišemo vejice, kadar v nasebniku ali primerniku po skržitvi primerjalnega stavka ne ostane nič drugega nego primerjani predmet, n. pr. *Berač je ravnotako tvoj bližnji kakor bogataš. — Hujša je žeja ko glad. — Boljše poštenje nego sramotno življenje. — Boljša pamet kakor žamet.*

III. V priredjih, in sicer :

713. 1. Med krajšimi glavnimi stavki, iz katerih je zloženo priredje, n. pr. *Visoko vrh planin živim, v veselju rajskem tu*

živim. — Očetov zgled ti bodi pred očmi, in dika domovini boš enkrat. — Na Nanos se hodi, na Triglav pleza. — Žetev je sicer velika, ali delavcev je malo. — Ne sodimo dela po človeku, ampak človek se sodi po delu. — Niti bodi med, niti bodi jed (strup).

2. Pred vgozdenimi kratkimi glavnimi stavki in za njimi, 714. n. pr. *Bo, mislim, pisemce za te. — Blag, vem, te goni nagib. — Moj brat se, pravijo, še letos povrne od vojakov. — Ravnotako tudi v podredjih, n. pr. Če se postavimo na noge, to Vam pravim, potlej bo svet vedel, kaj smo Bohinjci. — Tukaj stanuje slovenski narod, lahko bi rekel, kar svet stoji.*

3. V premem (dobesednem) govoru pred vgozdenim in 715. z a vgozdenim napovednim (uvodnim) stavkom; ravnotako pred napovednim stavkom, ki stoji na koncu premege govora, n. pr. „Nihče,“ je rekel Sokrat Krezu, „se pred smrtjo ne more srečen imenovati.“ — „Nihče se pred smrtjo ne more srečen imenovati,“ je rekel Sokrat Krezu. — „Ti si vrl mladenič,“ reče cesarica. — „Črnilo sem,“ zakliče, „pero in papir!“

Kadar pa stoji napovedni stavek za premim vprašal-716. nim ali pa klicalnim stavkom, tedaj se pred napovednim stavkom ne piše vejica, ampak vprašaj, oziroma klicaj, n. pr. „I kaj pa nosiš v tovoru?“ vpraša cesar Krpana. — „I kaj? Kresilno gobo pa nekaj brusov sem naložil, gospod!“ odgovori Krpan. — „Ako so brusi, pokaj so pa v vrečah?“ se začudi cesar. — „O Brdavs, Brdavs!“ vpije malo in veliko.

IV. V podredjih, da loči odvisne stavke od glavnih 717. stavkov in ravnotako podredne odvisne stavke od nadrednih odvisnih stavkov, n. pr. Čast je ledena gaz, ki hitro zvodeni. — Ne spravljajte si zakladov na zemlji, kjer jih rja in molj konča! — Kdor hoče visoko priti, mora trden v glavi biti. — Dobro mora biti podkovan, kdor hoče na Triglav. — Veselite se z menoj, ker našel sem ovco, ki sem jo bil izgubil! — Nevoščljivost ni sita, dokler ni pokončano, kar ona sovraži. — Da zdaj, ko že na Kranjskem vsak pisari, jaz tudi v trop, ki se poti in trudi, se vriniti želim, se mi ne čudi!

718. V posledičnih podredjih se piše vejica pred veznikom *da* ali pa pred *tako da*, n. pr. *Oče je bil zamišljen tako, da ni precej vedel, kaj hoče sin.* — *Oče je bil zamišljen, tako da ni precej vedel, kaj hoče sin.* — Napačno: *Oče je bil zamišljen, tako, da ni precej vedel, kaj hoče sin.*

719. V. V skrajšanih stavkih, da skrajšani odvisnik loči od glavnega stavka, n. pr. *Ura, enkrat zamujena, ne vrne se nobena.* — *Dasi neznan, po rodu brat sem tvoj.* — *Usliši glase, k tebi vpijoče!* — *Ptiči so hoteli stržka ubiti, izvedevši njegovo prevaro.* — *Značajan sam, še v ljudstvu značaj obujaj!* — *Pizander, od odhajajočega Agezilaja zapuščen, napravi veliko brodovje, hoteč poizkusiti bojno srečo.* — *Cezar, udobivši za vožnjo ugodno vreme, je odjadral v Britanijo.*

*Premagan pri Bohinjskem sam jezeru
Stoji, naslonjen na svoj meč krvavi . . .
Na tujem, zgodaj ločen že od doma,
Živim med glasnim hrupom tihe dni.*

720. VI. V periodah med posameznimi stavki prve in druge polovice (proreka in poreka), n. pr. *Cezar je poslal Lingonom pismo in poročnike, naj Helvečanom ne pomagajo z žitom, niti z drugo stvarjo: ako jim bodo pomagali, da bode ž njimi enako ravnal kakor s Helvečani.* — *Ako primerjamo Prešernove poezije veličastni simfoniji, mnogovrstni kakor pesnikovo dušno življenje, katera zdaj hrepeni, zdaj se smehlja, zdaj srdi, zdaj se dviguje v jasne višave, zdaj pogreza v temno breznó: potem je „Krst pri Savici“ tej simfoniji finale, v katerem se zlivajo in zlagajo vsi glasovi v mehko, otožno harmonijo.*

II. Podpičje.

Podpičje (;) loči:

721. 1. Priredne glavne stavke, ki niso tesno zvezani med seboj, n. pr. *Aleksander je noševal Homerjeve pesmi vedno s seboj; spé jih je imel z bodalcem pod zglavjem shranjene.* — *Jezik je ljudstvu najsvetejše blago; jezik mu vzemite in vzeli ste mu život; njegovega veka ni več med narodi.* — *Nebo je jasno;*

ugledati ni najmanjšega oblaka; sosednje gore so v črni temi; ponekod se oglašajo kravji zvonci; goved večinoma leži in prežvekuje; samo hudomušni prasci se pojajo in krulijo; nagajivi kozliči pa skačejo in se trkajo po strehah nizkih pastirskih koč.

2. Daljše stavke, zlasti v protivnih, vzročnih ali sklepalnih 722. priredjih, n. pr. *Žalostno je življenje, to je res; a možu ni spodobno žalovati in tožiti. — Ljubite Gospoda, poslušajte ga in držite se ga; zakaj vaše življenje je on in podaljšek vaših dni.*

Odprta noč in dan so groba vrata;

Al' dneva ne pove nobena pratka . . .

Tako iz malega stvar nastane velika in slavna;

Volja se zbudi tedaj, truda ne strašite se!

3. V krajši periodi loči pretek od poreka, n. pr. 723. *V dolžnost si štejem, ker menim, da sem nekoliko v to poklican, javno govoriti, učiti in svariti, kakor sem prepričan, da je prav; besede moje naj bodo svetu po volji ali ne. — Ko izgublja jeseni priroda svojo lepoto, mineva cvetica za cvetico in pada list za listom; tedaj se začno zbirati po ledinah in zvonikih ptičja krdela.*

4. Podpičje loči posamezne stavke prve in druge polovice 724. v mnogočlenski periodi, zlasti kadar so vsi ti stavki, ali vsaj nekateri izmed njih, zloženi stavki, n. pr. *Ko bi se sklicali narodi pred sodni stol, naj se izkažejo, kako so gospodarili z izročeniimi talenti; kako se je vsak po svoje udeležil vesoljne človeške omike: smel bi se mali slovenski narod brez strahu pokazati med drugimi z drobno knjigo, kateri se pravi: Prešernove poezije. — Ko zemlja razpokana zeva proti nebu; ko cvetica na polju žalostno poveša velo glavico; ko žejna žival zastonj pijače išče po izsušenem potoku; ko žaba hripavo v vejevju kliče dežja z neba; ko se kmetič skrbno ozira po oblakih, ki se počasi zbirajo na nebu: o kako dobro, kako blago de človeku, če prišumi težko pričakovana rosa nebeška!*

5. Podpičje loči naposled pri daljšem naštevanju po- 725. samezne vrste eno od druge, n. pr. *Mesto vaše smo izbrali,*

da bi tukaj nočevali: mi pešaki s telečaki; konjeniki in topniki; vozataji in stražaji; zemljerovi, konjekovi; strelci mladi, golobradi; ropotači in piskači.

III. Dvopičje.

D v o p i č j e (:) nam rabi:

726. 1. Pri naštevanju pred deli, ki se naštevajo, n. pr. *Dušne moči so: razum, pamet, volja. — Na Gorenjskem so štiri mesta, in sicer: Kamnik, Kranj, Škofja Loka, Radovljica.*
727. Po kakor in po kratiki n. pr. (na primer) se ne piše dvopičje.
728. 2. Po pripravljajočih stavkih, kadar je izrek, ki se da posneti iz njih ali ki se napoveduje, brez veznika zvezan z njimi, n. pr. *Povsod je, mora biti prva: mati. — Sploh pravim: moralna povest bodi po istih zakonih izmišljena in zložena kakor vsaka druga, ki nima pedagoškega namena. — Bolje: drži ga! nego: lovi ga! — Ko ljubiš domovino svojo, misli: človeku brat je človek, rodu rod. — Tudi pri knjigah velja, kar opazamo pri žigicah: čim slabše so, tem več jih porabimo. — Ugibal sem, kako bi se kaznoval ta mož: ali pred političnim, ali pred sodnim oblastvom. — Pisana senožet je kravam to, kar pisana mati deci: sama mačeha. — Resnica je nekoč zaspala; takrat sta ji podteknili njeni tekmovalki, slabost in zlobnost, svoji hčeri: zmoto in laž. — To bode najvišja modrost in krepost: brzdati in vladati strasti. — V Pompejih ga ni cvetočega vrta, ne košatega drevesa, ne oveseli ti pisana cvetka očesa: vse je prazno, golo. mrtvo kakor v kraljestvu smrti. —*
Bog se vas usmili ubogi ljudje:
Gorijo vam vaši domovi! . . .
Ena se tebi je želja spolnila:
V zemlji domači da truplo leži . . .
729. 3. Kadar več posameznih pojmov povzamemo v skupen pojem, n. pr. *Konj ima lepo urezano podolgasto glavo, velike iskre oči in kratka, gibčna ušesa; dolgi, tanki vrat mu pokriva lehkokodrasta griva; široke, lepo obokane prsi in močna pleča so priča njegove prečudne moči; visoke, tanke in skočne noge nosijo podolgasto, lepo zalito truplo z dolgim žimnatim repom;*

vs a njegova postava je kakor iz jekla izkresana: konj je najlepša domača žival. — Zamazana obleka, raztrgani čevlji, nepočesani lasje: vse je kazalo zanikarnega človeka.

4. Po n a p o v e d n e m stavku p r e d navedenim premim ali do- 730. besednim govorom; razen tega se dobesedni govor ob začetku in koncu zaznamenuje tudi z narekajem, n. pr. *Ko so prijatelji vprašali Aleksandra, koga postavi za svojega naslednika, je odgovoril: „Najvrednejšega.“ — Sula je rekel svojim vojakom: „Če vas kdo vpraša, kje ste sramotno zapustili svojega vojskovodja, odgovorite: Bojujočega se v Beotiji.“ — Zavpije Zora, zakriči, raz konja pade, omedli: „To storil je neznan koren, neznan koren, koren lečen!“*

5. Sredi mnogočlenske periode, da prorek loči od po- 731. reka, n. pr. *Ako klasike imenujemo tiste pisavce, v katerih se lepe, splošno človeške, ne samo individualne misli in čuti razodevajo v lepi, dovršeni obliki; ki imajo veljavo za zmerom, ne samo za svoj čas, za svoje vrstnike; ki so vredni, da se stavijo za zgled prihodnjim: smemo po pravici Prešerna imenovati klasika. — Rekel je nekdo, in po pravici, da naša lepa dežela ravno svojo najneprijaznejšo stran kaže tujemu popotniku, ki jo po veliki cesti preleti brez daljše pomude, svoja največja čuda pa da celo skriva globoko v osrčju: tako tudi ljudstvo, ki v nji prebiva, kakor bi se sramovalo mečjih in blažjih čutov, le prerado tujcu na videz obrača neko trdost in osornost, da ga torej lahko krivo sodi, kdor se je le povrhu seznanil z njim ter mu ni pogledal na dno srca.*

6. V slovniškem pouku, da kaže oblike, ki so nastale ena 732. iz druge, n. pr. *čit-tlo, čis-tlo: čislo; hvali-e-n, hvalj-e-n: hvaljen.*

IV. Pika.

P i k a (.) nam rabi:

1. Za vsakim celotnim stavkom, ki ni vprašalni ali pa 733. klicalni stavek, n. pr. *Kopriva ne pozebe. — Prišli so zopet mirni časi, in vrnil se je stari red v hišo. — Odprta noč in dan so groba vrata. — Življenje naše je sejanje, pri katerem*

se poleniti ne smemo, ker čas po bliskovo hiti, in vemo, da, kdor je len ob setvi, malo žanje.

In kdo je kriv, da se je to zgodilo?

„Nesreča naša.“

Kje je Tugomer?

„Utegne biti že doma.“

734. 2. Po odvisnih vprašalnih stavkih, kadar glavni stavek ni klicalni ali vprašalni stavek, n. pr. *Cesar je vprašal Krpana, kaj nosi v tovoru.* — *Veselo se vpraša človek, ki bere Prešernove poezije, odkod je dobil pesnik ta jezik, tako preprosto in vzvišeno, tako naroden in umeten.* — Kadar odvisni vprašalni stavek stoji pred glavnim stavkom, loči oba vejica (po pravilu 717), n. pr. *Kam pojde, sem ga vprašal.*

735. Kadar pa je glavni stavek, od katerega je odvisno indirektno vprašanje, že sam zase vprašalni ali pa klicalni stavek, tedaj stoji na koncu celotnega stavka vprašaj ali po klicaj, n. pr. *Ali veš, kaj so ti prerokovale Rojenice ob tvojem rojstvu?* — *Povej mu, kaj je njegova dolžnost!* —

736. 3. Po naslovih in nadpisih, n. pr. *Krst pri Savici. Povest v verzih. Zložil Fr. Prešeren.* — *Gostilnica pri lipi.* — *C. kr. poštni in brzojavni urad.*

737. 4. Naposled stoji pika (po pravilu 688, 689):

a) Po vrstilnih števniki, n. pr. *Pij IX.* — *V Ljubljani, dne 13. grudnia 1897.*

738. b) Po kraticah, n. pr. *C. kr. nižja gimnazija.* — *itd. . . .*

V. Vprašaj.

V p r a š a j (†) stoji:

739. 1. Po posameznih samostojnih vprašalnih besedah, n. pr. *Kdo?* — *Kaj?* — *Kje?* — *Kdaj?* — *Zakaj?* n. pr. *Zgodovina nam odgovarja na vprašanja: Kdo? Kaj? Kako? Kdaj? Kje? S čim? Zakaj?* — *Komu pišeš? Bratu?*

740. Kadar posamezno stoječa vprašalna beseda nadomešča cel odvisni vprašalni stavek, tedaj za njo ne stoji vprašaj, ampak vejica, n. pr. *Da moramo vsi umreti, to vemo; kdaj, tega ne*

vemo. — *Nož sem izgubil, toda kje, tega se ne morem domisliti. — Nekaj mu je pravil; kaj, pa ne smem povedati.*

2. Po neodvisnih ali direktnih vprašalnih stavkih, n. pr. 741.
Kje bratoljubja si videl oltarje? — Kdaj to gorje pač mine ti? Kdaj se oko ti vjasni kalno? Kdaj slečeš to obleko žalno? Kdaj solnce zlato sine ti?

Kadar pa ima vprašalni stavek poleg sebe še odvisni stavek, tedaj stoji vprašaj šele za odvisnim stavkom, n. pr. *Dežela ljuba, kje ležiš, ki jezik moj mi govoriš?*

Kadar je več vprašalnih stavkov, ki niso med seboj tesno 742. zvezani, tedaj pišemo na koncu vsakega stavka vprašaj, n. pr. *Kje si bil? Kaj si prinesel? — Zakaj se jeziš? Zakaj se ti preminja lice?*

Kadar pa je več vprašalnih stavkov tesno zvezanih med 743. seboj, tedaj se piše samo na koncu zadnjega stavka vprašaj, n. pr. *Kod si hodil, kje si bil, kod si čevljičke rosil? — Kdo še ni bral Levstikovega „Krpana“; kdo si še ni naslajal srca s to prekrasno povestjo?*

Kdaj se piše za vprašajem mala, kdaj velika začetnica, glej pravilo 567, 568.

VI. Klicaj.

Klicaj (!) pišemo:

1. Na koncu samostojnih želelnih, velelnih in 744. klicálnih stavkov, n. pr. *Sveto služimo sveti domovini! — Le celico najino zapriva, prostosti sveta ne želiva! — Pozdravljena Kraljica, kristjanom pomočnica! — Šibe potresa nas varuj, o Bog! — Stoj! — Vstani! — Pojdi!*

Kadar ima želelni, velelni ali klicální stavek pri sebi 745. odvisni stavek, tedaj stoji klicaj šele na koncu vsega podredja, n. pr. *Ne iščite si zakladov, ki jih molji snedo! — Oh, ko bi mogel na Triglav, ki se tako veličastno vzdiguje pred menoj! . . .*

Kadar je več velelnih, želelnih ali klicálnih stavkov ali iz- 746. razov tesno zvezanih med seboj, tedaj se piše klicaj samo na koncu celotnega ali izpustnega stavka, n. pr. *Gori, gori! — Pomagajte, pomagajte! — O Brdavs, Brdavs! — Hinavstvu in*

podlosti v dušo ne daj, ne krivdi, ne zlobi nobeni; kreposti razmákni srce na stežaj, a skrbno ga strasti zakleni! — Na, Krpan, pij in jej! — Takrat, Oče, Ti pri meni stoj, Ti me brani, Ti me reši zlega, Ti me v rajski dom pokliči Svoj!

747. Kadar bi bilo treba v enem delu stavka pisati vprašaj, v drugem delu pa klicaj, tedaj se piše tisto ločilo, ki ga zahteva konec stavka, n. pr. *Kaj si storil, prijatelj, za sveto voljo!* — *Za sveto voljo, prijatelj, kaj si storil?* —

Kadar v takšnih primerih stoji na koncu stavka odgovor, tedaj pišemo vprašaj, n. pr. *Za sveto voljo, kaj si storil, prijatelj?*

748. Časih stoji na koncu stavka lahko klicaj, ali pa vprašaj, kakor zahteva misel, ki jo polagamo v stavek, n. pr. *Ne veš, da cesarica rajša da vse konje od hiše kakor to lipo od mize! Pa si jo posekal! Kaj bo pa zdaj! . . . Ne veš, da cesarica rajša da vse konje od hiše kakor to lipo od mize? Pa si jo posekal? Kaj bo pa zdaj? — Kdo bi bil kaj takega pričakoval gori pod Triglavom! — Kdo bi bil kaj takega pričakoval gori pod Triglavom?*

749. 2. Za samostojnimi odgovori, n. pr. *Dragi prijatelj! — Slavni zbor! — Častita družba!*

Kdaj se po ogovorih piše vejica, kdaj klicaj, glej pravilo 571.

750. 3. Za samostojnimi medmeti, vzkliki in rotitvami, n. pr. *Gorje! — Gori, gori! — Pomagajte, pomagajte! — Bes te lopi! — Tako mi pomoči božje! — Kakor gotovo mi Bog pomagaj! —*

Kdaj se za medmeti piše vejica, glej pravilo 702.

Kdaj se za klicajem piše velika, kdaj mala začetnica, glej pravilo 569, 570, 571.

VII. Pomišljaj.

P o m i š l j a j (—) nam rabi:

751. 1. Da loči vgozdeni stavek od stavkove celote, n. pr. *Naši mladi pesniki — o starih tu ne govorimo — preveč zanemarjajo obliko. — Kak hrup je bila zagnala — in tega ni še dolgo — homeopatija! — Slovenski pisatelj mora — seveda razen učenih reči — pisati tak jezik, da ga ume vsak človek, četudi nemški ne zna. — Rosana se lovi, kakor bi padala, in zdaj — srce je zastalo gledavcem — je padla zares . . .*

*Marija — kdo se stavi v bran? —
Grozečo roko dviga.
Glej, iz oči — pogled strašan! —
Ognjen plamen ji šviga.*

V takih primerih loči pomišljaj vgozdeni stavek močnejše od celotnega stavka nego vejica. Glej pravilo 714.

Namesto pomišljaja se piše časih v takšnih primerih tudi 752. oklepaj, n. pr. *Nalože zdaj nama (Bog ti nama greh odpusti!) vsak po dvanajst gorkih!*

2. Da nasprotje močno poudarja, n. pr. *Denes meni — jutri 753. tebi. . . Vojska, nemir nad zemljo — pokoj, tihota pod njo. . . Ha, to vam je bilo življenje! O krasni minuli ti čas, ko Turkom sva cepila glave naš Lenkovič slavni pa — jaz! . . . Prisega grozna je — pa sveta. . . Ti, oče, suženj — sin vladar!
Ti migni — blisku žar se vpihne,
Le prst zavzdigni — grom potihne,
Le veli — bič se razdrobi,
Le želi — led se raztopi . . .*

3. Da označuje mesto, kjer je govor prekinjen ali se 754. pričeta misel ne dovršuje, n. pr. *„Jaz imam Vašo žago tu doli pod klancem v najemu, pa — — plačal še nisem in — prosim, da bi — —.“ . . . „In — Vi ste verjeli, Vi — verjamete to?“*

Namesto pomišljaja stoji v takšnih primerih tudi po več 755. pik (navadno po troje), n. pr. *Jaz imam Vašo žago tu doli pod klancem v najemu, pa . . . plačal še nisem in . . . prosim, da bi . . .“ — In . . . Vi ste verjeli, Vi . . . verjamete to?“*

Po več pik pišemo tudi, kadar se stavek (zlasti pri našte- 756. vanju) tako prekine, da ga bravec lahko sam popolni, n. pr. *Napačne so oblike, kakor gnezdice, mestice, pismice . . . — Kranjska ima mnogo starih mest, n. pr. Kranj, Škofja Loka, Lož, Višnja gora . . .*

4. Da loči govor in odgovor, n. pr. *„Cesarost, nekdanj ste 757. me bili srečali s kobilico v snegu, kaj ne?“ — „Bilo je tako, bilo!“ — „Kaj pa sem nesel na tovoru?“ — „Bruse pa-kresilno gobo.“ — „To je bilo tačas, ko ste se Vi peljali v Jeruzalem.“*

— „Bosa je ta! V Trst sem šel; za Jeruzalem toliko vem kakor za svojo zadnjo uro.“ — „Jaz pa se bruse in kresilno gobo ravno toliko . . . Angleško sol sem prenašal!“ — . . . „Kdo trka zunaj . . . o polnoči?“ — „Odprite! Kum Zorko pred vrati stoji.“ — „Odkod?“ — „Iz Brežic . . . iz boja!“ — „Odprta ti koča je moja!“

Ni pa v takšnih primerih pisati pomišljaja

758. a) kadar uvodni stavek naznanja to, kar kdo govori, n. pr. Cesar vpraša: „Krpan z Vrha, ali me še poznaš? Krpan odgovori: „Kaj bi Vas ne? Saj ni več ko dve leti, kar sva se videla. No, Vi ste še zmerom lepo zdravi, kakor se na Vašem licu vidi.“ Cesar pravi: „Kaj pomaga ljubo zdravje, ko pa drugo vse narobe gre! Saj si že slišal o velikanu? Kaj deš ti, kaj bo iz tega, če se kako ne preongavi? Sina mi je ubil, lej!“ Krpan se odreže: „Kaj bo drugega? Glavo mu bomo vzeli, pa je!“ . . .;

759. b) kadar se besede vsake osebe, ki govori, pišejo v posebni vrsti, n. pr.

„Ali boš, ali ne boš?“ se zagrozi nad njo.

„Ne morem,“ vzdahne deklica.

„Čakaj, videl bom, ali moreš, ali ne moreš, ti nepridiprav!“

„Če me ubijete, ne morem!“

„Pomagaj ti bom, če ne moreš. Pokoncu!“

Dekletce se ne gane. Sirovež zavihti bič nad njo.

„Še enkrat: Vstani!“

760. 5. Da pripravlja nastop nepričakovane misli, n. pr. O Peter, ta svetec je bil — farizej! . . . Snoči je umrl nagle smrti sosed, mejaš naš — Vid! . . . Tu biser drag ne lesketa, ta biser — blag je mož.

V sanjah kvišku kakor jelen plane;

Hoče k svojim — roke širi — pada!

Meč z oklepom v brezno zabrenkoče —

Konj se strga, podkev zaropoče —

Krokotajo vrani iz prepada . . .

761. 6. Da stavke ali pozamezne besede, ki izražajo glavno misel, loči od ostalega celotnega stavka, n. pr. Oteti so

*kristjani — Marija svoje brani! . . . Prešernove poezije prija-
omikanim in preprostim Slovencem, in s ponosom in ljubeznijo,
s častjo in slavo imenujemo Prešerna — ljubljenca slovenskega
naroda. . . . Mati slovenska zemlja doslej še ni rodila sinu, ki
bi bil v takih časih in takih razmerah v jezikoslovju in starino-
slovju, v pesmih in ukovitih knjigah toliko storil za našo domo-
vino kakor on, ki je po pravici to, kar pravi njegovo pomen-
ljivo ime — vodnik slovenskemu narodu. . . . Ni li leka zoper
smrt na sveti? — Mora biti — večno čem živeti!*

7. Da ojačuje piko, vprašaj in klicaj, n. pr.

762.

Zdaj vračáš se sovražniku v oblast.

V gotovo ideš, muke polno smrt.

Zakaj? — Ker prelomiti se ne sme

Beseda dana? — Prav! — Daruješ se

Za čast. — Lepo! — A domovini kaj

Koristiš s tem? — Govori! —

8. Da označuje prekret, kjer se stavek nadaljuje drugače, 763.
nego se je pričel, n. pr. *Človek se ponaša s svojo močjo; toda
lev in slon, vol in konj — vsi so močnejši od njega. . . . Graja
ali hvala, grožnje ali prošnje — nič ni izdalo pri tem človeku.*

9. Pomišljaj čestokrat nadomešča v dialogu narekaj, n. pr. 764.

— *Koliko je še do grada?*

— *Preden pojdejo spat, boš tam, odgovori deseti brat.*

— *Ali ste Vi znani z gospodo?*

— *Zakaj me pa vikaš? Jaz sem Martinek Spak, deseti
brat, kakor vsi otroci vedo. Če nočeš, da bi se ti kdo smejal,
ki je bolj neumen ko ti, tako me pošteno tikaj, pa utegneva še
prijatelja biti v teh letih, ko boš šolmoštraril na Slemenicah.*

— *Kako pa veš, kdo sem? vpraša Lovre.*

— *Saj si me vprašal, če sem kaj znan na Slemenicah,
odgovori Martinek.*

VIII. Narekaj.

Narekaj („“) nam rabi:

765

1. Da zaznamenuje premi ali dobessedni govor v začetku
in na koncu, n. pr. *Cesar vpraša Krpana: „Krpan z Vrha,*

ali me še poznaš?“ — „Kaj bi Vas ne,“ odgovori Krpan, „saj ni več ko dve leti, kar sva se videla.“

Kmetje tečejo pred tabor,

Prosiijo tam viteza:

„Če končaš nam plodno polje,

Nas boš ranil do srca!“

Vitez pa, kot gad razkačen,

Kmete vkaže zapoditi:

„Z grada se mi poberite,

Požeruhi, nikdar siti!“

766. Kadar se premi govor tudi brez narekaja lahko razbere od ostalega stavka, tedaj ni treba pisati narekaja, n. pr. *Narodni pregovor pravi: Kdor hoče visoko priti, mora trden v glavi biti.* — Časih so rekli: *To je zlegano, ker je tiskano; v sedanjí dobi pa smemo reči: Resnica je, kar sami vidimo.*

767. Kadar se v takšnem primeru prekine premi govor z vgozdenim stavkom, tedaj se poslednji s pomišljajem loči od ostalega stavka, n. pr. *Kdor hoče visoko priti — pravi star pregovor — mora trden v glavi biti.*

768. Kadar se v dialogu vrsti premi govor ene osebe s premim govorom druge osebe, toda brez uvodnega stavka, takrat se smejo besede enega govornika pisati tudi brez narekaja, n. pr. *Spat, otroka, spat! Jutri bo treba zgodaj na noge; ti, Rezika, v šolo, in ti, Tonček, s kozo na pašo.* — „Zakaj pa Vi, mati, ne greste še spat? Saj Vi še bolj zgodaj vstajate!“ — *Tudi jaz pojdem skoraj; samo tole moram še prej Reziki zašiti, da bo mogla v šolo.* — „Prosim Vas, mati, naj pri Vas ostanem, dokler luči ne upihnete; jaz nisem še nič zaspan.“ — *Lezi in očenaš izmoli, pa ti že pride zaspanec!*

769. V dialogu stoji časih namesto narekaja tudi pomišljaj; glej pravilo 764.

770. 2. Da posebno pozornost bravčevu obrne na posamezne stavke in besede, naslove ali imena, n. pr. *Meni ne bi bilo ugajalo življenje v tistem „zlatem“ veku.* — „Kdor hoče visoko priti, mora trden v glavi biti,“ *pravi star pregovor.* — *Prešeren izraža v „Glosi“ ravnotiste misli kakor Goethe v svoji baladi*

„Der Snger“. — „Jurja Kozjaka“ in „Domna“ je spisal Jurčič, ko je bil še gimnazijalec. — Najstarejši trg v Ljubljani se imenuje „Stari trg“; tistemu delu Starega trga, kjer je stala nekdanja mestna hiša in pred njo lipa, pa pravijo stari ljudje še dandanes „Pod lipo“.

V šolskih nalogah devajo učenci mnogokrat med narekaj imena, ki 771. nimajo nobenega poudarka, n. pr. „Kolumb“ je našel „Ameriko.“ — „Vodnikov spominek“ stoji na „Valvazorjevem trgu“; „Vodnikovo“ podoba na tem spominku je izdelal podobar „Gangl“. — Ogibaj se takih napak!

3. Da označuje posamezne besede in stavke, da niso govor- 772. nikovi ali pisateljevi, ampak tuji, n. pr. *To je bilo za one „zlate“ dobe.* — *Ne bahaj se s svojim znanjem, ker „prazen klas po koncu stoji“.*

4. Kadar stoji v premem govoru, ki je že označen z nare- 773. kajem, še vrhutega beseda ali stavek, ki bi moral po pravilu 770 tudi priti med narekaj, tedaj tako besedo ali takšen stavek beležimo z , ‘ , n. pr. *Levstik trdi: „Cegnarju se njegov ‚Pegam in Lambergar‘ ni posrečil.“* — *Stritar piše: „Prešeren v svojih sonetih časih posnema ‚Rime‘ Petrarkove.“*

IX. Oklepaj.

Oklepaj () pišemo, kadar hočemo pokazati, da posamezna 774. beseda ali posamezni stavek med oklepajem, ki služi samo za pojasnilo ali popolnjenje, ni v tesni zvezi s celotnim stavkom in bi se smela zategadelj pri branju tudi izpustiti, n. pr. *Jurčič (Dolenjec) in Prešeren (Gorenjec) kažeta v svojih spisih mnogo posebnosti svojega rojstnega kraja.* — *Rudolf IV. († 1365.) je Kranjsko povzdignil v vojvodino.*

Nalože zdaj nama,

(Bog ti nama greh odpusti!)

Vsak po dvanajst gorkih.

Časih loči oklepaj vgozdeni stavek od ostalega stavka ter 775. nadomešča v tem primeru pomišljaj (glej pravilo 751), n. pr. *Naši mladi pesniki (o starih tu ne govorimo) preveč zane-marjajo obliko.*

Glej tudi pravilo 686.

X. Opominjaj.

776. Opominjaj (zvezdica * ali križec †) stoji na koncu besede ali na koncu stavka ter nas opozarja na opazko, ki je navadno postavljena pod črto.

XI. Enačaj.

777. Enačaj (=) pomeni, da so besede, pojmi ali stavki, med katerimi stoji, istovrstni, n. p. *gospoja* = *gospa*; *hvali-e-n* = *hvaljen* . . .

XII. Točka ali paragraf.

778. Točka ali paragraf (§) pomeni, da se začenja nov odstavek.

Poleg znamenja § se ne piše pika, n. p. § 15. (ne: §. 15.) . . .

Dodatek.

Poleg zgoraj navedenih pravil o ločilih, ki se pišejo v stavkih, si zapomni še to:

I. Kadar se ne more ves stavek zapisati v isti vrsti, ampak 779. ga moramo polovico ali vsaj nekoliko prenesti v drugo vrsto, tedaj pišemo

1. na koncu prejšnje vrste samo tista ločila, ki smejo sploh stati na koncu celega stavka ali na koncu njegovih delov: piko, klicaj, vprašaj, vejico (in pomišljaj, kadar ta stoji namesto vejice; glej pravilo 751), podpičje, dvopičje in pomišljaj; narekaja in oklepaja pa sme stati na koncu prejšnje vrste samo njiju drugi del;

2. v začetku druge vrste samo ona ločila, ki smejo 780. stati v začetku celotnega stavka ali v začetku njegovih delov: narekaj in oklepaj, in to samo njiju prvi del.

II. Kar se tiče posameznih ločil, si zapomni to:

1. Pika

a) se ne piše za klicajem, vprašajem in pomišljajem; 781.

b) stoji na koncu stavka vselej pred drugim delom 782. narekaja (glej pravilo 765); samo pri naslovih (glej pravilo 770) stoji za drugim delom njegovim, n. pr. *Krpan je rekel cesarju: „No, Vi ste še zmerom lepo zdravi, kakor se vidi na Vašem licu.“* Napačno: . . . *licu*“. — *Najlepša povest Levstikova se imenuje „Martin Krpan“.* Napačno: . . . *Martin Krpan*“. . . ;

c) se piše vselej za oklepajem, a ne pred njim, n. pr. 783. *Novo mesto je ustanovil Rudolf IV. (Utemeljitelj).* Napačno bi

bilo . . . (*Utemeljitelj*.) — Odo „*Kdo je mar?*“ je zložil Ivan Vesel (*Koseski*). Napačno bi bilo . . . Vesel (*Koseski*). . . .

784. Toda z ozirom na pravilo 688 in 737 je pisati: *Velike svoboščine je podelil Ljubljani Friderik III. (ali IV.)* . . . Napačno bi bilo . . . *Friderik III. (ali IV.)*.

785. Ravnotako se piše pika pred drugim delom oklepaja, kadar se, zlasti v naslovih ali pa v gledaliških igrach, devljejo med oklepaj posamezne opazke ali celi stavki, ki z drugim besedilom niso v nobeni tesni zvezi, n. pr. „*Teharski plemiči*“.
(Prva redna predstava v deželnem gledališču.)

Orest (plane iz kraljevega dvora s krvavim mečem.)

*Ubit je vrag, zaklan, v krvi leži,
Ko gad s peto na poti poteptan!
Nemirni duh očetov, hiti zdaj,
Pij, srebaj, liži gorko kri
Sovragovo! Dovolj ti bo krvi!
Preveč! — Nikar! Kri mater'na je vmes,
Kri mater'na, ki jo prelil je sin!*

(Meč mu pade iz roke.)

2. Vprašaj

786. a) se nikdar ne piše za piko in vejico, pa tudi pika in vejica ne za njim;

787. b) stoji na koncu stavka vselej pred drugim delom narekaja, a ne za njim n. pr. *Oče vpraša sina: „Kaj boš s sekiro, sin, začel?“* . . . Napačno bi bilo . . . *začel“?* . . . ;

788. c) se piše vselej za drugim delom oklepaja, a ne pred njim, n. pr. *Kdo je več storil za svojo domovino, Temistoklej ali Aristid (Pravični)?* . . . Izjeme glej pod št. 792.

3. Klicaj

789. a) se nikdar ne piše za piko in vejico, pa tudi pika in vejica ne za njim;

790. b) stoji na koncu stavka vselej pred drugim delom narekaja, n. pr. *Mačeha je klicala: „Vstani, vstani, Jerica!“* . . . Napačno bi bilo: . . . *Jerica“!* . . . ;

c) se piše vselej za drugim delom oklepaja, a ne 791. pred njim, n. pr. *O Bog, obvaruj nas te grozne šibe (potresa)! ...* Napačno bi bilo ... *šibe (potresa!)* ali pa ... *šibe! (potresa) ...*

Izjema od pravil 788 in 791 nastopi samo tedaj, kadar je 792. vgozden med oklepaj cel vprašalni ali klicalni stavek, n. pr. *Prešeren (kdo ga še ni bral?) je naš največji pesnik. — Nalože zdaj nama (Bog ti nama greh odpusti!) vsak po dvanajst gorkih ...;*

č) stoji v vgozdenem stavku (glej pravilo 751) vselej pred 793. pomišljajem, n. pr. *Moja rajna mati — Bog jim daj nebesa! — so bili predobra žena.*

Glej iz oči — pogled strašan! —
Ognjen plamen ji šviga.

4. Vejica

a) stoji na koncu stavka vselej pred drugim delom 794. narekaja; samo v naslovih stoji za drugim delom njegovim, n. pr. *„Ti nisi za takšno rokodelstvo,“* reče kovač šibkemu dečku ... Napačno: ... *za takšno rokodelstvo*, reče kovač ... Toda: *Prebral sem „Desetega brata“, najlepšo povest Jurčičevo;*

Zoper pravila 782, 787, 790, 794 jako pogostoma greše učenci v svojih nalogah in skoraj vse slovenske tiskarne v svojih tiskovinah.

b) se piše vselej za drugim delom oklepaja, a ne 795. pred njim, n. pr. *Krvno maščevanje (osveto), ki je bilo pri starih Slovanih nekdanj sploh v navadi, je odpravila krščanska vera ...* Napačno: ... *Krvno maščevanje (osveto), ki ...;*

c) se sploh ne piše pred pomišljajem ali za njim, 796. kadar ta loči vgozdeni stavek od ostalega stavka, n. pr. *Kdor ne ljubi svojega brata — pravi narod — tega tepo tuja vrata ...* Napačno: ... *brata, — tega tepo ...*

5. Za podpičje veljajo ista pravila, kakor za piko 797. in vejico.

6. Dvopičje stoji redno skupaj z narekajem in časih 798. tudi z oklepajem in se piše vselej pred narekajem, a za oklepajem, n. pr. *In sto in sto glasov grmi: „Rešitelj Jefte naj*

živi!“ . . . Napačno: . . . *grmi* „: *Rešitelj* . . . *Bojan* (naglo od desne strani): „*Kje je Tugomer?*“ . . .

7. Pomišljaj.

799. Kadar se prekine dobesedni stavek, stoječ med narekajem, tedaj stoji pomišljaj pred drugim delom narekaja, n. pr. Gospod Skalar zavpije nad glavarjem igravcev: „*Bič iz roke, in da se mi ne ganeš, če ne* —“ Napačno . . . *ganeš, če ne*“ — . . .
800. 8. Za narekaj velja to pravilo: Vsa ostala ločila se pišejo pred posameznima deloma narekaja (glej pravila 782, 787, 790, 794); samo v primerih pod št. 770 se pišejo za njegovim drugim delom.
801. 9. Za oklepaj velja to pravilo: Vsa ostala ločila se pišejo za oklepajem (glej pravila 783, 788, 791, 795); samo v primerih pod št. 784, 785 in 792 se pišejo pred njega drugo polovico.

B. Slovar.

Opazke.

1. Številke, ki stoje za besedo, kažejo na dotična pravila v tej knjigi.

2. Besede, ki so zaznamenovane s križem †, niso knjižne in se ne smejo pisati.

3. Izpeljane in sestavljene besede, ki jih v tem slovarju ne najdeš na svojem mestu, išči pod dotično osnovno besedo!

4. Kratice pomenijo:

češ. = češko
del. = deležnik
dv. = dvojina
edn. = ednina
germ. = germanizem
gl. = glej
hs. = hrvaško
m. = moški spol
mn. = množina
mat. = matematičen
izraz

nav. = navadno
prid. = pridevnik
prim. = primeri, primerjaj
pris. = prislov
rod. = rodilnik
rus. = rusko
sr. = srednji spol
stsl. = staroslovensko
tož. = tožilnik
trp. = trpni
ž. = ženski spol

A.

Absolvirati 444.
adjutum 494. *rod.* **adjuta**
 tuma in **adjuta**
Afričan, **Afričanka**, **afričanski** 407.
aga *rod.* **age** 150.
akademija 467., **akademij**
ski; **akademik**, **akadem**
ijski, **akademčen**
akoravno 633.
aktualen 468.
aktuar 468.
akvarel 471.
alodialen 468.
amazonka, **amazonski** 472.
Ambrož, **Ambrozij** 483.
Američan, **Američanka**,
ameriški, **američanski**
 407.
amoniak, **amoniakast**,
amoniakov 468.
anahronizem 471.
angel, **ela** 165., **angelček**,
angelec, **angelski**, **arh-**
angel, **arhangelski**;
Angela, **Angelika**
Anglež, **angleški** 115.
apelirati 444.
Apis, *rod.* **Apisa** 493.
apno, **apnar**, **apnat**, **ap-**
nen, **apnenica**
apostelj, **eljna** 165.; **apo-**
stol, **apostola**, **apostol-**
ski, **apostolstvo**

Ares, *rod.* **Aresa** 479.
Argo, *rod.* **Arge** 489.
artiljerija 467., **arti-**
ljerist
asistent
asonaneija
astronomija, **astronomski**
atlet, **atletski** 117.
Atos, *rod.* **Atosa** 491.
avditor 466.
avgust, **avgustinec** 466.
avskultant 466.
avtomat 466.
avtonomija, **avtonomist**
 466., 467.
avtopsiija 466.
avtor, **avtorstvo** 466.
ažija

B.

Baje († **boje**)
baraba, *rod.* **barabe** ž.
barigla, **bariglica**; **baril**,
barila, **barilček**, **barilce**,
baroka
baršun, **baršunat**, **bar-**
šunast, **baršunski**
basen, **basenca** 424.
bat, **báta**, **bátina**; **bet**,
betá, **betica** († **butica**)
bataljon
baterija
beeniti, **becnem**, **bác-**
nem 20.
bedeti, **prebedeti**

bedro, **bedra**; **bedrnat**;
bedrnica, **bedrnik** 3.
begljiv, **begljivec**, **beg-**
ljivost
begoč 332., **pobegel**, **ubegel**
bel, **belan** ein Mensch mit
 Flächhaaren, **belar** ber
 Bleicher, **belarnica**, **be-**
larski, **belarstvo**, **belja**,
belec 413.; **beliti**, **belivec**,
belivka; **beljak** Etweis,
beljakovec, **beljakovina**,
beljava, **beljenje**
beleg, **beležek**, **beležen**,
beležiti, **beležka**, **belež-**
nica, **beležnik**, **belež-**
ništvo († **biležnica**, **bi-**
ležnik, **biležiti** . . .)
bera, **berač**, **beračica**, **be-**
račka, **beraški**
bergla, **berglast**, **berglav**,
berglica
berilo Lesebuch, Lesestud
berivo Lectüre
beseda 152., **besediti**,
beseden 75.
bezgalnica, **bezgavec**,
bezgavka
bezjak, **bezjaški** († **bizjak**)
biblioteka 468., **biblio-**
tečen, **bibliotekar**
biljard, **biljardski** 117.,
biljardnica
bil, ž., **biljar** ber Botanifer,
biljarstvo, **bilje**; **bilka**,
bilnat

bingelj, glja 164., bingljec
in bingeljce, geljca, bing-
ljati

biografija 468.

bira die Gattung: vino
vsake bire

birič, birička, biriški

bisaga, bisagar

biti (člāgen, *trp. del.* bit,
bijen 308., 349.

biti sein 405.

blaginja das Wohl, die
Wohlfahrt; blagor mošl!
heil! blagore (blagorče)
deliti komu jemanen
glücklich preisen

blazniv (+ blaznjiv), 442.,
blaznivec, blaznivka,
blaznivist

blejski 119.

blesk der Glanz, der
Schimmer, blesket, bles-
ketanje, blesketati se,
bleskot, bleskovit; ble-
ščati, bleščeč (+ bli-
ščeč), bleščava, bleščiti

blisk der Blitz, bliskovina

blišč der Schimmer, die
Pracht; bliščoba, bliščoben

blizu, blizi, bliz (+ blizo)

bližnji 230., 243., 244.;

bližnjica; bližnjost

bljuvati, ujem, uvam 395.
(+ bljevati), bljuti, ujem

bloditi, blojenje 76.

bodeč stechend 318.

bodoč zukünftig 318.

bodikaj, bodikak, bodi-
kakšen, bodikam 621.,
bodisi 633.

Bog 574., za Boga svetega,
za Boga milega (+ za
skozi Bog), vbogajme
dati 35. ein Almosen

geben; bognasvaruj der
Gottseibehung; bogotaj
bogastvo 118.

bolán, bolna, o 236. (+ bo-
lána); bolnica die

Kranke; bólnica das Kran-
kenhaus; bolnišnica

bolje besser; bolj mehr

botrina die Bevaterschaft;
botrinski, botrski, bo-
trstvo 3.

botrinja der Patheuschmaus
bradavica, bradavičast
bradelj, dlja 164.

bramor, rja 166.

bravec (+ bralec) 410.

brencelj, clja 164.

brez 139., brezden dna,
brezdno

brezmiseln, elna, o

brezobziren rücksichtslos;
brezoziren beziehlos, ab-
solut

brglez

bridek, dka, dko; bridkoba,
bridkost (+ britkost)

brilnica

brin, brinovec, brinovka,
brinovina

brivec 410.

bršljan

bruno

brž, bržčas, bržkone 631.,
brže, najbrže, kar najbrže

burkelj, klja 164., burkeljce

burkla, *nav.* burkle, bur-
klast, burklati, burklež

busola

butelj, tlja in teljna 165.

bntelja

C.

Ceder, dra die Geber
cedilce 425.

cel, unversehrt, ganz: ku
pica je še cela, ni
ubita; suknja je še cela,
ni raztrgana; hleb ni
več cel, pa je še ves
der Laib ist zwar in Stücke
geschnitten, aber es sind
noch alle Stücke da; cel
hleb prinesi t. j. ne reži
ga prej; celi hleb pri-
nesi t. j. tisti hleb, ki
je še cel, ne tistega, ki
je že načet (+ celi narod,
cela vas to ve . . . gl.
ves); docela, docelega,
izcela 631; celec 413.

celd (+ clo)

ceno 245., mošleil (+ ce-
nen), cenejši, ceneje;
cenoven, cenovnik (+ ce-
nik), poceni

cepetati

cerkev (+ cerkva) 197.,
cerkva 423; Cerknica,
Cerkno

cesarič, cesarična 418.

elbora, cimborā

eingelje, geljca

citirati 444.

cokla

cvet, cvéta, cvetu 179.,
180.; cvesti; cvetica,
cvetlica

cvreti, cvrtje, cvrenje 308

Č.

Čaplja

čas, časi, časih, včas, vča-
sih bißweilen, počasi 631.,
langsam, sčasoma mit
der Zeit, tačas mittler-
weile, začasa rechtzeitig,
frühzeitig; dolgčas lang-
weile

čast, částen, Čhren=, častit
ehrenvoll, ehrewürdig
(† čestit), častitelj, častiti,
častèn 76., češčen (v
molitvah): bodi češčen
heil dir! Sei gegrüßt!
češčenje: Angelsko če-
ščenje; častitljiv, časti-
vec; počastiti, počaščen
76.

čebela

čeljust

čemer baš Gift, ber Giter,
ber Verbruf, čemerén,
čemerika, čemeriti se
čepprav, čeravno 633.

česen († česenj)

česmina, česminje, čes-
minov

čestit stsl. glücklich, felig,
čestitati *hs.* gratulieren,
čestitka *hs.* die Gratui-
lation

češelj, šlja 164.

češplja, češpa, češpovec

četrt, ti, ž. baš Viertel,
četrtek

čigav 276., 280. († če-
gav); čigaver, čiga-
vršen

čim-tem, čim več-tem
bolje, čimdalje; črez-
dalje bolj († čedalje)

čist, dočista, sčistoma
608., 631.

čitati hs., čitalnica, či-
tanka, čitatelj, čitatelji-
ca; čtivo bie Lectüre
kajkavski

član baš Mitglied *hs.* = ud;
člen baš Geseñf, baš
Glieb

čreda, čeda, črednik,
čednik 138.

črepinja, čepinja 138.

čreslo 139.

črešnja, češnja 138., čreš-
njejelec 412.

črevelj, čevelj 138., 164.

črevo, čreva in črevesa;
čevo, čeva in čevesa
138.; *mn.* čreva in
čeva 186.

črez, čez 138., načrez
im allgemeinen, počrez
in Aufsch und Bogen 631.

črv 173., 180.

čud, *m.* die Verwunderung,
čud ž. baš Naturell

čudo, esa, da; čudež, a
baš Wunder; čudodelec
413.

čut, a *m.* baš Empfindungs-
vermögen, ber Sinn, baš
Gefühl; čut, i, ž. baš
Gefühl; čuvstvo, čuv-
stvovanje; čutiti *trp.*
del. čuten, čutenje 75.

čutara

D.

Daleč, dalje, dalj, čim-
dalje-tembolj; daljnji
443., ber weitere: odlog
dati k daljnjemu živ-
ljenju, po daljnjem
premišljevanju, daljnji
dalja, daljen ber weite,
ferne, iz daljnih dežel,
daljna pot († dalnja pot)

dan, dneva, dne 199.,
(† dnovi, dnov, dnevor)
podnevi; dopoldne, po-
poldne (se navadno ne
sklanjata): bilo je ti-
stega dopoldne, lepega
popoldne, opoldne, pred-
poldne; toda: dopoldan,

dopoldneva popoldan,
popoldneva († dopo-
ludne, popoldne); dá-
nes, denès, današnji
dandanašnji

dan, i, ž. ber Tribut

dar, dára, darú 179., 180.;
darovati mašo († brati
mašo *germ.*)

dasi, dasiravno 633.

dati 346., 403.

datum 494. datirati, da-
tovati 444., 445.

daven, vna, o, izdavná,
zdavnaj, oddavnaj,
davno

davi, davišnji 443.

debelaša

debelee 413.

deca, decé die Kinder;
dečica

dečla

dedlč, dedična 418., de-
diščina († dedščina)

dehniti, dahnem 20.

dehor († dihur)

dehteti († duhteti)

dejati 395., dejanje, de-
janski, dejanstven
deklamirati 444.

dekle, eta: tisto dekle, *tož.*
dekle in *m.* dekleta:
dekleta poklič! — de-
klica, dekletce, dekelce
425.

delavec 410., delaven,
(† delalen), delavnica
(† delálnica), delavnik
delec 413.

deroč: deroča voda, žival
341., dereč *prid.*

desinficirati 444.

deska mn. rod. desek,
desák 147., 148.

dete, detéta in déteta, detetce, detetčen, detestvo, detič, detina, detinji, detinski, detinstvo
detel, tla
detelja († detela)
deti, dem idj mače, thue, fage; denem idj stelle, lege 345.
dež, dežja 168.
dežel, deželi: notri v veto dežel
dežela, é in dežele; deželen, deželjan, deželski
dladem 468.
diagnoza 468.
diagonala 468.
diakritičen 468.
dialekt, dialektika 468.
Dido, e 489.
dihljaj 417.; dihati 391.
dinja
dlan, i, ž.
dleto, dletce 425.
dober, dodobra, izdobra 631., dobršen 3.
dobiti, dobim, dobom, dobodem 405.; dobitiv
dobrei bie Mafern 3.
dobrotljiv 441.
docela 631.
docirati 444.
dočista 631.
doiti, doidem, dójdem 35.
dokaj 631.
dokle, doklej 142.
dokoder
dokore, dokorej 142.
doktor, rja 166.
dol, dolec 413., doljan, doljanec

doli, dolenci, dolnji 443.; dolenc, dolenjka, dolenski
dolg, daljši, dalje
dolgčas Langweile, predolgčas 631.
dom, domov nachhause, domanji; domači bie Hausleute 243., 244.
dopod 632.
dopoldan, dopoldneva († dopoludan); dopoldne vormittagš, tisto dopoldne; dopoldanji
dopred 632.
dorasti, dorastem, dorasel ermachjen, münbig; dorastati († dorasčati)
dozdanji
dosegamal
dosegljaj 417.
dosihdob, dosihmal 278.
dosle, doslej, 142., doslejšnji, doslenji
dosore, dosorej 142.
dosti
dotistod
dotle, dotlej 142., dotlejšnji 443.
dovolj
dozdaj, dozdanji
drag, dražji, pris. draže
drama 494., dramatik, dramatika, dramatičen, dramatiški
dremav, dremavec, dremavka († dremalec)
drevi, drevišnji 443.
dreviti, trp. del. dreven 75.
drevo 186., drevesce, drevce 425.
drgetati 391.

drhal († druhal)
drnulja gl. trnulja
drozg
drugač, drugače
drugde, drugje
društvo († družtvo) 106.
duh, dúha ber Hauch, ber Geruch; duh, duhá ber Geist tož. duhá; sv. Duh
duhovnik; duhovni, ega ber Geistliche 230., 231., 243., 244. († duhoven, ega)
dulec 413
Dunaj († Beč hs.) Wien; Dunav, Donava bie Donau
duplo, dupelce 425, duplina; duplja, dupljica
durgelj, glja in geljna 165.
duri, durce 424.

E.

Eden (pred samostalniki: en, n. pr. en človek, ena žena, eno dete; († jeden), venomer, vedno; enajst, enkrat, naenkrat († nakrat), enolik, enota, enoten, enovit, enovrsten...
edin († jedin), edinost
egoist, egoizem 468.
eksakten 471.
ekscelenca
ekscentričen
eksekutor, **eksekucija**, eksekvirati 444.
eksemplar, ra
eksercirati 444.
eksistirati 444.
ekvator, rja 471.

Eleonora 468.

enak, enačaj, enačba,
enačiti . . .

enciklopedija 471.

Eos, *rod.* Eoje 491., Zora

epika, epičen

epizoda

epopeja 467.

eskadra

eskamotér rja

estetika, estetičen

eter, *rod.* etra

etiketa

etimologija, etimolo-
gijski; etimolog, eti-
mološki

etnograf, etnografski,
etnografičen

evangelij, evangelj; evan-
gelijec, evangeljec; evan-
geljski, evangeljski
evangelik, evangelist

eventualen, eventualnost
468.

evfemizem 466.

evfonija

F.

Fajenčina

faktum 494.

fakulteta († fakulta)

falirati 444.

familija, familijski

fantazija

fasija

fašina

fazan

februar, februarski 468.

fenomen

fevd, fevden, fevdnik,
fevdnost, fevdstvo

fidejkomis

flister, stra

filolog, filološki; filolo-
gija, filologijski

filozof, filozofski; filo-
zofija, filozofjski

finance, finančen

firnež

fiskus 494.

fizika, fizičen, fizikalen

fiziognom 468., fiziogno-
mija, fiziognomika, fizio-
gnomičen

fiziolog 468., fiziološki;
fiziologija, fiziologijski

fižol, fižolica, fižolovka

flaneta, flanelast, flanelen,
flanelnat

flegma, flegmatik, fleg-
matičen

flota, flotilja

fluor, ra, fluorescenca

forint

formacija, formalen, for-
malnost, format, for-
mula, formular, ra

fosfor, fosforen, fosforov

fotograf, fotografija

frakelj, klja, keljna 165.

Francoz 177., francoski
(† francozki) 111.

Frančišek (Fran, Franjo
hs.); frančiškan, fran-
čiškanka, frančiškanski;
Franc Jožef (Fran
Josip *hs.*) 480.

frazologija

fregata

freska

frfoletti

frfra, frfrast, frfrati

frfotati, frfetati

frivolen, frivolnost

frizer, rja

fumarol

funkcija

furtija

fuželj, žlja ber Dočjt 164.

G.

Gaber, gabrc, gabrček,
gabrnat 3.

Gabriel 468.

garnizona

gasilno društvo die Feuer-
wehr († požarnabramba)

gaslo *rus.*, geslo iz češ.

gaz, i, ž.

gazela

genij, genialen, genial-
nost 468.

geniti, ganem 20., gen-
ljiv; giniti, ginem, gin-
ljiv

geodezija 468.

geognozija 468.

geolog 468., geološki; geo-
logija, geologijski

geograf 468., geografski;
geografija, geografski,
geografičen

geometer 468., geome-
trijski; geometrijski, geo-
metričen

giblaj 417.

giljotina

gimnazija 494., gimna-
zijalec, gimnazijalen
469., gimnazijski, († gim-
nazij)

gips

gitara

glad, gláda, gladu 180.
m., glad, i, ž.

glagolica, glagoliški, gla-
golski, glagoljaš

glas, glása, glasú 180.

glava, gláve, glavé; glá-
vica, glavica 423.; gla-
vina 150., 159.

gledati, glej; pogledati, poglej, pogledi 364, 381.; gledališče, gledališčen, gledališki, gledalištvó; gledavec, gledavka

gleženj, žnja

globok, globočji, globokejši, globši, globeljši, globlji; *pris.* globlje, globoče, globokeje tiefer 257.

globus, *rod.* globusa 494.

glodati 391.

glosa, glosar, rja

gluhonem, gluhonemnica die Taubstummenanstalt
gnet, gneča (+ gnječa), gnečiti, gnesti, gnetalo **gnati** 394.

gnev, gnevast, gneven, gnevati se

gnezdo, gnezdece 425.; gnezdišče, gnezditi

gniti (+ gnjiti), gnil, gnilec, gnilina, gniloba, gnilost

gnjat, gnjaten, gnjatanica

gnus, gnusen, gnusiti, gnusoba

goba, gobav [schwammig, ausfäbig, gobavec der Ausfäbige; gobov Schwamm=: gobovajuha, gobovec der Schwammspinner, die Ratterwur] **godlja**, godljast

golee 413.

golob 173., golobinják, golobnjak; golóbjak

golovee

gomaz, gomazen; gomezeti, gomeznina

goniometer, goniometrija
gonja, goniti, gonivec, gonjač, gomba 90.

gorčica ber Senf, gorčičar, gorčičen; gorušica, gorušičen

Gorgo, *rod.* Gorge 489.

gori, gorenji, gornji 443., gorenjec, gorenjka

gorjača, gorjačar, gorjačarski

gorjup, gorjupost

goslar, goslariti, goslati
gospa 154., 155. gospén, gospenji 432 (+ gospejni), gospinski; Gospojica 575.

gospod 173., gosposki, Gospodnji 433.; gosposka, gospostvo, gospoščina

gospodična (gospica *hs.*) 418.

gost 173., 180., 195.

gostosevel, gostoževci, gostožirci

gotski 117.

goved, i. ž. baš Rinbviēh: vsa goved; govede, eta, sr. ein Stüd junges Rinbviēh; govedo, a ein Stüd Rinbviēh, *mn.* goveda baš Rinbviēh

gozd (+ gojzd), gozden, gozdar, gozdarski, gozdarstvo 130.

gož, i. ž. in goža, e ber Dreischlegelriemen, ber Joehriemen

gram *m.* 494.

grablje, grabljar, grabeljnik, grabljišče

grad 179., gráda, gradú; grajski, graščak, gra-

ščakinja, graščina, graščinski; grajan, grajanski, grajanstvo

graišica, grašičen

grba, grbav, grbavec, grbavka, grbavina

grča, grčav, grčavina, grčavost, grčevit

greben, grebenača, grebenast

gredelj, gredlja, gredeljna 165., gredeljnica
grintavee ber Dolomit; Grintavci die Steiner Alpen

gristi, zem 319. (+ grizti 126.); ugrizljaj 417.

grmada (+ gromada), grmaden, grmadišče, grmaditi

grmeti (+ grometi), grmevec, grmljava

grof 174., grofinja

grohot (+ krohot), grohoten, grohotati se

grozd (+ grojzd), grozdast, grozden, grozdek, grozdje, grozdjiče

guba, gube; gubà, gubé, v dve gubé 145.

guga, gugav, gugavec, gugavka, gugelj, glja 164. gugati, gugalen, gugalnica

gumb, gumbast, gumbnica, gumno, gumnišče

gunea, guncalica, guncalnik, guncati

gušcer, ra die grüne Eibechse, *gl.* kušcar

gutaperča

guverner, rja

gvano

gvardiyan 469.

H.

Halja, haljica
hamedrati
haos 471.
harfa
harmonija 467.
hasek; hasen, *m.* in *ž.*;
 hasniv, hasnivost
hazard
hči; hčerin, ina, ino
 († hčerni), hčerinji,
 hčernji, hčerski; hčerka,
 hčerstvo
hebat
heksaeder, heksameter ...
hektar, hektogram, hekto-
 liter, hektometer ...
helioskop, heliostat, he-
 liotrop 468. . . .
hemisfera
heraldika
herbarij
heretik, herezija
hermenevtika, herme-
 nevtičen
hermetičen
heroida 468.
hevrstika
Hiacint 479., hiacint
hiade 468.
hidra 471.
hidrat, hidrant, hidrav-
 lika; hidropat, hidro-
 tehnika ...
hierarhija 467., 468.
hieroglif, hieroglifski,
 hieroglifika
higrometer, tra
hiena
himna
hinavec, hinavka, hinav-
 ski, hinavstvo

hiperbola, hiperbolski
hipohonder, hipoteka,
 hipotenuza, hipoteza ...
hipsometer
historija, historik
hiša, hišen; hiševavec,
 hiševavstvo; hišna
 418.
hitrn, hitrnik, hitrnost 3.
hkratu, hkrati *gl.* krat
hlinav, hlinavski, hlinec,
 hlinež, hliniti; hlinjav,
 hlinjavec, hlinjavski,
 hlinjavstvo
hočljiv, hočljivost; hot-
 ljiv, hotljivost; hotiv,
 hotivost 441.
hohniv
homeopat, homeopatski,
 homeopatija, homeopatiti
horizont, horizontalen
hoteti in **hteti** 360.; nečem
 in nočem 361.
hrasta *gl.* krasta, hrastav
gl. krastav
hrepenenje († hrepe-
 njenje)
brošč († brost)
hrustelj, stija 164.
Hrvat, hrvaški (hrvatski
hs.) 440.
hudodelec 413.
huzar, rja, huzarski

I.

Ideal 468., idealen, ide-
 alist, idealizem, idealizi-
 rati, idealnost
ideja 467.
idiot 468.
idila, idilski
igelj, glja 164.

igla 147., iglar, iglast,
 iglat, iglec in igelo
 gelca bje Murifeš 161.,
 413.; iglica, igličast, igli-
 čevje, igličnat
ignorirati 444.
igravec 410.
igre, igrača, igrski
ihnevmon
ikozaeder, dra
ilustracija, ilustrirati,
 ilustriran in ilustrovati,
 444.
iluzija, iluzoren,
imaginaren
imeti, imajoč; nemam
 in nimam 357., imetnik
 416. ber Šušaber († ime-
 jitelj)
imortelka
impozanten
improvizacija, improvi-
 zator, rja
in, ino
inak anderš beſchaffen,
 inako = drugače: inako
 se mi je storilo; inacega
 (= drugačnega) glasa
 iz gosli ne dam. Vodnik
indiferenten, indifere-
 nizem
individualen, individual-
 nost 468.
indukcija, induktiven,
 induktor
infanterija
iniciativa
inkunabule
inkvizicija
instinkt
instrument
intabulacija, intabulirati
 444.
inteligencia

pati; — sklep die Verknüpfung, der Schluß
izključba die Ausschließung, izključen, izključevalen, izključiti, izključevati, izključljiv; — sključiti beugen, frümmen
izkopati herausgraben, izkopina; — skopati aufgraben
izkopati: dete baden; izkopati se sich baden
izkrčiti ausroben; — skrčiti zusammenziehen, skrčen
izkuhati durch Kochen herausziehen, auskochen; — skuhati gar kochen
izkup die Einlösung, der Erlös, izkupiček, izkupilo, izkupiti, izkupsčina der Einlösungspreis
izkus der Versuch, izkusba, izkusen, izkusilo, izkusitelj, izkusiti, izkusnik, izkustven, izkustvo, izkušalen, izkušanec, izkušanje, izkušati, izkušavec, izkušeneec, izkušnost, izkuševalen, izkuševati, izkuševavec, izkušnja der Versuch, die Prüfung, das Examen, die Erfahrung, izkušjava, poizkus, poizkusiti, poizkušnja, preizkušnja . . .
izkvariti verderben, izkvarjenje, izkvarjenost
izlaga die Ausladung, die Auslage für Waren, izlagati ausladen, izlaganje
izlahka 631.
izlam

izleči, izležem ausbrüten
izlepa 631.
izlesti hervorfriechen, ausfrieren; — zlesti herabfrieren; hinaufstehen
izleteti herausfliegen; — zleteti auffliegen
izliti ausgießen, izliv, izlivnik, izlivati; — zliti zusammen gießen
izložiti, izlagati herauslegen, ausladen, izložitelj, izložnica, izložnik; — zložiti, zlagati zusammenlegen
izmed 632.
izmekniti, máknem 20. ausreißen, entrücken; — zmekniti zusammenrücken
izmena die Verwechslung, izmenitev, izmeniti; izmenja der Austausch, die Auswechslung; izmenjati, izmenjava; izmenoma abwechselnd
izmera die Ausmessung, das Ausmaß, izmeren, izmeriti
izmesti, izmetem herausfegen; ausbuttern; — zmesti herabfegen; zusammenfegen; abbuttern
izmetati das Herauswerfen beenden, izmet, izmetek; — zmetati zusammenwerfen
izmeti durch Reiben herausbringen; — zmeti zerreiben
izmislek, sleka, die Erfindung, izmisлити erfinden, izmisljen, izmisljaj, izmisljati, izmisljava, izmisljavec, izmisljavka, izmisljivati; — zmisliti se sich erinnern

izmodriti flug machen, izmodrovati ausflügeln
izmoliti erbeten, ausbeten
izmotati herauswinden; — zmotati zusammenwinden
izmuzniti, izmuzniti se
iznad 632.
iznajdba, iznajdek, iznajden, iznajdenost, iznajdnik, iznajdnica, iznajti, iznašel (+ iznajdel) 314.
iznebiti se 405., bim se, bom se loswerden
iznemoči, iznemoglost, iznemogel
iznenada 631. unerhofft, iznenaden, dna unerwartet; iznenaditi *trp. del.* iznenaden (+ iznenaden) 75.
iznevera der Treubruch, izneveriti, izneverje, izneverjenik, izneverstvo
izničiti vernichten
iznoreti austoben; — znoreti verrückt werden
iznova von neuem 631.
izobčiti, izobčenec, izobčenje, izobčilo, izobčitev
izobrazba, izobraziti, izobrazljiv, izobraznik, izobražati, izobraženec, izobraženost, izobraženstvo, izobraževališče, izobraževati
izogib das Ausweichen, izogibati se, izogibek, izogiben
izpehniti, pahnem ausstoßen; — spehniti zusammenfügen
izpeljati, peljem, peljam herausführen, ausführen
izpeljava, izpeljaven, iz-

peljevati, izpeljevavec;
— speljati zusammen-
führen; verleiten

izpetl ausſingen, — se
ſich durch Singen er-
ſchöpfen

izpis das herausgeſchriebene
Stück, izpisati, izpisek
der Auszug, izpisovati,
izpisovavec, izpisovatelj
der Copiſtor; — spisati,
zuſammenſchreiben, ver-
faſſen

izpit, hs., izpitovati

izpiti austrinken, izpitek,
izpivati

izplača die Auszahlung,
izplačati, izplačen, iz-
plačevalnica, izplače-
vati, izplačevavec, iz-
plačilnica, izplačilo, iz-
plačnost

izplakati se ſich ausweinen

izplakniti, izplakovati

izpočiti se ſich völlig aus-
ruhen

izpod 632.

izpodbiti, izpodbijati, iz-

podbijavec, izpodbitje

izpodbosti, izpodbada,

izpodbadanje, izpod-

badati, izpodbadavec,

izpodbadek, izpodbad-

ljiv, izpodbod, izpod-

bódljaj (+ vzpodbosti...)

izpodbud, izpodbuda, iz-

podbuden, izpodbudilo,

izpodbuditi, izpodbud-

ljiv, izpodbudljivost, iz-

podbudnica, izpodbuj,

izpodbujati, izpodbu-

jenje (+ vzp-...)

izpoditi herausjagen; —

spoditi megagen

izpodkop, izpodkopati,
izpodkopovavec

izpodlet, izpodleteti, iz-

podletati, izpodletav

izpodmekniti, maknem

20.

izpodnesti

izpodrastl, izpodrastek

izpodrezatl, izpodrezek,

izpodrezilo

izpodriniti

izpoddrkniti, izpod-

drsniti, izpoddrsek

izpokati hinausſpeiſſen,

bavonjagen; — spokati

zuſammentreiben

izpokoren, izpokoriti se,

izpokorjen, izpokor-

jenec, izpokorjenka,

izpokornik, izpokor-

nost

izpolniti, izpolnek, izpol-

nitev, izpolnjenje, izpol-

njevati, izpolnjevavec,

izpopolniti, izpopolnje-

vati

izponesti gerathen, ge-

beißen: trta se je izpo-

nesla; — sponesti vor-

werfen, rügen

izpoved, izpovedanec, iz-

povedati, izpovedba, iz-

povednica, izpovednik,

izpovedovavec, izpo-

vedovavka, izpovedo-

vati

izpozabiti se

izprašati, izpraševalen,

izpraševanec, izpraše-

vanka, izpraševati, iz-

praševanje, izpraše-

vavec

izprazniti, izpraznje-

vati

izpreči, izpregati aus-
ſpannen; — spreči, spre-

gati zuſammenſpannen

izpred 632.

izpregled, izpregledati;

izpregledek

izpregovoriti

izprehod, izprehoditi, iz-

prehajati, izprehajanje,

izprehajaliſſe, izpreha-

javec, izprehajavka

izprelep

izpreleteti

izpreljub

izpremena, izpremeniti,

izpremenjati, izpreme-

njava, izpremenljiv, iz-

preminjaſt, izpremi-

njati, izpreminjanje, iz-

preminjava

izpreobrniti, izpreobra-

čati, izpreobrnjenec, iz-

preobrnjenka, izpre-

obrnjenje

izpresti mit dem Spinnen

fertig werden, izpresti se

ſich entſpinnen; — spreſti

zuſammenſpinnen

izprevid, izpreviden, iz-

previdnost, izprevideti

izprevod, izprevoden, iz-

prevoditi, izprevoditelj,

izprevodnik

izprevreči

izpričati, izpričavati, iz-

pričanje, izpričavanje,

izpričba, izpričevati, iz-

pričevanje, izpričevalo

izpriditi, izprijen in iz-

priden 76., izpridenec,

izpridenje

izprva 631.

izpust das Herauslaſſen,

die Entlaſſung, izpuſten,

izpustiti, izpuščaj, izpuščati; — spustiti herablassen: mrlica v jamo spustiti; spuščati: les po vodi; spuščaj die Senkung, die Thesis
izrečen, čna, čno, ausbrüchlich; izrecen, izrecilo
izreden außerordentlich († izvanreden)
izrezati herauszeichnen, izrezek, izrezina, izrezovati . . .; — zrezati zusammenzeichnen
izriti herauswühlen, izriniti ausdrängen, izrivati; izriniti se heraustreten, herausdrängen, izrivati se ausschlagen; — zriti aufwühlen; zriniti herabdrängen; zriniti se sich emporhiebeln.
izsehniti, sahnem, izsehel ausgetrocknet
izsušiti austrocknen, trocken legen; — sesušiti abdörren
izsutl, spem, sujem 325. herausschütten; — sesuti herabschütten; zertrümmern
izstradati = sestradati aushungern
izšiti ausnähen; — sešiti zusammennähen
iztegniti, iztegovati austrecken
iztek der Auslauf, izteči; — steči zusammenfließen
iztekniti, taknem 20., ausstechen; — stekniti zusammenstechen

iztopsti herausklopfen; — stepsti herabschlagen; abprügeln
izterjati, izterjatev, izterjava
iztesati ausschauen; — stesati zusammenzimmern
iztožka 631.
iztisk der Abdruck, das Exemplar, iztisniti, iztiskati auspressen; zu Ende bruden; — stisniti, stiskati zusammenbrüden
iztok der Ausfluß, iztočen, iztočiti vollends ausschöpfen; — stočiti zusammen schöpfen
iztolči herausklopfen; — stolči zerstoßen
iztolmačiti
iztopiti aufschmelzen; — stopiti zusammen schmelzen
iztrebiti
iztrepati
iztrepetati aufhören zu beben; — strepetati erbeben, erzittern
iztresti ausschütteln; — stresti schütteln, rütteln: koga za lase; po vseh udih me je streslo
iztrezniti ernüchtern, iztrezniti se nüchtern werden
iztrgati entreißen; — strgati herabreißen; strgati = raztrgati zerreißen
iztržiti, iztržek, iztržilo
izučiti, izučba, izučen, izučitev
izuriti, izurjenec, izurjenost
izuti = sezuti, izuvak, izuvalnik

izvabiti herauslösen; — zvabiti herablösen; zusammenladen
izvaliti herauswälzen, ausbrüten, izvaljati, izvaljenec; — zvaliti herabwälzen; zusammenwälzen
izvedeti in Erfahrung bringen, ausforschasten, izvedovati forschen; izveden erfahren, sachverständig, izvedenec der Sachkundige; izvedavec der Kundschafter, izvedba, izvedek die Ermittlung, izvedljiv forschüchtig, izvedljivost die Forschbegierde, izvednost die Erfahrenheit, izvedovavec der Nachforscher; — zvedeti, zvedovati erfahren; zvedav, zvedčen, zvedljiv neugierig; zvedavost, zvedljivost, zvednost die Neugierde; zvedljivec der Neugierige
izvečino 631. größtentheils
izvesti, vedem ausführen; — zvesti verkaufen
izvin die Verrentung, izvinek, izviniti
izvolja die Auswahl, izvoliti, izvolitev, izvoljenec, izvoljenka, izvoljiv, izvoljivost
izvreči hinauswerfen; — zvreči zusammenwerfen
izvrniti, izvračati umwerfen, umstoßen
izvrsten, izvrstnik, izvrstnjak, izvrstnost
izvršiti vollziehen, vollbringen, izvršba, izvršen,

izvrševalen, izvrševati,
izvrševavec, izvršilen,
izvršilo, izvršitev, iz-
vršitven, izvršljiv, iz-
vršnik, izvršnost; —
zvršiti, zvrševati ver-
richten, vollenden, zvrše-
• tek die Vollenbung, der
Schluß, das Ende
izvrtati, izvrtina, izvrtki
izvun (pravilneje nego
izven)
izza 632.

J.

Jablan, i, ž.; jablana, e
der Apfelbaum; jabolko
der Apfel
jaglec, jagleca 161.
janjec, janjčji, janjček,
janjčar, janjetina
januar, rja, 468.
jantar, rja, 166.
jastreb († jastrob)
(† javelne) ja mojl ničt
javor, a 167.
jazbec, beca 161.
jelša, jelševac, jelševina,
jelševje
jermen in **remen**, jer-
menar, jermenček, jer-
menec
jeseni im Herbst
jetnik ber gefangen Ge-
haltene, jetniški, jetničar,
jetništvo, jetniščnica
jetra, jetra, jetrčnik,
jetrn, jetrnica, jetrnik 3.
jezdec, deca 161., jez-
diti, jezden 75., jez-
denje
jezuit, jezuitski
Jezus, *rod.* Jezusa 479.
Jožef (Josip *hs.*) 483.

jugovzhod in jugoizhod,
jugozahod 618.
Jupiter, Jupitra 479.
jutro, jutrov, jutrovec;
jutri, jutrišnji, jutrnji,
jutranji; jutrnja

K.

Kábel, bla in kebél, blá
das Schaff
kadar (v pesmih tudi:
kedár)
kadrilja
kafra, kafra 3.
kajpada, kajsi, kajti =
ker 621.
kak, kakšen 281. († ka-
koršen), kakšen 280.
(† kakošen), kakover
kakorkoli, kakorsibodi
621.
kali das Kali; kalij das
Kalium
Kalipso, *rod.* Kalipse 489.
kamen, *rod.* kamena in
kamna; kamenar, ka-
menarski, kamenat,
kamenati, kamenec,
kamenček, kamenčkati,
kamenen, kamenit, ka-
meniten, kamenje, ka-
menolom, kamenopis,
kamenosek, kamenos-
lovje, kamenotisk, ka-
menotiskar, kamenos-
tiskarna, kameneti;
Kamnik, Kamna gorica
162.
kamera die Kammer;
dvorna kamera, kame-
ren, kamernik; kamra
= izba, kamrica
kamillea, kamiličen, kami-
ličnik

kamorkoli, kamorsibodi
621.
kanaree, kanarček, ka-
narka
kancelija, kancelijski,
kancelijstvo kancelar;
kancelir, kancelirstvo,
kancelist
kap, i, ž. der Schlagfluß
kapelj, plja in peljna 165.
kapitan, kapitanica, ka-
pitanstvo
kaplan, kaplanija, kapla-
niti, kaplanovati, ka-
planstvo
kapus, kapusen, kapusišče
karakterizirati († ka-
rakterizovati) 444., 446.
kar 283., karkoli, karsi-
bodi 621.
kasarna in kosarna
kašelj, šlja 164.
kateri (stoji vprašalno,
nedoločno in oziralno
samo tedaj, kadar go-
vorimo o nekem ali nekih
ne še znanih izmed
dveh ali mnogih, n. pr.
kateri naročnik še ni
poslal naročnine? — Če
kateri naročnik še ni
poslal naročnine, naj jo
pošlje kmalu! — Tisti
naročnik, kateri še ni
poslal naročnine, naj jo
pošlje kmalu! — Ako
govorimo o znanem
naročniku, bomo rekli
pravilno: Tisti naročnik,
ki še ni poslal naroč-
nine, naj jo pošlje
kmalu! . . . V takih
primerih stoji kateri
navadno samo za pred-

logi, sicer ga nado-mešča **kl.** Zatorej so n. pr. napačni stavki: Ogledoval sem podobe, katere so visele po stenah. — Pozdravim mater, katere sem že težko pričakoval. — Prinašali so blago, katero so mislili dalje poslati. — Škoda, zavoljo katere se pravdata, ne znaša polovice stroškov, katere si nakopavata... Pravilno: Ogledoval sem podobe, ki so... Pozdravim mater, ki sem je... Prinašali so blago, ki so ga... Škoda, zavoljo katere (še bolje: ki se pravdata zavoljo nje)... ne znaša polovice stroškov, ki si jih...); katerikrat, katerikoli, katerisibodi 621.

katoličan, († katolik), katoličanstvo, katoliški **kavalerija** 467.

kavelj, vlja, veljna 165.

kavkelj, klja 164.

kđaj (v pesmih tudi: kedáj), nekđaj

kđo, kđor 282., kđovekaj 621. (v pesmih tudi: kedó, kedor)

kebèl, keblica

kenguruj

Keos, *rod.* Keosa 491.

ker weil

kesán, kesnà, kesnò, kasni 20., 238., kašnji, kesnejši, *pris.* kesneje

kifec

kimavec

kisel, kiselà, kiselò in kisel, kislà, kislò 237.; kiselec, kiselina

kje, kjer mo; kjerkoli, kjersibodi 631.

kladivo, kladivce 425., kladivišče

klanec

klatl, koljem 389.; klalen, klalnica († klavnica)

klatiti, klaten 75.

klavrn, klavrnost 3.

klavzula

kleč, a, m. in kleč, i, ž.

klinja

kljub, vkljub, kljubu 632.

ključalnica, ključalničar ber Ščloffer, ključalničarstvo; — ključanica, ključaničar ber Ščloffer; ključar ber Ščlüßelbemaßer

kljuka, ključica, kljukast, kljukec

kljun, kljunač, kljunast, kljunaš

kljusa, ž. in kljuse, eta, sr.

kljuvati, kljuvam in kljujem

klobčič

klobučina, klobučinast, klobučinar

klop, klopca, klopica 424.

kmalu († kmalo)

kmetiški, kmetski 440.

knadi

knez († knjez), knežji, kneštvo, kneginja

kocelj, clja 164.

kocén, éna ber Straußtengel **kócenj**, cnja bie Ščhneefloße

kočijaž, kočijaški

kočulk, kotnik, kočnjak, kotnjak ber Šačnjašn **kođ**, koder, koderkoli 631.

kokla, kokljati

kokolj

kolee 413.

kolega 159., kolegialen 469.

kolek, kolka, kolkovati, kolkovina

kolikaj, količakaj 621.

kolikorkoli 621.

kolikršen 281. († kolikoršen)

kolikšen 280. († kolikošen)

kolo 186.

kolonija, kolonialen 468.

komedijant 469.

komolec 413.

končén, čna, čno († konečno)

konferenca

konj 178.

konsonant

konstituirati († konstituovati) 444.

konsum, konsuma

konzistorij, konzistorialen 468.

konzul, konzulat

kopa, kopica, kopiciti, kopicenje († kupičiti)

kopel, kopéli, kopelen, kopelnik, kopelnica

Kos, *rod.* Kosa 491.

košček ein fleineš Stüd († košček) 123.

kositer, tra in terja

kost, **kostén** beinern, fñòchern, **kósten**: kostni pepel bie Beinašče, **kostenica**, **kostenika**, **ko-**

stenjak; — koščen beis-
nern, koščenica, koščica
kotiljon
kotnik, kotnjak, kočnik,
kočnjak
kovati, kujem 398.
kovčeg, čega († kóvčega)
kozopolit
kozèle kozelcà 161., 413.
die Garfe
kozólee 413. baš Rindens-
förbögen
kragulj ber Gabicht, kragu-
ljic
kraguljee die Schelle,
kraguljček, kraguljiti
kraljev beš Rönig; kraljev
Röniglic, kraljevski, kra-
ljevstvo *nav.* kraljestvo,
kraljična 418.
krasta, krastav, krastast
krat *m.* baš Mal, prvi-
krat, desetkrat, takrat,
enkrat, naenkrat († na-
krat), hkratu; krat ž.,
prvokrat, hkrati
kratek, krajši, kračji 256.,
kraje 257., izkratka,
skratka, skratkoma
631., kratiti, kraten,
kračen 76., kratenje,
kračenje, kratitelj, kra-
tica, kratitev
kreelj, clja 164.
krdelo († kardelo), kr-
delce
krehej, hlja 164.
krempelj, plja 164.
krhelj, hlja 164,
kresnik ber Monat Juni
krestomatija
krija die Örie
kristjan, 176., 409.,
krščanski, krščanstvo

Kristus, *rod.* Kristusa
in Krista 479.
kritikovati, kritizirati
445. († kritizovati)
križišče († kržišče)
krn, a, o, verstümmelt,
krnast
krog, okrog, kroginkrog
631.
krot, krotež (*krut* *hs.*)
krulee 413.
kruljav, kruljavec, kru-
ljavost
kuhinja die Küche; kuhnja
= kar se kuha; ku-
halnica
kukavica ber Kučud;
kukovica ber Burmstich
am Hölze
kumena gemeiner Stümmel
kupola
kursiven, kursivno pismo
kuščar, rja
kvačka die Häfelnabel,
kvačkati
kvar, a, *m.*; kvara, e, ž.
kvarantina die Quarant-
taine
kvarec
kvarta
kvatrn
kvišku († kviško)

L.

Labod, labodnica, labod-
njak
ladja 41., 74., 147., ladjar;
ladjelom; ladjica, lad-
jišče
Lah ber Italiener; Vlah
ber Balache 133.
láhok, láhka, láhko;
legák, lehka, lehkò 20.,
izlahka 631., lehkota,

lehkoten, lehnjak, lažji
249., lehkejši, *pris.*
laglje, laže 257.
lakát, kta, ktú 20., láket,
kta, *dv.*, *mn.* lakti ž.;
laket-brada 620.
lajtnant
lani, lanjski, lanjščina
las, ú 133., 172., 180.,
195.
lastovica
latvica
lavirati († lavovati) 444.
lavor, rja 166.
laž, leži in laži 20., leža,
ležnik in lažnik, ležnica
in lažnica, ležniv in
lažniv, legati, lažem 20.
lobanja, lobanja
leči sič legen 309., uleči se
ledje, ledevje die Benben
ledvica, ledvičast
lešnik, lešnikar (tako se
sploh govori)
lesti, zem 319.
leto, poleti, 608., 631.,
letos, letošnji 443.
Leto *rod.*, Lete 489.
levičnik, levičnjak
licealen 468.
licitirati 444., licitacija
linearen 468.
lirika, liričen, liriški, lirski
lisica, lisičina, lisjak
litograf
livreja
ljubezniv 441., 442 († lju-
beznjiv), ljubeznivost
ljuljka, ljuljčen
ločen, cna, locnat
lojalen, lojalnost
lokomotiv *m.*; lokomo-
tiva, ž.
lonec 178.

lov, a, m. die Jagb; lov,
i, ž. ber žang
Lovrencee, Lavrencij 483.
lub, lubad, lubadar
luč, lučca 424.
Luka, sv. Lukež 477.
luknja († ljuknja)
luna, lunin 428.

M.

Macesen, macesnov, macesnovec
mačeha
maditi in mediti, maden, meden 75.
máhljaj 417.
majeron
major, rja 166.
maklen
makrobiotika
mal, dosegamalú, dosegamal, dosihmal, odsihmal, posihmal 278., 621.
malec ber Gipš 413.
malha, malhar, malhast
mali ima samo določno obliko 228. (za nedoločno obliko se govori majhen); manjši, manje, manj; malica, malicati
malokaj, malokam, malokateri, malokdaj, malokdo, malokje, malokod, malokrat 629., 631.
mandel, dela, mandelnov, mandelnovec
mar, mari, marsikaj, marsikam, marsikateri, marsikdaj, marsikdo, marsikje, marsikod, marsikrat 629., 631.
marelj in marec

Marka, Marko 479.
markez
marmor, ora in orja, mramor, rja 166. ber Marmor
marširati 444.
maselje, maseljčar, maseljski
maškara
mavzolej
med, i ž. ber Meffing, medar, medarnica, medast, meden, mednina
med, medgorje, medigra, medpleče 608; medtem unterbeffen
mediatizirati 468., 444.
méhak, hka, hko in mehák, hka, hko 20., mečji, mehkejši, meksi, pris. meče 249., 257.
mehur, rja, mehir 167.
mekniti, máknem 20.
mena, menica, meniti, menitev; — menja, menjati, menjač, menjatev, menjava, menjavec
menih, menišče, menišček, meniški, menišnica, menišтво
mer, i; venomer 631.
merjasec
mesec, meseca in mesca 162.
mesteje = isteje
mesto, mestece 425. († mestice); meščan († mestjan) 408., meščanstvo, meščanski († mesto = namesto)
meter, metrski 3.
metla
mezda, è ber ložn
mèzg, zgà; mežgár

mezinec
mežati, mežav, mežavost, meželj, žlja, željna 165.
miglaj († miglje) 417.
Mihael 468.
mikastiti, mikasten 75.
mikati, mikam, mičem 391.
milijarda 469.
milijon, milijonar, milijonarka 469.
milostiv, milostljiv 441.
mimo, mimogredé 608., 631.
minatura 468.
minister, ministrski, ministrstvo 3.
miniti, minem, minil in minul: maša je minila — minula, minuli teden 352.
Minos rod. Minoja 491.
minuend 468.
mir, zmirom pustiti koga jemanben in frieben lassen, zmirom rušig
miriada 468.
miriameter
misija, misijon, misijonar, misijonariti, misijonski 469.
misiliti, mišljen 93, 378., mislec, misleca in miselca 161., 413.
mišica ber Mäusel
mišica baš Giftmeßl, ber Stüttenrauch; mišnica die Mäusefalle; baš Arfenit
mladenič († mladeneč)
mleti, mlet, mlen 308, 342, mlin, mlinar, mlinariti
mnogokateri († mnogokaternik) 287.

močerad

moči, morem, idš fann
(† zamorem) 331.; moči
morem idš mušš, mo-
rati; mogoč, mogo-
čen, mogočnost, mo-
gočnost; možen, mož-
nost

modre, rca ber Weiße

mojster, mojstrski, moj-
strstvo 3.

molekul, molekularen

moleti, molenje

moliti, moljenje, moli-
tevca 424., molvec, mo-
lec 413.

molsti, mlesti († molzti)
126., 319.

monoteizem

monštranea

morebiti († znabiti) 631.

mornar ber Matrose;
mornarica = mornar-
jeva žena; mornarnica
= marina die Flotte

mozaik 468.

Mozes, Mozesa 479.

mozg baš knočenmarš

mozolj, mozoljast, mo-
zoljček

mož 172., 180., možki,
moštvo 115.; možat
heiratšähig († možata
beseda = možka beseda)

možgani

mramor, ora 167. die
Serre

mrlec 412.

mrtvačnica, mrtvaščnica

mrtvec, eca 161.

mrtvoud

muka

muhalnik in muhovnik

mulec 413.

murin ber Mohr, die Felb-
grille, murinec, murin-
ček; murec, murček
muzej, muzejski, muzea-
len 468.

muževen, muževnost

N.

Nabira, nabirač, nabira-
lišče, nabiralnica, na-
biralnik, nabirati; na-
berek

nada, nadeja, nadejati se
(† nadjati se) 40.

nadalje, nadaljnji, na-
daljšnji 443., nadaljek,
nadaljevati, nadaljeva-
nje, nadaljevalen

nadanjl 443.

nadehniti, dahnem 20.

nadvojvodina baš Erz-
herzogthum; nadvojvo-
dinja die Erzherzogin

naenkrat († nakrat) 629.

nagatiti, nagačen 370.,
nagačena ptica

nagniti, nagnem, nag-
njenje, nagnjenost

nagnusa, nagnusen, nagnu-
siti, nagnusnost

nagrmaditi († nagroma-
diti)

naiven, naivnost 468.

naizust 631.

naj, nar: najlepši, narlepši

najeti, najmem, najamem
334., 336.

najin, najina, najino
275.

najmanj 631.

najsi 633.

najti, najdem, našel
(† najdel) 313—315.,
najden

naklo, nakovalo, nako-
valce

nakopičiti († nakupičiti)

nalegati, lažem, nalegal 20.

namekniti, maknem, na-
meknil 20.

namesto († mesto: Mesto
da bi me bil hvalil, me je
grajal; božje darove je,
mesto beračem, svinjam
dajala . . . Pravilno: Ne
da bi me bil hvalil, še
grajal me je; božjih da-
rov ni dajala beračem,
ampak svinjam . . .)

namežikati, namežika-
vati, namežikniti

nanagloma 631.

naopak, naopačen, na-
opačnost

napaka, napačen, napač-
nost, nápak

napor, ra 167.

napósled 631.

napotiti, napoten († na-
potjen) 75.

nárav, i, ž. baš Naturell,
naravstven sittlich, narav-
stvenost die Sittlichkeit
narava die Natur, naraven
natürlich († naravoslovje
= prirodoslovje)

naravnost grabeauš 631.

narazen, narazno aus-
einander 631.

narobe verkehrt 631.

narod 175.

naročaj; naročje

naslednji

nasloniti, naslonilo, naslo-
njak; naslanjač, nasla-
njalo

nasméhlijaj 417.

naproti entgegen

nasproti gegenüber, da-
gegen
nasredi 631.
nastil, nastila; nastelj,
nastlji; nastel, stla; na-
stelja, e; nasteljca, e;
nastelca, e; nastilo, a;
nastlati, nastiljati
natanke 631.
natekniti, taknem 20.
natisk, iska der Drud,
die Auflage natiskalo,
natiskati
nato hierauf 633., 634.
natura, naturen, natur-
nost, naturalist, natura-
lizem
naúk, náuka, náuka;
naúčen: naučno mini-
strstvo († navk) 31.
navdati, navdajati
navdehniti, dahnem 20.
navod 175.
navzdol; nizdolu
navkreber
navzkriž († navskriž) 121.
navzile
navzoči vor den Augen;
navzočen anwesend, nav-
zočnost
nazor 167.
nebó, á 188. der Himmel,
mn. nebesa der Himmel
als Aufenthalt der Seligen;
nebes, a, das Firmament
nehodigatreba 618.
nebogljen
nečak, nečakinja
nečké († ničke) *rod.*
čák 48., 148.
nedavno 631.
nedostajati mangeln 615.,
nedostatek, nedostaten,
nedostatnost

nedvomen unzweifelhaft
609.
nedvouden unzweideutig
609.
needin, needinost 609.
neenak, neenakost 609.
nehati († jenjati)
neizkušén, neizkušénost
609.
neizmeren unermesslich,
neizmernost unermess-
lichkeit
neizpremenjen, neizpre-
menljiv, neizpremenljivi-
nost 609.
neizrečén, neizrečénski
609.
neizveden, neizvedenec,
neizvedenost 609.
nejevera, nevera, neje-
verec, neverec, neje-
vernik, nevernik, neje-
verski, neverski
nejevolja, nevolja, neje-
voljen, nevoljen, neje-
voljnost, nevoljnost
nekak, nekakšen († neka-
košen) 280., nekateri
(† nekaternik) 287., ne-
katerikrat
nekdo, nekda, nekje
neki, nekikrat, nekoč,
nekod; nekov, nekovšen,
nekšen († nekošen)
nemar, vnemar pustiti,
znemar priti; nemara
nenadoma 631.
nenadomesten unerfüllt
nenavideti mißgönnen
615., nenavidnost, nena-
vist
neokreten steif, ungehörig,
neokretnež, neokret-
nost

neokusen († neukusen)
neposrednji
nepreizkušén
nepremekljiv
nepridiprav 618.
neprikrašen 76.
neskončén, neskončnost
nesloga, nesložen, neslož-
nost 101.
nespotekljiv
nestati 615.
neučén ungelehrt; neúčen,
neúčna, o, ungelehrtig
neugnan, neugnanec, ne-
ugnanost
neugoda, neugoden, ne-
ugodljiv, neugodnost
neukreten unbeugsam,
halsstarrig: neukretne
živali, neukretno srce,
neukretnež, neukretnost
neumesten
neumrjoč, neumrjočnost;
neumrljiv, neumrljivost
neurejen
neuravnan
neusehljiv, neusehlji-
vost
neusmiljen, neusmilje-
nost, neusmiljenski
neuspeh, neuspešen, ne-
uspešnost
neustrahovan
neustrezen
neutegoma
neutruden, neutrudljiv,
neutrudnost,
nevdan
nevedoma 631.
nevidoma 631.
nevljuden, nevljudnež,
nevljudnost
nevtralen, nevtralizovati,
nevtralnost

nezmeren unmäßig, nezmer-
nik, nezmernež,
nezmernica, nezmer-
nost

nezmisel, sla *m.*, ne-
zmisl, nezmiselnost
nezrelee 413.

nežen, nežnost (+ nježen)
ničemuren, ničemurnež,
ničemurnost (+ neči-
meren)

nihče, nikdor (+ nikdo)
284.

nikakšen, nikakovšen
(+ nikakošen) 280.

nikdar, nikjer
nikoder (+ nikodar)
nikamor

nizek, nižji, *pris.* niže
njun, a, o 274.

nocoj, nocojšnji
nogavlea, nogavičar
nohet, hta

noter hinein, herein; no-
tranji, notrajšnji, no-
tranjost; notri brinnen,
barin

nov, iznova 608., 631.
von neuem; novec baš
Gelbfild, *mn.* novci baš
Gelb *hs.*

novleiat 468.

nozdrva, e; nozdrv, í baš
Nasenloch

nрав, *nрава* die *Sitte*, *mn.*
nраvi die *Sitten*, nраven,
nравit, nравnost, nрави-
tost, nравoslovje die
Sittenlehre, nравstven,
nравstvenost, nравstvo

O.

Obala, e, *hs.* = breg
obara 132.

občel (ima samo določno
obliko) 228., vobče 608.,
631. im allgemeinen

občutljaj (+ -ljej) 417.

obesiti 132.

obetati, tam, ečem; obe-
čati, am = obljubiti

običen, čna, čno

obirati, obirač, obirav,
obiravec, obirčen, obe-
rek in obirek

objeti, objamem 334., 336.

obkle, obklej 142.

obkore, obkorej 142.

obod 132.

obraniti mit Erfolg be-
schützen, retten, beschirmen;
— ubraniti verwehren,
verhinderen

obrastl, obrastem, obra-
stel 312.

obrazdati befubeln

obrt, a, *m.*; obrt, i, ž.

obriti, obrit, obriven 308.

obsore, obsorej 142.

obstoječ bestehend *germ.*
obšev, švā; obšiv, šiva;
obšvā, è

obtore, obtorej 142.

obubožati

obuti, obut, obuven 308.,
obutel, teli; obutalo, a;
obutev, tve

obveza, obvezanost, ob-
vezati, obvezen, obvezi-
lo, obvezilce, obveznica,
obveznost, obvezovavec

ocean 468.

oevreti, ocvrt, ocvren 308,
ocvrtje; ocvirati, ocvi-
rek

oča, e, 151.; oče, eta; očin,
očina, očino; očinski,
očinstvo; očetni, oče-

tov, očev, očevski,
očetovski; očetina, oče-
tinstvo; očetnina, očet-
ninski; očetnjava, oče-
vina, očevstvo

očenaš 618.

očim (+ očem), očimski
očividem, očividnost

oddehniti, dahnem 20.

odeti, odet, odeven 308.

odkar

odkle, odklej 142.

odkod, odkoder

odkore, odkorej 142.

odmékniti, méknem auf-
thauen: odméknilo je =
jug je nastopil; odmekel,
odmeklost 354.

odmekniti, máknem 20.

odnekod 631.

odnikoder 631.

odobriti, odobren 75.

odonod 631.

odondod 631.

odpehniti, páhnem 20.

odrastl, 312., odrasel ent-
wachsen: odrasli mla-
deniči; odraslek, sleka,
odraslost

odrevemeti, odrevenel,
odrevenelost 365.

odsehniti, sáhnem 20.

odsihdob, odsihmal 278.

odsle, odslej 142.

odtisk

odtod 631.

odveč 631.

odzadaj 631.

odzda

odzdavnaj

odzdolaj

odzgoraj, odzgornji

odznatraj, odznotranji

odzunaj, odzunanji

oficial 468., **oficialen**, **oficielen**, **oficiozen**
ogál, **ogála** **bie** **óge**, **ogálnik**; **ógel**, **ógla**, **ógelnik**; **vogál**, **vogálnik**; **vogel**, **vogelnik**, **voglariti**, **voglast**, **voglatost**
ogel, **ogla** **bie** **šohle**, **ogelček**, **oglje**, **ogelnat**, **ogelnica**, **ogelnjak**, **oglar**, **oglarica**, **oglariti**, **oglariski**, **oglen**, **oglenec**, **oglenčev**, **oglenica**
ogoliti **entblößen**, **enthaaren**, **tahl** **mačhen**: **ogoljena** **glava**, **ogoljena** **obleka**, **ogoljen** **kožuh**; — **oguliti** **beſchinden**, **aufſtreifen**: **oguljeno** **drevo**, **oguljena** **koža**
ogoreti, **ogorel** 365., **ogorelec** 412.
ogre, **ogrea**
ojnica (**†** **vojnica**)
ohrabriti, **ohrabren** 75.
okence 425., **okenski**
oko 189., **očesce**
(† okom priti, **v okom priti** **Einhaſt thun** = **preprečiti**)
okobalo, **okobal**
okoli, **okolo** (**†** **okolu**) .
okore, **okorej** 142.
okoristiti **se** **auss** **einer**
Eache **einen** **Nuſen** **ziehen**
okrajšati **abfürzen**
okret, **okreten**, **okretnost**
okrog
okroten, **okrotnik**
oktroirati 444.
okus, **okusen**, **okusiti**, **okusnost** (**†** **ukus**)
okvir, **ra** 167.
oleander 468.

olehčati, **olehkotiti**
olimpiada 468.
oljika, **oljičen**, **oljиков**, **oljikovina**, **oljiski**, **Oljiska gora**
olša, **olšev**, **olševina**, **olševje**, **olšje**, **Olše** (**†** **Ovsiše**), **Olševек** (**†** **Viševек**) . . . **gl.** **jelša**
oltar, **rja**
oni, **ona**, **ono** 232. **jenet** (**†** **uni**); **ondaj**, **ondašnji**, **onkrat**, **onostran**, **onostranski** . . .
ondan, **ondanji**, **ondanšnji**
ondi, **ondod**, **ondoten**, **ondukaj**, **ondukajšnji**
onomatopojja
operirati 444.
opiti, **opojen**: **opojne** **pijače**
opoldan, **opoldanji**, **opoldanski**, **opoldne**, **opoldneven**, **opoldnica**
opolnoči, **opolnočen**, **opolnočnica**
opolzniti, **opolzel** 354.
opomniti, **opominjati**; **opomba**, **opomnja**
opravičiti **rechtfertigen**, **opravičba**, **opravičenje**, **opravičevati**, **opravičevavec**
opreti **anſpreizen**, **anſtößen**; **opreti** **se** **ſich** **ſtößen**, **opirati**, **opirati se**, **opora**
oproda 150., 159.
oprostiti, **opraščati**
orakelj, **klja** 164.
oral, **a**, **m.**; **oral**, **i**, **ž.**; **oralo**, **a**, **sr.** **baš** **Joſh**
ordinacija, **ordinirati**, **ordinariat** 468.
oreada 468.

orgle, **gel**, **orglice**, **orglati**, **orglar**, **orglavec**, **orglavka**, **orglarski**, **orglarstvo**, **orglišče**
orkester
orlean 468.
ortografija
osa 152.
oseba, **oseben**, **osebek**, **osebenjik**, **osebenjevat**, **osebenjica**, **osebenjka**, **osebenjkovati**, **osebenjstvo**, **osebenjščina**
osehniti, **sahnem** 20., **osehel**: **osehel** **človek**, **osehlo** **lice**
osepnica, **mn.** **osepnice** **bie** **Blattern**, **osepničast**, **osepničav**, **osepničen**
osidobi 278. **zu** **ber** **Zeit**
osir, **rja** 166.
osiroteti, **osirotel** 365.
oskrbeti, **oskrbljen** 362.
osore, **osorej** 142.
osrednji
osteje, **ostejn**
ostekleti, **osteklel** 365.
oster (**†** **ojster**), **Osterc**, **Ostrica**
osupniti, **osupel** 354.
osvoboditi, **osvobojen** 370., **osvoboditelj**, **osvoboditev**, **osvobodnik**, **osvobodén**, **dna**; **osvoboj**, **osvobojenec**, **osvobojenka**, **osvobajati**, **osvobojevati**
oteči, **otekel** (**†** **otečen**) 350.
otemneti, **otemnel** 365.
otelec 412.
otore, **otorej**; **otovre**, **otovrej** 142.
otrinek, **nka**

otrobi, *m., mn.*
otrok 170., 178.
otrovati 395.
otrpel erfarret, verstoßt:
 otrpel od mraza, otrplo
 srce
otva († utva)
ozeleneti, ozelenel 395.
ožeti, ožet, ožmen 308.

P.

Paberek, rka, paberkovanje, paberkovati, paberkovavec, paberkovavka
paginovati, paginirati 444.
pajac, pojac, bajac
pajčina, pajčinast, pajčinat
pajdaš, pajdašiti, pajdaštvo
palec 413., palček, palčič, palčnik, palčnjak
paleografija, paleontologija 468. . . .
pametiva († pametva)
papá, *rod.* papána (na Notranjskem)
papir, papirar, papirarica, papirarnica, papirarstvo, papirček, papirjev, papirnica, papirničar
parkelj, klja 164. *bie* Klau, parkelj, parkeljn, parkeljnast, parkljat, parkljat
parkelj, klja, ljna 165. *ber* Stampuš
parafraza, parafrazirati 444., parafrazovati 445.
paralelen
Pariz 510., pariški 110.

parodirati 444.
parter, rja
pas, pása, pasú 180. *ber* Gürtel
pasiven, pasivnost
paskvil, paskvilant 6., 471.
pastirica († pastarica), pastiričica, pastiričiti
pastorek; pastorka
paša 150.
patriarh, patriarhalen, patriarhija, patriarhovstvo 468.
patrimonialen 468.
patriot, patriotizem, patriotski 468.
patrola, patrolovati, patrolirati 444.
paže, eta
paviljon
pazder; pazderje
pázduha
pecelj, clja 164., peceljnat
pečat, *a, m.*; pečat *i, ž.*
pečka, è, peška 148.; pečèk, čkà
peč, pečica, pečca 424.
pedagog, pedagoški, pedagogičen
pedánj, dnja 20., pedánjčlovek; pédenj, dnja, pédenjčlovek 620.
pehniti, páhnem 20.
penez 178.
pentlja, pentljast; petlja, petljast
penzum 494.
perioda 468.
pero, eša; pero, *a, mn.*
 peresa, pera 187., peresce 425.
perut, *i*, perutar, perutast, perutnica, perutni-

na, peruta; perot, perotnica, perotnina
pes, pasji († pesji) 20., pesjak, pesjan
pesem, pesemca, pesemski, pesemstvo; pesen, pesenca, pesnik, pesnica, pesniški, pesništvo; pesma, pesmica 424., pesmar, pesmarica
pestunja († pestrna)
peti, pojem 348.
piarist 468.
pionir, pionirski 468.
pinoža († pnoža)
pipec, pipič
pirh, pirhast; piruh, pirih
pirotehnik
pisemce († pismice) 425.
pisk, piska; piskavec
piskor († piškur) baš Neunauge
piskre, piskrček
pismoznalec 412.
pivo baš Bier († piva, ž.)
plagiat 468.
plamen, ména, plamenast, plamenen, plamenica
plašč, plaščar, plaščarica, plaščarski († plajšč)
plati, poljem 389.
pleče *bie* Schufter, navadno *mn.* pleča; pleče, éta baš Schufterstüd
pléhek, hka, hko; plehák, hkà, hkò, plehkota
plemenitaš, plemenitašinja, plemenitaški
plesneti, *im*, plesniv 442., plesnjav, plesnivost
pleti, plevem 324.
pljuča, pljučen, pljučnica, pljučnik
pljuniti, pljunek, pljuvati

pljuska, pljuskati, pljusk-
niti, pljusniti
plenica (+ pelnica)
ploča *bie* Blatte, *baš* Blech;
pločevina *baš* Blech;
pločast plattenförmig;
pločnat blechern
plošča *bie* Blatte, ploščat,
ploščica; ploščevina *bie*
Fläche, *ber* Flächeninhalt,
ploščinski: ploščinska
vsebina
plug, plužen
plušč *bie* Schwarzmoos
plutl, plovem, plujem 343.
pobirati, pobiravec, po-
birek
počas 608., 631., počasen,
počasnost, počasoma
podati, podajati reičen
podati se *fič* ergeben,
fič auf etwas verlegen
(+ podati se *fič* begeben)
podčepina *ber* Tropfwein
poddelec 413.
poditi, pojen in poden 76.
podkev, podkevca; pod-
kov, *ž.* podkovca; pod-
kova, podkóvica
podlaket, kta
podpazduha
podreti, podrt, podren
308.
podružnica, podružničar,
podružnik, podružniški,
podružnost
podšev, šva; podšiv, šfva;
podšfva, e
podzglavje
poet, poetika, poetičen,
poezija 468.
pogan, poganski, po-
ganstvo
pogoltniti 129.

pogorelec 412.
poizkus, poiskusiti, pois-
kušati, poiskušnja, pois-
kušališče
pol, *m.* *bie* Hälfte, halb;
pol ure, pol leta; pol
večji, pol manjši; napol
zur Hälfte, halb: napol
prazen, napol izučen,
napol poti; pol riba,
pol človek; napol riba,
napol človek; popoli-
brat, popolisestra; o
poliene, do politreh, ob
polidvanajstih, vpol ure,
poldrugi, poltretji; pol-
dan, poldne, poldneven,
poldnevnik, poldnev-
nica, opoldan, popoldan,
opoldne, popoldne, opol-
danji, popoldanji, opol-
danski, popoldanski,
opoldanšnji, popoldanš-
nji; polnoč, polnočen,
polnočnica; — polletje
baš Halbjahr, *baš* Se-
mester . . . ; polubog,
polubrat, polučlovek,
poluglasnik, polukonj,
polukrog, poluletje, po-
lumer, polumesec, po-
lumrak, polumrtev, po-
luotok, polupretekel, po-
lusenca, poluspanje, po-
luzemljak; o poluene
ob polutreh . . .
polagoma 631.
poletl, poleten, poletenski
poletje *ber* Sommer
Polikarp 478.
politehnika 494.
polje, poljce (+ poljice)
pomalem 631.
pomekniti, maknem 20.

pomaranča
pomislek, leka
pomlad *ber* Frühling, pom-
ladanec, pomladanji,
pomladanski, pomladen;
pomladi *im* Frühlinge,
pomladnji; — spomlad
ber Frühling, spomla-
danec, spomladanski;
spomladi *im* Frühlinge,
spomladnji
pomnetl, pomnim, pom-
nel: vse žive dni bom
to pomnel; pomnja,
pomnjiv, pomnjivost
pondirek
ponedeljek, ponedeljaki,
ponedeljkar, ponedelj-
kati
ponev, ponevca; ponva,
ponvica; ponvar
poostritl, poostren 75.
popoldan, popoldne, po-
poldanski, popoldanji,
popoldanšnji; *prim.*
pol.
popolnoma (+ popolnem)
631.
poprej
portepej
poredko, poredkoma 631.
posamen, posamezen, po-
sameznost; posamez, po-
sameznik
posebe, posebej 142.
posehniti, sahem 20.
posihdob, posihmal 278.
posle, poslej 142.
poslednji *ber* letzte, po-
slednjič, poslednjikrat
posoda, napósodo dati,
vzeti
posrebitl, posrebre
75.

postelja, posteljica; postelj, i., posteljca
Postojna 420.
 postreščik; postrežček, žčka
 postrv, postrvca; postrva, postrvica
 postiti, postenje 75.
 pot 196., spotoma
 potekniti, taknem 20.
 potem, potemtakem
 potica
 potihoma
 potiti, potenje 75.
 potle, potlej 142.; potler
 potujčiti
 pouk, poučen, poučiti, poučevati
 použiti, použitje, pouzitek, pouziten
 povečem 631., povečema
 povslo, poreslo, povreslo
 baš Garbenbanb
 povesimo die Meiste
 povodenj, dnji; povoden, a, o: povodni mož
 povrh, povrhu, povrhi 631., povrhnji, površni
 povse, povsem
 povšečl 631.
 povzdiga, 135., povzdigljaj, povzdigniti, povzdigati, povzdigovati, povzdigovanje, povzdignjenec, povzdigovavec
 povzema, povzemek, povzeti, povzetek, povzetje, povzemati 135.
 povzročiti, povzročitev, povzročevati 135.
 pozabiti, pozabivši, pozabeljši (+ pozabljivši) 379.
 pozveda, pozvedba, pozveden, pozvedeti, po-

zvedovati, pozvedovanje, pozvedovavec
 prašati *gl.* vprašati
 pratež, ž. baš Gepäd
 prati, porjem auseinander reißen 389.
 pravi 228., *pris.* prav, pravzaprav 631.
 prebedeti
 prebirati, prebirač, prebiralnica, prebiravec
 prebiti 405.
 précej sogleidi; — precēj žemliči viel, precejšnji žemliči groß
 prečasten, prečastit, prečastiteljiv
Prečna 420.
 prečeščen (samo v molitvah); prečeščeno Telo ber allerheiligste Leib, *prim.* čast
 preden (+ predno) bevor
 predlani, predlanjski, predlanjskim
 prednji
 prednjimec sein Vorgänger, Vorfahr
 predpoldan, predpoldne, predpoldnem, predpoldanski, predpoldneven, predpoldnica; *prim.* pol
 predreti, derem, drem
 predsnočnji, predsnočnjim
 predvčeranj, predvčeranjši, predvčeranjšim
 pregelj, glja 164. ber Sochnagel
 pregeniti, ganem 20.
 pregiblaj 417.
 pretti, preidem, preidem 35.

preizkus die Prüfung, die Probe, preizkusek, preizkusen, preizkusiti, preizkusnik, preizkusnina, preizkušati, preizkušenosť, preizkuševavec, preizkuševalen, preizkušnja
 prej, najprej, najpoprej, prejkone 631., prejšnji
 prejeti, préjmem, prejmem, prejamem 334.
 prekla
 prekopnja
 prelec 412.
 preleteč 298. burdbrin genb (ima pridevniški pomen)
 premekniti, maknem 20., premekljiv, premekljivost; premičen, premičnica, premičnina, premičnost
 premislek, sleka
 premreti, premrl 350.
 prepír, ra 167.
 preprost (+ priprost), preprostost, preproščina
 prerok, prerokinja, prerokovalen, prerokovališče, prerokovati
 presen, opresen, presnec, neca 161.
 preskrbeti, preskrbljen 362.
 prešeren (+ preširen), Prešeren (+ Preširen, Prešerin), prešernost
 pretekniti, taknem 20.
 pretiti brožen (+ protiti) preten 75.
 preudarek, preudaren, preudariti, preudarnost

preuravnava
preuredba
prezentirati 444.
prgišče, **perišče**
priča; **vpričo**, **pričo** in
 Gegenwart, **spričo** wegen
 134.
pridiga, **pridigar**, **pridigar**
ski, **pridigati**, **pridigovati**;
pridižnica
 (+ **priznica**)
prilimek
prijatelj, **telja** (+ **prijatelj**,
tlja; **prijatelj**, **tlja**) 163.
prijazniv 441.
primekniti, **maknem** 20.
prior, **rja** 468.
prirodopis **die** Natur-
 geschichte; **prirodoslovje**
die Naturlehre, **die** Physik;
prirodoznanstvo **die**
 Naturkunde (+ **naravo-**
slovje)
pristati, **stanem** landen,
 auf etwas eingehen, in
 etwas einwilligen
pristati, **stojim** wohl an-
 stehen, passen, zustehen
pritekniti, **taknem** 20.,
priteklina (+ **pritiklina**)
priti 315.; **prišlec**, **šelca**,
 bolje: **prišlik**
pritiklov, **pritiklovec**;
pritikav, **pritikavec**
privilegij, **privilegirati**
 444.
prizor, **ra** 167.
pródaj, **m.**, **napróda**j **pris.**
 631.
prodája, **ž.**, **na** prodájo; **na**
 prodájo postavljene reči
producirati 444.
profesor, **profesorski**, **pro-**
fesorstvo, **profesura**

promocija, **promovirati**
 444.
proslonec (+ **prosenec**)
prostor, **prostoren**, **pro-**
stornost, **prostornina**
protestant, **protestantski**,
protestantovski, **prote-**
stovati, **protestirati** 444.
proti, **naproti** iti; **proti-**
cesar, **protikandidat**...
proviant 468.
provzročiti (+ **prouzro-**
čiti), **provzročati**, **pro-**
vzročitelj, **provzročitev**
proza, **prozaik**, **proza-**
ičen, **prozaist**, **prozaiški**
 468.
prsi, **mn. ž.** (+ **prsa**),
 prsen
Prus 177.
prvi, **izprva** 631., **iz-**
prvega
pšenica
pšeno
ptica, **ptič**, **ptičar**, **ptiček**,
ptičica, **ptičnica**, **ptičnik**
publica, **publicar** (+ **peh-**
ličar), **publicav**
punca (+ **punica**), **punčica**,
punčka (+ **punčika**)
puncirati 444.
pustina **unangebautes** Land,
 pustinski; — **pustinja**
die Wüste, **pustinjak**

R.

Rabiti; **ta** glagol se često
 napačno govori in piše
 namesto glagola **potre-**
bovati; napačno je pi-
 sati ali govoriti: **rabim**
veliko denarja; **vzemi**
nož, ker ga nič več ne
rabim . . . pravilno:

potrebujem veliko de-
narja; **vzemi nož, ker**
ga nič več ne potre-
bujem . . .
racionalen 468.
Račna 420.
rad 241., **rajši**: **rajši pi-**
šem, nego berem (+ **raje**)
radirati 444.
ragla = **prekla**, **raglica**
raglja **die** Ratfche, **rag-**
ljalo, **ragljati**, **ragljav**
rajni, **jna**; **rajnik**: **rajni**
 ali **rajnik brat** **der** ver-
 storbene Bruder; **rajnica**:
rajna ali **rajnica mati**
die verstorbene Mutter
 (+ **ranjki brat**, **ranjka**
mati)
rájniš 178.
raka **die** Gruft; **rake**
mn. **das** Mühlgerinne
rakev, **kve** **der** Sarg
čes.
rama **die** Schulter, **na**
ramo zadeti; **ramen**,
ramat, **ramast**, **ram-**
nica
rame, **ena** **die** Schulter,
ramenski
ran, **zarana** 631.
raskav (+ **razkav**)
rasti, **rastem**, 312.
raván, **vni** (+ **ravani**)
die Ebene 20.
raven, **vna**, **vno** eben;
 čeravno, akoravno, da-
 siravno 633.; **ravnokar**,
ravnoprav, **ravnotam**,
ravnotako, **ravnozdaj**
 631.
razdor, **ra** 167.
razen verchieden, **narazen**
auseinander 631.

razen aufer: razen tega
(† razun, razven)
razgeniti, ganem 20.
razirati 444.
razmekniti, maknem
20.
razodeti, razodet, razo-
deven, razodetje, razo-
devenje 308.
razor, ra 167.
razpehniti, pahnem 20.
razpoklina
razsoha, razsohast
raztanjšati
raztekuiti, taknem 20.
raznzdati, razuzdanec
(† razuzжданec)
razvedriti, razvedren 75.
razvozlati
raženj, žnja
rdeč († rudeč) 4., rdečica,
rdečilo, rdečiti, rdečka,
rdeti; rdečeglav, rde-
čekljun, rdečekreven,
rdečeličen . . .
reagencije 468.
reakcija 468.
realka 468., realčen, rea-
lec; realen, realist, rea-
lizem
reber, bri ž. ber Abhang
eines Hügels ober Berges;
krebri, vreber, navkre-
ber bergauf; rebrjan,
rebrn, rebrnat
rebro, rebrce, rebrje,
rebrn, rebrnat, rebrnik
rebula
recelj, clja 164.
refleks, refleksija, re-
fleksiven, reflektor
reforma, reformirati, re-
formovati 445.
regrat

rekoč 298. (ima prisloven
pomen)
rekurirati 444.
ribnik, ribnjak
rigljee, ljeca, rigeljc ri-
geljca 161.
rilee 412.
Rimljan 176.
rja 4., rjast, rjav, rjavec,
rjavka, rjavina; rjavo-
glavka, rjavosiv († ruja,
rujav . . .)
rjuha, ruha
rjuti, rjovem, rjujem 343.
rkelj, klja 4., 164.
rman, rmanec
robelj, blja 164.
rogelj, glja 164.
rojen, a, o Geburt=: roje-
ni list ber Geburtschein,
rojeni dan
rojsten Geburt=: rojstni
list ber Geburtschein,
rojstni dan, rojstno
mesto
rokavica († rokovica),
rokavičar, rokavičarstvo
rokodelec 413.
romanea
rotiti, roten 75.
rovaš
rt bie Spiße, rtič, rtast,
rtina 4.
rumen († rmen), rume-
nec, rumenilo, rumeniti,
rumenjак, rumenka,
rumenkast; rumeno-
kljun, rumenolas
Rns 177.
rvati, rujem, rvač, rvan,
rvanast, rvanje, rvanka,
rvavec, rvaven, rvišče 4.
rž 4., ržen: rženi cvet =
junij; rženica, rženjak

S.

S- kot predpona 452.,
453., 463., 134.
safian 468.
saj ja, doč: saj si vedel;
saj te ne bo konec, če
se boš malo zmočil; —
vsaj menigštenš: vsaj to
mi povej
salmiak, salmiakovec 468.
samohvalec 413.
samorasel wilbmachsenb;
samorašč, samoraščnica
samostrel, la bie Arm-
brust; samostrelina bie
Wichsfalle
sani, ž. mn. in seni; sani-
nec, sanenec, sanišče,
sanke, sankati se
sanja: mine kakor sanja;
navadno mn. sanje:
čudne sanje so imeli;
sanjati, sanja se mi,
sanjač, sanjav, sanja-
vec, sanjski: sanjske
bukve
Sapfo, Sapfe 489.
seeloma, scela
sčasoma
sebe, se; s povratnikom
se delajo prehajalni
glagoli trpno obliko:
žito se mlati; časniki
se raznašajo po mestu;
kmetje se vidijo; boljši
dar se ni mogel dati
(† časnike se raznaša;
kmete se vidi; boljšega
daru se ni moglo dati...)
Kadar je od povrat-
nega glagola odvisen
drug povratni glagol,
tedaj se pri drugem

glagolu izpušća se n. pr.
Dečku se ni hotelo
učiti (a ne: † učiti se).

secirati 444.

sečán, čná; sečen, čna
ber Monat Februar: prvi
dan meseca sečna;
svečán, čná in svéčna
(† svečan, čána)

sedaj, sedanji, sedanjik,
sedanjost; zdaj, zdanji;
zdajci [ofort

sehniti, sahnem 20.; seh-
leti, sehlica, sehliče,
sehljad, sehnica, seh-
njenje

sekirati 444.

sekvester, sekvestracija,
sekvestrirati 444.

selec 413.

sem, sempatja, semintja,
semtertam, sempatam,
semle 631.

semènj, mnjà, semanji:
semanji dan; semnjar,
semnjevati, semnjina,
semnjišče; senjem, njma,
senjmar; sejem, jma,
sejmar

sèn, snà; seuec der Echlaf;
senecin sence die Echläfe,
dv. senci, mn. senci in
sencà die Echläfen

ser grau, serast, serec
(† sirec)

sesaljka die Saugpumpe,
sesalo, sesalce, sesalnik,
sesavec, sesavka die
Saugröhre

sestav das System; se-
stava die Zusammen-
setzung, sestavek, sesta-
ven, sestavina, sestav-
ljati, sestavljenka 102.

sesti fič sečen, usesti se
sestra 147., 152., sestrin,
sestrinji, sestinski, se-
strski; sestrična († se-
stričina) 418.

sestradati aushungern
seveda 631.

sever, rja 166.; govori se
tudi: sever, ra; severo-
zahod 618.

sezuti, sezuвати, sezuva-
vec

sferoid

slinga, e; sinka, slinge
shoditi 462.

shujšati verjimmern;
mager werden († iz-
hujšati)

sijaj, sijajen, sijajnik,
sijajnost

silogistika, silogizem
silueta 468.

simbol, simboli; simbo-
lika, simboličen

simfonija

sinica († senica)

sinoda, sinodski

sinonimika, sinonimen

sintaksa, sintaktičen

sinteza

sipati, sipam, pljem 391.

sir, sirota

sirota, sirotinski; sirotišče
das Waisenhaus, sirotišče
eine arme Witte; siro-
ščina die Armut, das
Elend

sirov († surov) roh,
sirovež, sirovina, siro-
vinec, sirovost

skaliti zu feimen beginnen
skaza 38., 451. der Ver-
bör, mojster-skaza der
Bischof, skazba, skazek,

skaznik; skaziti = iz-
kaziti, izkažen, izkaže-
nje, izkaženost

skazati aufweisen, skazo-
vati, skázen, zni, skazo-
valen, skazovanje; —
izkazati, ausweisen

skedènj, dnjà, sked-
njen

skesati se, skesanec, ske-
sanka, skesanost

skipeti aufmaßen, skip;
— izkipeti beim Sieben
herausfließen, überfließen
skisati säuern, skisati se
sauer werden, skisniti,
skisanina

sklad die Zusammenfügung,
skladati zusammenlegen,
aufschichten, skládalnica,
skladanica (drv), sklada-
nje, skladarina, sklada-
telj, skladavec, skladba,
skladen, skladišče,
skladnica die Echlöte,
die Holzlage, skladnina,
skladnja, skladnost,
skladovnica

skleti, skeleti

sklie die Zusammenberu-
fung, sklicati, sklicavati,
sklicevati, sklicevalen,
sklicevanje, skliceavec;
— vzklic die Berufung

skloniti, zusammenbiegen;
— se fič beugen; —
vzkloniti emporrichten;
— se fič aufrichten

skobacati 462.

skobee, hca

skodela, skodelica

skodla die Echinbel, skod-
lar, skodlarnica, skod-
larstvo, skodelnik

skodričati entstellen: skodričana slovenščina
skokoma
skolastik, skolastika, skolastičen
skoljka, skoljčen; školjka, školjčen, školjčica
skomina, skominast, skominati
skopati aufgraben, auf die Beine bringen: bolnik se je skopal; — izkopati herausgraben
skoprneti
skoraj bald, beinahe, fast; skoro
skoreninoma sammt der Wurzel
skorpijon in škorpion 469.
skoz, skozi
skrajen, skrajnji ber äußerste, ber letzte, skrajnost
skrajšati, skrajšava, skrajšek, skrajševati, skrajševanje
skratka, skratkoma
skrčiti zusammenziehen, skrčevati, skrčitev; — izkrčiti ausroben
skril, skrili ž., skrila, skrilar, skrilast, skrilav, skrilavec, skrilavost, skrilnat, skrilovje; skrl, i, ž., skrila, skrlar
skrinja (+ škrinja)
skriti, skrit, skriven 308.
skrivaj
skriviti, skrivljenje
skrižema
skromen, skromnost
skržad, skržak, skržat
skuhati garfochen, abfochen, ausbrauen, ausheben;

skuha; — izkuhati ausfochen
skujati se
skup, skupaj, skupoma
skupiti zusammenhäufeln, sammeln, skupljevati
skupljevati zusammenfassen; — izkupiti einlösen; übel ankommen
slad, sladica, sladičar, sladičarna; sladčica, sladčičar; slaščica, slaščičar, slaščičarna
slavje (+ slavje) die Feierlichkeit
sleči ausziehen
sled, sledú 180.; slediti ber Spur nachgehen (napačno: + dalje sledi die Fortsetzung folgt; tudi: dalje slédi die Fortsetzung später, je umetno zmašilo), slédi hernach, später, endlich; slednji jeber, jedweber: slednji človek jeber Mensch, slednji dan jeber Tag (+ slednji učenec ber letzte Schüler), slednjič, slednjikrat; poslednji ber letzte, poslednjikrat, poslednjič
sleherni jeber einzelne
slina, slinar, slinast, slinav, sliniti
slog 101, ber Stil
sloga *hs.* 101., složen einträchtig, složnost; — zložen bequem
sloka (+ sluka) die Waldföhnepe
slonokostén, slonokoščén, slonokoščenina
sloves ber gute Ruf, ber Ruhm

sluga 150.
sluti, slovem, slujem 343.
slutiti, sluten (+ slutjen) 75.
smatrati *hs.* 101.
smejati se, smejem, smejam se (+ smijal; smejim se) 396.; sméhljaj, nasméhljaj 417.
smelec 413.
smeti, smem, smejem 344.
smolec 413.
smoter *hs.* 101.
smotka (+ smodka) die Cigarre
smreka, smrekov, smrekovina; smrečje
sneha (+ sinaha) die Schwiegertochter
snet *m.*, snet, i ž., snetiv, snetjav, snetjavost, snetje
sneti, snamem 336.
sniti se, snidem se, sešel: sešli smo se (+ snidli smo se), snidenje 315.
snoči, snočni
snovati, snujem 395.
so- kot predpona 454. = s: sosed, soseska, soteska; sobitje, sobojnik, sobrat, socesar, sokrvica, sovaščan, sopraznik, sošolec . . .
soareja
sobota
socialen, socialist, socializem 468.
soden, dna, dno Urtheil-, Gericht-, gerichtlich: sodni stol, sodna oblast, sodna hiša, sodni dvor, sodna odpoved, sodni dan ber Gerichtstag; —

sodnji, a, e gerichtlich: sodnja stopnja, die gerichtliche Instanz, sodnja kazen die gerichtliche Strafe, sodnji dan das jüngste Gericht

solter, tra; solitar, rja
solnee 127., solnčece, solnčen, solnčiti se, solnčnica, solnčnik

sora die Langmiede am Wagen 130.

sosed 174., sosednji, sosedski nachbarlich, sosedstvo, sosedra die Nachbarin; soseska die Gemeinbe; sosesčina die Nachbarschaft

spaka, 38., 451., spaček, spačenost, spačiti, spačji

spakedrati

spametovati zur Vernunft bringen; spametovati se zur Vernunft kommen

sparoma

spaziti bemerken

spečati, spečavati anbringen, absetzen

spehniti, spahnem zusammenfügen; spehovati, spehljaj; — izpehniti ausstoßen

speljati, speljem, speljam zusammenführen; führend ober fahrend hinaufschaffen: ne boš speljal tako težkega voza v ta breg; verleiten, verlocken: speljati koga na led; hinaufleiten: trto kvišku speljati; — izpeljati herausführen

speniti

spet

speti, spem spejem, eilen 344.

speti, spnem zusammenheften, spenjati

speti se, spnem se sich emporbäumen; konj se je spel, spenjati se

spiritual 468.

spisati zusammen schreiben, verfassen, spisovati; spisek, spisnik, spisovatelj, spisovavec, spisovnik, spisovnica; — izpisati aus schreiben; zu Ende schreiben

splahniti, splahovati mager machen, flach werden, einfallen

splakniti, splakovati abspülen, wegschwemmen

splav der Wasserablaß, splaviti fort schwemmen; splaviti zusammenflößen; splaviti in Fluss bringen; splavati ent schwimmen; splavičar, splavje, splavščina

splezati hinaufklettern: splezati z drevesa; — hinaufklettern: splezati na drevo; — izplezati heraussklettern

spodaj, spodnji

spoditi auffagen; wegagen; — izpoditi herausfagen

spogledati; spogledati se, spogledovati se; spogledljiv, spogledovanje

spolzniti, spolznem

spomenik; spominek, nka; spomin, spominski; spomniti, im, spominjati erinnern; spomeniti, nem, spominati erwähnen

spomladi im Frühlinge; spomladnji

sponesti, sponasati vorwerfen; — izponesti se gerathen, gebeißen

sporazum, sporazumeti se, sporazumljiv

spored die Reihenfolge, das Programm, sporedba, sporednost die Combination, sporeden coordiniert; — vzporèd pris. parallel, vzporeden parallel, vzporednost der Parallelismus, vzporednica die Parallele 136.

spotekniti se, taknem se (+ spotekniti se) 20.; spotikovati se, spotika, spotikljaj 417., spotikljiv

spotoma

spoznati (+ izpoznati) erkennen, spoznanje, spoznaten, spoznatev, spoznava, spoznavati, spoznavanje, spoznavatelj, spoznavavec

spreči, spregati zusammenspannen; — izpreči, izpregati ausspannen

spredaj, sprednji, sprednjik, sprednjica

sprejeti, sprejemati, sprejem, sprejemanje, sprejemavec, sprejemba, sprejemek, sprejemen, sprejemnica, sprejemljiv, sprejemljivost, sprejemščina; — sprijeti, sprimem: Bog te sprimi!

sprema, spremiti, spremeljati, spremljevati,

spremljač, spremljavec,
spremnik, spremnica,
spremstvo

sprestl zusammenspinnen;
— izspresti ausspinnen

spričo 134. in Gegenwart,
wegen, in Anbetracht

sproti

sprožiti († izprožiti),
sprožilo, sprožitev

spustiti herablassen: mr-
liča v jamo spustiti;
spuščati: les po vodi
spuščati; spuščaj die
Senkung der Stimme,
die Thesis; — izpustiti
herauslassen

sramežljiv, sramežljivost
srce, srčece († srčice) 425.

srebrn 3., srebrnat, srebr-
nar, srebrnik, srebrnina

sredl, srednji

srep grausam, miß: srepo
gledati

srobot, srobotina, srobotje

stanica das Wohnzimmer,
die Zelle

star, starejši; starši die
Ältern; starejšina 150.,
starejšinka, starej-

šinski, starejšinstvo

statl, stanem 347: to me
težko stane; ko bi me
glavo stalo; koliko te
stane hiša?

statl, stojim stehen 363.

status, statusa 494.

stavba, stavben: stavbna

družba, stavbni urad,

stavbnik († stavbenik)

der Baumeister; stavbina

der Bau, stavbinski:

stavbinski urad, stav-

binska dovolitev

stebèr, brà, stebèrè, rcà;
stebrič, stèbrn 3., ste-
brnat, stebinski

stešl herabfließen; zusam-
menfließen; schwellend ent-
stehen: velika bula mu
steče; stekel 350.
müthend: stekel pes;
steklina, stekliniski,
stekliš; — izteči herauß-
fließen

stekniti, staknemherunter-
nehmen: prstan stekniti;
zusammensteden; — iz-
tekniti aussteden

steljik, stelnik

stenica die Wange

stepstl herab[schlagen; ab-
prügeln; — iztepsti
herausklopfen

stesatl, zusammenzimmern;
— iztesati ausshauen

steza 152., stezica

stežaj die Thürangel: vrata
na stežaj odpreti

stisniti, stiskati, zu-
sammenbrüden; — iz-
tisniti, iztiskati herauß-
pressen

stlati, steljem 389.

sto: petsto 629., sedem-
sto, petnajststo . . .; —

stonoga der Bielfuß; sto-
ok hundertäugig, storok
hundertarmig

stolčl zerstoßen; — iztolčl
herausklopfen

stolec 413.

stopinja der Schritt, der

Grad, stopinjica sto-

pinjski; stopnja die

Stufe, stopnjast, stop-

njat, stopnjatev, stop-

njava, stopnjema

stopiti zusammen[schmelzen;
— iztopiti aus[schmelzen
stoprv

stran weg: Turčini prazni
stran gredo; strani:
strani iti, strani si že-
leti . . .

strelec 413.

stremen 178.

strepetati, tam, dem er-
beben, erzittern; — iztre-
petati aufhören zu beben
strestl schütteln; — iztre-
sti herausschütteln

strgati herabreißen; strga-
ti = raztrgati zerreißen;
— iztrgati entreißen

stric, stričev, striček

strohneti, im, strohel
mor[sch, strohlina; stroh-
ljiv, strohljivost

strošek, strošen, strošiti,
stroškovnik, strošljiv,
strošnina

stvarca 424.

substanea, substantiv,
substitucija, subsump-
cija, subtrahend, sub-
trakcija . . .

sufler, rja, sufirati 444.

sukno das Tuch, sukence
425.

suknja, der Rock, suknjica
sum der Verdacht, sumen,
sumiti, sumljiv, sumlji-

vec, sumljivost; sumne-
ti, im, sumnenje, sumni-
čiti, sumniv, sumnivec,
sumnivost, sumnost

sumnja die Muthmaßung,
der Waßn, der Argwohn,
der Verdacht, sumnjač,
sumnjati, sumnjiv, sum-
njivec, sumnjivost

suti, spem 325., nasuti,
posuti, zasuti ...
sužen leibeigen 230., 231.,
sužnik, sužnica bie
Sclavin, sužnost bie
Sclaverei
suženj ber Sclave, sužnji
bie Sclaven, suženj-
stvo
svađa, svadljiv, svadlji-
vec
svaljek 101., svaljček,
svaljkast, svaljkati
svečān, svečnā, svēčen,
čna februar († rod.
svečāna)
svedre, svedrček
svest, i baš Bemüßtejn:
v svesti sem si, da sem
prav storil († svest sem
si, da . . .)
svēt, svēta ber Rātš;
svētnik ber Rātšgeber
(† rod. svēta; svētnik),
svētniški, svētništvo;
svetovavec († sovet,
sovetnik 455.)
svet, a, o heilig, svetnik
ber Heilige, svetniški,
svetništvo; svetinja
svetel, tlā, tlō († svitel);
svetloba, svetloben;
svetlost
svinja, svinjak, svinjski,
svinjina in svinina
svislī, sviselce 424.
svitek 101.
svoboda, svoboden, svo-
boditi, svobodnik, svo-
bodnjak, svobodnjaški,
svobodnjaštvo, svobod-
nost; svobodomiseln,
svobodomiselnost
svota *hs.* = vsota

š.

šalec 413. ber Spas-
macher
šapelj, plja 164.
šator, óra, šatorek, ša-
torič, šatorina, šato-
rišče, šatoriti, šatorski;
šatra, šatrast, šatrav,
šatrati
šatraj
ščediti (*hs.* štediti), šče-
dilnica, ščedljiv, ščedlji-
vost
ščeget, éta, ščegetati, šče-
getanje
ščenē, éta
ščep, ščepā ber Bollmonb
ščet, ščetica; ščetina, šče-
tinar, ščetinast, ščeti-
niti se
ščinkavec († ščinkovec),
ščinkavka, ščinklja,
ščinkati
ščip ber Rniff; ber Boll-
monb
ščuvati 398.
šele erš 631.
šen, šēna ber Rtothlauf;
všen
šent Sanft: Št. Jakob,
Št. Vid (kraj); št. Jakob,
št. Vid (svetnik) 588.;
šentjanzevec
šepēt, ptā; šepēt, péta
šev, švā: suknja je bila
brez šva; šiv, šiva
šija ber Maßen, šijen, jna,
jno; šijnjak
šivilja, švelja
škatla, škatlica, škatlar,
škatlariti
škof 174.

školjka, školjčica, školj-
čen; skoljka, skoljčen
škorec, škorēji 130.
škorenj, rnja ber Stiefel;
škornji baš Stiefelpaar;
škornja = škorenj,
škornjica
škratelj, tlja 164.
škripec; škripetati
škrjanec, škrjanka, škr-
janski
šmarni = sv. Marije:
Šmarni dan, šmarni
praznik, šmarni tolar,
šmarni križ, Šmarna
gora 584.
šoja
šolen, lna; šolin, lina
šopiriti se in ščepiriti se
Haare, febern sträuben;
fiß breit machen, groß
thun, prahlen
štekelj, klja 164.
štempelj, plja 164.
šteti, štet, števen, štetje,
števenje 358.
štibala, štibalarski
štirje († štirji) 195.
štrukelj, klja 164.
študije, študirati 444.,
študent

T.

Tabor, taborišče, taboriti,
tabornik, taborski; ta-
ber, bra
takoј
takovšen († takošen),
takšen 278.
takraj, takrajnji; takrat,
takraten
takšen, takovšen 278.
tal, a, o aufgethaut, fñnee-
loß, talog, telog († teloh)

tam, semtertam, sempa-
tam 631., tamkaj, tam-
kajšnji
tašča bie Schwiegermutter
taščica bas Rothflehchen
tat 173., 180., 195.
teater, teatralen
tedaj, tedajci, tedanji,
tedašnji
teden, dna, tedenski,
tednik
tegota, bie Beschwerte, bie
Schwierigkeit; tegoten
schwierig; tegotiti er-
schweren
tehnika, tehniški, tehničen
tekmec, mecà 161.
telo, sv. Telo, sv. Rešnje
Telo 574.
temà, temačen, temačiti
se, temačnost, temán,
temav, temavost, tem-
neti, temnica, temničar,
temota, tmina
temelj, élja; temeljen,
temeljiti, temeljitost
tempelj, plja ali peljna
165., tempeljski; temp-
ljar, templjarski
temuč, temveč
tendencia, tendenčen, ten-
denciozen 498.
tenèk, tenák (določno:
tánki, a, o) 20., 238,
tanjši, pris. tanje 257.,
natanko 631., tanjšati;
tenčica, teneti; tenko-
čuten, tenkoslušen, ten-
kovesten
tenor, rja; tenorist
teogonija, teokratija, te-
olog, teološki, teologija;
teorem, teoretik, teorija
468. . . .

Teos, rod. Teosa 491.
tercijal, tercijska, terci-
jalski, tercijalstvo; ter-
cijan, tercijska, ter-
cijanstvo 469.
terjati (+ tirjati), terja-
tev, terjava, terjavec
termometer
tipati, pam, pljem 391.
tisk (+ tisek)
tisoč (se navadno ne
sklanja): dva tisoč, tri
tisoč; ali pa tisoč m.:
prvi trije tisoči, v sto
tisočih izvodov; — tisoč
ž.: več tisoči goldinar-
jev; tisočak, tisočica,
tisočletnica (+ tisuč)
tja, semintja, semtertja;
tjakaj 631.
tjulènj, enja ber Seehund
rus.
tkati, tkém, tkám, tčém,
tečém, tekám 394., tka-
lec 412., tkalčji, tkalski,
tkalnica, tkanina
tmina
tnalo
toaleta
tobak, tobakar, tobačnica,
tobakarnica
tobolec 413.
toč, otdod, dotod, tod-
tam 631.
toga bie Trägheit
togota heftiger Zorn,
togoten, togotiti er-
zürnen, togotiti se sich
ärgern, togotljiv, to-
gotljivost, togotnik, to-
gotnost
tolik, tolikanj, tolikokrat,
tolikšen (+ tolikošén)
278.

tolmnn
Tomaž, Toma (Tomo *hs.*)
477.
topol m.; topol ž., topola
ž. bie Bappel
topor, ra, 167.
torej (+ toraj), zatorej
torišče bie Wirkung-
stätte
tovariš, tovarišica, tova-
rišija, tovarišiti se, to-
varištvo
tovarna, češ., tovarnar,
tovarništvo gl. tvor-
nica
tovor, ra, 167.
tratiti, traten 75.
trd 130.; tvrdka 131.
trenutek, trenuten, te-
nutje; trenotek, treno-
ten, trenotje
tresk (+ tresek), treskav,
treskavica, treskati,
treskanje
treska ber Holzspan 147.
treti, tárem, terem, trém
341.; terica, teričnik,
terilnica, terinje, terišče
trezen, treznost; trezev,
trezvost
trojica drei Personen; sv.
Trojica 574.
trošek, nav. mn. troški
bie Kosten, trošiti ver-
ausgaben
trnek, nka
trnulja bie Schlehe, trnu-
ljec ber Schlehenwein
trpljenje 362.
trpotec in pripotec ber
Wegerich
tuga, tužen, tužnost *hs.*
tuj (+ ptuj), tujec, tujina,
tujka, tujski, tujsstvo

tukaj, tukajšnji
turščica = koruza
tovornica die Fabrik.

U.

U- kot predpona 456., 457.
ubadati šticheln: Bog varuj, da bi s tem hotel koga ubadati; — vbadati hineinschlagen
ubeg, ubežen, ubežnik, ubežnost; ubegniti, ubežati
ubeliti: velike skrbi ubelijo lase
ubitl erschlagen, ubijati, ubijavec; uboj, ubojnik, ubojstvo; — vbiti, vbijati hineinschlagen
ublažiti, ublaževati, ublaževalen
ubog, ubožen, ubožec, ubožica, ubožček 123., ubožnost, ubožstvo 106.; uboren, ubornost 143.
ubraniti verwehren, verhinbern; ubraniti se sich erwehren
ubratl, ubirati
učakati
učinek, učiniti, učinjati
učistiti: vino se je učistilo
udar, udarec, udariti
udelati bearbeiten: kožo udelati, udelan svet; — vdelati einfassen: kamen vdelati v zlato
udeležba, udeležiti se, udeleženec, udeležnik
udobiti = dobiti
udomačiti, udomačitev
udomiti, udomoviti, udomovljen

udreti se: solze so se mu udrle po licu; udreti jo za kom; udor die Abwurfung; — vdreti, vdor der Einbruch
udržati, udržba, udržek, udržljiv, udržljivost
uduha, udušiti
uediniti
ugániti, gánem errathen, uganitev, uganka; ugibati, ugibavec; uganjati, uganjevati; — ugeniti, ganem wegrüden; ugibati biegen, ugibati se komu jeman dem Platze machen
ugasniti, ugasiti, ugašati; ugasel 354.
ugled, ugleden, ugledati
uglobiti vertiefen; — vglobiti se: vglobil se je v misli, v pesem
ugnati: tega človeka ni mogel nihče ugnati; ugnan abgeheßt; — vgnati hineintreiben
ugoda, ugoden, ugoditi, ugajati, ugodnost
ugonoba, ugonobiti
ugotoviti, ugotovilo
ugovor, ugovoriti, ugovarjati, ugovornik
ugrabiti, ugrabek, ugrabež
ugreti, ugreovati
ugrezniti, ugrezati verfinfen, ugrezen morastig; — vgrezniti einfinfen
ugriz, ugristi, ugrizniti einen Biß thun, beißen, anbeißen, abbeißen, ugrizati, ugrizek, ugrizljaj; — vgrizniti hineinbeißen
uima (+ ujma)

uliti, uidem 456.
ujasniti; ujasniti se
ujed, ujeda, ujesti, ujedati
ujeti, ujemati, ujetje, ujetnik der gefangen Genommene, *prim.* jetnik
ukaniti, ukana, ukanljiv, ukanljivec, ukanljivost
ukaz, ukazen, ukazati, ukazovati, ukazilo, ukaznik; ukazoma
ukletl, uklinjati
uklon, ukloniti, uklanjati
ukoreniniti
ukoristiti se in okoristiti se
ukrastl
ukratiti, ukrajšati verkürzen
ukreniti, nem ablenken; ukreniti jo einen Seiteweg einschlagen
ukreniti, nem festsetzen, verfügen, ukrepati
ukrotiti, ukročen, ukroten 76.
ukuhati se burch Kochen an Umfang verlieren; — vkuhati kochen einmachen: sadje vkuhati
ukvarjati se
uleči, uležem erliegen: pod mojo težo bi ti ulegel; uleči se sich legen: morje se je uleglo, veter se je ulegel; *prim.* leči
uleteti se: čakaj, da se beseda uleti
uležati se abliegen: uležano sadje, uležano pivo
ulica die Gasse, navadno *mn.* ulice
uliti gießen: uliti zvon; uliti se: dež se je ulil;

ulivati, ulijati, uliv der Regenguß; — vlititi hineingießen, vlitje, vliv der Einguß

ulom der Abbruch, ulomek der Bruch, ulomiti abbrechen; — vlomiti einbrechen: vlomiti v hišo, vlom der Einbruch

uloviti 457.

umanjšati, umanjšava

umekniti, maknem 20.

umeriti, umerjati, umerjenost

umesiti: testo, moko; — vmesiti (v testo) einteigen

umesti: presno maslo

umestiti aufstellen, placieren, umeščati, umestitev, umesten, umestnost; — vmestiti installieren, vmestitev, vmeščanje die Installation

umeti, em, ejem 356., umelec 412., umeten, umetnik, umetniški; umetnina, umetninski; umetnost; — umetelen, umetelnica, umetelnik, umetelnina, umetelnost, umetelniški, umetelski

umiriti

umislek, sleka, umisliti, umišljati; umišljav, umišljava, umišljiv

umiti, umit, umiven 308., umivati; umivalnica

umolkniti 129.

umor, umoriti

umreti, umrjoč *prid.* 298., umrjočnost, umrl 350., umrlec 412., umrtje; umirati; umrljiv, umrljivost

unesti davontragen; — vnesti eintragen; auftragen *mat.*

upad der Fall, die Abnahme, das Sinken, upasti, upadati: voda, srčnost upada; — vpad der Einfall, vpaden, vpadišče; vpasti, vpadati einfallen

upeh, upehati

upepeliti

upihniti, upihati ausblasen; — vpihniti, vpihati einblasen; aufblasen

upijaniti, upijanljiv = obojen

uplahniti

uplemeniti

upleniti

upodoba die Gestaltung, upodobiti, upodabljati

upokojiti, upokojenec, upokojilo

uporaba, uporabiti, uporabljati

upótiti, upoten 75.

upotreba, upotrebiti,

upotrebljati

uprava, upraven, upravitelj, upravljati, upravnik, upravnništvo

upravičiti berechtigen; upravičenec

upresti se sich münden spinnen; — vpresti ein-spinnen

upreti stemmen; upreti se sich stemmen; upor, uporen, upornik, upornost

urad, uraden, uradnik, uradniški, uradništvo, uradoma, uradovati

uravnati, uravnava, uravnavanje

urediti, uredba, urednik, uredniški, uredništvo, urejati, urejevati 402.

uresničiti

urez der Schnitt, die Schnittwunde; ureza, urezati abschneiden, zuschneiden: palico, pero urezovati; — vrezati einschneiden: ime v drevesno skorjo

urgrati 444.

urok, uročen, uročiti

usad die Einfenfung, usaditi se, usajati se einfenden; — vsaditi einsetzen, pflanzen

used die Senfung des Bodens; useda, usedlina, usednina

usehniti, sáhnem 20., usehel 354.: usehla roka, usehla trava; usihati

usek, usekati abhauen; — vsekati einhauen: znamenje v drevo

uskok d. Flüchtling, uskočiti

uslišati

usluga, uslužen, uslužiti,

uslužnost

usmiliti se, usmiljenje, usmiljenik, usmiljenost

usmrčiti, usmrčen, usmrten 76., 376.

usnje, usnjar, usnjariti, usnjarnica, usnjarstvo, usnjén, usnjina

usoda (+ osoda), usoden, usoditi; usojati se (+ usojati si) wagen, so frei sein

usopsti se, usopiti

uspeti, uspeh, uspešen, uspešnost, uspešiti, uspevati, uspevek

usposobiti, usposobitev,
usposobljenje, uspo-
sobljenost

ustanova, ustanoven, usta-
noviti, ustanavlјati,
ustanovitelj, ustano-
vitev, ustanovnik, usta-
novnina; ustanovititi

ustava die Hemmung; die
Verfassung, ustaviti zum
Stehen bringen, ustavljаč,
ustavljati, ustavljanje;
— vstáviti einsetzen: za-
plato

usta; usten, ustno (+ ust-
meno) mündlich; ustna
š.; ustno sr. die Lippe;

ustrahovati, ustrašiti

ustreliti

ustreči, ustrezati; ustreg,
ustrezen, ustrežba,
ustrežljiv, ustrežljivost,
ustrežnost

ustroj, ustrojiti

ustvariti, ustvarjati, u-
stvarjenje

usušiti *

usuti, uspem (usujem)
325., usipati hin-
schütten; herabschütten;

— vsuti hineinschütten

ušteti se sich verzählen,
üştevek die Verzählung;
— všteti einrechnen

utajiti

utegniti

uteha, utešiti

utek, uteči entlaufen, ute-
kati

utemelјiti, utemelјevati,
utemelјitelj, utemelјitev

utepati se sich abmühen;

utepa se mi ich muß es
büßen; — vtepsti, vte-

pati einrühren, einprägen:
komu kaj v glavno;
vtepsti se sich einschleichen

utesniti, utesnjevati,

utesnilo, utesnjava

utež, š., utežnica

utihniti

utolažiti

utop das Ertrinken, uto-
piti, utopljenec, utop-
ljenka

utopija 467.

utrditi, utrdba; utrјati,
utrjevati

utrgati abreißen, utržek
der Abzug

utrniti, utrinјati, utrinek

utrip, utripati

utrpети entbehren

utruditi, utrujenost,
utrudljiv

aveniti, uvel 354.

uvesti einführen, uvod die
Einleitung, uvoden 87.

uvoz die Einfuhr, uvozen,
uvoznik, uvoznina,
uvožnja 87., uvažati

uvrstba, uvrstek, uvrstilo,
uvrstitev, uvrstiti, uvrst-
nina, uvrščati 87.

uzda, uzdati (+ ujzda)

užaliti, užaljenje; užalo-
stiti

užejati

užiti, užitek, užitje, užit-
nik, užitnina, uživati,
uživanje

V.

V- kot predpona 458.

vadlja, vadljati

vajet m. in š., vajeten:

vajetni konj

valec 413. die kleine Welle

valj der Cylinder, die Walze,
valjast, valјati, valјavec,
valјec, valјаč, valјalnica,
valјar, valјarna

valpot, pota; valpet, pta

varih, iha, varihinјa;

varuh, uha, varuštvo

varovati, varovanec, varo-
vanka, varovavec, varo-
vavka

vazal, vazalstvo

vbeležiti schriftlich ein-
tragen; vbeležba

vbiti hineinschlagen: jajca
v maslo vbiti; vbiti si
kaj v glavo, vbijati komu
kaj v glavo; — ubiti
erschlagen

vbod, vbosti, vbadati
hineinstecken; — ubadati
sticheln

vbogajme prositi, dati
574., 631.

vcep, vcepek, vcepiti,
vceplјati, vcepljenec,
vcepnina

včasi, včasih; časi, časih

včeraј včeraјsnјi 443.

vdaja die Ergebung, vdati,

vdajati, vdan, vdanost

vdehniti, dahnem 20.;

vdih, vdihati, vdihovati

vdejati, vdeti, vdenem

vdelati kaj v zlato,
srebro . . .; — udelati
bearbeiten: udelana
zemlja

vdolbsti, vdolbek

vdova, vdovec, vdovski,
vdovstvo, vdovščina

vdreti einfinfen, vdrtje,
vdrtna, vdor der Ein-
bruch; — udor die Ab-
rutschung

večji in **veči** 256. größer; povečem, izvečega, kvečemu, **večidel** 631.; († **vekši**)
večina, zvečine, izvečine, größtentheils, većinoma
veder regenfrei; na vedrem; pod vedrim nebom unter freiem Himmel
vedeti 404. *del. sed.*: vedé, veděč in vedoč
veka ž. in **veko** sr. baš Augenliß
vekoma
veleden, **velednik**
velikaš
velikokrat
velikšen
velnica
vendar
venomer 631.
vereja († **vareja**)
verjeti, verjamem († **vrjeti**); verjeten, verjetnost; verljiv, verljivost
ves, vsa, vse 286.: ves svet, vsi ljudje, ves dan, vso noč, vse nebo: imam še ves hlebec, pa ni več cel, ampak prerezan; povsem, povse
vesoljni: vesoljni svet, vesoljno morje, vesoljni potop; vesoljnost
veter, vetrč, vetrn, vetrnica
vglobiti hineinsinken; vglobiti se (v misli); — uglobiti vertiefen
vgnati hineintreiben, vgnajati; — ugnati meg-treiben, zu Paaren treiben
vgnezditi se sich einnisten

vgrezniti hineinsinken; — ugrezniti versinken
vgrizniti hineinbeißen; — ugrizniti abbeißen
vhod († **uhod**) ber Eingang, vholen, vходище
videti († **viditi**)
vigenj, gnja
viher, bra, m.; vibra ž.
vino, vince († **vinček**)
virtuoz, virtuozen, virtuoznost 468.
visok; višji, visokejši, visočji († **vikši**); **pris.** više 257.
višek; kvišku in die Höhe, empor 631.
vitez, viteški, viteštvo 110.
vitrijol, vitrijolast, vitrijolnat, vitrijolnica
vkлада, vkladen, vkladati, vkladek
vkleniti, vklenjenec, vklepati, vklepnik
vkľjub 632.
vknlžba, vknjižiti, vknjiževati
vkovati in Joffeln schmieben
vkreber 631.
vkuhati: sadje Obst einmachen; — ukuhati se durch Kochen an Umfang verlieren
vkup, vkupe († **vkupej**, vkupaj); **glej** skup
vladika 150.
Vlah ber Walache 133.
vleči ziehen, vlačiti, vlak 133.
viliti hineingießen: vino v sod; vlitje baš Eingießen, vliv, vlivnica, vlivati, vlivanje, vlitek; — uliti gießen

vljuden, vljudnost
vloga die Einlage, die schriftliche Eingabe; die Rolle; vložba, vložek, vložiti, vložitelj, vložnik, vložnina; vlagati, vlagatelj, vlagavec († **uloga** *hs.*)
vlom ber Einbruch, vlomiti einbrechen: v hišo; — ulomiti abbrechen
vmes 632.
vmesiti v testo einteigen; — umesiti testo
vmestiti installieren, vme-stitev, vmeščenje die Installation; — umestiti aufstellen
vnanji, vnanjik, vnanjost, vnanjščina; vnanji
vnemar puščati, vnemaren, vnemarnost
vnesti eintragen; — unesti davontragen
vneti, vnamem entzünden, vnetje, vnetnina, vnetost; vnema, vnemati, vnemalica
vnle verfehrt: vnic natočiti, vreči
vnovič 631.
vnuk († **unuk**), vnuka, vnukinja
vobče 631.
vodja 150., 159.
vogel, *gl.* ogel
voj ber Führer; — voj baš Armee-corps
vojna ber Krieg, vojen: vojni čas, vojno ministerstvo; vojniki, vojništvo
vojska baš Heer, ber Krieg
vojvoda; vojvodinja die Herzogin; vojvodina baš Herzogthum

volhek feucht, volhkoba, volhkost, volhkota
volk, *mn.* volcje, volkovi 170., 180.
volna, volnar, volnat, volnina
vosek, voščen, voščenica, voščenka; voščina, voščinar
votel hoř; votlić, votlina, votlost
votirati 444.
vozel, zla; vozlast, vozlat, vozlati, vozlenica, vozlina, vozlišće
voz 180., vozen: vozni list († voznji list), vozna cesta, vozno blago, voznina die Fahrgebür; voznja das Fahren, voznjina die Fahrrobot
vož *m.* die Äseulapschlinge
vož *ž.* ber Striđ; — voža, vožar, vožarnica, vožarstvo; — vože *n.*: žrd je z vožem pripeta
vpad ber Einfall, vpasti, vpadati, vpadišće; — upad das Einſen
vpeljati, vpeljava, vpeljavati, vpeljevati
vpihniti, vpihati einblasen, ausblasen; — upihniti, upihati ausblasen
vpis die Einschreibung; vpisati, vpisek, vpisnica, vpisnik, vpisnina, vpisati, vpisovavec
vpiti († upiti), vpitje, vpijat
vplet die Einschlingung; vplesti, vpletati, vpletek
vpliv († upliv), vplivati, vpliven, vplivnost

vpogled die Einsichtnahme; vpogledati, vpogledovati
vprašati, vprašanje, vprašaj, vprašalnica; izprašati, poprašati in izvprašati, povprašati...
vpreči, vprega, vpregati, vprezati
vprek,
vpresti einspinnen; — upresti se sich mumb spinnen
vpričo; vprichen, vprichnost
vrata, vratca 425.
vreti, vrel 350., vrelec 412.
vrez ber Einschnitt; vrezati einschneiden; — urezati abschneiden
vrh; zvrhom gehäuft voll; povrhu obenhin, oberflächlich; vrhu oberhalb: gre vrhu morja; vrhu groba; vrhutega überbieš 633.; vrhnji 443.
vročiti einhändigen, zustellen; vročba, vročarina, vročevati, vročevavec; vročilo, vročilen; vročitev
vrtavka ber Kreisel
vrtalec ber Kreisel 413.
vrtelj das Drehkreuz; — vrtelja ž.
vsad ber Schuß des Brotes in den Ofen; vsaditi: drevo v zemljo, kruh v peč, vsajati; — usad die Einsenkung, usaditi se, usajati se
vsaj wenigstens
vsak 235. jeder; vsakateri († vsakaternik 287.), vsakdanji, vsakdanjost,

vsakdo, vsakikrat; vsaksebi
vsegamogočen, vsemogočen
vsegaveden, vseveden
vsegaviden, vseviden
vsekati einhauen; — usekati abhauen
vsekdar († vsegdar)
vsele, vselej († vselaj) 142.
vsiliti aufbringen; vsiliti se sich einbringen
vsota (svota *hs.*)
vstati 461., vstajati, vstaja ber Aufrund († ustaja), vstanek *hs.*
vstava ber Schußfled, vstaviti einsetzen, vstavek ber Einsaß beim Nähen; — ustava die Hemmung, ustaviti zum Stehen bringen
vstop, vstopiti, vstopišće, vstopnica, vstopnina
vsuti hineinschütten, vsip, vsipati; — usuti, usipati, hinschütten, herabschütten
všteti einrechnen vštetev, všteven, vštevati; — ušteti se sich verzählen
vštrle
vtekniti, vtaknem 20., 458.
vtepsti einrühren; vtepsti komu kaj v glavo, vtepati; vtepsti se sich einschleichen; — utepati se sich abmühen
vtisk, vtisniti, vtiskati
vun († ven), vunanji, vunkaj, vnunji
vz- kot predpona 134., 135., 136., 461.
vzad, vzadi

vzajemen, vzajemnost, vzajemstvo, vzajmiti
vzare 135.
vzbiban 135.
vzbočiti, vzbokel 135.
vzbobneti 135.
vzburkati 135.
vzbuda die Erregung, die Erweckung, vzbudnost, vzbujenost 136.; — zbuditi 134.
vzevesti 135.
vzdati, vzdajati, vzdanje, vzdajanje 135.
vzdehniti, vzdahnem 20.
vzdev 135.
vzdig, vzdigač, vzdigalnik, vzdigalo, vzdigati, vzdigovati, vzdizen, vzdiznica 135.
vzdih, vzdihaj, vzdihljaj; vzdihniti, vzdihovati 135.
vzdajiti 135.
vzdol, navzdol
vzdržati erhalten, vzdrževati, vzdržava, vzdržba, vzdrževavec, vzdržnik 136.
vzduh, vzdušen, vzdušje, vzdušnica 136.
vzeti 135., vzetje, vzeten, vzetek, vzetnik, vzemek
vzgoja, vzgajati, vzgajanje; vzgojeslovec, vzgojeslovje, vzgojevat, vzgojevavec, vzgojilja, vzgojišče, vzgojitelj, vzgojstvo 136.
vzgon 136.
vzhit 136.
vzhod († vshod) der Aufgang, der Osten vzhodišče, vzhajati, vzhoden, vzhodnik; *prim.* iziti

vzkip 136.
vzklic, vzklicati, vzklik, vzklikniti 136. *prim.* sklic
vzkiliti 135.
vzkloniti 135., emporrichten, aufrichten: visoko svojo postavo je vzklonil s stola; vzkloniti se fič aufrichten: pripognil se je in se zopet vzklonil
vzkriž, vzkrižema, navzkriž 135.
vzlet, vzleten 136.
vzmah 136.
vzmet, *m.* die Projection, vzmernica; vzmet, *ž.* die Springfeder 136.
vzmnož, vzmnožba, vzmnožen, vzmnožiti 136.
vznemiriti 135.
vznesti, vznesen, vznesenje, vznášati, vznosit
vznikniti, vznikel auffeimen 135., 354.
vzoči, navzočen, navzoči 135.
vzor († uzor), vzorec, vzorek, vzoren, vzornica, vzornik, vzornost, vzorstvo 136.
vzpenjač; vzpenjača 136.
vzpetost 136.
vzplameneti, vzplamteti 135.
vzporeden, vzporednica, vzporednik, vzporednost 136. *prim.* spored
vzpostava 136.
vzradovati se 135.
vzradostiti se 135.
vzrediti, vzreja, vzrejalice 136.

vzrok, vzročen, vzročnik, vzročnost, vzročiti, vzrokovati 135.
vztrajati, vztrajen, vztrajnost 136. († vstrajati)
vzvdi se mi 136.
vzvišek, vzvišen, vzvišenina, vzvišenost 136.
vzvod 136.
vzvoj 136.
vzvož die Auffahrt 135.
vzvraten: vzratno delovanje 136.
vzvreči, projicieren 136.
vžgati, vžgalec 412., vžigati, vžig, vžigalina, vžigalica

Z.

Za, zame, zate, zanj, zase 265.; zakaj warum, benn; za kaj: vzdigni to, če si za kaj! 634.; — zana prejš., zares, zazdaj, 631.; zategavoljo, zategadelj († zategadel), zatorej 633.; izvoliti koga za župana; za cesarja Jožefa zur Zeit des Kaisers Josef († za časa cesarja Jožefa)
zabela, e; zábel, beli zabeležiti († zabilježiti), zabeleževati; zabeležba, zabeležek, zabeležitev
zadaj; zadnji, zadnjič, zadnjikrat
zadehniti, dahnem 20., zadehel: zadelha moka, zadelha soba 354.
zadirati
zagozda 130., zagozditi, zagozden, zagozen 76.

zahreščati ju snižern, ju
frachten anfangen
zahrnščati erbrausen
zaiti, zaidem, zajdem
313.—315.
zajem, jma
zajtro morgen früh, zajtra,
zajutra; zajtrk, zajtrko-
vati
zakaj marum; za kaj: vrzi
me, če si za kaj 634.;
— benn: veselite se
zmenoj; zakaj († kajti)
našel sem ovco, ki je
bila iz gubljenja
zakesneti, im, zakesnel
365., zakesnevati; zakes-
nenje, zakesnevanje,
zakesnilo, zakesnitev
zakonski die Eheleute 243.,
244.
zakrament
zali, a, o (nedoločna ob-
lika se ne rabi 228.)
būše: zali jetnik, zala
škoda; — statlich,
hüblich: zali deček, zala
deklica; zaljšati
zaman
zamekniti, maknem, za-
meknil, zamaknjen 20.
zamena ber Tausch, za-
meniti, zamenik; — za-
menja ber Umtausch, die
Eintauschung, zamenjalen,
zamenjatev, zamenjati,
zamenjava, zamenjavati
zamolkniti verstummen,
zamolkel gebämpft 354.
zamolkllost
zamorec, zamorka, za-
morski
zanikaren, zanikarnež,
zanikarnost

zanka, zankati
zapečatiti, zapečaten, za-
pečaten 76. versiegelt
zapehniti, pahnem, za-
pehniti, zapahnjen 20.
zaporedoma 631.
zaradi, zaraditega 633.
zarano; zarana 631.
zarastel 312. bewachsen:
s travo zarastel pot
zardeti 4., zardevati, zar-
delost, zardenje
zares 631.
zarjaveti 4. verrosten; zar-
javel: zarjavelo železo
zarjnti, rjovem, rjujem
343.
zarumeneti, zarumenelost
zaseben, zasebnik, za-
sebnica, zasebniški, za-
sebstvo
zastor, ra 167.
zastran 632.
zašiti 323.
zategadelj († zategadel)
633.
zatekniti, taknem, za-
tekniti, zataknen 20.
zatem = potem
zato beßhalb; za to: njemu
je čast nad vse; za to
se puli 634.
zatohel († zaduhel): za-
tohla koča; gl. zadehniti
zatorej († zatoraj) 633.
zatreti, zatrti, zatren 308.,
zator, ra 167.
zatvornica
zanzzati
zaužiti, zauživati, zauži-
ten, zaužitje, zauživanje
zavdati, zavdajati, za-
vdaja, zavdajavec, za-
vdajavstvo, zavdanje

zavilhteti schwingen
zavoljo 633.
zavozlati
zavreti, vrem hemmen,
sperrn; zavirati, zavira,
zaviralnica, zavirek
zavzeti, zavzemati, zavzet-
je, zavzeten, zavzemek
zaznámenjati, zazname-
njati; zaznamenati,
zaznamenavati, zazna-
menovati, zaznamenje-
vati; zaznamenilo, za-
znamenjevalen
zbiti zusammen schlagen;
herabschlagen; — izbiti
heraus schlagen
zblazneti, im wahnfinnig
werden; zblazniti, im be-
stehen, ein Ärgernis geben
zbuda, zbuditi, zbujati 134.
zbrati zusammenlesen,
versammeln, zbirati;
zbor...; — izbrati;
auswählen, izbor die
Auswahl, izbira
zbris die Wegweisung, die
Ausweisung, zbrisati weg-
weisen; — izbris die Lö-
schung, izbrisati aus-
weisen
zdaj, dozdam, zazdam 631.,
zdanji 443.; zdajci fo-
rt, unverzüglich, auf der
Stelle
zdamnaj, zdamnji
zdehniti aufstrecken; zdi-
hniti, zdihovati, zdiho-
vanje, zdihljaj 134.
zdelati verfertigen, fabri-
cieren, verarbeiten, zde-
lovati, zdelovanje, zde-
lek; — izdelati fertig
ausarbeiten

zdirjati 462.
zdivjati 134. wilb werden;
 — izdivjati austoben
zdolaj; zdolanji, zdojnji
 ber untere
zdolec 413.
zdravica
zdržati 134. ausſhalten;
 zdržati se ſich enthalten,
 zdržavati, zdrževati,
 zdrževavec; zdržen,
 zdržnost; zdržema; —
prim. vzdržati
zedniti, zedinjevati, ze-
 dinjenje
zehati
 (zel) zla, zlo böſe (nima
 moſkega ſpola): zla
 volja = ſlaba volja;
 zlo baš ſüßel: reši nas
 od zlega; pod zlo priti,
 v zlo iti zugrunde gehen
zeló (+ zlo) ſehr
Zeva, rod. Zevsa 479.
zgaga 38., 451.
zgeniti, zganem, zgenil,
 zganjen 20.
zglas 134., zglasiti, zglas-
 ſati, zglasjevati; zglasba,
 zglasen, zglasilen, zglas-
 silnica, zglasilo, zglasit-
 ev, zglasnica, zglasje-
 vavec
zglavje 134., zglavnica,
 zglavnik
zgled baš Beiſpiel 134.;
 — izgled = razgled;
 zgledak, zgleden; zgle-
 dovati se
zgnati zuſammentreiben;
 herabtreiben; aufreiben;
 — izgnati austreiben
zgoden; zgodaj, zgodnji,
 zgodnjik, zgodnjica

zgoj
zgoraj, zgornji
zgotoviti, zgotavljati
 verfertigen; — izgotovi-
 ti, izgotavljati fertig
 machen
zgovor die Beſprechung,
 zgovoriti se, zgovarjati
 se ſich beſprechen; zgo-
 voren, zgovornost; —
 izgovor die Ausſprache,
 die Ausrede, izgovoriti...
zgrešiti verfehlen, zgrešek
zgristi zerbeißen, zgrizek;
 — izgristi ausbeißen
zibel, eli; zibka, zibelka
ziskati zuſammenſuchen;
 — iziskati durchforſchen
zjahati (raz konja)
zjokati se in Thränen
 ausbrechen; — izjokati
 se ſich ausweinen
zjutraj, zjutranji
zlagoma
zlahkoma
zlajšati, zlajšava, zlajša-
 vati, zlajševati, zlajšilo
zlasti
zlekniti, zleknjen
zleſti herabſtiegen; hinauf-
 ſtiegen; — izleſti heraus-
 ſtiegen
zlet 134., der Aufſlug, zle-
 teti auffliegen; — izleteti
 heranſtiegen
zlit zuſammengießen; zli-
 vati; zlitje, zlivanje,
 zliv, zlivek, zливаč, zli-
 tina; — izliti ausgießen
zložen bequem: zložna pot,
 zložno življenje; zlož-
 nost die Bequemlichkeit
zmanjšati, zmanjšava,
 zmanjševati

zmekniti, maknem, zmek-
 nil 20. zuſammenrücken,
 entweichen, zmikati; —
 izmekniti entrücken
zmeraj, zmerom immer,
 fortwährend; — zmirom
 ruhig: bodi zmirom!
zmerjati
zmesti, zmetem herab-
 ſehen; zuſammenſegen;
 abbuttern; — izmesti
 herausſegen; ausbuttern
zmeti, zmanem zerreißen;
 — izmeti durch Reißen
 herausbringen, durch Rei-
 ßen beenben
zmetati zuſammenwerfen,
 zmetek; — izmetati
 herauswerfen
zmisel, sla, m., zmiseln,
 zmiselnost; zmisli einen
 Einfall haben, zmisli se
 ſich erinnern, zmišljevati;
 — izmisli erſinnen
zmrzniti, zmrzel 354.
znak 134., rüdſtangs
znamenje, známenjati,
 znamenovati, znamenova-
 vanje
znemar puſtiti 134.
znerok abſeits, entlegen:
 to mi je znerok
znoreti nártiſch werden;
 — iznoreti austoben
znotraj, znotranji
znojje 134.
zob 178., 180.
zopet = ſpet
zoper, zoprn 3., zoprnik,
 zoprnost, zoprmati
zrasti emporkommen 134.;
 zuſammenwachsen; zra-
 slek, sleka zwei zu-
 ſammengewachſene Zweige

zreja, zrediti, zrejalističe 134.

zrezati zusammenschneiden; zrezek das Schnitzel; — izrezati ausschneiden, izrezek der Ausschnitt

zrisati, zris, zrisek

zriti aufwühlen, zriniti herabbrängen; sich emporstieben; — izriniti herausstieben

zunaj, zunanji 443.

zvaliti herabwälzen; zusammenwälzen; zvaljati; — izvaliti herauswälzen, ausbrüten

zvati 394.

zvedav, zvedavost, zvedba, zvedek

zveličati, zveličevati; zveličanje, Zveličar 574., zveličanstvo, zveličanski

zveniti, zvenjen

zvesti, zvedem verkaufen: svoje blago sem drago zvedel; — izvesti ausführen

zveženj; sveženj 101.

zvišati, zvišava, zvišavati

zviškoma

zvoniti, zvonjenje

zvrhoma

zvršiti verrichten, vollenden; zvršetek die Vollendung, der Schluß, das Ende; — izvršiti vollziehen.

Ž.

Žalec, 413. der Stachel
žandar, rja; žandarm
že 39.

ženjše, njča; ženjica

ženska 243., 244.

žerjav

žerjavica, žerjaviti se

žezlo († žeslo)

žganec, nav. mn. žganci

žival, živalca 424.

živoč 323.

življenje 362.

žoltav

žrebelj, žebelj 138.

žrebe, žebe 138.

želo der Stachel

žrelo 139. der Rachen

žnlec 413., der Geißels

župništvo das Pfarramt;

župništvo die Stellung,

der Dienst des Pfarrers

žveplo, žveplar, žveplast,

žveplen, žveplenica

Kazalo.

A. Pravila.

Prvi del: Glasoslovje.

	Na strani
Glasniki	5
Kako izrekamo in pišemo soglasnik <i>l</i>	6
Kako delimo samoglasnike in soglasnike	7
Premembe na samoglasnikih	8
Mehčanje	8
Zev	9
Krčenje	9
Odpad in izpad	10
Vrinek	10
Premembe na soglasnikih	11
Jotacija	11
Mehčanje	14
Razlikovanje	15
Prilikovanje	16
Izpad	19
Vrinek	22

Drugi del: Oblikoslovje.

Sklanjatev samostalnikov	23
Prva sklanjatev: Ženska a-debla	23
Druga sklanjatev: Moška o-debla	24
Tretja sklanjatev: Srednja o-debla	28
Četrta sklanjatev: Ženska in moška i-debla	29
Peta sklanjatev: Soglasniška debla	30
Sklanjatev lastnih imen	31
Osebna imena	31
Krajna imena	32
Pridevnik. Sklanjatev	34
Stopnjevanje	37
Zaimek	39
Osebni zaimki	39
Svojilni zaimki	41
Kazalni zaimki	41
Vprašalni zaimki	41
Oziralni zaimki	41
Nedoločni zaimki	41
Spregatev	42
Glagolske oblike vobče	42
Spregatev z osnovnim samoglasnikom	44
Prva (korenska) vrsta	44
Druga vrsta	48
Tretja vrsta	48

	Na strani
Četrta vrsta	49
Peta vrsta	51
Šesta vrsta	52
Spregetev brez osnovnega samoglasnika	53

Tretji del: Debloslovje.

Tvoritev samostalnikov s priponami	54
Tvoritev pridevnikov s priponami	56
Tvoritev izposojenih glagolov na <i>-ieren</i>	59
Besede, sestavljene s predlogi <i>iz-, s-, u-, v-, vz-</i>	60
Kako obrazimo tuja imena	61
Tuja imena vobče	61
Grška in latinska imena	63
Nemška lastna imena	67
Madžarska lastna imena	69
Italijanska lastna imena	70
Francoska, španska, portugalska in angleška lastna imena	71
Slovanska lastna imena	72

Četrty del: Besedni red v stavku.

Glagol	75
Naslonice	76

Peti del: Pravopisna pravila.

Katere besede pišemo z veliko začetnico	80
Kako pišemo sestavljene besede	89
Kako delimo ali razstavljamo besede na zloge	93
Kakšna znamenja nam rabijo v pisanju posameznih besed	95
Naglasna znamenja	95
Vezaj	99
Oklepaj	100
Opuščaj	100
Pika	100

Šesti del: Ločila.

Vejica	103
Podpičje	108
Dvopičje	110
Pika	111
Vprašaj	112
Klicaj	113
Pomišljaj	114
Narekaj	117
Oklepaj	119
Opominjaj	120
Enačaj	120
Točka ali paragraf	120
Dodatek	121

B. Slovar.

(Na strani 125—165.)

~~~~~  
**Natisnil Karel Gorišek na Dunaju.**  
~~~~~